Anul V, Numărul 3 (16), iulie–septembrie 2022

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

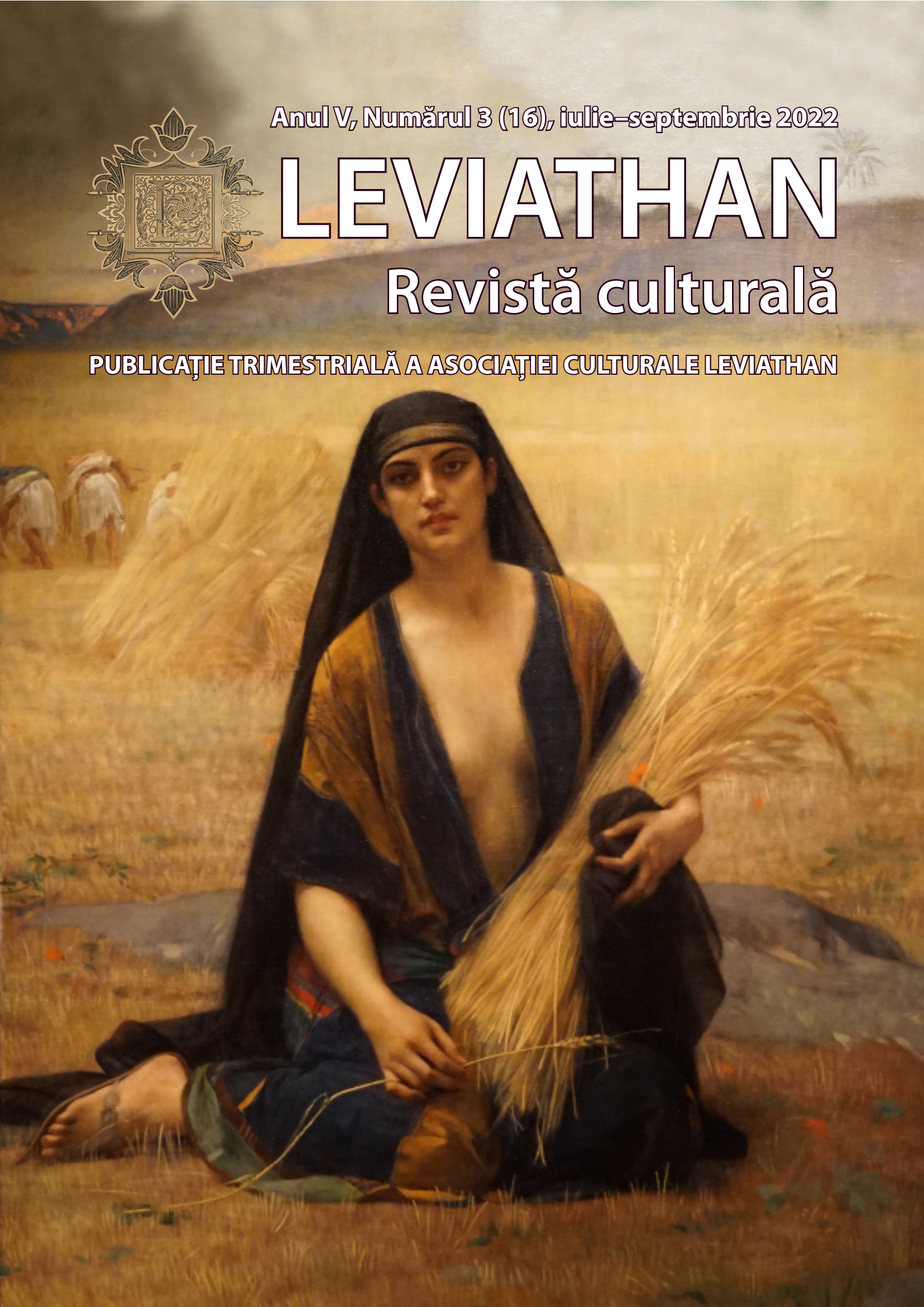

LEVIATHAN

Anul V, Numărul 3 (16)
iulie–septembrie 2022

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Georgeta Adam, Lică Barbu, Cornelia Bartels, Maria Bobea, Mircea Bodnariu, Rodica Bretin, Dan Caragea, Radu Comșa, George Corbu, Cornelia Costin, Ionuț Cristache, Camelia Cristescu, Rodica Dascălu, Iuliana Dinu, Ana Dobre, Sonia Elvireanu, Ovidiu Gligu, Vasilica Grigoraș, Daniel Ioniță, Sorin Ivan, Madeleine Karacașian, Valeria Manta Tăicuțu, Vasile Dan Marchiș, Sabina Măduța, Pompilius Micu, Victoria Milescu, Valentin Emil Mușat, Claudiu Neacșu, Nicolae Nistor, Veronica Pavel Lerner, Constantin Venerus Popa, Ioan Popoiu, Alexandru Sfârlea, Nicolae Silade, Petruța Stan, Lăcrămioara Stoenescu, Urfet Șachir, Ara Alexandru Șișmanian, Daniela Șontică, Letizia Timofte, Constantin Radu Vasile, Letiția Vladislav, Gina Zaharia, Iulia Zorzoliu**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Alexandre Cabanel (1823–1889), *Ruth culegând spice pe câmpurile lui Booz*, 1886

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Dansul „pe poante" al condeielor 3

Studiu:
Narcis și Proteu
de Costin Tuchilă 5

Vorbe cu tâlc:
Bachelită, benjamin, bermudă și bikini
de Dan Caragea 10

Universalia:
Poeme de Michel Bénard
Prezentare și traducere din limba franceză
de Sonia Elvireanu 15
Osman Bozgurt – punte între literatura română și cea turcă
Prezentare și traducere din limba turcă
de Urfet Șachir 17

Centenar Marin Preda:
Codul secret din imaginarul „Risipitorilor" lui Marin Preda (1)
de Ana Dobre 20

Poem din poemele Europei:
Versuri de Heinrich Heine, Octavian Goga 23

Echo:
Poezii de Rudy Roth, Veronica Pavel Lerner, Sabina Măduța,
traduse în limbi străine 25

Musica:
Festivalul Internațional „George Enescu" – o sărbătoare a muzicii (1)
de Madeleine Karacașian 31

Poesis: versuri de Sorin Ivan, Nicolae Silade, Ara Alexandru Șișmanian, Camelia Cristescu, Vasile Dan Marchiș, Nicolae Nistor 35

Epigrame:
Caragiale versus Urmuz (2)
de George Corbu 45

Carnet de scriitor:
Să parfumăm o cărțiță!
de Ionuț Cristache 47

Traditiones:
Domnia femeilor de la vechii turci la sfârșitul Imperiului Otoman (2). Prima regină a turcilor antici: Tomris Hâtûn
de Urfet Șachir 48

Anul Molière:
Molière și Lully (2)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 52

Aforisme:
Maxime... minime (5) de George Corbu 55

Document:
Inedit – Ecou de romanță
de Petruța Stan 57
Carol I și începutul relațiilor diplomatice româno-spaniole (2) de Dan Caragea 59
Reîntâlnire cu actrița Irina Răchițeanu
Articol și interviu de Cornelia Bartels 67

Interviu:
Alaa al-Aswani: „În dictatură totul este deformat"
Prezentare și interviu de Maria Bobea 72

Literatura exilului:
Ioan Cușa, un generos editor din exil
de Daniela Șontică 76

Dialog la antipozi:
Un carusel liric între Antipozi
de Daniel Ioniță 78

Eseu:
Simbolistica sacră a mesei
de Valentin Emil Mușat 81
Cei care rezolvă probleme
de Claudiu Neacșu 85

Filosofie:
Dimitrie Cantemir, cărturar de talie europeană
de Ioan Popoiu 87

Cronică literară:
Poemele pandemiei de Costin Tuchilă 90
În „poiana cu povești"
de Valeria Manta Tăicuțu 92
Anotimpul cactușilor de Gina Zaharia 94
„Nu vă mai priviți în oglinzi/ Mai bine oglindiți-vă în cer" de Alexandru Sfârlea 96

Note de lectură:
„Trenul spre Samarkand", al treilea roman de Guzel Iahina de Veronica Pavel Lerner 98

Roman: fragmente de Ionuț Cristache, Letiția Vladislav, Ovidiu Gligu, Letizia Timofte 100

Teatru:
Salonul roșu de August Strindberg, dramatizare radiofonică de Pușa Roth, teatru serial, episodul 2 114
Două personaje în căutarea unui subiect
de Victoria Milescu 120
Camera fără ferestre (fragment)
de Constantin Venerus Popa 123

Proză scurtă de Mircea Bodnariu, Radu Comșa, Rodica Bretin, Constantin Radu Vasile, Lică Barbu 131

Jurnal de călătorie:
Răscolul stânii de Rodica Dascălu 148

Lumea copilăriei:
Trei prieteni mici și o vacanță mare!
de Georgeta Adam 150
Nunta din poiană de Iuliana Dinu 153
Aventurile fraților cangurași, scenariu radiofonic pentru copii (fragmente)
de Lăcrămioara Stoenescu 155

A(furisi)sme: *Gânduri pentru... banca timpului (3)*
de Pompilius Micu 159

Remember:
Anghel Rugină și conceptul de „omenie"
de Vasilica Grigoraș 161

Ab initio:
Introducere în dreptul Uniunii Europene
de Iulia Zorzoliu 164

Silogismele culturii:
Despre efectele politicii culturale (1)
de Cornelia Costin 166

Volume apărute la Editura Leviathan 168

Editorial LEVIATHAN

DANSUL „PE POANTE” AL CONDEIELOR

Fiecare condei (a se citi tastatură) scrie în ritmul condeierului, chiar dacă lui, condeiului, i-ar plăcea un alt ritm, cel mai elegant cu putință. Am ales această introducere, fiindcă mi-am amintit că acum 195 de ani Petrache Poenaru obținea brevetul de invenție pentru „condeiul portăreț fără sfârșit, alimentându-se însuși cu cerneală”. După aproape două secole, condeiul portăreț a rămas pentru cei mai mulți o amintire de sertar sau un obiect de lux pentru oamenii importanți care semnează în numele tuturor documente ce pecetluiesc – în bine sau în rău – soarta lumii. Dar nu despre acești oameni vreau să scriu, ci despre aceia care și-au făcut o profesiune de credință din a îmbogăți cu ideile lor biblioteca lumii. Pe unii i-a hărăzit bunul Dumnezeu cu atâta talent că scriu cu ușurința cu care vorbesc, alții trebuie să trudească, să studieze ca produsul muncii lor să fie la înălțimea estetică și intelectuală visată, alții ajung să decidă soarta celor dintâi printr-o conjunctură favorabilă, deși mai nimic nu-i recomandă pentru această postură. Ei, aici e problema, că din condeiul lor curge invidia, pentru că omul mic la suflet și la minte nu suportă superioritatea celorlalți, chiar dacă nu-l amenință în mod real. Răutatea, îngustimea minții și, mai ales, neputința devin armele sale, transformând arena ideilor în una de luptă, pentru a denigra, a îndepărta pe cei care au ceva de spus. Numai că dragul său condei portăreț nu are atâta forță încât să devină un adversar veritabil, „versul lui” nu are puterea de a se ridica la înălțimea celui al marilor spirite. Pentru că nu a existat epocă fără critici, reale sau imaginate, mi-am amintit de Vasile Alecsandri care, criticat de mulți dintre confrații săi, ce căutau să-l coboare de pe piedestal, răspunde criticilor, conștient de valoarea creației sale, în poezia *Unor critici*: „E unul care cântă mai dulce decât mine?/ Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine./ Apuce înainte ș-ajungă cât de sus./ La răsăritu-i falnic se-nchină al meu apus./ Iar voi, care asupră-mi săgeți tocite trageți,/ Cântați, dacă se poate, fiți buni și nu mai rageți!” Criticii au devenit doar un substantiv comun din arhiva istoriei, iar bardul de la Mircești se află și acum în panteonul culturii românești.

Acest articol nu are o țintă, un anume condeier, ci este doar un exemplu pentru noi toți, cu precădere pentru cei care trebuie să judece, să aleagă, să promoveze pe cei mai buni dintre cei mai buni, că doar ne referim la cultură și nu la o tarabă cu mărunțișuri. Creația nu este o marfă obișnuită pe care o găsești la piață, ci „e o mărturisire de sine, așadar o

Gravură de Asher Brown Durand după un desen de Robert Walter Weir pentru pagina de titlu a publicației săptămânale „The New York Mirror”, dedicată literaturii și artelor frumoase, împodobită cu gravuri și muzică, 9 iulie 1831

bucurie”. (Constantin Noica). Sau cum spunea părintele Arsenie Boca: „În fiecare ins e sădită o intenție a lui Dumnezeu, care prin om trebuie să devină creație.”

Dacă se judecă corect, dansul chinuitor pe poante – mai ales că nu toți sunt balerini – poate fi chiar benefic multora, judecați și judecători. Sigur, aceasta e doar o figură de stil, poate și o modalitate de a atrage atenția că trebuie să judeci de mai multe ori și să dai un verdict cât mai aproape de adevăr. Asta dacă ești prieten cu adevărul. Dacă nu, nu. Să ne aducem aminte de „Revista literară”, nr. 16 din 30 noiembrie 1901, condusă de Th. M. Stoenescu („discipol” al lui Macedonski), unde apare sub semnătura primului redactor, Caion (Const. Al. Ionescu), articolul *Domnul Caragiale*. Dramaturgul este învinuit că a plagiat drama *Năpasta* după o piesă scrisă de un autor ungur (inexistent), Kemény István, intitulată *Nenorocul*, tradusă în limba română de Alexandru Bogdan, la Brașov, în 1834, argumentând cu câteva replici din piesa maghiară. În următorul număr al revistei, Caion face un rezumat al piesei maghiare punând pe două coloane replici din ambele piese, semnând articolul: *Domnul Caragiale n-a plagiat, a copiat*. Dușman de moarte al junimiștilor și al masonilor, Macedonski, din păcate despre autorul *Nopților* este vorba, se folosește de Caion, crezând că astfel îl zdrobește definitiv pe autorul dramei *Năpasta*. Ca să se simtă răzbunat, îi permite lui Caion să publice în „Forța morală” din ianuarie 1902, sub

pseudonim, un „studiu critic" despre cum anumite comedii bulevardiere franceze ar fi fost copiate de către autorul *Scrisorii pierdute*. Ei, Caion a rămas în istorie ca detractor al marelui dramaturg, iar Caragiale ocupă și astăzi fotoliul de onoare al marii creații dramatice.

Tot Alexandru Macedonski, mare poet de altfel, a publicat o epigramă în anul în care Eminescu s-a îmbolnăvit, 1883: „Un X... pretins poet-acum/ S-a dus pe cel mai jalnic drum.../ L-aș plânge dacă-n balamuc/ Destinul lui n-ar fi mai bun,/ Căci până ieri a fost năuc/ Și nu e azi decât nebun." Însă această epigramă a avut efect de bumerang și Macedonski a fost izolat nu numai de societate, ci de întreaga lume literară, cu consecințe extrem de drastice, nemaiputând publica nicăieri. Macedonski s-a autoexilat la Paris, întorcându-se în țară după câțiva ani. Uneori nu-i de ajuns talentul, e necesar să ai și caracter. Exemplele pot continua, mai ales acum când mulți au descoperit că au afinități cu proza, poezia, teatrul etc., că pot deveni scriitori recunoscuți, dar pentru asta cineva ar trebui să îi citească, să îi promoveze în raport cu valoarea scrierilor lor, în folosul cititorilor, dar și pentru prestigiul literaturii noastre care ar putea ajunge un partener puternic, cu șanse reale, în peisajul literaturii europene, ca să ne referim doar la acest spațiu. Însă începe dansul „pe poante" al condeielor, iar condeierii scriu despre unii și alții după criterii prestabilite, după reguli nescrise, neuitându-i pe cei care nu intră în sfera lor de interes, atacându-i la rădăcinile sentimentelor, negându-le valoarea, chiar dacă sunt talentați. Nu contează, dar contează, iată ce dilemă, ce problemă și de o parte și de alta. Condeiul (a se citi tastatura), în sinceritatea lui, este tentat să scrie adevărul, dar condeierul, tot în sinceritatea lui, e de altă părere. Așa că dansul „pe poante" continuă.

„Acest articol nu are o țintă, un anume condeier, ci este doar un exemplu pentru noi toți, cu precădere pentru cei care trebuie să judece, să aleagă, să promoveze pe cei mai buni dintre cei mai buni, că doar ne referim la cultură și nu la o tarabă cu mărunțișuri."

Editura Leviathan, parte a grupului publicistic Leviathan. Amănunte în p. 168.

LEVIATHAN
VERITAS LIBERABIT VOS

Citiți portalul Leviathan.ro
adresa web: https://leviathan.ro
Cotidian exclusiv cultural, înființat în anul 2015
Știri la zi, comentarii, cronici, eseuri, rubrici de autor

Cultură
Informație
Atitudine

Un proiect media complet independent, dedicat românilor de pretutindeni.
Misiunea **Leviathan** este de a oferi conținut online care să informeze, să inspire și să educe, respectând însă inteligența cititorilor săi. Într-o epocă în care conținutul media este în cea mai mare măsură limitat la relatări partizane și lipsite de substanță, **Leviathan** își propune să ofere vizitatorilor platformei o experiență informațională autentică și inovativă.
Editor: Asociația Culturală Leviathan, București.
Adresa: leviathan.romania@yahoo.com

Pagini de facebook: Revista Culturală Leviathan (https://www.facebook.com/leviathan.romania/)
Diaspora culturală românească (https://www.facebook.com/groups/diaspora.culturala.romaneasca/)
Zâmbetul unește (https://www.facebook.com/Z%C3%A2mbetul-une%C8%99te-352487118804478/?modal=admin_todo_tour)
Lumea noastră (https://www.facebook.com/groups/511105329335657/)
Descoperă scriitorul din tine (https://www.facebook.com/Descoper%C4%83-scriitorul-din-tine-884744138559599/?modal=admin_todo_tour)

Studiu

NARCIS ȘI PROTEU

Costin Tuchilă

Critic literar şi muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Inversul lui Narcis este Proteu. Înțeleasă global, structura celor două tipuri de eroi mitologici poate fi identică: la amândoi relația structurală se organizează în funcție de transformare. Numai că sensul și detaliile transformării diferă. Narcis devine Narcis odată cu aplecarea contemplativă asupra propriei figuri. El nu există decât prin eterna întoarcere la sine, chiar dacă actul va fi finalmente tragic. În schimb, Proteu „este sortit a fugi de sine pentru a exista" [1]. În timp ce Narcis este funciar un static, Proteu nu se justifică decât în mișcare. Narcis transformă o existență într-o esență, Proteu este tiranul fără voie al disipării esenței: „ocupaţia sa este de a se părăsi mereu" [2].

Atitudinea contrară introspecţiei este, în acest sens, acceptarea aparenţei, mai exact a succesiunii de aparențe. În cazul lui Proteu, iluzia se sprijină pe alte coordonate decât în cazul lui Narcis; abandonarea sinelui prin neîntrerupta serie de metamorfoze conduce la o aparentă libertate. Este libertatea jocului cu măştile, adică exact ceea ce i se refuză lui Narcis. Şi în privinţa lui Proteu, interpretările moderne au modificat semnificaţia iniţială, au asimetrizat atitudinile: deghizările lui Proteu, care se metamorfoza când dorea să se sustragă întrebărilor muritorilor, au devenit simbolul unui lanţ de acte gratuite. În epoca barocului, ele au totuşi o morală: lumea este aparenţă, e „primul şarlatan", ea nu poate fi înţeleasă decât dacă este privită de-a-ndoaselea. Totul este un „Proteu cu multe forme"; *forma* adevărată trebuie desprinsă citind invers succesiunea de forme înşelătoare. Pentru a fi apărat de capcanele lumii şi a deprinde o morală justă, ochiul virgin al unui Andrenio din romanul *El Criticón* de Baltasar Gracián trebuie să vadă totul pe dos şi să judece à rebours. Proteu este o succesiune de oglinzi. Pentru a nu cădea în cursa lui Proteu, este nevoie tot de o oglindă, care să surprindă pe la spate Minciuna, Aparența, Iluzia. Sensul rămâne fără îndoială semnificativ pentru morala iezuită. Gracián este un exemplu tipic, fără să scape el însuși de contradicții: ideile teoreticianului [3] nu se suprapun întotdeauna peste ideile romancierului. Explicația ar sta în argumentul de bun-simț al diferenței dintre o privire estetică (cea din tratat) și una de ordin moral, mai mult de morală socială și comportamentală (în roman). Gracián, care, după Miguel Batllori [4], a barochizat retorica manieristă din iezuita *Ratio studiorum* (1599), critică în romanul său [5] formele artificiale create prin supralicitarea mecanismului proteic al iluziei și deghizării. Adică exact ceea ce teoretizează Gracián esteticianul atunci când recomandă concetti-urile hieroglifice ca simbol al frumuseții în sine. Tot lui, autor al celebrei definiții a concetto-ului [6], îi aparțin formule concise, definitorii pentru estetica barocă: *paradojas monstruos de la verdad, agudeza enigmatica, misteriosas alusiones, correspondencia nascosta* sau *artificiosa discordancia*. În *Agudeza*..., pe primul plan trece „frumosul artificial", corespondența dusă la extremă, combinarea ingenioasă, în sfârșit, matricea definitorie a lui *conceptuar*. În roman, dimpotrivă, *ingenio* și *agudeza* servesc pentru a pătrunde în labirinturile adevărului, pentru a da la o parte învelișul de iluzii. Dacă ar fi rămas numai la acest punct de vedere, apărat perfect din unghi didactic, optica lui Gracián ar fi fost puțin prolifică în peisajul veacului. Căci, în timp ce Gracián scrie un *Criticón* în care se opune deghizării și aparenței, secolul lui își vede înainte de treabă: iluziile, măștile, oglinzile miraculoase și deformatoare, perversiunea devenită semn estetic fac deliciul și consistența manifestărilor artistice din epocă și continuă să farmece și astăzi. În Franţa, baletul de curte, scrie Jean Rousset, „ne invită să păşim într-o lume stranie, o lume a bizarului, a viselor nebune, a formelor disparate [...]. Când lumea e pe dos și când vrem să o

întoarcem pe față, trebuie să o privim într-o oglindă. Baletul de curte este una din aceste oglinzi." [7] Universul întreg e răsturnat, confuzia face reală iluzia şi iluzorie realitatea. Circe regizează măştile, dictând metamorfozele în funcție de ideea care trebuie să şocheze spectatorul. Suntem însă într-o lume stranie şi dornică de senzații insolite, aşa că şi asupra gustului public plutește duhul lui Proteu. Pentru acest secol baroc, Narcis este o enigmă captivantă, dar care atrage mai ales printr-un sens superficial, devenit o bună sursă pentru moraliști, în timp ce Proteu străbate epoca asemenea unei explicații suficiente. Ea dă siguranță acestui spectator pregătit să accepte orice nouă metamorfoză şi orice formă de iluzionare. Predispoziția pentru artificiul proteic este prin urmare absolută. *Baletul femeilor duble* (Paris, 1626) a rămas celebru în acest sens, datorită consemnării sale de către abatele de Marolles [8]. Gustului pentru artificiu al abatelui, spectator pe cât de pervers, pe atât de rafinat, nu-i sunt suficiente aparițiile violoniștilor care înaintau pe scenă cu spatele, purtând pe ceafă măşti de bătrâne vesele şi părând că mişcă arcuşul pe spatele instrumentului, nici femeile duble care poartă pe față mască de domnişoară, iar în spate, de bătrână. El cere „femei triple sau cvadruple":

„...minunatul Balet al femeilor cu două fețe... le-ar fi putut arăta triple sau cvadruple, prezentându-le ca pe niște ființe răsturnate, mergând în mâini, având capete false între picioare şi prinzându-şi fustele de la mijloc în sus cu ajutorul unui cerc, lucru care ar fi putut reuşi; apoi, lăsând să cadă fusta înfăşurată în jurul cercului, s-ar fi putut vedea într-o parte o tânără în picioare, iar de cealaltă parte o bătrână geloasă..."

Dublul este acum eminamente decorativ, act proteic pur şi simplu, fără complicații de ordin psihologic. Nimic din *dublul narcisic* nu străbate aici. Spectacolul devine dramatic doar atunci când omul se confundă definitiv cu masca pe care o joacă, când lanțul proteic al metamorfozelor se rupe. Când, aşadar, subiectul care disimulează, unicul factor activ în mecanismul proteic, s-a confundat cu forma-obiect disimulată şi nu se mai poate regăsi pe sine pentru a începe o nouă demonstrație. „And here we wander in illusions" [9], spune Shakespeare. Imposibilitatea introspecției prin autocontrol conduce la metamorfoza definitivă, punctul final dar fatal al lui Proteu.

Asupra acestui pericol insistă Critilo, personajul lui Gracián, în capitolele VII, VIII, IX din prima parte a *Criticonului*. *Critica a 6-a* se subintitulează *Starea veacului*: acum Critilo şi Andrenio ajung „în lumea largă, fără a fi însă şi în largul lor, fiindcă prea erau persoane". Lumea pe care o vor descoperi este departe de a fi „armonioasă şi desăvârşită". Starea veacului este vârsta „metamorfozei universale în ficțiune" [10] şi cei doi vor întâlni un adevărat spectacol proteic. Capitolele citate sunt marcate,

Philips Galle (1537–1612), desenator şi gravor olandez,
Infernalul Proteu, 1586

ca de altfel întregul roman, de didacticism, dar în ele risipa de *ingenio* şi de *agudeza* este excepțională. Pentru a ajunge în metropola suveranului metamorfozelor, aflată pe o insulă misterioasă, protagoniştii au nevoie de inițiere: ei trec pe la „cişmeaua amăgirilor", care este un fel de purgatoriu. Cine rezistă tentației de a se amăgi cu lucruri reale e liber să se amăgească cu iluzii, adică poate intra în oraşul lui Proteu: acesta pare să fie sensul ascuns al scurtului episod de la cişmea. Eroii lui Gracián suferă însă de prea multă luciditate, de un fel de neutralitate pe care le-o conferă rațiunea, în cazul de față – deprinderea teoretică a mecanismului proteic:

„Mergeau astfel schimbând gânduri, când le-ntrerupse filozofarea un alt monstru, de care însă nu se mai mirară, pentru că în lumea asta dacă vezi o grozăvie, celelalte se țin lanț."

Dar în orașul amăgirilor, Andrenio, adaptabil la structura proteică datorită minusului de experiență, va fi „vrăjit de deșertăciune". Dedulcit la minciuni, plimbat în voie pe străzile Fățărniciei, Lăudăroșeniei și Vicleșugului, el ajunge repede să idolatrizeze „închipuita măreție a unui rege fără umbră de realitate". Monarhul acesta asistă tot la un fel de balete de curte, foarte asemănătoare cu cele din barocul francez, fiind la rândul lui un spectator proteic. Privind aceste serbări ale amăgirii, regele cugetă la lucruri superioare – evident, la unele care țin de tărâmul ficțiunii. Șarlatanie curată, spectacolul e de esență parodică. Sub înfățișare proteică, o asemenea structură artistică se bazează de fapt pe degradarea unui ansamblu omogen.

Șarlatanul din falsul balet al lui Gracián, foarte elocvent și „mai curând nerușinat decât demn", se adresează vulgului care pare „un roi de muște după felul cum bâzâia și se așeza pe gunoiul năravurilor". El demonstrează, prin vrăji și subtilități uimitoare, că din frumusețe se poate face cea mai grețoasă „necurățenie", manevrând cu îndemânare iluzia și magia. De efectele acestei opere parodice este ferit numai regele:

„Principele privea dindărătul unor storuri ceremonialul inviolabil, mai cu seamă în ziua aceea, când se făceau scamatorii felurite, operă de mare subtilitate, foarte plăcută firii și gustului său, curată boscărie."

Privind spectacolul prin storuri, umbrele pot însă juca feste, adăugând scamatoriilor un aer de mister. La „cișmeaua amăgirilor", parodia lui Gracián scoate efecte grotești. Trebuie totuși observat că atmosfera este tipic madrilenă, tradițională. O vom regăsi după două veacuri în seria de „inspectare a misterelor madrilene", devenită caz literar la sfârșitul secolului al XIX-lea prin celebrele *Diablo cojuelo (Diavolul șchiop)* de Vélez de Guevara și *Historia española en las entrañas (Istoria Spaniei văzută în măruntaiele ei)* a lui Pérez Galdos. Orașul lui Gracián ascunde mistere amenințătoare, în fața cărora se poate lupta numai cu o oglindă care face reversibilă înșelătoria. Adică perechea negativă a oglinzii lui Till Eulenspiegel.

Iată scena de la cișmea, imagine antologică a „apocalipsei" grotești la care conduce mecanismul proteic:

„Licoarea pestilențială își vădi însă adevărata putere asupra celor care băură din ea, pentru că de îndată ce-o înghițiră, jalnic dar adevărat! li se răvășiră toate măruntaiele, schimbându-li-se în așa fel, încât nu le mai rămase urmă din acea substanță adevărată dinainte, ci se pomeniră plini de aer și umpluți cu câlți: oameni de clacă, numai minciună și înșelătorie. Inimile li se făcură de plută, fără suc de omenie și fără valoare de persoane; rărunchii li se învârtoșară mai rău decât cremenea; creierii, de bumbac, fără adâncime de

Jan Steen (c. 1626–1679), pictor olandez, *Șarlatanul*, între 1650 și 1660

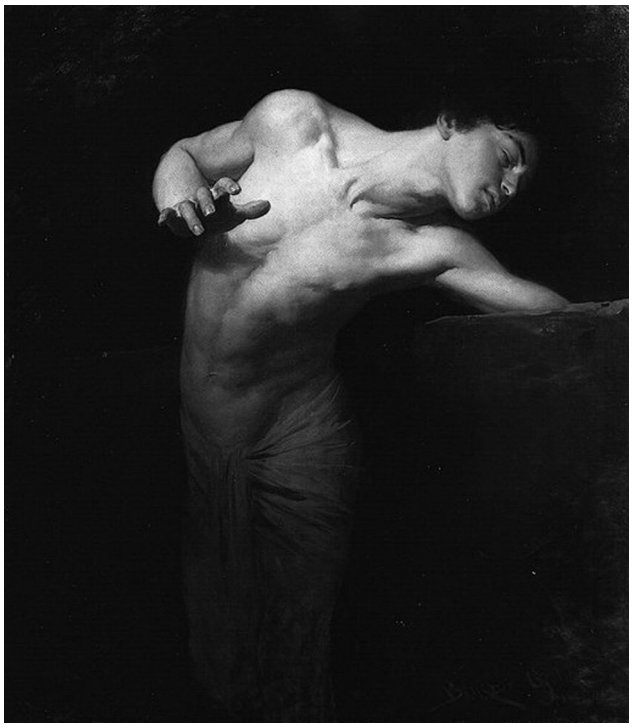

Gyula Benczúr (1844–1920), pictor maghiar, *Narcis*, 1881

judecată; sângele, apă fără culoare și fără căldură; pieptul, de ceară, nu de oțel; nervii de stupă, fără strălucire; picioarele, de plumb la bine și de fulgi la rău; mâinile, de smoală, ca să li se lipească toate de ele; limbile de canură, ochii, de hârtie; iar ei, în întregimea lor, amăgire de amăgiri și deșertăciune în totul." [11]

„Cișmeaua amăgirilor" scufundă deci o lume aflată în relativă siguranță de sine. Scoasă din contextul moralist al romanului lui Gracián, imaginea poate fi o *greguería* avant-la lettre. Căci ce altceva este *greguería*, invenția lui Ramón Gómez de la Serna [12], dacă nu un capriciu al gândirii care, prin artificiul limbajului, distruge o formă respectabilă? Nucleul sublim dar anchilozat al cutării forme de existență ajunge, sub puterea parodiei, obiect kitsch. „Visul este o loterie de imagini", spune undeva Ramón; la Gracián, inimile sunt de plută iar ochii de hârtie, tot așa cum într-o greguería de Ramón „lumina este ca o femeie goală și depilată cu grijă". Realizarea parodică este absolutizare a în negativ a spiritului proteic.

*

Pentru sensibilitatea omului baroc, importantă este contemplarea mecanismului proteic și asumarea, ca spectator, a spiritului proteic. Sensibilitatea modernă, mai ales de la romantici încoace, reține îndeosebi rezultatele actelor proteice. „Insesizabilul Proteu, cel cu o mie de forme imprevizibile, rămâne geniul măștii", scrie René de Solier [13]. Sensibilitatea modernă este într-o veșnică dispută cu măștile, rezultate neștiute ale actelor proteice, în care omul se contemplă încercând să se regăsească, să-și alcătuiască un contur. Pentru omul baroc transformarea spectaculoasă era suficientă, el se abandona pe sine în mască, păstrându-și de cele mai multe ori posibilitatea de a reveni la forma originară. Chiar și atunci când metamorfoza era definitivă, accentul cădea tot pe mecanism, și nu pe rezultatul lui. Dublii, ființele scindate ireversibil, multiplicările eului vor apărea frecvent în epoca modernă. Eul multiplicat în măști face vizibilă, aproape fără excepție, conștiința unei drame a sinelui. Cu cât contemplarea sinelui în măști este mai accentuată, cu atât sporesc proporțiile dramei. Dar numai începând cu epoca romantică se poate vorbi de o conștiință accentuată a pierderii esenței. Când se pierdea pe sine prin dedublare sau multiplicare, omul baroc era deposedat de fapt de înfățișare, nu de esență, pentru că, în epocă, „toți nu par preocupați de grija de a fi, ci de a părea" [14]. Începând cu romanticii, Proteu îi cedează locul lui Narcis. Se păstrează mecanismul, dar se schimbă substanța. La Lautréamont, Romul Munteanu a observat o întreagă dialectică a deghizării: „*Cânturile lui Maldoror* relevă astfel măștile multiple ale autorului, cât și ale personajului său central. Înainte de Proust, Lautréamont introduce în literatură personajul proteiform, compus din deveniri contradictorii." [15] Despre scindarea „eului" enunțului din *Cânturile lui Maldoror*, conform unei tehnici a „fantasmei", a vorbit Julia Kristeva într-o analiză semiotică [16] a instanțelor discursului și alterării subiectului. Lautréamont operează de fapt cu o proiecție a sinelui în măștile pe care și le asumă. Același lucru se întâmplă și cu personajul său liric, Maldoror. Este un mod de verificare a identității, așadar, de autocontrol. Multiplicarea eului a devenit aici un mod de a alcătui o „geografie a imaginarului" în care eul să se poată contempla pe sine în voie. La Nerval, Jean-Pierre Richard [17] a analizat o adevărată obsesie a identității, sursa nebuniei poetului.

Toate aceste aspecte se cuprind într-o tipologie tematică mai largă, exprimată de formula *je est un autre* sau, în sensul discuției noastre, de narcisismul lui *eu sunt tu*. Tema, cu variații multiple, cu diverse motive consubstanțiale în diverse epoci, convoacă sugestia de reversibilitate a universului: a universului mic, individual, dar și a cosmosului întreg.

Note:

1. Jean Rousset, *Literatura barocului în Franța. Circe și Păunul,* în românește de Constantin Teacă, București, Editura Univers, p. 27.

2. Ibidem.

3. V. tratatul de estetică conceptistă și teorie literară *Agudeza y arte de ingenio* (*Finețea și arta omului de spirit*), Huesca, 1648.

4. Miguel Batllori, *Gracián y el Barroco*, Roma, 1958

5. *El Criticón*, partea I, Zaragoza, 1651: partea a II-a, Huesca, 1653; partea a III-a, Madrid, 1657.

6. „Un acto del entendimiento que expresa la correspondencia que se halla entre los objetos" („un act de înțelegere care exprimă corespondența care se găsește între obiecte").

7. Jean Rousset, *op. cit.*, pp. 18, 29.

8. Michel de Marolles, abate de Villeloin, cunoscut ca **abatele de Marolles**, *Mémoires*, Paris, 1656, p. 70 și *Discours IX, Du Ballet*, 1657, p. 25.

9. William Shakespeare, *Comedia erorilor*, actul IV, scena 3. Replica lui Antipholus din Siracuza: „Aici orbecăim printre iluzii." (Traducere de Ion Frunzetti și Dan Duțescu).

10. Nicolae Balotă, *Umanități*, eseuri, București, Editura Eminescu, 1973, p. 82.

11. Traducere de Sorin Mărculescu, în *Oracolul manual, Criticonul*, București, Editura Minerva, BPT, 1975.

12. Ramón Gómez de la Serna (1891–1963), prozator, eseist și critic spaniol. Fondator al cercului literar „Pombo" din Madrid. După eșecul revoluției spaniole, s-a stabilit la Buenos Aires. Scriitor de o excepțională vitalitate, autor a peste 100 de cărți – romane: *La viuda blanca y negra* (*Văduva albă și neagră*, 1918), *El torero caracho* (*Toreadorul Caracho*, 1927); biografii: Azorín, Goya, El Greco, Velázquez, Quevedo, Poe, Lope de Vega; autobiografia *Automuribundia* (1948), studii, culegeri de eseuri etc. –, Ramón Gómez de la Serna a cultivat extravaganța, încercând să-l egaleze pe Dalí, spontaneitatea, paradoxul, arbitrariul capricios, caricatura, grotescul. Toate cu acuitatea eseistului pentru care asociațiile inedite sunt formă de căutare, dar și de amăgire, de ieșire din melancolie. Este inventatorul unei specii literare greu de definit, *greguería*. Aceasta ar fi un fel de maximă, dacă nu ar face cu ochiul poantei; secvență lirică, dacă nu s-ar coafa în vorbă de duh; metaforă, dacă nu și-ar sugruma, prin ironie, existența iluzorie. Reunite în șapte volume, începând din 1918, greguerías definesc cel mai bine „ramonismul" și pe autorul lor, după Carlo Bo (*Rileggendo Ramon*, în *Carte espagnole*, Firenze, Marzocco, 1948, p. 130). Câteva exemple: „Când iedera s-a încolăcit în jurul copacului, i-a spus: Sunt iubita ta. Apoi l-a sugrumat." „Gioconda surâde veșnic pentru că e la Paris." „Pisica trăiește o eternă duminică." „Trandafirul nu poate fi albastru, căci cerul nu admite concurență." „Orga electrică: funeralii nord-americane ale muzicii." „Aviatorilor le este frică să se urce cu ascensorul." „Experiența e intoxicația vieții." „Mătura dansează valsul dimineții." „Lama este un măgar care se crede femeie." „Când duminica va cădea într-o zi de luni, viața își va fi pierdut capul." (În românește de Ovidiu Drimba).

După două versuri din *Irodiada* de Mallarmé, Gaston Bachelard citează ca motto al primului capitol (*Apele limpezi, apele primăvăratice și apele curgătoare. Condițiile obiective ale narcisismului. Apele îndrăgostite*) din *Apa și visele* (*eseu despre imaginația materiei*, traducere de Irina Mavrodin, București, Editura Univers, 1995) o frază a lui Ramón Gómez de la Serna: „...Au fost chiar mulți oameni care s-au înecat într-o oglindă...", extrasă din *Gustav cel năstrușnic* (p. 26). Sensul ei se lasă descifrat în contextul analizei bachelardiene. Omul înecat în oglindă este, desigur, Narcis. Dar dacă Narcis ar fi doar un simbol tragic, ar fi foarte puține de spus, imaginaţia noastră fiind constrânsă la o singură dimensiune, oricâte nuanțe i-am găsi. Practic, narcisismul ar rămâne o preocupare a psihanalizei. Este exact ceea ce demonstrează Bachelard, vorbind de „ambivalența profundă a narcisismului, care trece de la trăsături masochiste la trăsături sadice, care trăiește o contemplaţie ce regretă şi o contemplaţie ce speră, o contemplaţie ce consolează şi o contemplaţie ce atacă." (Ibidem, p. 28). Din acest motiv, probabil, Gaston Bachelard optează pentru cele două motto-uri.

13. René de Solier, *Arta și imaginarul*, traducere de Marina și Leonid Dimov, București, Editura Meridiane, 1978, p. 134.

14. Jean Rousset, *op. cit.*, p. 68.

15. Romul Munteanu, *Măștile lui Lautréamont*, prefață la Lautréamont, *Cânturile lui Maldoror*, opere complete, traducere de Taşcu Gheorghiu, București, Editura Univers, 1976. Republicată în *Lecturi și sisteme*, București, Editura Eminescu, 1977, pp. 67–87.

16. Julia Kristeva, *La révolution du langage poétique*, *l'avant-garde à la fin du XIXe siècle: Lautréamont et Mallarmé*, Paris, Collection „Tel Quel", Éditions du Seuil, 1974.

17. „[...] Nerval încearcă să împace aparența cu profunzimea, conștiința cu ubicuitatea. La toate nivelele acestei distanțe interioare [...] în toate punctele temporale și spațiale el își proiectează propriile sale imagini mitice. El se vrea în același timp total, egal cu umanitatea și identic cu sine însuși, universal și personal, etern și trecător. În absconsa poezie a ciclului *Chimères* el se ajunge pe sine și se împlinește în limbajul strălucitor și vertical, unde se suprapun cele mai îndepărtate, cele mai contradictorii sensuri." (**Jean-Pierre Richard**, *Poezie și profunzime*, în românește de Cornelia Ștefănescu, București, Editura Univers, p. 28). Și:

„Nerval încearcă să realizeze și în el, pe plan lăuntric, și în relațiile cu oamenii, fuziunea pe care o urmărește în afara sa, în lucruri. Echivalentul intim al altitudinii este siguranța de sine, dominarea propriului destin și clara viziune asupra altora, aptitudinea de «a-și dirija visul etern, în loc de a i se supune.» Cât despre aspirația spre profunzime, scrutându-se, ea dobândește aspectul unei adevărate obsesii a identității. Această obsesie, care, în cele din urmă, va duce la nebunie, se înrudește totuși cu toate celelalte reverii nervaliene. Același dinamism creator, aceleași structuri, aceleași căi de străbătut se găsesc din afară înăuntru, de la obiect la conștiință. S-a văzut, de exemplu, că, în fața lui Nerval, universul se organizează ca o lume multiplă, o realitate formată din densități succesive de timp și de materie. Lumea sa interioară se rânduiește într-un chip asemănător: întinderilor materiale de existență le răspund straturi de identitate, înmulțirii învelișurilor ori a vălurilor le corespunde dedublarea persoanei, proliferarea asemănărilor. Și, așa cum Gérard căuta să găsească transparența obiectului dincolo de opacitatea materiei, acum el încearcă să ajungă la sine și să privească prin densitatea acumulată de propria sa mitologie.

Mitologie uimitor de fecundă: peste tot, în el și în afara lui, în memorie sau în cărți, în istorie sau în legendă, Gérard își proiectează și își regăsește propria sa imagine." (Ibidem, cap. *Geografia magică a lui Nerval*, pp. 72–73).

Capitol din studiul *Oglinzile lui Narcis*

„Inversul lui Narcis este Proteu. Înțeleasă global, structura celor două tipuri de eroi mitologici poate fi identică: la amândoi relația structurală se organizează în funcție de transformare. Numai că sensul și detaliile transformării diferă."

Jacob Cats, *Sens și dragoste*, carte cu embleme, pagina de titlu (detaliu), Rotterdam, 1627

Vorbe cu tâlc

BACHELITĂ, BENJAMIN, BERMUDĂ și BIKINI

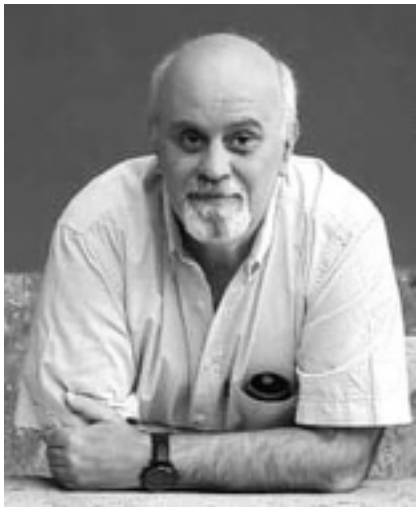

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător
Portugalia

Bachelită

Îmi aduc aminte, nu fără un fior de nostalgie, de anii în care, ca toți copiii, descopeream substanțele din care erau confecționate obiectele din jur: lemnul, metalele, sticla, ceramica, materialele plastice. Unul dintre cuvintele „misterioase" ale copilăriei mele, alături de *ebonită,* cu care rima, a fost **bachelita** [1].

Aceasta se folosea, datorită calității sale electroizolante, la confecționarea prizelor, întrerupătoarelor, ștecherelor, la fabricarea telefoanelor, radiourilor, aparatelor de fotografiat, stilourilor, plăcilor de patefon, la unele obiecte casnice, fiind și termoizolatoare: mânere, toarte și altele. Materialul are duritatea și aspectul cornului, este de culoare închisă, de obicei, brună, dar poate fi și alb, verde, roșu, negru etc. Cu vremea, și aceasta este o caracteristică distinctivă, bachelita oxidează: albul devine crem, rozul se face portocaliu, iar albastrul capătă nuanțe de verde. La frecare, chiar și cu degetul sau cu o țesătură de lână, emană un miros specific ce provine de la fenol, iar această proprietate o distinge de alte materiale plastice cu care ar putea fi confundată. Acul încins nu o pătrunde, cum se întâmplă la alte plastice, ci lasă doar o mică urmă de culoare închisă. Am citit deunăzi că celebra Coco Chanel a lansat în 1930 moda bijuteriilor din bachelită colorată.

Cuvântul *bachelită* apare înregistrat pentru prima dată în lexicografia noastră în *Dicționarul limbii române literare contemporane* (1955–1957):

> **BACHELÍTĂ** s. f. Rășină sintetică, de mare valoare tehnică, din care se fac piese izolatoare întrebuințate în electrotehnică și diverse obiecte de uz comun. *Călimară de bachelită.*

Ați văzut vreodată o călimară de bachelită? Nu știu dacă era un obiect obișnuit în anii redactării dicționarului, dar azi sunt piese de colecție. Despre astfel de călimări nu am găsit la noi decât două referiri pe Web: cineva vindea una pe *Olx.ro* („o calimara bachelita veche portabila rara de buzunar din anii 20"), iar altcineva, un domn venerabil, ne spunea, într-o evocare a lui 1 Mai 1956, despre cum deprinsese el caligrafia:

> „Eu scriam cursiv cu pix *Bic* și la școală săraca învățătoare mă punea să fac *bețișoare* cu tocul cu peniță și **călimară de bachelită**!" || *Evz.ro,* 1.5.2017.

Dicționarele englezești consideră *bachelita* denumire comercială (*American Heritage, Collins, Oxford*). Pe *Lexico* se spune limpede:

> *Trademark*. An early form of brittle plastic, typically dark brown, made from formaldehyde and phenol, used chiefly for electrical equipment.

Bachelita, primul material plastic sintetic, a fost inventată în Statele Unite, de către chimistul american de origine belgiană Leo Hendrik Baekeland, în 1907–1909 și patentată în 1909. Inventatorul său a cedat drepturile de producție societății germane *Rütger AG,* care a creat imediat *Bakelite AG*, prima firmă producătoare de bachelită din lume. În 1910, apare în SUA *General Bakelite Company,* a doua mare fabrică care a produs bachelită la scară industrială. Acesta este motivul pentru care dicționarele englezești, patentul fiind american, consideră *bachelita* o marcă comercială.

La fel este tratată în *Duden, Treccani*. În schimb, *Dicționarul Academiei Regale Spaniole*, unde e vizibilă adaptarea, îl consideră substantiv comun provenit din marca comercială (*baquelita*). La fel, în portugheză, *Dicționarul Houaiss* ne spune că este vorba de un cuvânt adaptat. Și dicționarele noastre procedează la fel, întrucât forma-titlu este *bachelită*.

În *Trésor de la langue française informatisé* (*TLFi*), definiția este următoarea:

[1] Despre bachelită, foarte bună pagina *Wikipedia* în engleză. De asemenea, *Leo Hendrick Baekeland and the Invention of Bakelite – National Historic Chemical Landmark,* American Chemical Society, **https://www.acs.org/content/acs/en/education/whatischemistry/landmarks/bakelite.html**, accesat în 31.5.2022. A se vedea și *All Things Bakelite: The Age of Plastic,* un scurt film de John Maher, **https://allthingsbakelite.com/#watch**, accesat în 31.5.2022.

CHIM. Résine synthétique isolante, résistant à la chaleur; *en part.,* matière plastique, utilisée comme isolant, pour la fabrication d'enduits, l'imitation de l'ambre, du corail, etc. *Écrin en bakélite noire*.

Dicționarul francez îl înregistrează ca format de la numele inventatorului său *Baekeland,* la care s-a adăugat sufixul *-ite*.

Comparând definițiile, putem spune că lexicografii au oscilat între o exprimare care să evite terminologia chimică specializată (*DLRLC, TLFi, Duden, RAE*) și formulări mai greu de înțeles: *Lexico, Treccani, Houaiss, DEX* etc. În opinia mea, dicționarele generale ar trebui să caute cea mai simplă formulare posibilă, cu cuvinte ale limbii comune, descriind proprietăți observabile, și care să nu implice noi căutări în dicționar (circularitate excesivă). Îmi argumentez opțiunea prin faptul că astăzi avem posibilitatea să conectăm definițiile din dicționarul general electronic la definițiile corespunzătoare din dicționare specializate, enciclopedii, baze multimedia etc.

Franceza, de unde am împrumutat acest cuvânt (a se vedea dubletul: **bachelit, bachelită**), îl atestă la 1910. La noi, *Micul dicționar academic (MDA)* îl atestă la „IOANOVICI, TEHN. 333", *Dicționarul etimologic al limbii române (DELR)* ne indică doar anul: 1949. Consultând bibliografia *DLR*, ediția a doua, 2022, pe care lexicografii o urmează, îmi dau seama că este vorba de:

Liviu Ioanovici, *Tehnologia mecanică*. Ediția a VII-a. [București], Editura de Stat, 1949, 447 p.

Dar ar putea fi vorba, la fel de bine, la *DELR,* de acest extras folosit de *DLRLC* pentru ilustrarea cuvântului *formol:*

Din gaz metan se poate face amoniac sau îngrășământ pentru grîne, se poate face formol și **bachelită,** negru de fum și cloroform. CONTEMPORANUL, S. II, 1949, nr. 120, 10/2.

Revenind la manualul lui Ioanovici, nu știu din ce motive nu s-a luat în considerație prima ediție, semnată în coautorat cu Nicolae C. Popescu (care apare primul pe copertă), la Cartea Românească, 1941, 355 p. și care ar fi putut devansa anul cu pricina. Oricum, prima atestare este anterioară lui 1949, de vreme ce l-am găsit într-o altă lucrare din 1942.

Fabrici de cazeină întărită: galalit, ortalit, articole de celuloid, ebonit (cauciuc întărit), **bachelit,** corn, os, corozzo, sidef, dumpal || *Codul general al României (Codurile, legile și regulamentele în vigoare) 1856–1942, întocmit după textele oficiale,* volumul XXX, partea I, București, Imprimeria Centrală, 1942, p. 1508.

Se vor găsi negreșit atestări și mai vechi, întrucât bachelita a avut perioada sa de glorie până la război (în 1927, în SUA, patentul de producție al bachelitei expiră și se trece la fabricarea unui material asemănător numit *catalin*). Iată însă și aceste atestări:

„Și muncitorii rămîneau la strunguri, la modelarea pieselor de **bachelită**, la aparatele electrice." || Mihai Beniuc, *Pe muche de cuțit,* roman, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959, p. 264.

„Prima mea mașină: Pobeda. Are o culoare verde-petrol, e din **bachelită**, e enormă; abia o țin în mâini și mi-a adus-o Moș Nicolae." || Sanda Pralong (coord.), *De ce m-am întors în România,* Iași-București, Editura Polirom, 2010, *ebook*.

Benjamin

Lumea recunoaște în acest cuvânt numele propriu: *Benjamin Franklin, Benjamin Fondane, Walter Benjamin, Strania poveste a lui Benjamin Button* (nuvela, filmul). Desigur numele propriu este răspândit, dar există și un substantiv comun, considerat *livresc,* de către *DEX*, *rar, franțuzism,* de către *MDA,* sau fără specificații în *DEXI*:

benjam<u>i</u>n *s.m.* **1** Cel mai mic copil al unei familii; copil iubit, răsfățat. **2** Cel mai tânăr membru al unui grup. • pl. *-i.* /<fr. ***benjamin;*** cf. nm. pr. *Benjamin* [„Veniamin"], personaj biblic, ultimul și cel mai iubit copil al lui Iacov.

Este, așadar, echivalentul lui *mezin, prâslea*. Pentru o înțelegere mai adâncă, trebuie să mergem la *Vechiul Testament,* la prima carte, *Facerea* (XXXV, 18):

„Iar când Rahila își dădu sufletul, căci a murit, a pus copilului numele Ben-Oni, adică fiul durerii mele, iar tatăl l-a numit Veniamin."

Dacă Rahila i-a dat numele acelui fiu *Ben-Oni (Benone)*, adică „fiul durerii mele", căci Rahila era în grea suferință și a murit la naștere, tatăl, Iacob, l-a numit *Veniamin (Benjamin),* adică „fiul bătrâneții mele". Adesea, se spune că fiul cel mai mic este și fiul preferat, cel mai iubit și cel mai răsfățat din familie. De la antroponim, a devenit, prin metonimie, nume comun în mai multe limbi de cultură.

Collins îl înregistrează ca învechit („*archaic* a youngest and favourite son"). Cuvântul este folosit în limbile iberice (spaniolă, portugheză), în germană, în *Duden*: „Jüngster (einer Familie oder Gruppe)". În franceză (cf. *TLFi*), de unde l-am împrumutat, apare la începutul secolului al XVIII-lea. Inițial are înțelesul de „copil preferat", apoi de „cel mai mic copil al unei familii".

În privința atestării, lexicografii noștri de la Academie nu și-au prea bătut capul. *MDA* îl atestă în *DEX* (dicționarul

citează dicționarul!), *DEX*-ul l-a luat din *Dicționarul de neologisme*, iar acesta direct din dicționarele străine. Dacă este așa sau nu, nu putem ști decât cercetând *DELR*-ul care folosește fișele citate, care își dorm somnul de veci în arhive în loc să fie disponibilizate cercetării. Acesta indică anul 1966. Dar 1966 este și anul în care apare ediția a II-a a *Dicționarului de neologisme,* al lui Florin Marcu și Constant Maneca, așa că ipoteza mea cu preluarea oarbă rămâne deocamdată în picioare.

S-ar putea să mă înșel, dar prima atestare este la 1860 într-un roman al lui Pantazi Ghica, *Un boem român,* despre care pomenește și George Călinescu în monumentala sa *Istorie a literaturii române*. Romanul a apărut la București, la Tipografia jurnalului Națională. Citez după ediția ELTeC, corectată de Lucreția Pascariu [2]:

> „De la nașterea sa, Paul era **Benjaminul** părinților luĭ, **Benjaminul** tatăluĭ săŭ; de aceea nicĭ nu știu cum petrecu ceĭ d'întîĭ doĭ-spre-zece anĭ aĭ copilărieĭ sale, căcĭ era beat, beat de fericire și de încîntărĭ."

L-am atestat, de pildă, și în *La Medeleni,* de Ionel Teodoreanu, în 1925–1927:

> „Un pachet de la Dănuț…«Metaforel» sau «**Benjaminul**», cum îl poreclise Olguța."

> „Nu te alarma. Nu te anunț că m-am sinucis aruncându-mă subt roțile trenului! «La din contra»: plec la București să văd pe **Benjaminul** familiei. Am să-i pun termometrul, am să-l inspectez dacă-și pune galoșii când plouă, în sfârșit, într-un cuvânt, am să te înlocuiesc."

Sensul „cel mai tânăr membru al unui grup" (*DEXI,* sensul 2) apare în citatul de mai jos:

> „**Benjaminul** văzut mereu în mijlocul acestui grup de redactori era un artist pe nume Anastase Demian, ale cărui desene lineare vor decora *Gândirea* și *Societatea de Mâine*." || Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, Iași-București, Editura Polirom, 2016, *ebook.*

Bermudă

Este un obiect vestimentar pentru care, ca și la *pantaloni,* folosim precumpănitor pluralul: **bermude**. Au apărut însă și costumele de baie pentru bărbați, numite tot *bermude,* cu un șiret care se leagă în față. *Dicționarul Academiei Regale Spaniole* face distincția între pantalon și costumul de baie. *Priberam*-ul portughez ne spune că trec un pic de genunchi. *Treccani* italian îl definește astfel:

> Tipo di pantaloni estivi lunghi fino al ginocchio; il tipo aderente è usato nell'abbigliamento sportivo (spec. nel ciclismo).

În *Duden* sunt „fast knielange Shorts", în *Oxford* apare „shorts (=short trousers) that come down to just above the knee: *a pair of Bermudas*", în *TLFi* „Short collant dont les jambes descendent jusqu'au-dessus du genou".

Ideea comună este că acest tip de pantaloni ar fi strâmți, tăiați undeva deasupra genunchiului. Dintre dicționarele românești, prefer definiția din *DEXI* (2007), mai lămuritoare etimologic. În treacăt fie spus, *DEXI* ne oferă un tratament etimologic superior, pe care *DEX*-ul l-ar putea urma în noua sa ediție.

> **bermu<u>d</u>ă** *s.f.* Șort până la genunchi. • pl. *-e*. /<fr. ***bermuda,*** engl. ***Bermuda*** *[shorts];* cf. nm. pr. *Bermude,* arhipelag în Oceanul Atlantic.

Termenul *bermude* este atestat în sursele englezești în 1960. *TLFi* îl reperează în 1965, în *Le Monde*. La noi, l-am atestat în 1994, dar cu siguranță nu este prima lui apariție:

> „Bărbații purtau **bermude**, cu sau fără cămașă ori tricou (aceste **bermude** caraghioase păreau să aibă funcția de a dezinhiba niște vajnici purtători de costume și cravate, *bussiness suits*), fetele mult folositul șort de fotbalist || Alexandru Vlad, *Atena, Atena,* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994, p. 82.

Un alt citat, din Dan Alexe:

> „Imbecilul între două vârste purta pantaloni de genul celor care se termină, fâlfâitor, între genunchi și glezne. Nici suficient de scurți ca să fie **bermude** sau șort, nici destul de lungi ca să-i numim pantaloni demni. || Dan Alexe, *În punctul lui rebbe G.,* Iași-București, Editura Polirom, 2016, *ebook.*

Așa cum arată *DEXI,* denumirea provine de la Insulele Bermude, cunoscute în engleză și ca Bermuda. Acest arhipelag din Oceanul Atlantic își trage însă numele de la navigatorul spaniol Juan de Bermúdez care le-a descoperit în 1505. Bermúdez înseamnă „fiul lui Bermund", așa cum Rodriguez este „fiul lui Rodrigo". Consultând *Dicționarul de nume medievale, Bermund,* latinizat *Bermundus,* este un nume de origine germană veche, vizigotic, format din *bero,* „urs" și *munt,* „mână, protecție", atestat la 942 [3]. Ar însemna aproximativ „apărarea bravului războinic" („la protección del guerrero valiente") [4].

[2] **https://distantreading.github.io/ELTeC/rom/ROM097.html**, accesat în 31.05.2022.

[3] **https://dmnes.org/name/Bermund**, accesat în 31.5.2022.

[4] Cf. *Wikipedia*, **https://es.wikipedia.org/wiki/Berm%C3%BAdez**, accesat în 31.5.2022.

Bikini

Din aceeași sferă semantică, avem și cuvântul **bikini**. A fost tratat de către Florica Dimitrescu în *Dicționar de cuvinte recente* (1997):

> **bikíni** s. n., adj. (modă) Costum de baie feminin foarte redus, alcătuit din două piese ◊ *„În această teribilă vară, costumul de baie lansat cu tamtam, cu reclamă publicitară de cea mai profundă rezonanță, este costumul dintr-o singură piesă, dar care nu se știe prin ce miracol al croielii, este chiar mai insignifiant decât* ***bikiniurile*** *anilor trecuți."* Săpt. 17 V 74 p. 8. ◊ *„Supranumită și «nimfa» datorită scenelor sexy cuprinse încă din primele episoade ale serialului, Charlene n-a rămas doar un sex-simbol al Dallasului, ci a devenit și un sex-simbol al Americii. Primele ei postere [...] doar într-un chilot* ***bikini*** *cât o frunzuliță de arțar, s-au vândut cu regim de best-seller."* As 74/93 p. 16; v. și Săpt. 6 VI 81 p. 8 (din engl., fr. *bikini;* PR 1947; MP 5257; DEX, DN3).

Dicționarele noastre dau etimologie dublă, din engleză și franceză, iar *DEXI* ne spune că este vorba de o marcă comercială. Așadar, după *DEXI:*

> **bikini** *s.n.* Costum de baie feminin alcătuit din două piese de dimensiuni foarte reduse. • /<engl., fr. ***bikini,*** den. com.

De unde provine acest nume comercial? Ce legătură este între atolul din arhipelagul Marshall din Oceanul Pacific și acest costum de baie? Iată povestea:

În 1946, Statele Unite au făcut în acest arhipelag experimente nucleare. În Franța însă, a căzut o altă „bombă".

> „Louis Réard, care conducea magazinul de lenjerie al mamei sale de lângă *Folies Bergère* și care a observat că femeile își coborau costumele de baie pentru a se bronza mai bine, a inventat bikiniul (1 m^2 de țesătură constând dintr-o fâșie pentru partea de sus și două triunghiuri inversate pentru partea de jos, făcând ca buricul să fie dezvelit pentru prima dată) și l-a prezentat pentru prima dată la Paris, pe 5 iulie 1946, la ștrandul Molitor, purtat de Micheline Bernardini, o cunoscută stripteuză de la Cazinoul din Paris (niciun manechin nu acceptase să-l poarte). El spune că a ales numele *bikini* cu trimitere la atolul cu același nume din Insulele Marshall, pe care, cu cinci zile mai devreme, avusese loc o explozie nucleară. Spera că efectul de modă al acestui nou produs să fie comparabil cu cel al exploziei care tocmai avusese loc.
>
> Louis Réard a depus un brevet pentru a-și proteja creația.
>
> Bikiniul, anunțat ca «mai mic decât cel mai mic costum de baie din lume», a fost cu greu acceptat de autoritățile morale și religioase ale vremii. Pentru a sublinia cât de puțină țesătură avea noul costum, acesta a fost vândut pliat într-o cutie de chibrituri. Réard nu a obținut un succes real cu creația sa, costumul de baie scandalos fiind chiar interzis pe unele plaje din Europa. Din anii '60, odată cu apariția bikinilor în mai multe filme și, mai ales, odată cu boomul turistic, folosirea bikinilor a devenit populară pe toate plajele din Spania, Franța, Italia și din restul Europei. Singura excepție era Germania, unde a rămas interzis în ștranduri până în anii 1970.
>
> Abia la o a doua sa lansare, la începutul anilor 1960, a fost adoptat de către vedetele de cinema și a devenit sinonim cu seducția și sex-appealul, câștigând treptat în popularitate și constituind unul dintre cele mai mari fenomene ale modei." [5]

Povestea aceasta servește nu doar pentru a explica legătura, ci și pentru a arăta că *bikini* este o invenție franceză, numit prin metonimie după un toponim exotic. De altfel, *TLFi* menționează:

> *Anglo-amér.* Bikini, nom d'un atoll du Pacifique du groupe des îles Marshall, devenu célèbre par le premier essai de la bombe atomique exécuté par la marine militaire américaine en 1946; ce nom a été donné peu après en France à un costume de bain très réduit (*Roget's International Thesaurus,* Thomas Y. Crowell Cy, New York 1962); ce gallicisme a passé dans toutes les autres langues.

Este vorba, așadar, de un galicism, prin urmare etimologia din engleză nu se justifică. Ar trebui scris clar: din fr. ***bikini,*** den. com.; cf. nm. pr. *Bikini,* atol în Insulele Marshall, în Oceanul Pacific.

În privința atestării, *MDA* trimite la *DEX*. *DELR* îl atestă în 1975, neobservând că Florica Dimitrescu dădea un citat datat cu un an mai devreme: 1974. Să adăugăm și noi o atestare:

> „Apoi, am rămas trăsnit, cu o pereche de **bikini** în mână." || Rodica Ojog-Brașoveanu, *Telefonul din bikini,* ediția a V-a, București, Editura Nemira, 2015, *ebook.*

În încheierea articolului, vom aminti și alte propuneri vestimentare derivate: *monokini, trikini, tankini, camikini, seekini, burkini* etc.

Întrucât *bi-*, de la *bikini,* a fost înțeles ca „doi", iar *kini* ca „piesă", prin etimologie populară, a fost lansat și costumul format dintr-o singură piesă, lăsând bustul dezvelit: ***monokini*** (de către designerul american Rudi Gernreich la începutul anilor '60). Este atestat în 1965, conform *Dicționarului de cuvinte recente* (1997):

[5] Traducere abreviată din *Wikipedia* franceză, **https://fr.wikipedia.org/wiki/Bikini_(v%C3%AAtement)**, accesat în 1.6.2022.

monokíni ♦ 1. s. n. Costum de baie femeiesc, alcătuit numai din slip ◊ *„Organizatorii festivalului pregătesc pentru duminică o bătaie cu flori. Păzitorii ordinei și bunelor moravuri organizează vânătoarea purtătoarelor de **monokini.**”* Cont. 21 V 65 f.p. ♦ **2.** s. f. (rar) Femeie care poartă acest costum ◊ „Acum vreo cinci ani municipalitatea își mobilizase serviciile de ordine în faimoasa campanie anti-*monokini,* dar azi, la Carlton, în același hol în care o *«monokini»* apărea călare, asistăm la alt spectacol la fel de extravagant.” R.lit. 2 VI 77 p. 24 (din fr., engl. *monokini;* DMN 1964, BD 1965).

Data la care apare citat acest termen (1965) sugerează că, în mod normal, *bikini,* ar trebui datat anterior.

Marele dicționar de neologisme (2008) înregistrează și forma **monokinistă**, pe care nu am putut-o însă atesta în română. Să fi fost introdusă doar pentru că apare în surse franțuzești?

Despre **trikini**, avem o pagină pe *Wikipedia* (în engleză, spaniolă și portugheză). Inițial s-a numit așa costumul de baie brazilian, format dintr-un top și un slip legate printr-o bandă, un lanț sau inele. Astăzi modelele comercializate cu acest nume sunt diferite:

„Costumul nu este compus din două piese, care să lase vederii burtica proeminentă, dar nici dintr-una singură, care să acopere totul.

Trikini-ul combină inedit avantajele celor două tipuri de costume de baie și, veste bună, este un trend care va rezista mult timp de acum încolo.” || *Știrile PRO TV*, 6.7.2012.

Despre **tankini** (*tank top* ca parte de sus și slip):

„Push-up sau bustieră, stil retro cu întăriturile laterale, glam-ul anilor ’80 cu decupaje, bikini, **tankini** sau costum întreg? În vara aceasta, costumele de baie ne redesenează silueta, au detalii în tendințe care le diferențiază și ne sunt propuse în modele pentru toate formele și dimensiunile.” || *Adevărul*, 19.6.2013.

Camikini (camizol ca parte de sus și slip):

„Tankini are la rândul său două variante: **camikini** și ruched tankini sau tankini cu volane. Primul dintre ele este un model bine structurat, cu top în stilul camizolului, pentru buna susținere a unor sâni mari, continuând cu un chilot clasic.” || V. bikini în *Wikipedia* (română).

S-a creat o pagină pe *Wikipedia* în limba română și pentru **burkini** (*burka* + *-kini*) conceput pentru femeile musulmane.

„Femeile arabe poartă un costum numit **burkini** (costum de baie care acoperă tot corpul) atunci când merg la plajă.” || *Ele.ro*, 24.4.2013.

O atestare și pentru îndrăznețul **seekini**, un costum care lasă totul la vedere:

„**Seekini** sunt costumele transparente, iar tankini sunt cele care în loc de sutien au un top.” || *Evz.ro*, 5.7.2009.

Mai sunt și alte nume, dar ne oprim aici. Nu însă înainte de a cita un pasaj plin de umor dintr-o carte serioasă:

„Care ar fi fost, oare, numele acestor produse de modă dacă atolul din Pacific ar fi intrat în engleză și franceză în varianta malayo-polineziană, originară, *Pikinni*? *Pi-* nu ar fi putut fi înlocuit de *mono-*, iar *-kini* nu ar mai fi ajuns, poate, să fie simțit ca având sensul «costum de baie care scoate în relief rotunjimile corpului feminin»...” || Alexandru Ciolan, *Misterele cuvintelor*, București, Editura Universității din București, 2012, p. 27.

Lisabona, Portugalia

„Bachelita este o rășină sintetică, de mare valoare tehnică.”

*

„Benjamin, de la un nume propriu la sensul de «mezin, prâslea».”

*

„Bermudă (bermude), denumirea unui obiect vestimentar care provine de la Insulele Bermude, cunoscute în engleză și ca Bermuda.”

*

„Bikini este o invenție franceză, numit prin metonimie după un toponim exotic.”

Universalia

POEME DE MICHEL BÉNARD
Prezentare și traducere din limba franceză de Sonia Elvireanu

Sonia Elvireanu

Poetă, prozatoare, traducătoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Licențiat în literatură, filozofie și arte, **Michel Bénard** este o personalitate a culturii franceze contemporane: poet, eseist, critic, pictor, cu numeroase expoziții naționale și internaționale, redactor la reviste literare prestigioase, franceze și străine, consilier cultural al Cenaclului european de arte și literatură, vicepreședinte al Societății Poeților și Artiștilor din Franța și al Societății Poeților Francezi din Paris, organizator și prezentator de expoziții de artă în capitala Franței, animator de emisiuni literare și de artă la Radio Phare-Reims.

A publicat peste 25 de cărți de poezie, recompensate cu premii prestigioase în Franța, Italia, Spania, printre care câteva premii ale Academiei Franceze: José Maria de Hérédia, Théophile Gautier (2002), Jean Cocteau (2006). Sedus de poezie, pictură, muzică, le reunește cu măiestrie în prezentările sale ori scrie poezie inspirat de picturile artiștilor. Deseori își ilustrează volumele cu propriile picturi, realizând astfel cărți de artist.

Michel Bénard

E cunoscut publicului român prin traducerile poetei și traducătoarei Manolita Dragomir Filimonescu din spațiul timișorean, unde au fost publicate trei dintre cărțile sale, în ediții bilingve (2001, 2003, 2007), dar și prin întâlnirile sale cu publicul român, interviurile și colaborarea cu revistele românești: „Orizont", „Cronica", „Luceafărul", „Orient Latin", „Bucovina literară".

À l'heure où s'installe la nuit

À l'heure où s'installe la nuit,
Où la lune fécondée
Se galbe de poussière d'or,
Toute drapée de brume nacrée
Aux nuances diaphanes,
Je vous conterai les mélodies du vent,
Les silences camaïeux des neiges dernières,
Les murmures des jeunes pluies printanières,
Je vous emporterai en lisière d'une forêt
Où dort encore la mémoire
Des origines du monde.
En secret, je vous offrirai
La précieuse harpe bleue,
Dont les gammes divines
S'élèveront jusqu'aux mirages
D'un ciel en ornement,
Comme une tendre caresse
Déposée sur les ailes d'un ange.

La ceasul la care noaptea se lasă

La ceasul la care noaptea se lasă,
Când luna fecundată
Crește-n pulbere de aur
Învăluită-n sidefie ceață,
În culori diafane,
Vă voi povesti ale vântului cântece,
Palidele tăceri ale ultimelor ninsori,
Șoaptele vioaielor ploi primăvăratice,
Vă voi duce la margine de pădure
Unde doarme încă memoria
Originilor lumii.
Vă voi dărui, în taină,
Prețioasa harfă albastră,
Ale cărei game divine
Se vor înălța până la mirajele
Unui cer ca podoabă,
Ca mângâiere tandră
Pe aripile unui înger lăsată.

Aujourd'hui je voudrais

Pour préserver le temps,
Aujourd'hui je voudrais
Privilégier l'espace nouveau,
Reprendre respiration avec le vent,
Marcher vers la source essentielle
En cultivant l'intime soif
Des plus intimes impressions,
Des étonnements les plus fulgurants.
Aujourd'hui je voudrais
Ne plus vivre qu'intensément
Dans l'amour de la femme,
Le mystère d'un miracle
Venant de se révéler
Ne demandant que pérennité.
Aujourd'hui ce chemin de vie
Ne vaut d'être vécu qu'au seuil
Symbolique du triangle absolu.

Étrangement le temps

Etrangement le temps se suspend,
Le souffle d'un recueillement m'effleure,
Un silence contemplatif me transporte
Sur le seuil d'un autel d'extase.
Face à cette icône sublime
Au regard mystérieux et pénétrant,
Que singularise la turquoise d'un talisman,
Voici que je touche à l'intime
Des soieries de l'infini,
Des draperies de liturgie.
Au-delà d'étonnantes turbulences
Je m'avance dans un rêve
Drapé des signes passionnels,
Où je vous effeuille, vous décrypte,
Tel un manuscrit parcheminé de beauté.
Vos seins lisses aux veines marbrées
Reflétant l'éclat des étoiles,
Sur le fond de vos yeux bleus
Se dessine une osmose gardienne
De mille nuances d'amour.
De mon alcôve isolée je vous idéalise
Conscient aujourd'hui que la vie,
Nous a peut-être attribué
Le livre initiatique de la légende,
De deux cœurs embrasés
Par l'âme sacrée d'un violoncelle
Où s'unissent nos lèvres jumelles.

C'est une simple trace

C'est une simple trace
Dans les arcanes de la nuit,
Gravée sur la transparence
D'une pierre adamantine,
Où des perles de brumes
Enfantent tout en silence
Les premières paroles de l'aube.

Astăzi aș vrea

Pentru a păstra timpul
Astăzi aș vrea
Să privilegiez spațiul nou
Să respir iar cu vântul
Să pășesc spre izvorul esențial
Cultivând intima sete
A celor mai intime impresii,
A celor mai fulgurante uimiri.
Astăzi aș vrea
Să nu mai trăiesc decât intens
În iubirea femeii,
Misterul unui miracol
Ajungând să se reveleze
Fără să ceară decât perenitate.
Astăzi acest drum de viață
Nu merită trăit decât pe pragul
Simbolic al triunghiului absolut.

Straniu timpul

Straniu se suspendă timpul,
Suflul unei reculegeri m-atinge,
O tăcere contemplativă mă poartă
Pe pragul unui altar de extaz.
În fața acestei icoane sublime
Cu privirea misterioasă și pătrunzătoare,
Singularizată de turcoazul unui talisman,
Iată că ating intimul
Mătăsurilor infinitului,
Vălurilor de liturghie.
Dincolo de uimitoare turbulențe
Pășesc într-un vis
Învăluit de semne pasionale,
Unde vă desfrunzesc, vă decriptez,
Ca pe un manuscris ofilit de frumusețe.
Ai voștri sâni netezi cu vene de marmoră
Reflectând licărul stelelor,
În adâncul ochilor albaștri
Se ivește-o osmoză ce păstrează
Mii de nuanțe de iubire.
Din alcovul meu singuratic vă idealizez
Conștient azi că viața
Ne-a atribuit poate
Cartea inițiatică a legendei,
A două inimi îmbrățișate
De sufletul sacru al unui violoncel
În care se unesc buzele noastre gemene.

E o simplă urmă

E o simplă urmă
În arcanele nopții,
Gravată pe transparența
Unei pietre diamantine,
Unde perle de brume
Nasc în tăcere
Primele vorbe din zori.

Universalia

OSMAN BOZGURT
PUNTE ÎNTRE LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CEA TURCĂ
Prezentare și traducere din limba turcă de Urfet Șachir

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură, Sucursala Mangalia a Uniunii Democrate Turce din România

Osman Bozgurt

Osman Bozkurt s-a născut în 1956 la Ardanuç (Artvin), Turcia. A absolvit școala primară și gimnazială în localitatea natală, liceul în Ankara și studiile superioare la Universitatea „Dokuz Eylül" din Izmir, Facultatea de Economie a Muncii și Relații Industriale. Articolele și interviurile sale au fost publicate în ziarele „Cumhuriyet Kitap", „Birgün" și „Evrensel". Poeziile, eseurile, recenziile și povestirile au apărut în diverse ziare și reviste. A fost considerat demn de Premiul „Şaire ve şiire vefa" („Loialitate față de poet și poezie") de către „Kar Edebiyat" și a fost distins cu Premiul internațional „Cerul râului Olt" pentru cartea sa de poezie publicată în România, *Șoapta viselor* (2018). De asemenea, a fost onorat cu o diplomă de excelență de către Fundația Dragoș Vrânceanu din România, pentru contribuția sa la construirea unei punți între literatura română și cea turcă. Lucrările sale au fost incluse în *Dicționarul autorilor* și în antologii mixte și tematice naționale și internaționale. Unele dintre poeziile sale au fost traduse în engleză, spaniolă, rusă, uzbecă, hindi, română și macedoneană. În România, a apărut în *Antologia poeziei turcești contemporane*. Osman Bozkurt este membru al TYS (Sindicatul Scriitorilor Turci), BESAM (Asociația Profesională a Proprietarilor de Lucrări Științifice și Literare), al Asociației Literaților și al unor fundații și asociații. A publicat 6 cărți de poezie *(Poza din nisip*, 1995; *Umbra viselor*, 2000; *Zilele sunt mute*, 2013 ș.a.), trei de eseuri (*Referințe*, 1996; *Scrieri nomade*, 2008; *Pretext*, 2021), un volum de interviuri (*Interviuri pline de speranță*, 1998), unul de povestiri (*Întâlnirea*, 2010), un studiu (*Ruşen Hakkı în literatura noastră*, 2021) și patru biografii ale unor autori turci.

Babamın Ceketi

Tahta çivi
Babamın çaktığı yerdeydi
Ceketi çivinin üzerindeydi

Ellerini gördüm
akıyordu tarlada
Başaklar boynunu büküyordu
Kaçak tütün dumanı
gözlerini yakıyordu
Babamın gözleri

Jacheta tatălui meu

Cuiul din lemn
Era în locul unde l-a bătut tatăl meu.
Jacheta lui era în cui.

I-am văzut mâinile
curgeau în câmp
Fecioarele își înclinau capul
fumul ilegal de tutun
le ardea ochii
ochii tatălui meu

bir güneşe
bir yağmura bakıyordu

Tahta çivi
Babamın çaktığı yerdeydi
Ceketi çivinin üzerindeydi

Önce sedire baktım
Kaçak bir ömrün haritası gibi
sedir bomboş babam yoktu
Ne sırt yastığında dirseği vardı
ne kaçak tütün önünde
Sonra onun yerine bir sigara yaktım
Bakıyor olmalıydı bana
yoktu ama yoktu

Tahta çivi
Babamın çaktığı yerdeydi
Ceketi çivinin üzerindeydi

Odasına yalnız girdim
Yüreği yüreğimde burkuluyordu
Babamın ceketi tahta çivide
asılı kaldığı yıllar gibi
tel tel avuçlarıma dökülüyordu
Kim bilir kaç zamandır evimiz
babamın ceketiyle yönetiliyordu
O gün verdim istifamı
gençliğime.

İkinizin Arasında

Biliyorum
Aklım sana çok çektirdi kalbim
ama
sen de az çektirmedin ona

Geç anladım işin aslını
meğer
asıl benmişim çile çeken
ikinizin arasında

Biliyorum
Kalan günler de geçecek
yıllar da elbet
Ömrün ilk günü de tazedir
son günü de sabret.

priveau când la soare,
când la ploaie.

Cuiul din lemn
Era în locul unde l-a bătut tatăl meu.
Jacheta lui era în cui.

M-am uitat mai întâi la divan
Ca o hartă a unei vieți fugare
divanul era gol, tata nu era
Nu avea nici cotul pe perna din spate
nici tutun de contrabandă în față
Apoi mi-am aprins o țigară în locul lui
Ar fi trebuit să se uite la mine
Dar nu era, nu era.

Cuiul din lemn
Era în locul unde l-a bătut tatăl meu.
Jacheta lui era în cui.

Am intrat singur în camera lui
Inima lui se frângea în inima mea
Jacheta tatălui meu era în cuiul de lemn
îmi cădea fir cu fir în palme
ca anii în care a rămas atârnat.
Cine știe cât timp a fost casa noastră
condusă de jacheta tatălui meu
Mi-am dat demisia în ziua aceea
de la tinerețea mea.

Între voi două

Știu
Mintea mea te-a făcut să suferi mult
dar
cât de mult mi-ai facut și tu inima-mi să sufere

Mi-am dat seama prea târziu
se pare că
Eu eram cel care suferea cu adevărat
între voi două

Știu
Zilele rămase vor trece
bineînțeles și anii
Prima zi de viață este proaspătă
rabdă și ultima zi.

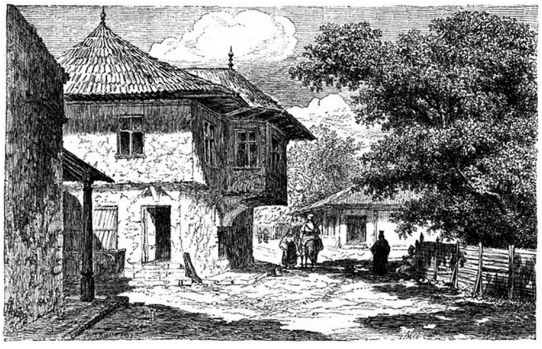

Dieudonné Lancelot, *Casă veche în stil turcesc la București*, 1860

Memleketim

Memleketim... memleketim...
bütün döşemelerin su almış
Yatacak yerimiz yok
Tadilat dolaysıyla kapalıyız

Anılar

Düşle yazılır geceye şiir
Kimi yağmur taşır onları
Kimi yıldızlar
Her imsek vakti çiseler gibi
Ömür evleğine yağıp dururlar

Düşle yazılır geceye şiir
Esin tükenince şiirde kalmaz
Anı defterleri ıslanıp durur
Unuttuklarını yaşamadım say
Anılar asla geçmişte kalmaz

Ağıt [1]

Gerçekten bir deniz olsaydım
Kıyıya vururdu efkârım
Ama deniz değilim ki ben
Ben ana içime akıyor kanlarım

Madende kömür kara su kara
Yıkayıp paklamadan uğurlanır mı oğul
Zeytinler sahipsiz kaldı sofrada
Ben ana içime akıyor kanlarım

Oğlum yedi kat yerin altında
Tanrı değilim ki ben tutamadım elini
Ankara'da bir varsayımmış Soma
Ben ana içime akıyor kanlarım

Su basmış tünelleri diyorlar
Dizlerini döve döve kıyıya vurur efkârım
Yüzmeyi bilmezdi oğlum ne yapar
Ben ana içime akıyor kanlarım

Ținutul meu natal

Ținutul meu natal... ținutul meu natal...
toate podelele tale au fost inundate
Nu avem unde să dormim
Suntem închiși pentru renovări.

Amintiri

Poezia este scrisă în noapte cu vise
Uneori, ele sunt purtate de ploaie
Alteori, de stele
Ca burnița în fiecare zori
Plouă continuu pe brazda vieții

Poezia este scrisă în noapte cu vise
Când inspirația se sfârșește, nu mai e poezie
Caietele cu amintiri se udă
Dacă nu aș fi trăit ceea ce ai uitat
Amintirile nu ar fi rămas niciodată în trecut.

Elegie [2]

De-aș fi fost cu adevărat o mare
Neliniștea mea ar fi lovit țărmul
Dar eu nu sunt mare
Sunt mamă, sângele meu se varsă în mine

În mină cărbunele e negru, apa e neagră
Va fi condus fiul fără să fie spălat și purificat?
Măslinele au rămas de izbelişte pe masă
Eu sunt mamă, sângele meu se varsă în mine

Fiul meu este la șapte etaje sub pământ
Eu nu sunt Dumnezeu, mâna să-i fi putut ține
Soma a fost o presupunere în Ankara
Eu sunt mamă, sângele meu se varsă în mine

Se spune că au fost inundate tunelurile
Neliniștea mea lovește țărmul bătându-și genunchii
Nu știa să înoate... Ce face fiul meu?
Eu sunt mamă, sângele meu se varsă în mine.

[1] Soma'da, 2015 yılı Nisan'ında, 300 yeraltı maden işçisi öldü. Bir madenci anasının ağıdıdır.

[2] În Soma, în aprilie 2015, au murit 300 de mineri în subteran. Este bocetul mamei unui miner.

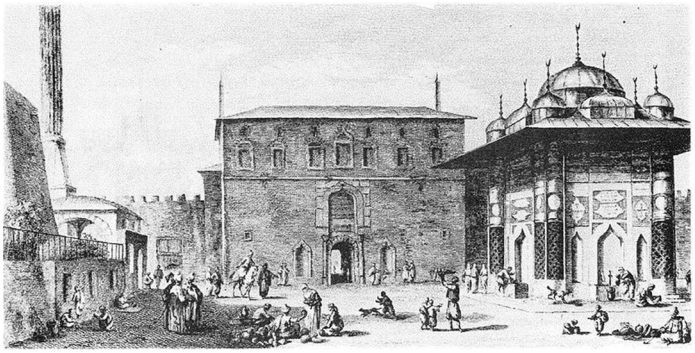

Marie-Gabriel-Florent-Auguste de Choiseul-Gouffier, Istanbul – vechea poartă imperială înainte de a fi distrusă de incendiu, secolul al XVIII-lea

Centenar Marin Preda

CODUL SECRET DIN IMAGINARUL „RISIPITORILOR" LUI MARIN PREDA (1)

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Întrebat de către Televiziunea Română, în 1969, la publicarea celei de-a treia ediții a *Risipitorilor*, de ce cartea a fost refăcută, ce mecanisme interioare îl conduseseră la această laborioasă elaborare, **Marin Preda** spunea: „...aveam sentimentul că am biruit ceva, că am căpătat un stil al meu, al gândirii mele *directe*, și nu cum era cel din *Morometii*, în care gândirea mea se exprima *indirect* prin aceea a țăranilor [s.a.]. Era tocmai ceea ce îmi dăduse mai înainte sentimentul neputinței, faptul că nu aveam format și un *stil direct*, fără de care continuarea chiar și a tabloului *Morometilor* nu era cu putință, căci intram în plină contemporaneitate în care fatal, scriitorul știa mai multe decât eroul său țăran și al cărui unic punct de vedere, sau viziune asupra lui, nu putea rămâne". Având în vedere această mărturisire, Eugen Simion observa în *Scriitori români de azi*: „*Risipitorii* (1962) reprezintă pentru Marin Preda trecerea de la stilul epic *indirect* la stilul *direct*, acela care dă posibilitatea scriitorului să-și exprime ideile fără a mai recurge la limbajul personajelor" [1].

Revine în discuție obsedanta *temă a povestitorului*, „tema eului care a scris această istorie, al cărei destin rămâne încă neatins de carte și care mă obsedează", cum nota Marin Preda în *Jurnal intim* [2]. Ion Bălu sublinia, de asemenea, că *Risipitorii* se apropie cel mai mult de ceea ce scriitorul a dorit să spună în literatură, dându-i sentimentul plenar al descoperirii acestei teme, „condiție esențială pentru păstrarea independenței față de operă" [3].

După depășirea crizei de creație pe care o traversează Marin Preda în perioada 1958–1959, titlul nuvelei *Îndrăzneala* devine simbolic pentru intuiția destinului său de creator: el avea *îndrăzneala* de a abandona un stil care-l dusese la succes și de a se căuta, spre a se redescoperi, într-o altă scriitură, una care să-l apropie de universul propriului eu și care să-i reveleze misterul creației. *Morometii*, romanul care-l precede și-l devansează ca formulă epică, aducea, după părerea Magdalenei Popescu, în literatura cu țărani nu atât momentele active, ci pe acelea sustrase necesității imediate – „răgazurile, clipele de prisos, jocul", impunând viziunea contemplativă. Materia epică era de esență „intelectuală și estetică", aceea prin care omul depășea „sfera limitată a adaptării la mediu", făcându-l să evolueze spre „gratuitate și dezinteres". Sunt elemente care atestă că ipostaza de cultură minoră, ajunsă la stadiul de supremă evoluție, a satului muntenesc interbelic, a înlesnit „apariția unui tip de personalitate absolut similar celui pe care-l promovează culturile majore la apogeul lor" [4].

Stilul mentalității și stilul literar adecvate universului morometian nu ajungeau manieră la Marin Preda. Scriitorul intuia pericolul și, migrând într-un nou mediu, spațiul citadin, cu alte probleme, depășea stilul morometian. El caută tema povestitorului pentru a-și afla noul stil, stilul autentic, zguduitor al problemelor de conștiință.

Risipitorii are acest rol în destinul și în creația sa – de a marca *îndrăzneala* schimbării stilului artistic, a descoperirii altor spații epice.

Plasând acțiunea romanului în 1952, într-o etapă care pune sub semnul întrebării valorile tradiționale, improvizează și transformă, Marin Preda sugera un sentiment al provizoratului pe care-l capătă personajele sale. Ideea ce se insinuează privește *dispariția controlului* pe

[1] **Eugen Simion**, *Scriitori români de azi*, I, București, Editura Cartea Românească, 1978, pp. 430–437.

[2] **Marin Preda**, *Jurnal intim. Carnete de atelier*, *Introducere* de Eugen Simion; ediție îngrijită de Eugen Simion și Oana Soare, București, Editura Ziua, 2004, p. 175.

[3] **Ion Bălu**, *Marin Preda*, București, Editura Albatros, 1976, p. 109.

[4] **Magdalena Popescu**, Prefață la *Risipitorii*, BPT, București, 1972, p. VII.

care-l impunea tradiția și, în acest context, atenuarea sentimentului responsabilității personale ce face posibil ca naturile dubitative sau posesive să confunde dezordinea temporară cu arbitrariul bunului plac. Excesul de libertate atrofiază liberul arbitru și creează anarhia comportamentală, libertinajul, distrugătoare ale valorilor etice autentice: munca, familia, prietenia.

Ion Bălu considera că Marin Preda nu a absolutizat mijloacele artistice folosite de Hemingway sau John Dos Passos căci psihologia tipurilor sale exclude „subsumarea integrală behaviorismului" [5]. Analiza comportamentului personajului implică *atitudinea* proprie față de acesta. Pe de altă parte, scriitorul este interesat mai mult de individ, de reacții și comportamente individuale, colectivitatea rămânând un element de fundal, necesară definirii personalității personajului.

Asupra unei familii din mediul urban, familia Petre Sterian, Marin Preda proiectează o viziune epică asemănătoare celei din *Moromeții*, dar o *rezolvă* într-un alt stil, stilul prozei moderne analitice, preocupată de schimbările intervenite în structura omului modern al secolului al XX-lea, în noul context social-politic al dictaturii proletariatului.

Tehnica romanului, sublinia Eugen Simion, constă în a „prezenta o serie de adevăruri succesive, complementare sau contradictorii, dovedind astfel că psihologia omului modern se constituie dintr-o sumă de ambiguități".

Dacă vom căuta cu tot dinadinsul asemănări cu *Moromeții*, sigur, ele vor fi găsite. Și Petre Sterian ajunge la o anume stabilitate prin căsătorie, așa cum Ilie Moromete ajungea prin împroprietărire. Căsătorit în preajma anilor '20 cu fiica unui negustor înstărit, Petre Sterian, tânăr cazangiu la Atelierele Grivița, parcurge etapele unei obișnuite deveniri: întemeierea unui cămin, micile incidente ale vieții în doi, presiunea mediului social, copiii. Substanța epică nu este dată, însă, ca în *Moromeții*, de imaginea autorității paterne, reprezentată de Ilie Moromete, ci de procesul maturizării acestor copii, Anghel, Constanța, Vale, în opoziție cu generația părinților, în opoziție cu ei înșiși.

Tema paternității, frecventă în literatura lui Marin Preda, apare aici în opoziția dintre părinți și copii, copiii fiind, în raport cu instanța autorității paterne, a tradiției, *risipitorii*, urmașii care, spune Magdalena Popescu, „abuzează sau nu știu să prețuiască îndeajuns ceea ce au moștenit" [6].

Așadar, această carte conține mari provocări atât pentru scriitor, cât și pentru cititorul său, vizând *independența* creatorului, *libertatea* sa de exprimare în raport cu o realitate pe care o interoghează. Și o interoghează din perspectiva unui *fiu rătăcit*, a unui *fiu risipitor* care se delimitează de autoritatea paternă pentru a-i redescoperi valorile și pentru a le perpetua în fața unui alt fiu rătăcit.

Într-un interviu cu Ilie Purcaru [7], el revenea asupra obsedantei teme a povestitorului, punând-o în interogație: „Există ea în toate cărțile care se scriu? Poate fi descoperită la o analiză a criticii sau a unui ochi atent al cititorului? Poate să nu fie descoperită, poate să fie chiar lucrul cel mai puțin interesant sau izbutit din literatura demnă de acest nume. Dar ceea ce e sigur e că uneori nu se poate scrie fără ea." *Tonul* romanului este, de asemenea, important, acea emisie „complexă, greu de analizat care sugerează armonia intimă a operei, ființa ei tainică" [8], ființă care ascunde „marile promisiuni epice ale unui roman", care sugerează „și gradul de sinceritate, și înălțimea și puritatea idealului, și seriozitatea, și pătrunderea spiritului și experiența lumii, și educația artistică".

Pentru a se exprima în/prin propria creație, Marin Preda este conștient de alegerea pe care trebuie să o facă, așa cum e conștient și de ideea exprimată cândva de Titu Maiorescu, aceea potrivit căreia un scriitor, ca și o națiune, se află în posesia unei limitate cantități de creație, ceea ce impune o exigență crescută față de „blocul de marmură" care ți se dă pentru a modela opera.

Înțelegem cumva de ce *Risipitorii* a generat atâtea prefaceri – patru ediții succesive (1962, 1965, 1969, 1972), reveniri, explicații. Istoria romanului i se părea Magdalenei Popescu [9] „dificilă și tenace", revelând o obstinație greu de înțeles de un spirit profan, obstinația în a nu renunța la o „experiență infertilă". Încăpățânarea lui Marin Preda venea, cred, din intuirea propriului destin, a drumului pe care trebuia să-l urmeze pentru a se revela sieși.

Romanul *Risipitorii* este, însă, mai mult decât atât. Aflarea stilului, a temei povestitorului, este faptul *la vedere*, lumina din *exterior*. Lumina cealaltă, din *interior*, este mai importantă și ea pare camuflată sub tirul mărturisirilor, confesiunilor din interviuri, din jurnalul intim, din carnetele de creație, al obstinației, al îndârjirii de a relua subiectul acestei Cărți pe parcursul a 15 ani. Ca-n teoria misterului a lui Lucian Blaga, ceva, partea *fanică*, se arată, ceva, partea *criptică*, se ascunde, se opune revelației. La această parte criptică se ajunge prin *cunoaștere luciferică*, prin contemplație și iubire.

Acest *secret* al mișcărilor de suprafață și de adâncime i se revela lui Marin Preda în/prin opera lui L. N. Tolstoi, *Război și pace*. Ideea revelatorie care creează starea de grație a înțelegerii unui mare adevăr se referea la faptul că, dincolo de întâmplări, există o *forță divină* ascunsă, *camuflată*, superi-

[5] **Ion Bălu**, *op. cit.*, p. 118.

[6] **Magdalena Popescu**, *loc. cit.*, p. XI.

[7] **Ilie Purcaru**, Interviu cu Marin Preda despre măiestria artistică, în „Luceafărul", nr. 21, 1 noiembrie 1969, p. 3.

[8] **Marin Preda**, *Note ocazionale în favoarea romanului realist-socialist*, în „Viața Românească", nr. 7, 1957, p. 15.

[9] **Magdalena Popescu**, Prefață, *loc. cit.*

oară, care determină adevăratul curs al evenimentelor. Ca-n metafora *desenului din covor* a lui Henry James, caracterului irațional al evenimentelor percepute de om i se adaugă o *rațiune misterioasă*, ordonatoare, în straturile profunde, imperceptibile ale existenței.

Mărturisirile, revenirile scriitorului *luminează* pe dedesubt *Risipitorii*, alte sensuri sunt încifrate în opera care propune un curs al evenimentelor care se propun ca *exoterice*, răsfrângând, în adâncime, semnificațiile *ezoterice*.

Primele semnificații se concentrează în titlul romanului. Aurora Cornu găsea în roman „un fel de viziune neîndurătoare moral asupra unor oameni care-și risipeau viața", nu în sensul unei apropieri de Dostoievski – „umiliți și obidiți, escroci, nebuni posedați, cu o înțelegere și cu o iertare a personajelor", Marin Preda fiind un „judecător destul de aspru în privința acestor tineri care-și iroseau viața pe prostii…" [10]. Însuși Marin Preda dădea un indiciu, la vedere, asupra titlului în *Jurnal intim* [11]: „Titlul acestui roman, în intenția mea, nu trebuie să sugereze lucruri foarte misterioase sau complicate. *Risipitorii* sunt numai *oameni care au ce risipi*. Prin asta vreau să spun că, de pildă, cu privire la vârste, e greu de spus de un om care a trecut de maturitate că se mai poate compara cu un tânăr aflat în fața vieții, la douăzeci de ani, când i se pun în față toate problemele și are de dat răspunsul la marea întrebare care i se pune cu privire la destinul său, la experiența sa. Deci *Risipitorii* înseamnă cei tineri. Și asta în romanul meu, se poate constata că marea majoritate a eroilor sunt tineri, între douăzeci și cinci și treizeci de ani, și că ei duc în sarcină principalele teme ale acestei cărți [s.n.]"; în subtext, însă, conotațiile depășesc, tocmai prin complexitate, aceste considerații conjuncturale.

Eugen Simion identifica în doctorul Munteanu, avându-l ca model real pe Petru Dumitriu, un adevărat *risipitor*, un individ care „voind să slujească adevărul, acceptă compromisul, potrivit ideii că adevărul are uneori nevoie, pentru a se impune, de ipocrizie" [12]. Considerând romanul un roman al eșecului, un roman la nevrozei, criticul vede în acest personaj, exponent al *risipitorilor*, o psihologie abisală, eșecul lui existențial neputând fi explicat în absolut.

Un punct de plecare pentru simbolismul complex al romanului se află, cred, în singura poezie a lui Marin Preda, *Întoarcerea fiului rătăcit*, poezie care trebuia să apară în volumul *Sîrmă ghimpată* (1942), volum cenzurat. Iată poezia:

„E dimineață, am gura amară și cârcei în tot corpul;
peste geam văd pâinea rotundă și inaccesibilă ca idealul unui adolescent.
Mă întind și mă las fără să vreau în voia mea însumi
și cuget banal că lumea-i inutilă și trăiește fără niciun rost…

Așa cum sunt mă cuprinde nostalgia boabelor de porumb coapte-n tarabă
și a mămăligii cu brânză friptă pe jăratec a oamenilor proști…
Nu-i nimic, că doară ți-ai propus să fii luptător și să cucerești lumea
și ai nădejdea să revină niște timpuri ce nici măcar nu le cunoști.

Acum dă-te jos din pat și caută și muncește fiindcă nu-i rușine.
Ei, ascultă-mă; am fost rând pe rând: mareșal după caruri mortuare,
am spălat pe jos, am ținut filosofic de coarne roaba
și am măturat măreț și «dégagé» pe trotuare.

Nu mai scrie versuri prozatorule care faci patetic foame;
Punctează de vrei mizeria sau descrie ca un Neron, o vâlvoare,
urmărește ca prostul un copil ce duce înghețat un lemn în sanie,
sau fugi ca un foiletonist după inspirație pentru intriga fascicolei viitoare.

– Da, dar în mine se prăbușesc o mie de visuri.
Sunt tot atât de gol și inutil cum am plecat de-acasă
și așa cum sunt m-a cuprins nostalgia boabelor de porumb coapte-n tarabă
și a mămăligii părintești aburinde și calde de pe masă."

Ca proza *Salcâmul* pe care Marin Preda o proteja tainic de lumina tiparului pentru că păstra în profunzimile ei o taină, un *secret de familie*, revelându-și funcția simbolică în *Moromeții*, ca ax central al universului moromețian, *axis mundi* ca arbore sacru, dublu vegetal al lui Ilie Moromete, poezia *Întoarcerea fiului rătăcit*, dublu cenzurată, își revelează semnificațiile prin raportare la romanul *Risipitorii*.

Va urma

Fragment din lucrarea în pregătire
Un secol cu Marin Preda

[10] În **Marin Preda**, *Jurnal intim*, p. 169.
[11] Ibidem, p. 284.
[12] **Eugen Simion**, *op. cit.*, p. 434.

„«Risipitorii» are acest rol în destinul și în creația sa – de a marca îndrăzneala schimbării stilului artistic, a descoperirii altor spații epice."

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a unsprezecea sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plus-valoarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici am putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

Grupaj realizat de Pușa Roth și Costin Tuchilă

Heinrich Heine

13 decembrie 1797, Düsseldorf, Sfântul Imperiu Roman al Națiunii Germane – 17 februarie 1856, Paris, Franța

Christian Johann Heinrich Heine (numele la naștere, Harry Heine), poet și prozator german. Personalitatea s-a format sub influența mamei, o fană a iluminismului francez și a enciclopediilor. Educația spirituală a tânărului și dezvoltarea interesului său pentru poezie a fost facilitată de unchiul său, un pasionat bibliofil care și-a pus biblioteca la dispoziție. După absolvirea liceului, Heine a lucrat într-un birou bancar, ca funcționar într-un depozit alimentar, ca agent de comisie. În 1819, a intrat la Facultatea de Drept a Universității din Bonn și nu și-a părăsit pasiunea pentru filosofie și literatură. În perioada 1821–1823, Heine studiază la Universitatea din Berlin, unde ascultă prelegeri de Hegel. În 1821, debutează cu *Gedichte* (*Poezii*), iar doi ani mai târziu apar tragedia *Almansor* și o nouă colecție de poezii, *Lyrisches Intermezzo (Intermezzo liric)*. În 1825 devine doctor în drept la Universitatea din Göttingen.

A fost unul dintre cei mai semnificativi poeți germani și reprezentant de seamă al liricii romantice universale. Lirica sa reflexivă este subordonată deopotrivă fanteziei și reveriei romantice, dar și înclinației către ironie, autoparodie și umor. A exercitat o puternică influență asupra literaturii germane. Pasiunea amoroasă față de verișoarele sale Amalie și Therese l-au inspirat să scrie cele mai reușite versuri, *Buch der Lieder* (*Cartea cântecelor*, Hamburg, Hoffmann und Campe, 1827). O bună parte dintre poeziile sale (mai ales lucrările de tinerețe) au fost puse pe muzică de Robert Schumann, Richard Wagner, Franz Schubert, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Johannes Brahms etc., iar în secolul al XX-lea de Hans Werner Henze și Lord Berners.

În 1827, face o călătorie la Anglia și Italia. În 1831 se stabilește la Paris. A revenit în Germania doar pentru două scurte perioade, în 1843 și 1844 – după prima călătorie scriind epopeea satirică, „autocritică națională" exemplară, *Deutschland. Ein Wintermärchen* (*Germania. O poveste de iarnă*).

Lorelei

Eu nu știu ce poate să fie
Că-mi sună mereu în urechi
Cu veșnica-i melancolie
Un basm din zilele vechi.

Se-ntunecă fără de veste,
Lin apele Rinului curg,
Și cresc ale munților creste
Măreț strălucind în amurg.

Pe stâncă un chip de femeie
S-arată din negură blând,
Brățara-i de aur scânteie,
Ea-și piaptănă părul cântând.

Ea-și piaptănă părul și cântă
Un cântec de vrajă al ei;
Te farmecă și te-nspăimântă
Cântarea frumoasei femei!

Pescarul, nebun, se repede
Cu luntrea lui mică și, dus,
Nici valuri, nici stâncă nu vede,
El caută numai în sus.

Vâltoarea-l izbește de coasta
Stâncoasă, și moare-necat:
Lorelei a făcut-o aceasta
Cu viersul ei fermecat.

Traducere de Șt. O. Iosif

Octavian Goga

1 aprilie 1881, Răşinari, Sibiu–6 mai 1938, Ciucea, Cluj

Poet, dramaturg, ziarist, politician, prim-ministrul României din 28 decembrie 1937 până la 11 februarie 1938. Membru al Academiei Române din anul 1920.

În *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), George Călinescu afirma că „după Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totdeodată și pur ca și Eminescu".

Din copilărie, **Octavian Goga** s-a identificat cu universul rural, îmbrățișându-i aspirațiile. În 1905 a apărut la Budapesta volumul *Poezii*, reeditat apoi de Editura Minerva la Bucureşti, în 1907 şi la Sibiu, în 1910. După acest debut editorial, „adevărat eveniment literar", poetul a intrat tot mai mult în conştiinţa opiniei publice. Istoricul literar Ion Dodu Bălan aprecia că volumul lui Goga „înseamnă începutul unei noi epoci pentru sufletul nostru românesc", pentru că „nimeni n-a întrecut la noi vigoarea, puritatea şi muzica limbii, bogăţia culorilor, originalitatea ideilor, seninătatea concepţiilor, candoarea expresiilor şi fondul sănătos naţional, ce se concentrează în aceste poezii". Până la declanşarea Primului Război Mondial, Goga s-a impus ca ziarist strălucit prin articolele publicate în revista „Ţara noastră", ziarele „Epoca", „Adevărul", revistele „Flacăra" şi „România", proza sa jurnalistică fiind comparabilă, stilistic şi tematic, cu cea eminesciană. Goga şi-a axat publicistica pe problemele *românismului*. Prin revista „Luceafărul" a reuşit să-şi întărească legăturile culturale cu România, pentru unirea politică de mai târziu.

Deşi inegală şi aflată sub nivelul realizărilor din poezie, dramaturgia lui Goga, mai ales prin *Domnul notar* (1914), a fost un reper urmat mai târziu.

Activitatea literară a lui Octavian Goga a fost dublată de o susţinută activitate politică şi socială. Goga a devenit, la începutul secolului al XX-lea, mesager al tuturor aspiraţiilor susţinute de românii transilvăneni. Prin articolele publicate în revista „Ţara noastră", a adoptat o poziţie critică faţă de exploatarea la care erau supuşi ţăranii din România şi faţă de guvernanţii de atunci. Ca o consecinţă a acestor atitudini curajoase, Goga a fost deţinut în iarna anului 1911, timp de o lună în penitenciarul din Seghedin, unde a fost vizitat de Caragiale, care a protestat în articolul *Situaţie penibilă* împotriva arestării. După doi ani, în 1911, Goga a fost din nou arestat la Seghedin.

După izbucnirea Primului Război Mondial, Goga s-a stabilit în România, continuând cu tenacitate lupta pentru eliberarea Transilvaniei şi pentru desăvârşirea unităţii statale. Din cauza activităţii sale politice în România, guvernul de la Budapesta i-a intentat lui Goga – ca cetăţean austro-ungar – un proces de înaltă trădare, fiind condamnat la moarte în contumacie. S-a înrolat în armata română şi a luptat ca soldat, în Dobrogea. La încetarea ostilităţilor şi semnarea păcii de la Bucureşti, Goga a fost nevoit să părăsească România, plecând în Franţa. În vara anului 1918 s-a constituit la Paris Consiliul Naţional al Unităţii Române, forum de presiune asupra marilor puteri pentru obţinerea unităţii statale româneşti. La începutul anului 1919, Goga s-a reîntors în România reîntregită.

Apus

Duminică. Nu-i nimeni pe alee,
Şi-n împietrita pace vesperală,
Străvechiul parc îmi pare-o catedrală,
Altarul ei, un strat de orhidee.

Muiat în blânda florilor sfială,
Jos, soarele s-a mai oprit să steie,
Cele din urmă roşii curcubeie
Se frâng pe-o albă cruce sepulcrală.

Apune-apoi... Lin, una câte una,
Vin umbrele peste copaci să cadă,
Pân' ce, târziu, din lac răsare luna.

Lumina-i rece scaldă palmierii,
Când noi, ca doi eroi dintr-o baladă,
Sorbim imensul cântec al tăcerii...

Cântecele mele

Eu vă chem din visuri,
Vă cobor din stele,
Vă alint în taină,
Cântecele mele –
Ca-ntr-un cuib, v-adorm în suflet, cântecele mele!

Ciripiţi acolo,
Păsăruici golaşe,
Ciripiţi şi creşteţi
Ca un prunc în faşe –
Plângeţi şi zâmbiţi la sânu-mi, ca un prunc în faşe.

Pe deasupra voastră
Împletesc cunună
Razele de soare,
Razele de lună –
Câte nu vă spun, şirete, razele de lună?

Într-o zi vă-nşală
Zările albastre,
Vă despart de mine
Aripile voastre –
Cine-mi poate spune drumul aripilor voastre?

Rătăciţi departe,
Paseri călătoare,
Nu vă ştie cuibul –
Îl mai ştiţi voi oare?
Pribegind în lumea largă, mă mai ştiţi voi oare?

Bate-n streşini ploaia,
Cuibul vechi vă cheamă,
Părăsit şi singur,
Cuibul se destramă –
Fără ciripitul vostru, cuibul se destramă!

Echo

Rudy Roth
Palma de Mallorca, Spania

Totuși

Din care șoaptă te-ai născut
Și-n ce tăcere aparții,
De totu-n jurul tău e mut,
Și totuși prin cuvânt îmi vii?

Și cărei liniști te închini,
Și în ce sunet mă trăiești,
Când în ecouri mă înclini
Și vocea-vocii mele ești?

Nu îmi răspunde, e târziu
Și timpu-mi cere alt răspuns,
Mai bine spune-mi, al meu viu
E-n harta sorții tale pus?

Atât

Atât de fără mine-mi ești,
Atât de fără tine-ți sunt,
În nopțile când mă iubești
Și-mi porți tăcerea pe pământ.

Atât de fără tine-ți ești,
Atât de fără mine-mi sunt,
Când eul mi-l împrejmuiești,
Iar eu tresalt la tine-n gând.

Atât de fără noi ne suntem
Și fără tot vom fi mereu,
De-o să lăsăm tumultul lumii
Să ne împartă-n tu și-n eu.

Acolo

Acolo-n podul veșniciei,
Printre clepsidre incomplete
Se dezgolește infinitul,
De sens, de semne și de sete.

Acolo-n bezna resemnării,
În colbul timpului pierdut,
Mor amintiri și se nasc clipe,
Fără sfârșit și început.

Acolo-n lagărul uitării,
Unde prezentul e și nu-i
Stă visul nostru de iubire,
Închis în timpul nimănui.

Buna rağmen

Sen hangi fısıltıdan dünya ya geldin
Ve hangi sessizliğe aitsin,
Etrafındaki her şey suskun,
Buna rağmen kelimeyle bana geliyorsun?

Beni yankılar içinde eğildiğinde
Ve sen sesimin sesi olduğunda,
Hangi sessizliğe ibadet ediyorsun,
Ve hangi seste beni yaşıyorsun?

Bana yanıt verme, geç oldu
Ve zaman benden başka bir yanıt ister,
En iyisi söyle bana, benim canlım şu
Kaderinin haritasına konmuş mu?

O kadar

Beni sevdiğin gecelerde
Ve sen yeryüzünde sessizliğimi taşırken
O kadar bensizsin sen,
O kadar sensizim ben.

Benliğimi çevrelediğinde
İrkiliyorum düşüncende,
O kadar sensizsin sen,
O kadar bensizim ben.

O kadar bizsiziz biz
Her şeysiz hep olacağız,
Sen ve ben e bölünelim biz
Dünya telâşını bırakırsak.

Orada

O sonsuzluğun köprüsü bucağında
Eksik kum saatlerin arasında
Anlam, işaret ve susuzluk
Soyuyor üstünden sonsuzluk.

O tevekkülün karanlığında
Kaybolan zamanın tozunda
Sonsuz ve başlangıçsız anlar
Doğar ve can verir anılar.

Orada, o unutkanlık kampında
Hâlihazır olup olmadığında
Hiç kimsenin zamanında
Kapalıdır bizim aşk hayalimiz.

Care

Care vis din scoarța nopții
Vrei să ți-l strivesc de tâmple,
Ca din trupul neiubirii
Dorul tău să se-ntâmple?

Și ce ciob din pâcla lunii
Vrei să ți-l așez pe pleoape,
Ca în seva-i de lumină
Să îmi fii, din nou, aproape?

Sau destinul să-l aținem,
Fiecare-n drumul lui?
Tu, în drumul către altul,
Eu, în drumul nimănui...

Orișicând

Orișicând coboară timpul
Prin fântânile negării,
Port pe buze dorul apei
Și în suflet dorul mării.

Orișicând nisipul vieții
Îmi scrâșnește printre dinți,
Îmi dezleg în tine setea
Izvorâtă din dorinți.

Dar un vis al împlinirii
Să se nască nu e chip,
Dintr-un fântânar al vieții
Și-o femeie de nisip.

Cum

Cum să uit văpaia ambrei,
Ce-o purta privirea ta,
Când îmi respirai iubirea
Și te-nveșmântai în ea?

Cum să pot să-mi șterg din minte,
Infinitul tău de șoapte,
Ce-n curbura coapsei tale
Mă sădea și zi, și noapte?

Și cum viul tău să-l lepăd
În fâpturile de fum,
Ce se joacă de-a iubirea
Cu bărbații de pe drum?

Hangi

Gecenin kabuğundan, hangi hayali
Şakağına ezeyim istersin yari,
Sevdasız vücuttan gibi
Özlemin yer alsın bari?

Ay sisliğinden hangi şişe kırığı
Gözkapaklarının üzerine yerleştireyim
Sen, onun ışıklı özsuyunda benim
Yine yakınımda bulunsan sevgilim?

Ya da kader yolunu alıkoyalım
Her birimizin yolunda olalım
Sen, başkasının yolunda,
Ben, kimsenin yolunda...

Herhangi bir zaman

Herhangi bir zaman vakit iner
İnkâr kuyuların içinden,
Dudaklarımda su özlemi var,
Ruhumda da deniz özlemi var.

Herhangi bir zaman hayatın kumu
Dişlerimin arasından gıcırdıyor,
Arzulardan gelen susuzluğumu
Senin içinde çözüyorum, çözüyor.

Ama tatminin bir hayali,
Hayatın kuyucusundan
Ve bir kum kadınından
Hiçbir şekilde doğmaz.

Nasıl

Bakışlarının amber alevini
Nasıl unutsam ki ben,
Sen sevgimi nefes alırken
Onu üstüne sararken?

Gece gündüz beni eken
Senin kıvrım oyluğuna,
Aklımdan nasıl silsem
Sonsuz fısıltını ben?

Yolda bulunan adamlarla
Aşk oyunları yapan,
Dumanlı mahlüklara
Canlığını nasıl atarım?

**Din volumul *Geometriile contradictorii ale singurătății*,
Iași, Editura Ars Longa, 2019**

**Traducere în limba turcă
de Urfet Șachir**

Echo

Veronica Pavel Lerner
Canada

Am obosit

am obosit
de ură
violență ger
și de-ntunericul
sub cer

de ploi cu strigăte
cacofonii
de urlete în noapte
și în zi

am obosit
de agresiuni bătăi
insulte
între buni și răi

de îndoieli
la nesfârșit
de adevărul crud
umbrit

m-a ostenit gândul
mascat
greoi încetinit
uscat

prietene
pe viața mea îți jur
am obosit
de dușmănii în jur

doresc iar liniște
nu ceartă
și doar frumosului
deschisă poartă…

Cum e?

Cum e
Când totu-n jur îți pare în zadar
Când te fărâmi
Iar păsările-n frunze de arțar
Tăceri presar'?

Cum e
Când rostul retrezirii nu-l mai știi,
Iar gândul tău
E-atât de-ascuns de parcă nici n-ar fi
În noaptea-zi?

I'm tired

I'm tired
of hate
of violence of cold
of darkness
under skies

of raining shouts
of screaming
cacophonies at night
and through the day

I'm tired
of assaults of bashings
of insults
between good and bad

of doubts
never ending
of cruel truth
forever dimmed

I'm drained by
thought disguised
plodding
stalling and dry

my friend
I swear upon my life
I'm tired
of all this strife

I wish for calm again
no hate
to beauty only
open gate…

How is it?

How is it
When all around you seems vain
And when yourself you crumble
While birds in trees with maple leaves
A silence grumble?

How is it
When reawakening has lost its way
And then your own thought
Is hidden deeply as it never was
During the nightly day?

Cum e
Când strigi rănit spre unicul reper
Din scrisul tău
Dar el trimite în eter
Doar nori, nu cer?...

Clipa

Mi-e dor de a-mi fi dor,
Mi-e rău de a-mi fi rău
Mi-e trist de a-mi fi trist
Mi-e sete de a-mi fi sete,
Mi-e greu de a-mi fi greu
La nesfârșit să-mi fi dorit
Să-mi fie dor de a-mi fi dor...

Din volumul *Binecuvântatul prezent*,
Focșani, Editura Pallas, 2006

How is it
When you, wounded, shout towards
The only landmark of your words?
It points you to the sky
But only clouds are there and you cry.

The moment

I long for longing
Am sick of being sick
And sad of being sad
I'm thirsty to be thirsty
And tired to be tired
Forever to have wished
To long for longing...

Traducere în limba engleză
de Marina Shalmon

Beatrice Cenci, litografie după portretul lui Guido Reni (1599),
tipografia Curier & Ives, New York, între 1856–1907

Echo

Sabina Măduța

Motivație

Aș fi fost poetă chiar dacă
n-aș fi scris niciun vers.
Am trăit întotdeauna
întru Poezie
întru marea, adevărata Poezie.

Bucuria, refugiul,
consolarea, iubirea,
pe toate le-am găsit în Poezie...
Poate că poezia mea
a fost uneori frumoasă,
alteori ciudată,
ca și mine,
dar niciodată facilă,
niciodată falsă...

Am trăit-o intens
și-am dat-o mai departe
cum m-am priceput:
pe scenă, pe undele radio
cu orice prilej potrivit...

Unii m-au ascultat,
alții m-au ignorat,
dar eu am trăit mereu
întru Poezie!

Mea culpa

Trebuie să-mi cer iertare
de la cei care nu iubesc cărțile:
Iertați-mă c-am îndrăznit
să citesc munți de cărți
și tot nu mă mai satur!
Iertați-mă pentru muntele
care ne desparte!
Haideți, puneți explozivul prostiei,
cine știe,
poate că-mi va sări
în aer sufletul...

Trebuie să-mi cer iertare
de la cei pe care i-am ajutat:
Iertați-mă că mai trăiesc
ca un reproș perpetuu pentru voi!
Sunt vinovată că m-ați furat,
că m-ați lovit, că m-ați insultat,
că exist...
Sunt vinovată de-a fi floare
vulnerabilă, dar nemuritoare
prin semințe, prin cuvinte.

Motivazione

Sarei stata una poetessa
anche se non avessi scritto nessun verso.
Ho sempre vissuto
attraverso la Poesia,
attraverso la grande, la vera Poesia.

La gioia, il rifugio,
la consolazione, l'amore,
tutte quante le ho trovate nella Poesia...
Può essere che la mia poesia
a volte sia stata bella,
a volte strana,
come me,
ma mai facile,
mai bugiarda...

L'ho vissuta intensamente
e l'ho donata agli altri
come meglio ho potuto:
sul palco, alla radio,
ogniqualvolta c'è stata l'opportunità...

Alcuni sono rimasti ad ascoltarmi,
altri mi hanno ignorata,
ma io ho sempre vissuto
attraverso la Poesia!

Mea culpa

Devo chiedere scusa
a quelli che non amano i libri:
Perdonatemi l'insolenza
di aver letto montagna di libri
eppure non sono ancora sazia!
Perdonate questa montagna che ci divide.
Dai, fatte esplodere l'imbecillità,
chi sa,
magari mi salterà per aria
l'anima.

Devo chiedere perdono
a tutti quelli che ho dato una mano:
Perdonatemi perché vivo ancora
come un rimprovero perpetuo per voi!
Sono colpevole di essere stata rubata da voi,
colpita da voi, insultata da voi,
insomma, sono colpevole di esistere...
Colpevole di essere un fiore
vulnerabile, ma comunque immortale
attraverso i miei semi, le mie parole.

Secvență

Motto:
„Non, je ne regrette rien”
Édith Piaf

Pe scenă,
era numai cântecul ei,
semănându-i perfect,
ca inima care
nu regretă nimic.

Cântecul ei
despre dragoste,
despre întâlniri
și despărțiri,
despre viața în roz,
despre viață...

Se-nvolbura
Orașul luminii
peste afișul străzii.
Pe scenă,
era numai cântecul ei
semănându-mi!

Poruncă

Luna
m-a trezit azi noapte
din somn.
A intrat prin pereți
direct
în creierul meu!
M-am strecurat
la fereastră, să văd
cine-mi bate-n cap
cuie,
cine mă-ndeamnă
la veghe și scris.
Luna,
stranie nălucire,
mi-a poruncit
cu tărie:
Du-te, du-te și scrie
tot ce-ți trece prin cuie!

Sequenza

Motto:
„Non, je ne regrette rien”
Édith Piaf

Sul palco
c'era soltanto il suo canto
che li somigliava alla perfezione,
com'è l'anima che niente a da rimproverarsi.

Il suo canto sull'amore,
sugli appuntamenti
e lasciti,
sulla bella vita,
sulla vita...

La Città della luce
si tormentava
sopra la locandina delle strade.
Sul palco
c'era soltanto il suo canto
che mi somigliava.

Comando

La Luna
mi ha svegliata stanotte
dal sonno.
Attraverso i muri
è entrata
direttamente
nel mio cervello!
Mi sono infilata
alla finestra per vedere
chi mi stava battendo chiodi
in testa,
chi mi spingeva
alla veglia e alla scrittura.
La Luna,
strana illusione,
mi ha ordinato
fortemente:
Vai, vai e scrivi
tutto quello che ti passa
attraverso i chiodi!

Din volumul *Niciodată liman*,
Oradea, Editura Primus, 2020

Traducere în limba italiană
de Viorel Boldiș

Stanisław Masłowski, *Răsărit de lună*, 1884

Musica

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL „GEORGE ENESCU” O SĂRBĂTOARE A MUZICII (1)

Madeleine Karacașian

Scriitoare, traducătoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Uniunii Scriitorilor din Armenia

Maestrul Vladimir Jurowski, directorul artistic al ultimelor trei ediții ale Festivalului Internațional „George Enescu”, avea dreptate când, în toamna trecută, a prefațat acest eveniment muzical de proporții, spunând: „Cred că atunci când ne apropiem de muzică, o facem din pură iubire. Asta este ceea ce ne-a învățat George Enescu când ne apropiem de muzică. Este vorba de o iubire necondiționată pentru muzică și de o iubire necondiționată pentru oameni.”

Ce poate fi mai adecvat de exprimat când, în 2021, l-am omagiat pe George Enescu, pentru cei 140 de ani de la nașterea sa, această personalitate a culturii române iubind deopotrivă MUZICA și OAMENII?

Și deoarece ne-am aflat la cea de-a 25-a ediție a Festivalului – o adevărată sărbătoare a muzicii, dar și a dialogului culturii noastre cu universalitatea, m-am gândit să fac o retrospectivă a celor mai deosebite momente din istoria acestui festival care a debutat la București cu 64 de ani în urmă, pentru ca cititorii publicației noastre să înțeleagă cum a evoluat acesta, astfel încât azi a ajuns să fie considerat unul dintre primele cinci evenimente de profil din lume.

Dar, să ne amintim de președinții de onoare ai edițiilor, începând din 1991. M-aș referi aici la Lord Yehudi Menuhin, Roman Vlad (compozitor, pianist și muzicolog român, naturalizat italian), Ioan Holender și Zubin Mehta (din 2017), iar directori artistici au fost Ludovic Spiess, Mihai Brediceanu, Lawrence Foster, Cristian Mandeal, Ioan Holender (2005–2015) și Vladimir Jurowski (2017–2021). De adăugat că datorăm o reverență, pentru felul exemplar în care s-a implicat în revitalizarea edițiilor din 1991 și până în 2021, lui Mihai Constantinescu, ca director executiv, dimpreună cu echipa sa de la ARTEXIM, iar din ultimele ediții, și cu cei din echipa OMA VISION.

În sfârșit, de amintit că spațiile în care s-au desfășurat spectacolele și concertele din perioada de început au fost Opera Națională București, Ateneul Român, Studioul de concerte „Mihail Jora” al Radioteleviziunii Române, la care din 1964 s-au adăugat Sala Mare a Palatului și Sala Mică a Palatului (azi Sala „Auditorium” a Muzeului Național de Artă al României). Numai că a rămas nerezolvată până azi problema lipsei unei adevărate mari săli de concerte cu o acustică adecvată. Iar singura ediție, cea din 1995, când o parte din concerte au fost găzduite de Sala „Cuza” din clădirea Parlamentului României, a fost o opțiune nefericită. Încă din 2011, maestrul Zubin Mehta trimitea autorităților române o scrisoare, în care cerea o sală modernă, cu o acustică demnă de un Festival Internațional, precum cel dedicat lui George Enescu, remarcând că cei mai buni dirijori și soliști care vin de atâția ani la București, atât ei cât, mai ales, publicul ar merita o sală cu o acustică pentru secolul al XXI-lea.

Câteva cuvinte despre prima ediție, din 1958 a Festivalului Internațional „George Enescu”. Trecuseră trei ani de la trecerea în eternitate (aflat în exil, departe de patrie) a violonistului, pianistului, dirijorului, compozitorului și pedagogului George Enescu și autoritățile de la București doreau un plus de vizibilitate, din dorința de a menține ideea că

George Enescu reprezenta o valoare inestimabilă a culturii române, pentru a întări percepția internațională a României.

Aș zice că prima ediție, din 1958, a fost, în ansamblul ei, o primă „sărbătoare a muzicii", care ne sustrăgea de la preocupările unui cotidian tern, sărăcăcios și plin de constrângeri. Câteva personalități au dat strălucire concertelor și mă refer aici la câțiva pianiști, precum Claudio Arrau (Chile), Halina Czerny Stefanska (Polonia), Monique Haas (Franța), al cărei soț era Marcel Mihalovici (compozitorul de origine română, descoperit de însuși George Enescu), Vladimir Orlov, care în curând avea să părăsească țara. Dar cred că a rămas pentru totdeauna în amintirea tuturor concertul Orchestrei Filarmonicii „George Enescu", sub bagheta lui George Georgescu, directorul ei. Acesta a avut ideea de a-i ruga pe celebrii violoniști Yehudi Menuhin și David Oistrah să cânte, în afara programului, *Concertul pentru două viori și orchestră în re minor* de J.S. Bach, ceea ce a strârnit ropote de aplauze din partea publicului care știa că fiecare dintre cei doi avusese prilejul să interpreteze această lucrare în compania lui George Enescu, iar gestul lor era ca un omagiu special adus patronului spiritual al acestui Festival. Partea frumoasă este că și în viitoare ediții s-a repetat acest concert, soliști fiind când Henryk Szeryng și Leonid Kogan, când Ion Voicu și Yehudi Menuhin, când Ion Voicu și Henryk Szeryng (acesta avea să revină în edițiile din 1964 și 1970). Ulterior, *Dublul concert* de Bach a mai fost interpretat de Nigel Kennedy și Remus Azoiței, dar și de Maxim Vengerov și Vlad Stănculescu.

Să ne amintim că, în 1958, s-a inaugurat „Casa Enescu", azi Muzeul Național „George Enescu" din Palatul Cantacuzino de la București.

Celălalt eveniment cu totul remarcabil a fost, la sfârșitul primei ediții, premiera românească a tragediei lirice enesciene *Oedipe*, cântată în traducerea românească a lui Emanoil Ciomac a libretului din franceză, scris de Edmond Fleg. Creatorii spectacolului erau nume grele ale scenei lirice bucureștene: regia – Jean Rânzescu, scenografia – Roland Laub, dirijor – Constantin Silvestri (stabilit și el curând după aceea în străinătate), iar în rolul titular avea să strălucească, vreme de 27 de ani, baritonul David Ohanesian. Distribuția mai cuprindea nume importante ale primei scene lirice a țării – Elena Cernei, Zenaida Pally, Ioan Hvorov, Valentin Loghin, Valentina Crețoiu, Ladislau Konya ș.a.

Aveau să treacă treizeci și trei de ani până la prima montare nouă cu *Oedipe* la noi. S-a întâmplat în 1991, în regia Cătălinei Buzoianu, în rolul titular fiind Attila Kovács. Ulterior, regizorul Andrei Șerban (aflat în exil din 1971 și revenit în țară după 1990), realizează în 1995 o montare revoluționară, însă controversată, avându-i în fruntea distribuției pe Sever Barnea (Oedipe-tânăr) și Nicolae Urdăreanu (Oedipe-bătrân). În 1998, Lawrence Foster a optat pentru versiunea de concert a acestei opere, prezentată la Sala Palatului, avându-l în rolul titular pe bas-baritonul american Monte Pederson. Acesta spunea atunci: „*Oedipe* este capodopera vieții lui George Enescu. Rolul principal este de o mare profunzime, solicită mult interpretul, în special, din punct de vedere emoțional". În 2001, Opera Națională Română a organizat, în coproducție cu Opera Germană din Berlin și cu Opera de Stat din Viena, un spectacol cu *Oedipe*, regizat de Friedrich Götz și dirijat de Cristian Mandeal. În rolul lui Oedipe a fost bas-baritonul finlandez Esa Ruuttunen. În ediția din 2003, o nouă montare, nu mai puțin controversată, este cea realizată de regizorul Petrika Ionescu, venit de la Paris, care l-a distribuit în rolul titular pe Ștefan Ignat. Abia în 2009, în colaborare cu Théâtre du Capitole din Toulouse, ONB prezintă spectatorilor săi o nouă montare, în regia lui Nicolas Joël, cu un Oedipe întruchipat de Franck Ferrari, dar și de Ștefan Ignat. Acesta rămâne cap de afiș și pentru montarea regizoarei Anda Tăbăcaru la ONB în 2011. Iar în 2015, are loc cea mai recentă punere în scenă a operei enesciene, în regia Valentinei Carrasco (Argentina), păstrându-l tot pe Ștefan Ignat în rolul lui Oedipe. În sfârșit, la ediția din 2017, noul director artistic al Festivalului, dirijorul Vladimir Jurowski, deschide seria de manifestări cu versiunea de concert a operei *Oedipe*, în interpretarea lui London Philharmonic Orchestra, cu baritonul Paul Gay în fruntea soliștilor, oferind proiecții multimedia, pe un ecran uriaș, realizate de regizoarea Carmen Lidia Vidu. De reținut că, după concertul de la București, acest *Oedipe* a fost prezentat și la Royal Festival Hall din Londra. În edițiile următoare ale Festivalului bucureștean, *Oedipe* avea să dispară din nou de pe afișele acestui eveniment internațional, cât și ale ONB.

Ediția din 1961 a prilejuit întâlniri memorabile cu nume mari de interpreți. Este suficient să amintesc de pianistul Sviatoslav Richter, violonistul Leonid Kogan, care aveau să revină, venerabilul dirijor Sir John Barbirolli, soprana Elisabeth Schwartzkopf (care a mai venit și în 1976), Ion Voicu și Henryk Szeryng.

Cu puține zile înainte de începerea ediției din 1964, murise la București marele nostru dirijor George Georgescu, atât de implicat în primele ediții. Noutatea acestei ediții a fost prezența la București a unei formații muzicale din afara spațiului comunist – întâlnirea cu Orchestra faimoasei Filarmonici din Viena, în frunte cu miticul Herbert von Karajan, în plină forță interpretativă. Ne-am bucurat, tot atunci, de prezența pianistului Arthur Rubinstein, în cel de-al 77-lea an al vieții. Tot atunci a avut loc prima audiție absolută a poemului enescian *Vox Maris*, în interpretarea Corului și Orchestrei Radioteleviziunii Române, dirijate de Iosif Conta, solist fiind tenorul Ludovic Spiess. Amintesc că *Vox Maris* a mai fost ascultat în timp. Corul și Orchestra Filarmonicii „George Enescu" l-au interpretat la ediția din 2011, sub bagheta lui Ghenadi Rojdestvenski (solist – tenorul Marius Vlad Budoiu). În 2013, poemul a răsunat în interpretarea Orchestrei și Corului Academiei Naționale „San-

ta Cecilia" din Roma, dirijor fiind Antonio Pappano, iar solist – tenorul Marius Vlad Budoiu. În fine, Gianandrea Noseda, la pupitrul dirijoral al lui London Symphony Orchestra, ne-a oferit o nouă versiune cu *Vox Maris*-ul enescian. O surpriză pentru melomani a fost reîntâlnirea, după șase ani, cu pianistul chinez Li Min-Qiang, câștigătorul Primului Concurs Internațional „George Enescu". Românii l-au mai putut asculta și în 1981. Atunci, el declara: „Enescu a fost nu numai un mare muzician român, dar și un mare om de cultură." Am lăsat la urmă evocarea primei noastre întâlniri cu dirijorul Zubin Mehta, care a dirijat, în memoria luii George Georgescu, *Adagietto* din *Simfonia a V-a* de Gustav Mahler. El avea să mai vină la București, la început cu Orchestra Filarmonicii din Los Angeles (1967) și apoi să devină unul dintre cei mai vechi prieteni ai acestui eveniment muzical internațional, publicul român intrând pentru ani îndelungați sub vraja baghetei și a personalității sale artistice. Îl revedem, în 2005, cu Orchestra Maggio Musicale Fiorentino, apoi în 2011, 2015 (când ne-a oferit versiunea sa a poemului *Vox Maris*, solist fiind tenorul Marius Vlad Budoiu) și în 2017, cu Orchestra Filarmonicii din Israel.

Tot în 1964, și-a făcut debutul într-un festival internațional Corul de cameră „Madrigal", dirijat de Marin Constantin. Avea să revină în multe din edițiile viitoare, chiar și după dispariția creatorului său.

În 1967, publicul român l-a cunoscut pe tânărul pianist american Van Cliburn, care în 1958 cucerise premiul I la Primul Concurs Internațional „Ceaikovski" de la Moscova, atunci în vârstă de 24 de ani, fiind o mare revelație și pentru publicul nostru. Melomanii noștri au avut șansa de a se bucura de arta unor mari interpreți, precum David Oistrah, dar și violonistul Isaac Stern, pianiștii Friederic Gulda și Wilhelm Kempf, precum și violoncelliștii Mstislav Rostropovici și Radu Aldulescu (peste puțin ani acesta părăsea România), dirijorii Kurt Masur și Kiril Kondrașin, în fruntea Orchestrei Filarmonicii din Moscova.

Din calendarul ediției din 1970, reține evenimentele artistice produse de prezența pe scenele Festivalului a pianiștilor Paul Badura-Skoda, György Cziffra, a dirijorilor André Previn și Erich Bergel (care după un an a emigrat în Germania, de unde a revenit la ediția din 1991), a Cvartetului de coarde „Julliard" (SUA) și a unor artiști renumiți din lumea operei și baletului. Cine poate uita prima întâlnire a publicului nostru cu „prima donna assoluta" care era compatrioata noastră, celebra soprană Virginia Zeani, cu nu mai puțin celebrul său soț, basul Nicola Rossi-Lemeni, ca să nu mai vorbesc de fenomenala evoluție a balerinilor de faimă mondială Mihail Barîșnikov și Natalia Makarova. Aș dori să ne aducem aminte că, fiind anul bicentenarului nașterii „Titanului de la Bonn", au fost interpretate 12 lucrări din creația lui Beethoven.. Cu acest prilej, a fost remarcat pianistul german Rudolf Buchbinder, mare interpret al concertelor beethoveniene, revenit de foarte multe ori până în 2021.

Fiind deja sub semnul opresiunii politice și economice, ediția din 1973 a fost sărăcăcioasă și restrânsă. Totuși am mai avut parte de câteva prezențe notabile. Lord Yehudi Menuhin a revenit și împreună cu sora sa, Hepzibah Menuhin, a dat o minunată tălmăcire *Sonatei a III-a pentru vioară și pian, în caracter popular românesc* de George Enescu. Lord Yehudi Menuhin a putut fi admirat și în 1995, apoi în 1998 la pupitrul dirijoral al Orchestrei Festivalului din Budapesta, cu un program Enescu–Bartók. În afara unora, pe care i-am mai amintit pentru multiplele lor apariții, îi mai citez pe dirijorii Ghenadi Rojdetsvenski (în fruntea Orchestrei Simfonice a RTV Sovietice) și Georges Prêtre, care avea să revină și în ediția următoare. Să nu uităm că, tot în 1973, a fost suspendat Concursul Internațional „George Enescu", care avea să fie reluat abia în 1991, adăugându-i-se și compoziția ca probă de concurs.

Pentru anul 1976, îi amintesc pe violonistul Christian Ferras (avea să se sinucidă peste șase ani, la vârsta de 49 de ani), pianistul Radu Lupu, laureat al unor con-cursuri internaționale, printre care și Concursul Internațional „George Enescu"din 1967, cu o excelentă carieră internațională. Avea să revină în România în 1990, iar la Festivalul „Enescu" din 2013, a concertat alături de Daniel Barenboim, acesta în calitate de pianist și de dirijor al Capelei de Stat din Berlin. Radu Lupu a susținut și un recital în 1998 și a concertat cu Chicago Simphony Orchestra, dirijată tot de Daniel Barenboim. Să nu uităm nici de evoluțiile a două cântărețe de faimă – soprana Victoria de Los Angeles și mezzosoprana Grace Bumbry, aceasta revenind și în 2001.

Și ediția din 1979 ne-a prilejuit întâlnirea cu o cântăreață renumită, britanica Sheila Armstrong, dar și cu pianistul elvețian Nikita Magaloff (care la Conservatorul din Geneva preda în fosta clasă a neuitatului Dinu Lipatti); începem să ne familiarizăm cu violonistul rus Viktor Tretiakov (care avea să revină de multe ori), reîntâlnindu-l pe dirijorul Roberto Benzi, „copilul minune" de odinioară din *Preludiul gloriei* și *Chemarea destinului*. Ne bucurăm de un strălucitor spectacol al Trupei americane de balet, condusă de Alvin Ailey.

În ediția din 1981, Festivalul s-a realizat cu mari constrângeri financiare. Era anul centenarului nașterii lui George Enescu. Am avut privilegiul de a asculta oratoriul său *Strigoii*, compus în 1916, pe textul lui Mihai Eminescu, finalizat postum în 1972 de către compozitorul Cornel Țăranu, în interpretarea ansamblului cameral „Ars Nova" din Cluj-Napoca. La ultima ediție, Gabriel Bebeșelea, la pupitrul Orchestrei Filarmonicii „George Enescu" din București, ne-a oferit versiunea de concert a acestei lucrări, pentru prima dată în Festival. Amintesc că, în 2019, tânărul dirijor român înregistrase această lucrare enesciană pentru casa de discuri Capriccio, cu Orchestra Radiodifuziunii din Berlin, oratoriu pe care apoi l-a prezentat, în premieră absolută, cu aceeași

orchestră la Konzerthaus din capitala germană. Tot în ediția din 1981, asistăm, în sala ONB, la o spectaculoasă reprezentație cu *Dama de pică* de Ceaikovski, în interpretarea trupei de la Teatrul „Bolșoi" din Moscova, în fruntea distribuției aflându-se celebra mezzosoprană Elena Obrazțova. Tot atunci au avut loc primele apariții, pe scenele noastre de concert, ale violonistului Vladimir Spivakov. În 1998, a fost solist și dirijor al formației „Virtuozii din Moscova".

La ediția din 1984, se interpretează 80 de lucrări contemporane din creația românească, considerat un adevărat record. În schimb, avem cel mai mic număr de participanți din străinătate. Câteva apariții noi, precum Baletul Companiei Eifman din Leningrad (azi Sankt Petersburg), care a mai venit și în 2005, Cvartetul de coarde Brodsky, violonistul argentinian Alberto Lissy, de la Academia „Yehudi Menuhin" din Gstaad (cunoscut dintr-un turneu anterior, care a revenit în 1995, apoi în 2007 cu Camerata Lissy), dirijorul francez Jean Perisson și foarte puțini alții.

Ediția din 1988 corespunde cu centenarul Ateneului Român și cu sărbătorirea a 120 de ani de la înființarea Societății Filarmonice Române, devenită ulterior Filarmonica „George Enescu". Este anul când Corul „Preludiu" își face debutul în Festival. Multe apariții românești și din Republica Moldova – tenorul Mihai Munteanu și dirijorul Alexandru Samoilă, dar și dirijorii Lorin Maazel și Ghenadi Rojdestvenski, pianistul englez Michael Roll, violoncelistul Levon Ambarțumian (cunoscut și el publicului din România dintr-un turneu întreprins în 1986, revenit în 1991 ca solist și dirijor al Orchestrei de Cameră din Moscova).

După trecerea a trei ani, ediția din 1991 a Festivalului avea să se desfășoare în România post-decembristă, readucând acestui eveniment strălucirea de la începuturile sale, revenind la normalitate, cu întoarcerea unor artiști români și cu un număr din ce în ce mai impresionant de participanți din străinătate. Tot atunci s-a reluat și Concursul. Avem prima apariție, la Ateneul Român, a formației engleze Saint-Martin-in-the-Fields (revenită și în anii 2001, 2005, 2009, dirijor și solist – pianistul Murray Perahia; 2013 – dirijor Sir Neville Mariner, iar în 2019 – dirijor și solist Joshua Bell), ca și a Orchestrei de cameră din Lausanne, cu Christian Zacharias, ca dirijor și solist (reveniți și în 2005, 2009, 2011, 2013, 2017 – dirijor Joshua Weilerstein). Ne-am bucurat de prezențele a două mari cântărețe de operă pe scena ONB. Mă refer la mezzosoprana Fiorenza Cossoto în *Aida* și la soprana Marina Krilovici în *Tosca*. Violoncelistul Marin Cazacu concertează cu Orchestra Filarmonicii din Chișinău. Concertează la București Cvartetul de coarde „Atheneum Enescu", Percuționiștii din Haga, evoluează artiștii Teatrului de balet clasic din Kiev.

După o pauză de patru ani, în 1995, s-a ținut următoarea ediție a Festivalului. Au putut fi ascultați din nou în țară violoniștii Silvia Marcovici, Eugen Sârbu și Șerban Lupu, au concertat Orchestra RTV din Madrid – dirijor Sergiu Comissiona, Orchestra Radiodifuziunii Bavareze cu dirijorul Lorin Maazel, Orchestra Radiodifuziunii din Stuttgart cu dirijorul Georges Prêtre, Orchestra Filarmonicii din Sankt Petersburg cu Yuri Temirkanov, London Royal Philharmonic Orchestra, dirijată de Lord Yehudi Menuhin, solist Liviu Prunaru. Are loc o nouă întâlnire cu Ghenadi Rojdetsvenski la pupitrul Filarmonicii „George Enescu", aceeași orchestră fiind dirijată și de Cristian Mandeal. Au mai susținut spectacole Baletul Teatrului „Bolșoi" din Moscova, precum și Opera din Chișinău cu *Forța destinului* de Giuseppe Verdi.

Până la următoarea ediție au trecut trei ani. Astfel că în 1998, publicul român are prilejul să asiste la concerte susținute de Orchestra Tonhalle din Zürich, dirijată de Gary Bertini, solistă fiind violonista Viktoria Mullova (această orchestră a mai putut fi ascultată și în 2021, cu dirijorul Paavo Järvi), de Orchestra Simfonică din Barcelona, dirijată de Lawrence Foster, având-o solistă pe celebra mezzosoprană Teresa Berganza, de Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii din Frankfurt, dirijată de Corneliu Dumbrăveanu, de Orchestra Filarmonicii din Iași, dirijată de Serge Baudo, de BBC Symphony Orchestra, dirijată de Yan Pascal Tortellier și, pentru prima dată, Orchestra Națională a Academiei „Santa Cecilia" din Roma, cu Myung-Whun Chung la pupitrul dirijoral. Aflat pentru prima oară la București, violonistul Gidon Kremer susține atât un recital, cât și un concert cu „Kremerata Baltica" (se reîntorc în 2003, 2007, 2011, 2019). Soprana americană Barbara Hendriks susține un concert, fiind acompaniată de Orchestra de Cameră a Radiodifuziunii Române. Avea să mai revină în 2005, când a oferit un program de jazz, cu lucrări de Porter, Ellington și Gershwin. Pe scena ONB are loc un spectacol cu *Don Carlo* de Verdi, în regia lui Franco Zeffirelli, o coproducție cu Teatrul Scala din Milano.

Continuare în numărul viitor

„Cred că atunci când ne apropiem de muzică, o facem din pură iubire. Asta este ceea ce ne-a învățat George Enescu."
Vladimir Jurowski

Poesis

Sorin Ivan

Poet, ziarist, profesor universitar

gravitație

dacă printr-o nemaivăzută magie
sau printr-un cataclism cosmic,
la puterea alpha, a apocalipsei,
ar dispărea, deodată, gravitația,
ne-am înălța cu toții la ceruri,
am fi miliarde de Enohi sorbiți de univers,
urcând în baloane spre neant,
am rătăci printre galaxii și constelații,
am pluti prin eter și-am deveni
planete, comete, pulberi de stele…

trăim în gravitația subtilă a iubirii,
înconjurați de cercurile ei concentrice,
îmbrăcați în energia ei ca un miraj,
ca o ceață subțire, strălucitoare
țesută din undele transparente ale speranțelor,
speranțele care ne trag înainte,
ne târăsc uneori chiar împotriva voinței noastre,
alteori ne poartă într-un zbor amețitor
prin dimensiunile ființei și universuri paralele,
peste tristeți și iluzii, printre alte iubiri-neiubiri,
spre fericiri așteptate câte o mie de vieți,
acoperind distanțe de ani-lumină,
căile eterice ale iubirii care străbate ca un fulger
timpul și spațiul nesfârșit al sufletului…

dacă s-ar destrăma câmpul gravitațional al iubirii,
s-ar rupe mirajul invizibil care ne-nvăluie,
s-ar risipi forțele care ne țin,
printr-o enigmatică sinergie fecundă,
în echilibrul fragil al ființării,
ne-ar ridica la ceruri vârtejurile înstrăinării,
spirale de la pământ la cer ale pierderii de sine,
am deveni imponderabili, ușori ca fulgii, ca frunzele,
goi pe dinăuntru, ca un vas în care răsună tobele nimicului,
răpături și ecouri din pustiuri înghețate cu lună plină,
într-o imponderabilitate stearpă,
uscată ca deșertul, ca nisipul, ca sufletele
care și-au plâns toate lacrimile…

și-am fi astfel mai rătăcitori ca rătăcirea
prin cerurile goale ale singurătății,
am bântui în cercuri tot mai largi, nesfârșite,
precum gândurile acoperite cu glugi de tăcere,
ca păsările care zboară-n derivă,
agonizând fără nord, fără sud, fără stele
și fără țărmuri pe care să-și așeze aripile trudite…
ne-ar stinge frigurile polare ultima flacără
care mai pâlpâie-n inimi ca o lumină de veghe,
ca o candelă fragilă a speranței,
ne-ar spulbera vânturile timpului din cele patru zări,
ne-ar arunca dintr-un cer în alt cer, din timp în netimp,
din neantul ascuns în noi, în adâncul ființei,
pe continentele întinse ale nimicului,
între stele și eternități, în neantul cel mare…

lupta cu îngerul

noaptea venea la mine îngerul
îmi punea întrebări
și-mi strecura-n suflet noi îndoieli
peste toate celelalte
care mă bântuiau

iar când nu mai răbdam
înarmat până-n dinți
cu vise și speranțe
scoteam spada și-ncepeam să mă lupt
cu îngerul lucidității
care nu-mi dădea pace

luptam până-n zori
și cădeam istovit
cu mintea și brațele trudite
într-un târziu adormeam
pe aripile îngerului
iar el își odihnea capul
pe inima mea

erau și nopți
în care îngerul nu venea
și-atunci mă năpădea spaima
fiindcă nu știam
ce s-a-ntâmplat cu el
și ce se va-ntâmpla cu mine

în fiecare noapte îl așteptam
să vorbesc cu el
să mă lupt cu el
până ne doborau zorii
cu lumina lor de cenușă

aveam nevoie
de îngerul meu
ca să pot trăi
mai departe

cerul părea o suprafață de sticlă

cerul părea o suprafață subțire de sticlă,
o fereastră albastră prin care vedeam dincolo,
depinde de care parte a lui dincolo mă aflam,
pentru că uneori eram dedesubt și priveam în sus,
alteori eram deasupra și mă uitam în jos

când priveam în sus, în abisul eternității,
mai ales în nopțile clare când luna lumina universul
mi se părea că văd îngeri și miriade de entități
luminoase,
sufletele celor plecați în starea primordială a fericirii,
iar undeva, aureolat în lumină, Chipul lui Dumnezeu

când mă uitam în jos, în prăpastia timpului,
vedeam oamenii ca pe niște îngeri căzuți,
alegându-și, la răscrucile vieții, drumurile,
scriindu-și cu sângele lor cartea destinului,
îi vedeam bătând singuratici la porțile cerului,
așteptând ca în cele din urmă cineva să le răspundă

erau și clipe ciudate în care aș fi putut să pășesc
pe puntea subțire a cerului, fie de-o parte, fie de alta,
cu tălpile gândului, cu pașii ușori ai visului,
dar mi-era teamă să nu se spargă deodată
și să mă prăbușesc în genunile înalte ale eternității
ori în vârtejul ametitor al timpului

vise cu potcoave de argint

uneori visele mele rebele obosesc
au aripile prea grele de singurătate
și de-ntunericul din mlaștinile somnului

atunci eu fierarul himerelor
cu focul viu al nopților în priviri
le pun potcoave subțiri de argint
ca să poată străbate cu pasul
înaltele ținuturi de piatră din rătăcirile lor
și crestele ascuțite ale stâncilor
care urcă prin nori dincolo de ceruri

de unde dacă s-ar prăbuși în abis
s-ar preface într-o ceață de lumină
într-o pulbere fină de lună și de stele

nu mai era nimeni în jur

se întâmpla ceva ciudat,
timpul, care cuprindea lumea
în sfera lui transparentă,
prin care oamenii priveau către cer,
iar zeii se uitau uneori spre pământ,
începuse să se dezumfle,
să se subțieze cu fiecare clipă,
ajunsese un schelet străveziu,
cu oase lungi de cristal,
paralele și meridiane translucide,
pe care atârna o piele veștedă,
o pelerină cosmică,
fosforescentă

iar, într-o noapte, timpul,
care ajunsese o ruină,
un cadavru imaterial,
s-a prăbușit în sine,
s-a surpat cu zgomot infernal,
neauzit decât de cei care ascultau
cu atenția încordată
cum bate sufletul lumii
în timpanul întunericului,
ca și când ar fi căzut cerurile pe pământ
și pământul în ceruri

oasele timpului
zăceau sfărâmate, sticlind,
pe țărmurile eternității,
iar ființa lui ca o moluscă luminescentă
palpita, topindu-se sub soarele arzător,
suptă de gurile lacome
ale neantului

nu mai era nimeni în jur,
el privea cerul albastru
mai limpede și mai aproape ca niciodată,
iar ea îl privea pierdută pe el
cu o nesfârșită iubire

canaan

după aceea, am rătăcit ani lungi prin deșert,
prin pustia pierderii de sine și a tuturor amăgirilor,
se țineau de mine-n cortegii umbrele zilei, ființele nopții,
mă pândeau de după stâncile gândurilor să mă sfâșie,
să mă lase pradă acvilelor care se roteau pe deasupra neantului
niciun fir de iarbă, nicio lăcustă, nicio urmă de apă,
am trăit doar cu mana iluziei că drumul merge-nainte,
că pustiul se sfârșește odată și-odată

târziu, când credeam că totu-i zadarnic,
am văzut o mare lucind în dogoarea pustiei,
nu s-au dat apele-n lături ca în fața lui Moise,
am trecut prin Marea Roșie a uitării
într-o canoe încropită din țăndările speranței,
înfruntând vânturi aprige și valuri haine,
s-au înecat turmele de stafii ale trecutului
și-am fost aruncat de ape la țărm,
în Ținutul Făgăduinței, plămădit din visele mele

iată, Canaanul mi se arătase în cele din urmă,
încă auzeam ca în vis enigmatica voce
care mă însoțise mereu pe drum și pe ape:
„nu-i târziu, nu-i târziu niciodată"...
eram pe tărâmul speranței, naufragiatul destinului,
renăscut din focul deșertului și din apele mării

cu fiecare speranță, o lume aștepta să se nască
și-atunci am început să te-aștept, știam c-ai să vii
cândva, poate cu răsăritul din mare,
pe un țărm, în mirajul luminii

echinox

Ne-am întâlnit la echinox,
pe linia subțire dintre noapte și zi,
când lumina se dizolva încet în întuneric
ca o substanță în altă substanță,
când iubirea era egală cu lipsa iubirii
și starea de a fi cu starea de a nu mai fi.
Două absențe se întorceau
după lungi rătăciri
în conturul umbrelor lor,
care, deodată,
prindeau viață din nou.

Ne-am întâlnit între timp și netimp,
la mijloc de întrebări fără răspunsuri,
când bucuria și tristețea păreau la fel
și tăcerea cădea ca o piatră
în apa sufletului adâncă,
născând cercuri concentrice
din ce în ce mai largi
care ne cuprindeau pe-amândoi.

Ne-am întâlnit chiar de echinox,
când începuseră să bată vânturile
de la polul singurătății
și să ne bântuie în rafale gândurile,
spulberându-ne frunzele,
frunzele toamnei din inimi,
în vârtejuri care dispăreau
înghițite de vidul lăuntric.

Suflete în târziu echinox,
pe o punte, între cer și pământ,
am găsit echilibrul
într-un punct care ține
lumea pe umeri,
lumea mea și a ta,
balans, suspendare,
echilibru fragil
între două abisuri,
peste goluri, prăbușiri și-nălțări…

Punctul perfect, echinox
imponderabil, la mijloc de lumi,
născut din fuga de sine,
din setea de a fi doi,
un întreg, yin și yang,
lumină în noapte,
noapte-n lumină,
visul luminii tânjind la ispitele nopții,
visul nopții de-a se risipi în lumină,
visul de-a fi în iubire…

așteaptă-mă o lună plină

așteaptă-mă o lună plină, mi-ai spus,
și te-am așteptat neîncetat,
pe podurile lungi ale viselor,
pe sub arcadele pierderii de sine,
prin pădurile spaimei de-a te pierde
și de-a nu te mai vedea niciodată

de atunci au trecut multe luni pline
și multe eclipse ale ființei mele,
am colindat zile și nopți podurile goale
și pădurile tăcute ale așteptării,
din care și spaimele au fugit
în cele din urmă una câte una

e mult timp de când nu te mai aștept
și chiar mă întreb ce aș face,
dacă, prin cine știe ce minune
sau joc bizar al destinului,
ai apărea din seninul nopții

dar asta nu se întâmplă niciodată
și la fiecare lună plină,
la fiecare eclipsă care-mi acoperă sufletul,
scriu un poem despre tine, despre noi doi
și desfac o sticlă din vinul zeilor
(pentru că o vreme ne credeam zei),
vinul dulce-amar amețitor
pe care-l păstrez în pivnițele memoriei
pentru iubirea noastră ca o poveste
și podurile lungi pe care te-am așteptat

palatul de la marginea singurătății

sunt și eu un nabab al zilelor noastre,
pe lângă întinse deșerturi selenare
și mari câmpii cu himere,
am un palat cu o mie de camere,
între lumină și întuneric,
undeva la mijlocul timpului

somptuos când îl privești din afară,
auster dinăuntru, cu încăperile goale,
bătut de vânturi și viscole,
răvășit de toamne și primăveri,
templu-al neliniștii și-al întrebărilor

îl îngrijesc ca un valet conștiincios,
îl curăț de pânzele de păianjen ale așteptărilor,
adun scrumul iluziilor
care ard mocnit noapte de noapte,
șterg praful și pulberea așezate în liniște
pe mese, pe rafturi și-oglinzi
după lungi ninsori de tăcere…

palatul meu e gol de când ai plecat,
sub arcade răsună ecoul pașilor tăi…

am pus pe masă trandafiri roșii,
două cupe subțiri de cristal
și două sfeșnice de argint…

palatul de la marginea singurătății,
palatul sufletului meu
încă te-așteaptă să vii

Poesis

Nicolae Silade

Poet, ziarist

luna de miere

în stânga o vază cu trandafiri galbeni și roșii trandafiri albi și rosa carolina și crini imperiali de toate culorile în dreapta un bol cu cireșe roșii negre pietroase și încă un bol cu zmeură polka în față ecranul acesta de laptop pe care scrii și citești în spate eu cu amintirile mele și în spatele meu eu cu amintirile mele și mai departe doar amintirile mele și gânduri
deasupra gânduri

dedesubt dacă paradisul ar avea un nume i s-ar spune maldive da însă acum te rog coboară din avionul tău privat urcă-te în elicopter și urcă cu el în al nouălea cer [dacă poți dacă știi unde e] dacă nu atunci coboară la vila ta de lux de pe malul mării privește nesfârșirea ei și caută să-nțelegi necuprinsul caută să-nțelegi apa literele ei
apă pământ apă da și câtă apă e în trupul

nostru de pământ întreabă-te și cine se plimbă pe deasupra apelor întreabă-te și cine a întrupat primul cuvânt [trebuie să fac o paranteză aici trebuie să-ți spun că în timp ce scriu mănânc dintr-un pepene verde bucăți roșii roșii cu semințe negre eu am fost mereu fascinat de roșu și negru dar gustul lui al pepenului verde nu pot să-l descriu în cuvinte
tu însă întreabă-te poți da

oare poți inventa un pepene verde poți să-i dai gustul pe care nu pot să-l descriu în cuvinte poți inventa culorile lui aroma lui ca să nu mai vorbesc de cireșe de zmeură de toate bunătățile pe care ni le-a dat dumnezeu] dar gata am închis paranteza da și acum te rog dă-ți jos costumul armani și ceasul montblanc și pantofii boss și chiloții tanga
sau dolce & gabbana dezbracă-te

dezbracă-te încet încet până când rămâi în pielea goală e bine așa acum privește-te da privește-te îndelung în oglindă până când vei înțelege cine ești tu gol pe dinăuntru gol pe dinafară privește-te da privește-te îndelung până când vei vedea cine ești și ce ai [aici trebuie să fac din nou o paranteză ca să știi că alexandru cel mare a cerut să fie dus
pe ultimul drum cu mâinile

atârnând goale din sicriu în afară ca să vadă toți averea lui ca să vadă toți puterea lui ca să vadă toți cu ce se alege omul din toată strădania asta sub soare] ok am închis paranteza iar dacă ai înțeles vinde tot și împarte săracilor
împarte săracilor lumii acesteia toată averea ta averea ta pe care nu o duci cu tine unde te duci dacă știi unde te duci
dar nu știi câtă vreme nu știi

de unde vii mai privește o dată da mai privește-te până și orbul vede mai bine ca tine mai privește-te orbul n-are oglindă el se oglindește în el însuși vrei oare să-ți spun ce a zis ecleziastul mai bine nu mai bine nu carpe diem spune horațiu carpe diem spui tu dar între ființare și trăire e o mică mare diferență da cel care există trăiește dar cel care trăiește
nu există pentru că

trăirea e în clipă pe când existența e veșnică dar asta nu se vede în oglindă aruncă-te deci în mare da aruncă-te gol
în apele mării fă-te una cu marea și spune cine se plimbă pe deasupra apelor cine a învins pustiul golul întunericul
cine a făcut lumina și cum lasă știința știința nu știe
la-nceput pe când știință nu era nici neștiință pe când totul era lipsă de viață și voință când nu

s-ascundea nimica deși tot era ascuns când pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns fu prăpastie genune fu noian întins de apă
n-a fost lume priceputǎ și nici minte s-o priceapă căci era un întuneric ca o mare făr-o rază dar nici de văzut nu fuse și nici ochi
care s-o vază umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface și în sine împăcată
stăpânea eterna pace eterna pace

Rugul Aprins

Cel necuprins cu mintea,
Doamne,
Rugul Aprins,
Soarele dreptății,
Rugul care arde, fără să se mistuie,
Fecioara care naște și rămâne fecioară,
Steaua în opt colțuri,
Steaua de la Răsărit,
Stânca, muntele lui Dumnezeu,
Doamne, ce este această vedenie?

„Și Moise a zis: «Am să mă întorc să văd ce este această vedenie minunată, și pentru ce nu se mistuie rugul.» Și Domnul a văzut că el se întoarce să vadă. Și Dumnezeu l-a chemat din mijlocul rugului, și a zis: «Moise! Moise!» Iar el a răspuns: «Iată-mă!» Și Dumnezeu a zis: «Nu te apropia de locul acesta; scoate-ți încălțămintele din picioare, căci locul pe care calci este un pământ sfânt.»"

Sfânt, sfânt este totul,
Dintru cele sfinte,
Doamne,
Întru cele sfinte!

„Și Domnul a zis: «Am văzut asuprirea poporului Meu și am auzit strigătele pe care le scoate din pricina asupritorilor lui; căci îi cunosc durerile. M-am pogorât ca să-l izbăvesc și să-l scot din țara aceasta și să-l duc într-o țară bună și întinsă, într-o țară unde curge lapte și miere.»"

Unde este țara aceea, Doamne?
Unde este țara aceea?
Unde este lumina pe care o văd nevăzătorii?
Am văzut biserici arzând. Scrum de biserici am văzut. Dar
în scrumul lor, Doamne,
Cartea Cărților era vie și nevătămată. Viu și nevătămat era
Cuvântul. Viu și nevătămat este Cuvântul.

Două romburi suprapuse, unul de culoare roșie, închipuind
focul, altul de culoare verde, închipuind rugul.
De ce e rugul care arde de culoare verde, Doamne, când
tot ce arde este roșu? Și ce culoare are focul Tău
care ne arde și ne mistuie? Și ce sunt cele două romburi
care formează steaua cu opt colțuri?

Am înțeles că sunt îngeri și arhangheli peste tot. Am
înțeles că sunt evangheliști care spun adevărul.
Dar de ce îl spun prin pilde și taine care se cer destăinuite,
Doamne? Și ce este această scară ce urcă până la cer,
pe care urcă și coboară îngerii? Și unde este cerul Tău,
Doamne? Unde este Ierusalimul de Sus?

Ce lucru simplu existența noastră! Existența noastră unică
și minunată, dar irepetabilă. Cu început și sfârșit. Și ce
viață minunată, între început și sfârșit! Ca un rug aprins
care arde și ne mistuie! Ca un rug aprins care arde și nu
se mistuie!

anonimus

el nu are nume nici margini nu are
este marele nostru necunoscut marele anonim
este cel care este

au vorbit mulți despre el
vorbe adevărate vorbe mincinoase vorbe
vorbe în vânt zice el
și are dreptate
pentru că
cel mai îndreptățit a vorbi despre el
este el însuși

dar el tace
e un mare singuratic și un mare taciturn
uneori leagă un cuvânt de altul
o frază de alta
și le rostește cu intensitatea tunetului

alteori vorbește prin gura mea prin gura altuia
însă atunci cu greu deosebești
vorbele lui de vorbele celui care vorbește

și dacă nu are nume nu e nimic
mai ciudat este faptul
că n-are început și n-are sfârșit
deși începutul și sfârșitul sunt la îndemâna sa

el este treaz când visează
iar când se trezește își vede visul cu ochii
lumea aceasta e unul din visele sale
cealaltă lume e visul din vis

aici
eu am scris despre el
în vreme ce el însuși a scris despre mine
în cartea lui vie și fără sfârșit

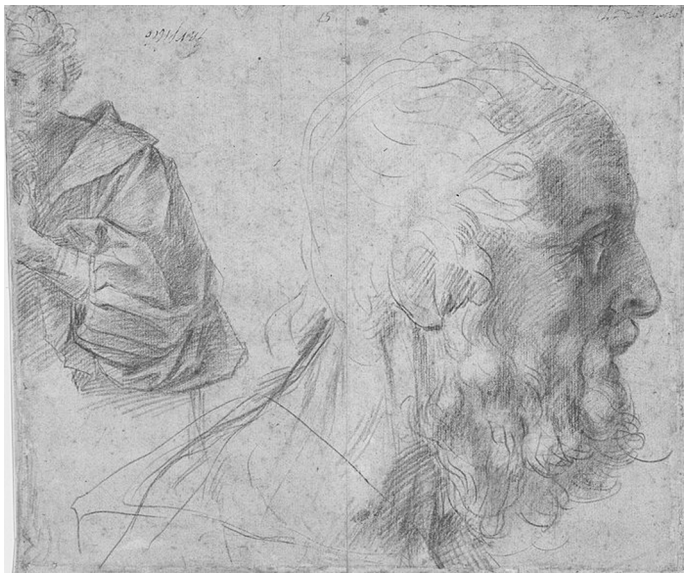

Andrea del Sarto, *Studiu cu tânăr și cap de bătrân privind spre dreapta (Homer?)*, 1520–1521

Poesis

Ara Alexandru Șișmanian

Poet, critic și istoric literar,
istoric al religiilor
Franța

Rusul bătrîn

Pasărea bea de sub lună iazuri de-oglinzi • scrie cu ciocul cimitirele aerului – și depune în labirint cu ferestre zidite arhive de pene • la absurd cu singur sap în colbul orb inutilul – cu privirea evaporată-n cândva • locuiam într-o cameră de nervi și de șerpi – mă destram în departe și fum odată cu amintirea și turnul • și iată din nou cerneala violetă-n crepuscul – funia străină și lacrimă a funambulului care se spînzură zilnic • sau templul de haos unde ador fantome de stele – ca să fur literele devorate de cîinii uitării • prea multe căi promise au fost doar odinioară – prea multe mantale s-au dovedit numai ploaie și vînt • din vechile cărți nu mai putem culege decît izvoare secate – din vechile cărți nu mai putem bea decît spicele secetei • pletele tale sînt aur de pulbere – buzele tale sînt somn de cenușă • și iarăși tai cu lame de dezgust și de zîmbet odgoanele lumii • dansez – eu, funambulul! – pe corzile frustrării ce-mi cariază viața și sufletul • cu țepi de țipete mă caut – și mă-ntreb – și mă chem • da, mă întreb – cum aș putea locui altceva decît subterana • da, mă caut – unde altundeva decît în ruina crucișătoarelor și submarinelor scufundate • mă chem – unde altundeva decît în năruitele – blestematele țări și cetăți • printre echipajele nesfârșite ale întunecatelor de sânge popoare • oh! fierul acesta-i exil – și invazie – și invidie albastră • și vid de suferință – piele fără trup • da, pielea aceasta ce-și caută trupul undeva – nicăieri • flacăra asta de chinuitoare nevroză care undeva – nicăieri – își caută stingerea • și rusul acesta bătrîn – ca un uriaș de resemnare și negură • da, găurile letale – mereu străine, ca un lapte ultramarin • ca o dimineață de metal mereu însetată • și casa de nervi și pulberi de aur – camera de șerpi și somn de cenușă • și moartea care se încheagă mereu de aiurea – și lasă-n urmă schelete de sânge • și vioara cu aripi – exterminîndu-ne precum un sumbru stăpîn • ...da, și rusul acela bătrîn ca un uriaș de resemnare și negură... •

23 aprilie 2022

Diavol plîngînd

Lună, zeiță a insomniilor • absurd luminos lunecînd prin oglindă și noapte • zîmbet uitat ca o barcă pe plînsul livid • diavolul plînge cîntînd toamnele efemerului cu splendori abolite • lacrimi străine pe-obrajii obscuri ai sufletului – călătoare invizibile ale căilor obidei • raze misterioase precum șoapte profetice ale sfîrșitului atît de plin de început • chei întunecate îmi descuie febra și frigul • și iubirea născută din dublă spumă – vinul avisal al oceanului • astfel am devenit – astfel m-am neștiut • astfel m-am aruncat labirint într-un tărîm de durere • amestecîndu-mă cu sămînța fierbinte înroșită de sânge – într-o dublă beție de incandescență și inocență rece • și tu speranță – stranie fantomă pe care soarele nu o alungă – ce prelungești noaptea depresivă în ziuă • nimeni rătăcește prin umbră ca o gură a iluziilor – ca o gară a mirajelor • cu fiece pas mai singur cu insolubil în exil • dar dilema e un pretext pentru mai letale poteci • imponderabil ies pe ferestrele albe și culeg din paradisuri orbitoare noile flori cu corole atomice • mă iubesc cu nimfe de sfărîmată strălucire – și înțeleg mai cu nostalgie întunericul • albastrul s-a oprit într-o beznă de jos – și orologiul își plimbă prin mine orele albe • ca și cum o mie de ochi ar sorbi dintr-un pămînt invizibil privirile strigate orbitor de-orbitor • tu cobori pe treptele imaginare ale apei – rătăcești prin culoarele înguste dintre barcă și candelă • și cauți o ieșire în fiecare ciob al dispariției tale imposibile • în fiecare ciob al jocului acesta extatic de-a v-ați uitat • în fiece ciob din jocul n-ați fost niciodată • da, în fiece ciob... •

17 mai 2022

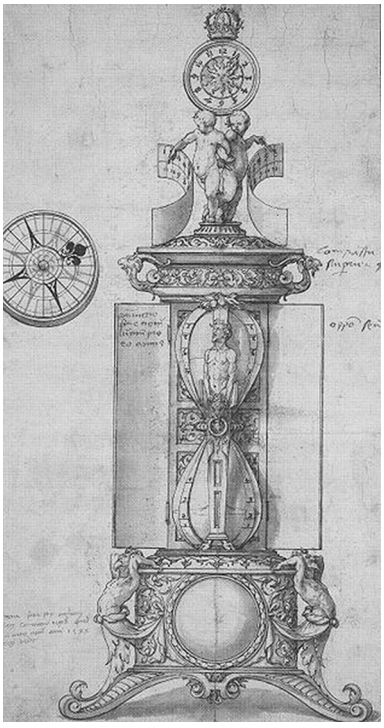

Hans Holbein cel Tânăr, *Ceas astronomic*, 1543

Poesis

Camelia Cristescu

Prozatoare, poetă, medic
Insulele Baleare, Spania

Cântec de leu

Eu am crezut adânc
acut
avid
în zbor
în fluturi
în cuvânt
în tine-mine
în eu-tu
în ești mine
în sunt tu.

Eu am cântat înfometat
nesăturat
brutal
și crud
cuvinte ortografiate arbitrar
cu sunet trist și gust amar
haotic adunate într-un pahar.

Cântecul meu
aspru
izvorât din adânc
din coapsa de femeie
mângâiată cu sârg
umple întunericul greu
cu urlet de leu.

Cu trupul rupt, neîmpăcat
de ulii m-am eliberat
și doar un cal nevindecat
alb m-a păscut
în contratimp
într-un amurg etern
de anotimp.

Amintirea aceea

Ții minte serile acelea de basm
pe terasa de deasupra mării?
Nu voiam să mă despart de brațele tale
care parcă mă purtau spre stele.

Îmbrățișarea aceea se născuse într-o
clipă de neliniște
ca și dragostea
cu toată forța
cu suferința
și nevoia ei de tandrețe
purta peceți adânci și simbolurile
acelei vii emoții care a născut-o.

Îmbrățișarea ta îmi părea o lume minunată
o amintire blândă
în care aș fi vrut să rămân mereu
culcată lângă tine în întuneric
călăuzită doar de lumina unor dorinți.

Toate acele vremuri lacome de întâmplări
tot acel timp
ce se leagă iremediabil de tine
atât de adânc ancorat
și atât de dureros de smuls.

Toate mi-au trecut prin minte
ca un film în culori
cu imagini cusute fără șir.

În amintirea aceea stau și acum
cât se poate de nemișcată.

O clipă

Clipa asta în care mă gândesc la tine
se dizolvă,
se pierde pentru amândoi
iar amintirile sunt vagi, ambigue
ca o frescă diluată de timp.

Clipa asta este ceva atât de intim
încât mă întreb cu spaimă
dacă n-am trădat prea mult
dintr-o iubire
pe care mă mândream că pot să o ascund
sub un surâs.
Clipa asta în care nu pot ajunge la tine
încremenește
în toate culorile trecutului
în care mă închizi.

Mirosul darurilor

Un soare lipsit de raze
suspendat de un cer ciudat
făcut din ceață, din melancolie
și o nespusă blândețe.
Apoi s-a dezlănțuit vântul
și toate amintirile au dispărut în furtună.
Doar darurile nu și-au pierdut mireasma.
Și asta da, e un mare miracol!
Un miracol,
unul care se poate hrăni din orice.

Stare

Nu mă mai desfigurează întrebările
nici nopțile
când amintirea ta
se îngustează,
se dilată
din cauza întunericului și a căldurii.
Merg cu toate visele plutind sub mine
o stare suspendată
îndelung suspendată în întuneric.

Gândul de noi

Revii în duminica gândurilor mele
apari în fapt de seară
sau de dimineață
în tăcere sau în vacarm
cu gust de primăvară permanentă
și miros de muguri timpurii.

Și tot ce este bun în mine
se însuflețește iară.

Ce pot să mai aduc
ce pot să-ți dau
ce pot să mai ofer sufletului tău
care să nu existe deja în tine?

Ma gândesc constant la noi.
Înfrigurat,
incandescent
intens
gândurile prind formă
realitatea are tot felul de voci
de nuanțe și de sens.

Mă frământ
și mă sperii
și mă bucur
și încep să plâng.

Poesis

Vasile Dan Marchiș

Poet

Literaturizarea uimirii

La început a fost uimirea
cum că
Dumnezeu nu a avut prin ce-și concretiza gândirea.
Dorea ca aceasta să se desfășoare concret
pe, prin sau pe lângă ceva...
Și se gândea doar
că-și mișcă în van mâinile,
aripile,
înotătoarele,
picioarele...
Doar își închipuie
că zboară,
ori că înoată
sau că pășește...
Concret se întreba că pe ce și unde?
Doar se zbate în van...
Se gândește cui și cum să scrie astfel!

.....

Prin această dorință primordială
pe lângă lucrurile solide,
lichide și gazoase,
s-a născut cea care le-a dat acestora definiția în faptă,
muza...
Astfel s-a literaturizat concret prin ceva uimirea...

O cacealma...
(variantă)

Muza mă poartă cică pe cărarea strâmtă a poeziei
(așa spune ea), printre pietre și bolovani,
de parcă e sărită de pe linia literaturii
dându-mi sarcini de altă natură...
Uitați, domnilor, mut bolovani din drumul meu,
să-mi fac loc...!
Cum să scriu astfel?
„Ce tot dondăni acolo?", a intervenit muza.
Și a continuat:
„Crezi că metaforele se măsoară în opinteli
după cum muți tu bolovanii aceia dintr-un loc în altul?
Cine te pune să-i urnești din loc?
Am spus eu să faci așa ceva?
Ai memorie!
Ești lucid!
Gândul ți-e sau nu la mine?
Mai ales că ai mâinile libere...!
Pe cine interesează că pui scrierea înaintea bolovanilor
sau după ei când este vorba de poezie?"
Poezia se alcătuiește în suflet și în gând,
restul e doar o cacealma în acest sens...

Încercarea cea mai grea (3)

Gramatica e plină de nevoi
Gramatica nu-i poveste
Între limba noastră și o limbă străină e război
Ici cuvinte materne nimicite
mai încolo cuvinte străine rănite
Gura mi-a devenit un spital de cuvinte...

Pe lângă miile de elemente gramaticale rănite
și cu un pluton de silabe amputate,
complimentele și verbele rămase
pe lista de rezervă

nu capătă niciun statut...

Vastul meu poem în proză
trimis pe front pentru reîntregirea limbii
a suferit grele pierderi
întorcându-se sub forma unui haiku de nerecunoscut...

Ce putem face legat de
aceste elemente gramaticale afectate?
Memorii, bocete?
Prin aspectele menționate
limba noastră va părea istorie!
Pentru a nu se întâmpla așa ceva
putem încadra elementele gramaticale
afectate de această criză,
în rândul materialelor reciclabile...

Poesis

Nicolae Nistor

Poet

Toamna frunzelor noastre

să-ți povestesc la ureche despre
ultima toamnă
în care nu a murit nimeni
doar unul căpos care ne-a păcălit
imposibil să crezi că frunzele noastre
mai trăiesc chiar dacă dansează
ajutate de vânt
ți-am șoptit despre o toamnă
în care nu a plâns nimeni
poate pe ascuns
o complicitate în care iubirea
își face de cap tăvălindu-ne
ți-am spus despre noi
despre anotimpul nostru
un cadou ca ultima țigară
înainte de călătoria noastră
într-o altă fericire
fără oboseala trupului
să putem dansa în voie
și o parte din frunzele noastre
să înflorească în parcul în care
ți-am șoptit despre prima zi
în care ne vom iubi
ce caldă era toamna ochilor tăi
în care m-am privit o viață
și cum mă rog să mai rămânem
în următoare viață
să-ți povestesc la ureche
ce vom pierde amândoi
ar fi o ploaie de lacrimi după noi
atunci te voi minți
în fiecare dimineață să te văd zâmbind
până atunci când aleea noastră
se tânguie viscolind

Până unde?!

mai sper la o toamnă cu Afrodite de porțelan
cernire de suflete în vânt iubiri sperate...
ce fainâ poate să fie o zi
cu picioarele goale răcorite de iarbă trecută
miros de lut tremurând pe coapse nearse încă
iar eu încă aștept concertul din parcul fără măști
cu vânzoleala de culori vii și miros de crizanteme cernite
Doamne cum se duc televizoarele la vechituri
cu toți oamenii din ele
și apar altele plate într-o lume plată
în care privim pe pereți imagini cu anotimpuri uitate
iar eu nici în cărți nu te pot atinge iar izolarea asta ne învinge
suntem doi captivi cu povestiri în statuete tăcute
iar în parcul nostru nu mai este nimeni până unde?

Dumnezeu vorbește prin tine

când inima ta bate prin cuvinte de la Dumnezeu
nu lăsa pe nimeni să le sperie
din palmele sufletului tău
oferă bătăile inimii la toți oamenii
numai atunci păstrezi legătură cu tine
dar și cu inimile care bat în fiecare cuvânt
atunci se spune că Dumnezeu a vorbit prin tine

Au sosit cocorii

(...eu privesc în mine și nu spun)
sunt ca un sat părăsit
prietenii mei își așază crucile pe rând
apoi pleacă... unde pleacă nu știu
un stol de cocori își numără puii
care se vor întoarce din călătorie
pentru că cei obosiți nu mai pleacă
și așteaptă pe crucile celor plecați
noaptea par niște soldați tăcuți
vântul din mine vine de undeva...
iar prietenii mei pleacă și nu spun
iar eu privesc în mine și nu spun
pentru prietenii mei fericirea
vine prea târziu

Friedrich Lissmann, *Sosirea cocorilor*, 1911

Epigrame

CARAGIALE VERSUS URMUZ (2)

George Corbu

Scriitor, traducător, jurist
Primul președinte al Comisiei Naționale
a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor
din România, Directorul revistei „Epigrama”
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Motto:

Mărire ție, Caragiale,
Și ție, strașnice Urmuz,
Români ce-ați plămădit din jale
*Pe **homo humoristicus**!*

Două nume epocale
Ce mi s-au lipit de-auz:
Unul este Caragiale,
Celălalt este Urmuz!

*

Nicicând n-am să mă dezic
De elogiul la persoană:
Caragiale e fistic,
Iar Urmuz e o bomboană!

Lui Caragiale

Mon cher, stilul dumitale,
Elocvent ca un havuz,
Tot împrăștie în cale
Stropi de aur: vezi Urmuz!

*

Caragiale lui Urmuz
(Ambii-n rai ajunși altețe):
– Mie când îmi dai binețe,
Cată să nu fii mofluz!

*

Două-apelative-n uz
Pentru ranguri sociale:
– *Nenea* lancu Caragiale,
Excelența sa Urmuz!

*

Unde ești, Caragiale,
Ce cu stilu-ți ne-ai sedus?
Dar răspunsul epocal e:
În Urmuz!

*

Ce i-ar spune Caragiale
Grefierului Urmuz
De Caion? – Un ins confuz
Amator de tribunale!

*

Când, ajuns la bătrânețe,
Simți că, scrib, ești scos din uz,
În zadar ți-ar da binețe
Caragiale sau Urmuz!

Unui preot

Când dotat cu-n mătăuz
Nu-l stropește pe Urmuz,
E că i-a ieșit în cale
Șeful lui, Caragiale.

*

Caragiale e-un topuz –
Literar, de bună seamă –
Precum este și Urmuz
Pentru-absurd o monogramă!

Unuia

Tipu-acesta cu burnuz,
Într-un fel, paradoxal e:
Închinat lui Caragiale,
Botezat întru Urmuz!

*

Foaie verde cucuruz,
Bade ce te chemi Urmuz
Nu uita că dumitale
Îți e tată Caragiale!

*

Nu-i de taină că Urmuz
Știa ce e un cobuz,
Dar cânta și la pian...
Caragiale – un titan –

Era numai meloman!

*

În grădina lui Urmuz
Sunt și eu un buburuz
Identificat ușor
Prin polenul de humor!

*

Caragiale joacă-o carte
Dintre cele cruciale.
Nici Urmuz nu stă de-o parte,
Chibițând la intervale!

*

Cronicarii – mare-i șirul! –
Prorocit-au că Urmuz
Va ajunge un șoltuz,
Caragiale dându-i girul.

*

Nene Iancule, matale,
Humorist pilduitor,
Rogu-te să-mi ieși în cale
Cu Urmuz, însoțitor!

*

Cu umorul lui robust
Tot lovit-a Caragiale,
Dar o lume de prost gust
Nici Urmuz n-o s-o prăvale!

*

Umorist pur-sânge, iată-l:
Caragiale este tatăl
Care deslușind târziul
În Urmuz văzut-a fiul!

*

Caragiale sau Urmuz?
Vă voi spune ce cred eu:
Primu-i *crivăț* – aspru spus –,
Iar al doilea – *alizeu*.

*

Dintre cei aleși de muze,
Caragiale și Urmuz
Nu-ncetează să ne-amuze.
Iată-un fericit abuz!

*

Caragiale, la lectură,
E străin de-orice uzură,
Dar nici straniul Urmuz
Nu se lasă scos din uz!

*

Domnule Caragiale,
Ca și-n cazu-unui rus,
Din mantaua dumitale
A ieșit nu doar Urmuz!

*

Într-o carte ce e-n uz
Dau de nume triumfale
Cum ar fi Caragiale
Și pupilul său Urmuz!

*

Când e vorba de Urmuz,
Eu devin subit confuz;
Ca să nu mă duc la vale,
Apelez la Caragiale!

Cazul Caion

Mă gândesc la Caragiale:
Cred că n-ajungea mofluz
De-n procesul dumisale
Grefier era Urmuz!

*

Caragiale, Gogol, Molière –
Umoriști – obuz lângă obuz!
Deci nu vă mirați de-am să le cer
Să-l accepte-n preajmă pe Urmuz!

La noi

Mulți umoriști pe-a vieții cale! –
Ne-anunță sobru exegetul:
Dacă-l începi cu Caragiale,
Urmuz încheie alfabetul!

*

Despre partea lui Urmuz,
Totu-i clar, nimic confuz;
Nu mai spun de Caragiale
Unde stilul un cristal e!

*

Caragiale și Urmuz
Cu-al lor spirit ne-au *sedus*,
Și le sunt îndatorat
Că nu ne-au *abandonat*.

*

Nene Iancule, matale
Știi câți proști ne ies în cale?
Nu știi! Însă nu te-acuz,
Că nu știe nici Urmuz.

*

De umoriști, pân' la refuz,
E plină țara. Cinste lor!
Dar răstigniți întru humor
Doar Caragiale-i și Urmuz!

*

Adormiții întru Domnul
Caragiale – Urmuz – ce nume
De impact! Fie-le somnul
Veșnic escortat de glume!

*

Văd cete lungi de umoriști
Pelerinând din vale-n deal:
Urmuz – șef de avangardiști,
Caragiale – nou Dedal!

*

Las exegeții să decidă
Cum este bine și cum nu e:
Caragiale – piramidă,
Și-Urmuz o splendidă statuie?

Grupajul de epigrame *Caragiale versus Urmuz (1)* a fost publicat în numărul 1 (10), ianuarie–martie 2021 al revistei.

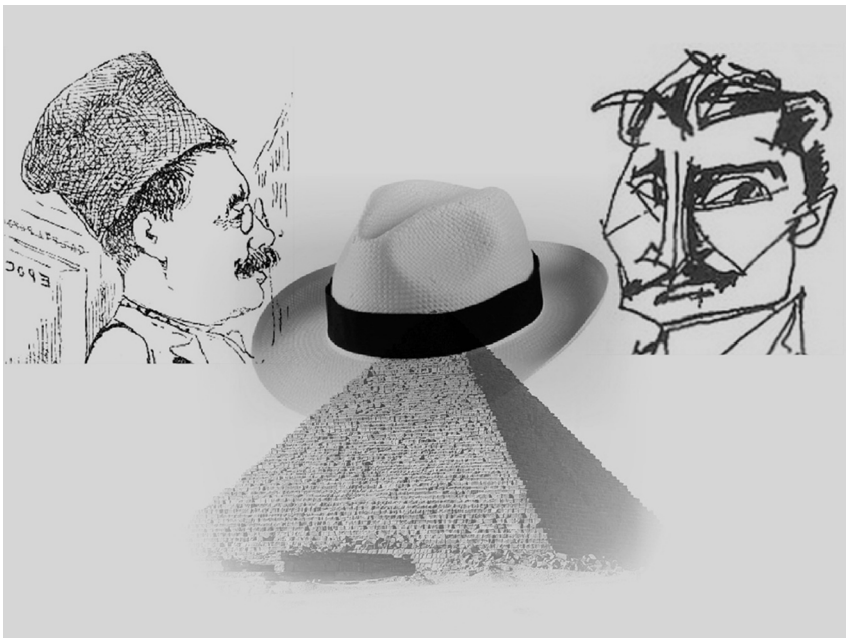

Carnet de scriitor

SĂ PARFUMĂM O CÂRTIȚĂ!

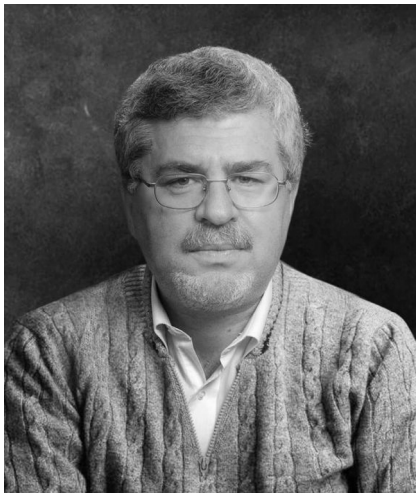

Ionuț Cristache

Prozator, ziarist, profesor

Priceperea mea limitată de scriitor ar fi pusă la mare chin, dacă unui personaj din cărțile mele ar trebui să-i fac portretul pe măsura unor oameni pe care-i tot vedem și auzim în fiecare ceas al istoriei strâmbe în care trăim. Un vechi proverb spune că oricât ai parfuma o cârtiță, mirosul urât nu dispare. Eu așa îi văd pe oamenii despre care se scrie în fiecare zi, par niște „scule ale răului". Îi privesc cu uimire nesfârșită, sunt chiar fericiți că pot vorbi în fața unor tineri jurnaliști, care-i așteaptă cu orele, ca să le culeagă înțelepciunile găunoase, rostite sentențios, sacadat, dar pline de pustiu și de rugină.

Oamenii ca ei au boala cartofilor, adică putregaiul inelelor, li se potrivește și culmea urâtului, adică la ei nu se întoarce nici măcar bumerangul. Sunt înfășurați într-un abur coclit, sunt închipuiți și complexați, atunci când apar îți vine să le strigi prin ecranul televizorului: *Bă, nu putem să aruncăm mărgăritare în cocina voastră!* După lungile lui lecturi sincopate, în numeroasele rechizitorii incoerente și ilogice, un jurnalist a rostit inspirat că „măcar unul dintre noi trebuie să rămână treaz, ca să audă concluzia".

Bine, se știe că, de fapt, câinii mici și oamenii mici poartă nasul pe sus. Și se mai știe că, în viață, câștigi dacă refuzi să te lupți cu oamenii mărunți. Dacă te lupți cu asemenea oameni, ajungi de mărimea lor. Emil Cioran se întreba ce este urâtul? Oamenilor noștri cu noduri li se potrivește răspunsul filosofului: urâtul este starea prin care se exprimă în cotidian nepotrivirea dintre lume și noi, e suferința unei discordanțe fără leac. În curând, atunci când stăpânii plictisiți îi vor trimite pe oamenii la care mă gândesc spre casă, din căldura limuzinei lor de lux se vor auzi rostite rar, de către un celebru actor, versurile lui Ion Barbu: „Și, vârtoși,/ Ochi buboși/ Înnoptau sub frunți pestrițe/ De păroase/ Și bărboase/ Joimărițe"…

Și mai scria Eminescu: „Ciudată țară! Uzurpatorii, demagogii, capete deșarte, ciocoi boierași și fuduli mai mult înfumurați decât coborâtori din neamurile cele mai vechi ale țării… Alungați turma acestor netrebnici!" Bine, toate erau pentru vremurile acelea, doar n-o să ne închipuim că se mai potrivesc și astăzi! Acum este ca în replica celebră, din secolele trecute: „Am neprihănirea pe limbă, dar în cuget mă îndeletnicesc cu netrebniciii…"

Un filosof cunoscut spunea că atunci când oamenii sunt cei mai siguri pe ei și cei mai aroganți, ei fac cele mai banale greșeli, lăsându-și părerile în voia pasiunii. Și n-ar fi, probabil, mare lucru, dacă *ăștia* nu ar hotărî soarta a milioane de oameni… Atunci când aroganța e asociată cu prostia, pălește chiar și vocabularul limbii române. Un personaj feminin din viitoarea mea carte se duce la șeful ei suprem, îi privește fericită mustața cernită și îi spune că trăiește într-o mare îndoială și incertitudine. Stai liniștită, îi răspunde șeful, pentru că numai proștii sunt siguri de toate în viață. Sunteți sigur? îl întreabă doamna. Absolut sigur, îi răspunde *herniosul*.

Totul este despre subcultura tupeului, aroganța puterii, dar există o soluție, uitarea legitimă! Știți cum se mai spune, a fi prost e un privilegiu care nu trebuie pierdut, mai ales că proștii vorbesc între ei și se înțeleg de minune. Prostia este, întotdeauna, sigură de sine, ea odihnește, e adormitoare. În mintea unui prost sau a unei proaste lucrurile se leagă altfel, niciodată prostul nu e interesat de inteligența adversarului, pentru că el este la adăpost de orice dileme. Așadar, prostul sau proasta nu regretă nimic, urăște ceea ce nu înțelege, judecă după aparențe, nu dă înapoi, iar la bătrânețe va fi și mai prost (proastă).

> *„Un vechi proverb spune că oricât ai parfuma o cârtiță, mirosul urât nu dispare."*

Traditiones

Domnia femeilor de la vechii turci la sfârșitul Imperiului Otoman (2)

PRIMA REGINĂ A TURCILOR ANTICI: TOMRİS HÂTÛN

Urfet Șachir

O, eroină turcoaică!
Meriți să fii ridicată pe umeri la ceruri, nu să te târăști pe jos!"
Mustafa Kemal Atatürk

A fi femeie

A fi femeie înseamnă a fi considerată sacră în unele societăți și umilă în altele. În timp ce societățile civilizate au acordat, într-un fel, prioritate femeilor, turcii, pe care Occidentul i-a numit barbari, au plasat femeile într-o poziție specială de milenii. Femeia este mama, cea care naște, este soție, a avut și are loc pe lângă hani și domni, este sora căreia i-a fost și îi este încredințată vatra, familia, ea este tânăra căreia i se încredințează viitorul.

„Marea-Mamă" sau „Mama-Pământ" (la sciți, *„Aan Alahçın Hâtûn"*), protectoarea a tot ceea ce există în natură este, evident, femeie. Conform vechii credințe turcești, „Umay Ana" (*„Mama Umay"*) este ocrotitoarea copiilor și a bătrânilor, iar omenirea descinde din ea și din Zeul Ülgen. Autori turci, precum Necati Gültepe, au afirmat că femeile turcoaice ar trebui să stea alături de bărbații turci ca războinice și conducătoare iar acest lucru este considerat normal de către societatea turcă. Autorii au menționat, de asemenea, femeile turcoaice care au insuflat teamă altor societăți.

Tomris Hâtûn – prima regină a turcilor antici

Tomris Hâtûn a fost prima femeie-conducătoare din lume, de origine turcă. Ea a obținut un mare succes într-un moment în care femeile se aflau în planul al doilea. A avut o personalitate puternică încă din copilărie. Înzestrată cu o mare forță, capabilă de acțiuni de mare amploare, Tomris a făcut eforturi serioase pentru a deveni un conducător puternic. Cei mai mari dușmani ai ei, care era o „Saka" (scită), au fost perșii, iar cel mai mare motiv pentru această dușmănie a fost că aceștia, care se credeau invincibili, au fost învinși de o Saka. Conducătorul persan Cyrus, zis și Cyrus cel Mare, îi ura atât de mult pe sciți, încât l-a ucis pe Alp Er Tunga, un erou și un conducător iubit al statului Saka.

În fiecare sursă, denumirea de „scit" este menționată diferit din cauza diferențelor de limbă, de cultură și geografice. Ei au fost numiți „Skythai" în sursele grecești, „Sai" în sursele chinezești, „Saka" în sursele persane și „Așguzai" în sursele asiriene. Una dintre cele mai distinctive trăsături ale sciților este faptul că ei au fost un trib de stepă, ecvestru, cunoscuți pentru caii, arcul și săgețile lor. Au folosit de asemenea săbii și sulițe pentru protecție și vânătoare. Sciții erau renumiți în măiestria prelucrării aurului și argintului, fiind cunoscuți ca „bijutierii din Bozkır". Cel mai important lider al lor a fost Alp Er Tunga, sub domnia căruia sciții și-au trăit perioada de glorie. În timpul domniei sale, au devenit cea mai de temut putere a comunităților de la vestul până la estul Asiei. În această perioadă, sciții au împiedicat politicile expansioniste ale perșilor. După moartea lui Alp Er Tunga și a soțului lui Tomris, care a fost hanul sciților, tronul i-a revenit acestei femei puternice. Tomris Hâtûn a fost nepoata lui Alp Er Tunga și prima femeie khan a sciților, cunoscută și sub numele de Yakut și Saka. La fel ca eroinele Șerife Bacı, Nene Hâtûn și Kara Fatma, ea are numele scris cu litere de aur în paginile istoriei turcilor. Potrivit surselor scrise despre sciți, femeile scite au mers la război și chiar au primit instruire la fel ca bărbații. Au călărit cai, au tras cu arcul, au aruncat, călărind, lănci, s-au alăturat luptei alături de bărbați și au folosit tactici de război. O femeie scită nu avea voie să se căsătorească fără a ucide cel puțin trei persoane. Multe surse menționează că: „Sciții au avut femei curajoase care au fost cu soții lor în operațiuni militare". De fapt, pentru asta, la o vârstă fragedă, foloseau o unealtă fierbinte pentru a-și cauteriza sânii, astfel încât să îi împiedice să crească.

Tomris Hâtûn, care a devenit o legendă în Antichitate, a influențat mulți scriitori antici, aceștia numind-o Tomyris, Tameris, Tamiris, Tamyris, Tomiris sau Tomaris. Se crede că

numele poate fi legat de un cuvânt turcesc sau de unul de origine iraniană. Semnificația numelui turcesc al lui Tomris Hâtûn provine de la cuvântul „temir" (în lb. turcă „demir") care înseamnă „fier". Există informații limitate și diferite despre Tomris. Deoarece istoricii care au scris despre ea pentru prima dată au fost greci, forma elenă (Tomyris) a numelui ei este folosită cel mai frecvent. Istoricul Duncker [1] afirmă că la aceste popoare, soțiile lor au preluat administrația în locul soților lor captivi sau decedați. Soția era cea care prelua conducerea după moartea soțului ei. În fruntea Iranului, în acel moment, era Cyrus cel Mare, un rege însetat de sânge. Armatele iraniene s-au luptat cu turcii saka de mai multe ori și i-au învins. Conducătorul persan Cyrus a mers spre est și a capturat o parte din Turkestanul de Vest. Cyrus era viclean și perfid. Voia să pună mâna pe pământul lui Tomris Hâtûn. Pentru a lua acest pământ, a recurs la multe jocuri și planuri ascunse. Se gândea că va prăbuși statul Saka foarte ușor, stat aflat sub stăpânirea unei femei și, bucuros, a făcut imediat o strategie de război. Cyrus cel Mare, care era șeful dinastiei ahemenide în Regatul Persan, trimite soli și declară că vrea să se căsătorească, dar Tomris, care înțelege că motivul principal al acestei cereri este preluarea administrației țării sale, nu acceptă. Cyrus începe să-și pregătească armata pentru expediția care urma să fie organizată împotriva Saka. Tomris, pe de altă parte, încearcă să descurajeze războiul trimițând un emisar la Cyrus. Cyrus lasă domnia fiului său, Cambyses și traversează râul Araxes. Pentru a-i înșela pe turcii saka, el îi lasă pe unii dintre soldații săi cu mâncare și vin din belșug și se retrage cu adevărata sa armată de războinici. Saka, înșelați de acest truc, atacă și, după ce învinge un număr mic de soldați, își aranjează un festin cu mâncare și băutură. Când i-a văzut că nu se mai puteau ridica, Cyrus îi atacă și îi ucide pe mulți dintre ei. Aproximativ o treime din armata Saka a fost distrusă. Cyrus a intrat în război nu numai cu soldații săi, ci și cu câinii sălbatici pe care i-a antrenat. În fruntea războinicilor lui Tomris Hâtûn se afla fiul său Başşad Barsgan Tiğin (perșii îl numiseră Spargapies),

Andrea del Castagno, *Regina Tomyris* (Tomris), frescă pe lemn, c. 1450, Galeria Uffizi, Florența

care este luat prizonier. Din două mii de războinici, doar cincizeci scapă. Cyrus trimite un mesager prin care îi cere lui Tomris să se predea în schimbul eliberării fiului ei. Tomris, cu un zâmbet amar, spune, ca pentru sine:

„O, Cyrus, cel cu inima plină de răutate! Un han turc, chiar atunci când e vorba de fiul său și de-ar ști că va pieri de-o mare durere, tot nu s-ar preda. Își dă viața și nu se predă." [2]

Și îi dă următoarea scrisoare trimisului lui Cyrus:

„Ucigașule Cyrus care nu te mai saturi de sânge! Nu te umfla cu acest succes! Această victorie a fost câștigată de strugurii care vă pun cuvinte rele în gură în măsura în care coboară în venele voastre atunci când beți și vă iau mințile. Eu zic că aceasta este otrava care te face stăpânul viclean al fiului meu. Aceasta nu este o bătălie de forțe. Lasă-mă să-ți dau un sfat bun acum! Ascultă la mine! Dă-mi fiul înapoi și ieși din țara asta fără să încurci lucrurile! Mulțumește-te cu victoria ta brutală asupra a două mii de războinici din armata Saka. Dar dacă nu faci cum zic eu, ca han al turcilor Saka, jur pe Dumnezeu că pe omul care nu se poate sătura de vărsare de sânge, o să-l hrănesc eu cu sânge." [3]

Această scrisoare către regele Persiei cu privire la fiul captiv al lui Tomris Hâtûn se găsește în *Clio*, prima carte de istorie a lui Herodot.

Barsgan Tiğin, nesuportând victoria suveranului iranian, se sinucide. Tomris Hâtûn a luat-o razna după tragicul eveniment. De îndată ce a auzit că fiul ei este mort, Tomris a jurat răzbunare și a preluat personal conducerea armatei. Războiul a continuat de unde s-a oprit. Turcii, la acea vreme, erau foarte buni la folosirea săbiilor, a carelor și la tras cu arcul călări pe cai. Perșii aveau un avantaj în război cu numărul mare de câini dresați pe care îi dețineau. În ciuda acestui fapt, Tomris Hâtûn nu a renunțat să lupte pentru a-și răzbuna fiul și a învins

[1] **Maximilian Wolfgang Duncker** (15 octombrie 1811–21 iulie 1886) a fost un istoric și om politic german *(Wikipedia)*.

[2] **Emrullah Özdemir**, *Türklerin ilk Kadın Hükümdarı Tomris,* Panama Yayıncılık, 2019, p. 213.

[3] Ibidem.

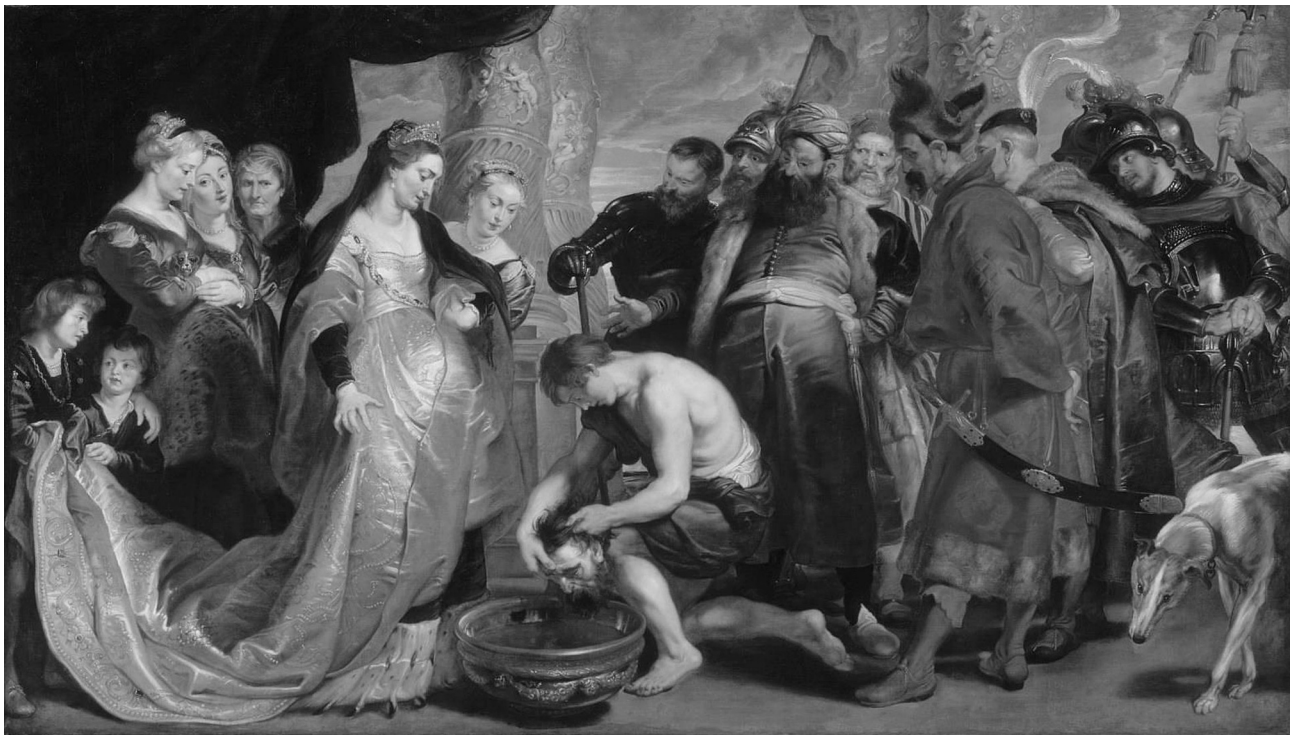

Peter Paul Rubens, *Capul lui Cyrus aruncat într-un vas cu sânge în fața reginei Tomyris*, 1622–1623, Muzeul de Artă, Boston

armata lui Cyrus aplicând celebra *„tactică Turan"* [4]. Cyrus și-a petrecut ultimii ani din viață luptând împotriva triburilor de stepă și, mai ales, cu Saka în nord-estul Iranului și a murit în regiunea Oxus Inferioară. Armata persană a fost învinsă în războiul care a dus la moartea lui Cyrus. Războiul a fost purtat într-o strâmtoare îngustă, Tomris, comandanta armatei Saka, și ostașii ei repurtând un mare succes. În acest război, tactica de *„luptă de stepă"* (*„bozkır savaş taktiği"*) numită *„tactică turană"* (*„turan taktiği"*) sau *„jocul lupilor"* (*„kurt oyunu"*) a fost aplicată la nivel de expert. Femeia conducătoare a turcilor Saka, Tomris Hâtûn, a stat în fața războinicilor săi, care urmau să-și călărească până la moarte caii și a tunat cu o voce care a cutremurat inimile:

„Războinicii mei cu inima de fier! Doar noi am rămas. Un popor și o armată, majoritatea femei, dar femei la fel de viteze ca bărbații... În fața noastră se află cea mai sălbatică, mai brutală și mai numeroasă armată a lumii. Dar știu că nicio armată de sub bolta cerească nu este mai curajoasă decât ochii voștri care varsă foc sub această lună plină. Și mai știu că nicio armată de pe pământ nu este mai mare decât inimile voastre puternice, care bat pentru patria și oamenii ei... De soarele care îmi luminează ziua, de luna care îmi luminează noaptea și de sufletele strămoșilor mei, să se știe, chiar dacă acest pământ călcat în picioare de calul meu se înroșește cu sângele meu, nimeni nu va cădea sub captivitatea acelor persani trădători..." [5]

După *khanul* lor, războinicii turci Saka au răcnit cu același entuziasm: „Așa să fie!". Fiecare părticică a cerului era acum plină de țipetele stridente ale femeilor eroine. Au călărit pe câmpul de luptă fără să se uite înapoi nici măcar o dată. Tomris Hâtûn în față și războinicii ei în urma sa. În data de 15 decembrie 528 î.Hr., în stepele asiatice se ducea un război incredibil. Pe de o parte, era armata turcă Saka formată din 13.000 de războinici, dintre care 9.000 femei, iar de cealaltă parte, armata persană cu peste 100.000 de luptători sub comanda împăratului persan Cyrus cel Mare. Pentru turcii Saka, conduși de prima femeie conducătoare, Tomris Hâtûn, acest război a fost literalmente o luptă pe viață și pe moarte și au avut o singură armă în această luptă: spiritele lor războinice care nu țineau cont de moarte pentru libertatea lor. Se spune că Tomris s-a răzbunat pe câmpul de luptă punând capul tăiat al lui Cyrus într-un vas plin cu sânge. Se crede chiar că Tomris i-a separat capul de trup. Deși istoricul grec Herodot menționează că în lumea antică au circulat multe povești cu privire la moartea lui Cyrus cel Mare, fondatorul Imperiului Ahemenid, tradiția locală spune că Tomris a fost cea care l-a ucis pe faimosul conducător.

[4] **Turan**, s. – 1. cuvânt de origine persană, „tūrān". 2. Numele celei mai vechi patrii a turcilor din Asia Centrală. 3. Numele statului pe care turaniștii își propun să îl creeze prin unirea tuturor turcilor din lume. (*Dicționarul Limbii Turce/TDK – Türkçe Dil Kurumu*).

[5] **Emrullah Özdemir,** *op. cit.*, p. 222–223.

„Jocul lupului", „Tactica Semilunii" sau „Tactica Turan"

Prima tactică de luptă, atunci când vine vorba de stepe, este, fără îndoială, *tactica Turan* sau *jocul lupilor*, care este o falsă retragere și anihilarea inamicului. *Tactica Turan* are aproximativ trei etape. Armata centrală a cavaleriei de elită folosește viteza calului pentru a ataca liniile inamice, iar mișcarea divizată le perturbă rândurile și formațiile. Aceste atacuri nu vizează întotdeauna armata, ci uneori depozitele de alimente și băuturi, muniția și sediul central. Oamenii de stepă, fiind avansați în construcția și utilizarea arcurilor, trag călare, menținând distanța. Evită pe cât posibil coliziunile. În cel mai fierbinte punct al războiului, începe retragerea falsă. Această retragere nu este una neregulamentară și nedisciplinată. Pe măsură ce retragerea continuă, călărețul de stepă continuă să tragă săgeți precise înapoi, deteriorând liniile inamice. Această manevră presupune o mare abilitate din partea războinicului. A treia etapă, ambuscada, a variat în funcție de situație. De exemplu, dacă există o vale în zona în care se dă bătălia, inamicul care este în ambuscadă poate fi distrus foarte ușor prin plasarea acolo de unități de arcași. Adesea atrasă în puncte prestabilite, armata rivală, care a atacat fără disciplină, deoarece credea că inamicul său a scăpat, va primi lovitura finală în zone precum stânci, mlaștini și deșert.

Lupii au o tactică de vânătoare pe care o folosesc atunci când le este foame. Conform acestei tactici, haita de lupi este împărțită în două grupuri. Primul grup este cel de luptă, iar al doilea, grupul de ambuscadă. Grupul de luptă intră în așezarea câinilor și îi atacă. După o scurtă luptă, grupul de luptă se preface că este învins și începe să fugă de câini și, desigur, câinii încep să-i urmărească și să-i alunge. Dar pe câini îi așteaptă o surpriză și anume faptul că grupul de ambuscadă, care este grupul principal și cel mai mare, îi așteaptă în afara așezării. Grupul de ambuscadă este aliniat în formă de semilună și bine ascuns. Lupii din primul grup ademenesc cu viclenie câinii în mijlocul acestei semiluni. Când câinii sunt complet în interiorul semilunii, grupul de ambuscadă închide semiluna la capete și câinii sunt închiși într-un cerc. Câinii nu mai au nicio speranță de scăpare.

Turcii antici au transformat acest joc, pe care l-au văzut la lupi, într-o manevră de război și l-au folosit în multe confruntări pe câmpul de luptă. Această manevră de război se numește *„Jocul lupului", „Tactica Semilunii"* sau *„Tactica Turan"*.

Din documentele istorice se înțelege că împăratul roman Cezar a încercat să învețe și să practice *„Jocul lupului"* bazat pe retragerea falsă și pe ambuscadă, de la războinicii nomazi asiatici. Dar, pentru că armata romană nu se baza pe cavalerie precum armata turcă, ci, în principal, pe infanterie și a acordat mai puțină importanță tirului cu arcul, nu a putut implementa această strategie. Turcii au aplicat cu pricepere această tactică în multe războaie (de exemplu, Bătălia de la Mohács, multe bătălii în Războiul de Independență, războaiele hunilor, avarilor, Kök-Türk etc.) până în timpurile noastre. De fapt, turcii au fost depășiți numeric de inamic în aproape toate războaiele pe care le-au purtat. Deși depășită numeric, armata turcă a învins marile armate inamice datorită folosirii acestei tactici de război, pe care a învățat-o de la lupi.

Bibliografie:

Gültepe, Necati, *Türk Kadın Tarihine Giriş (Amazonlardan Bâcıyân-ı Rûm'a)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1. Basım, 2008.

Prof. dr. Durmuş, İlhami, *İskitler (Sakalar),* İstanbul, Birinci Basım: Temmuz 2007.

Özdemir, Emrullah, *Tomris, Panama Yayıncılık*, Ankara 2017, 4.Baskı; *Türklerin ilk Kadın Hükümdarı Tomris*, Panama Yayıncılık, No: 277, Baskı Tarihi: Aralık 2019.

Terzioğlu, Ahmet Haldun, *Tomris Han, Panama Yayıncılık,* Ankara 2017, I. Baskı.

Dokur, İbrahim Doğukan, *Uzaktan Gelip Uzaktan Savaşanlar, Turan Taktiğinin İktisadi Açıdan Değerlendirilmesi, Türk Tarihi Araştırmaları Dergis Journal of Turkish History Researches, Yıl/Vol. 4, Sayı/No. 2 Güz/ Fall 2019.*

Uluğtekin, Mevlüt Yılmaz, *Türk Budunlarının Atababaları.*

Üçok, Bahriye, *İslam Devletlerinde Kadın Hükümdarlar.*

https://sozluk.gov.tr/

https://onedio.com/haber/kadinlarin-ikinci-planda-goruldugu-bir-donemde-buyuk-basarilar-elde-eden-ilk-turk-kadin-hukumdar-tomris-hatun-975221

https://turkologfatihmehmetyigit.blogspot.com/2019/03/turklerde-kadin-erkek-esitligi-ve.html

https://antalyaningundemi.com/alp-er-tunga-kimdir/

https://yorumguncel.com/alp-er-tunga-nin-torunu-ve-ilk-turk-kadin-hukumdar-tomris-hatun/

http://www.leblebitozu.com/turk-tarihinin-6-guclu-kadin-lideri/

http://kitaptarih.com/sahte-ricat-nedir.html

https://bpakman.wordpress.com/turk-dunyasi/eski-turk-devletleri-turk-yurtlari-turk-topluluklari/kurt-kapani-hilalturan-taktigi/

„Tomris: «Războinicii mei cu inima de fier! Doar noi am rămas. Un popor și o armată, majoritatea femei, dar femei la fel de viteze ca bărbații... Nicio armată de sub bolta cerească nu este mai curajoasă decât ochii voștri care varsă foc sub această lună plină.»"

Anul Molière

MOLIÈRE ȘI LULLY (2)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Pierre Mignard, *Molière*, Avignon, c. 1658

Continuare din numărul trecut

Jucată în premieră în 29 ianuarie 1661 la Palais du Louvre, *Căsătorie cu de-a sila* (*Le Mariage forcé*) este prima comedie-balet de Molière cu muzică scrisă integral de Lully. Ea are ingredientele necesare, în gustul epocii, pentru a crea divertisment la curte: pe lângă text, muzică și dans cu personaje „exotice" (egipteni și egiptene, un magician, demoni). Personajul principal, jucat de Molière, este Sganarelle, una dintre înfățișările eroului cu acest nume din opera lui Molière, în tradiția *commediei dell'arte* [1]. Aici, Sganarelle, un bărbat bogat de 53 de ani, dorește să se căsătorească cu mult mai tânăra Dorimène, se răzgândește, e provocat la duel de fratele fetei, refuză și suportă o ciomăgeală. Acțiunea, derivată din structura și tipologia umană a *commediei dell'arte,* e pigmentată cu personaje, fiecare în felul lui, pitorești, ridicole chipuri de carton: cei doi filosofi cărora Sganarelle le cere sfatul asupra intenției de a se căsători, Pancrace, „doctor aristotelician" și Marphurius, „doctor pironian". Primul îi vorbește în citate latinești și nici vorbă să-i răspundă la întrebare. „La dracu, trage concluzia Sganarelle, cu acești savanți care nu vor deloc să-i asculte pe oameni!" Nici de la celălalt nu obține nimic. Marphurius „pironianul" răspunde echivoc. Înfuriat la culme, Sganarelle îl ciomăgește. De la cele două ghicitoare egiptene, jucate la premieră de domnișoarele Béjart și De Brie, află că se va căsători, dar nu și dacă va fi încornorat… Se cuvine observat că, la fel ca în celelalte comedii-balet, muzica și dansul nu sunt simple adaosuri, exterioare structurii dramatugice, doar pentru a crea plăcere. Pentru *Căsătorie cu de-a sila*, Lully scrie o uvertură, în tonuri galante, dansuri și două piese vocale, bine integrate în desfășurarea scenică. La sfârșitul actului I, conform ediției din 1690, realizată de Philidor Laisné, un intermediu muzical-coregrafic conduce desfășurarea teatrală. După dialogul cu Dorimène, care îl asigură de fidelitate, Sganarelle adoarme. În vis i se arată „Frumusețea" sub chipul unei femei care cântă o arie mai degrabă în stil de recitativ, fără ornamente (*Récit de La Beauté*, ce se încheie cu versul „mourrez d'un beau trepas" [2]), precedată de o introducere (riturnelă orchestrală), repetată între strofele ariei. În primul balet (*Première entrée*) se înfățișează Gelozia și Suferința din dragoste, apoi Glumeții care iau în derâdere. Ne putem imagina aceste personaje simbolice în coregrafie barocă dacă cercetăm costumele din desenele rămase în arhive. Posibil ca ele să fi purtat măști, deghizarea fâcând parte din recuzita veacului, atât de îndatorată proteismului.

Dialogul cu prezicătoarele egiptene de la care Sganarelle vrea să știe dacă va fi fericit în căsătorie, e un amestec de replici, muzică și dans, cu indicația: „Dar pentru a-și bate joc de el, îi răspund numai prin cântec și dans." Unul dintre dansatorii egipteni era regele Ludovic al XIV-lea, mare amator de muzică și dans. În al doilea intermediu (între actele II și III), Sganarelle vrea să afle de la un Magician care va fi soarta căsătoriei sale. Este un dialog între proza personajului și aria Magicianului, care, la fel ca Egiptenele, îi răspunde printr-un dans, al celor patru demoni. Muzica va reveni numai la finalul comediei când, după bătaia încasată de Sganarelle de

[1] Vezi **Costin Tuchilă, Pușa Roth**, *De la Scaramouche la Sganarelle*, în revista „Leviathan", anul V, nr. 1 (14), ianuarie–martie 2022, pp. 14–15.

[2] „Să mori de o moarte frumoasă".

IEAN BAPTISTE LVLLY SECRETAIRE DV ROY ET SVRINTENDAN
SA MVSIQVE
Quon ne nous parle plus d'Orphée,
Par tout fumeux LVLLY sa gloire est étoufée
Si de la lyre et de la voix
La fable vante en luy les rares auantages
Qu'a t'il fait qui ne cede a tes diuins Ouurages
Qui charment le plus grand des Rois

Jean-Louis Roullet după Paul Mignard, *Jean-Baptiste Lully*

la Alcidas, fratele lui Dorimène (pentru intenția de a nu-și ține promisiunea de a se căsători și refuzul duelului), urmează, în sfârșit, pregătirea ceremoniei de căsătorie. Maestrul de dans îl învață pe Sganarelle o curantă. Spectacolul se încheie cu petrecerea care celebrează căsătoria: un concert spaniol, un vacarm grotesc, o gavotă pe ritmurile căreia își fac intrarea, cu efect comic, patru pretendenți ai lui Dorimène.

O altă structură are, prin natura subiectului, muzica din farsa într-un act (20 de scene) *Sicilianul sau Amorul pictor (Le Sicilien ou l'Amour peintre)*, având ca temă inutilitatea precauțiunilor, pe urma comediilor *Școala bărbaților* și *Școala nevestelor*. Alături de „comedia pastorală eroică" *Mélicerte* și de *Pastorala comică (La Pastorale comique)*, a fost reprezentată cu ocazia serbărilor de la castelul regal din Saint-Germain-en-Laye, *Baletul Muzelor*. *Mélicerte* a fost jucată la 2 decembrie 1666, *Pastorala comică* la 5 ianuarie 1667, *Sicilianul*, la 14 februarie 1667, ca a paisprezecea parte (*entrée*) a *Baletului Muzelor*. Deși autorul a trebuit să le scrie rapid, după succesul *Doctorului fără voie* (*Le Médecin malgré lui*, premiera în 6 august 1666), ele nu sunt deloc de neglijat, mai ales *Sicilianul*, în care gentilomul francez Adraste, deghizat în pictor, se strecoară în casa lui Dom Pèdre, nobil sicilian, pentru a o răpi pe Isidore, sclava grecoaică și amanta acestuia. Răpirea propriu-zisă e realizată prin intermediul altei deghizări (Isidore ascunsă în voalul sorei sale, Climène), ceea ce permite dezvoltarea situațiilor comice într-o atmosferă care nu refuză pitorescul și exotismul. Asemenea tip de intrigă, atât de favorabilă șarjei comice, îl va inspira, după propria-i afirmație, pe Beaumarchais în *Bărbierul din Sevilla*. *Sicilianul* este de fapt o „turcherie" în care parfumul oriental se răsfrânge fără nicio urmă de artificiu în galanteria franceză. *Figurile galanteriei* din *Sicilianul* au fost analizate de Marie-Claude Canova-Green: „Deși satisfăcea gustul pentru exotismul baletului de curte, [piesa] a servit drept bază pentru un elogiu complex al galanteriei franceze, atât un model de comportament social, cât și un mod de relație romantică între sexe. Francezii, maurii și galanții s-au reunit acolo pentru a se contopi într-o figură națională idealizată, chintesența calităților lor particulare, regele în persoană." [3]

[3] **Marie-Claude Canova-Green**, *Figures de la galanterie dans **Le Sicilien, ou l'Amour peintre,*** în *Littératures classiques*, 2005/3, Nº 58, *Le salon et la scène: comédie et mondanité au XVIIe siècle,* éditeur: Armand Colin, Paris, pp. 89–103.

Gravură de Jacques Callot reprezentând jocurile nautice anuale pe Sena, la Paris, cu Turnul lui Nesle (stânga) și Palatul Luvru, 1630

Regele îl interpreta pe unul dintre mauri în dansul compus de Lully. Aici muzica nu mai servește ca intermediu, ca antract, ci, mai mult decât în alte comedii-balet, este în bună măsură conducătoare a acțiunii dramatice – nu mai e vorba așadar de integrarea ei în discursul scenic. De aceea *Sicilianul* a fost considerată „prima operă comică". Serenada (cântec de zori, *aubade*, scena 3) interpretată de cei trei muzicieni (Philène, Tircis, Păstorul) pentru a o seduce pe Isidore este una dintre cele mai rafinate, în același spirit galant, pagini vocale compuse de Lully. Trio-ul „Dormez, beaux yeux" [4], cântat, într-o versiune de azi, cu introducere și încheiere de blockflötte [5], încântă prin poezia lui, într-o armonie desăvârșită. În scena 8, intrat ca din întâmplare în casa lui Dom Pèdre, Hali, valetul lui Adraste, cântă în timp ce patru sclavi dansează. Aria lui denunță gelozia, eroare de neiertat. Muzica și muzicienii fac parte, după cum s-a spus, din intrigă. Senatorul căruia Dom Pèdre îi reclamă răpirea lui Isidore, îl invită la o mascaradă. Finalul este dansul care reunește muzicienii, maurii, sclavii turci.

Jean-Baptiste Lully a scris pentru *Sicilianul* „cea mai bună partitură muzicală [grație] unui echilibru fericit între alternanța interludiilor muzicale, cuvântul vorbit, cântatul și ansamblurile vocale" [6].

[4] „Dormiți, ochi frumoși".

[5] Nu putem cunoaște exact detaliile de orchestrație, partiturile originale fiind lacunare în această privință.

[6] **Paul Pittion**, *La musique et son histoire: tome I – des origines à Beethoven*, Paris, Éditions Ouvrières, 1960, p. 199.

„În comediile-balet de Molière și Lully, muzica și dansul nu sunt simple adaosuri, exterioare structurii dramatugice, doar pentru a crea plăcere."

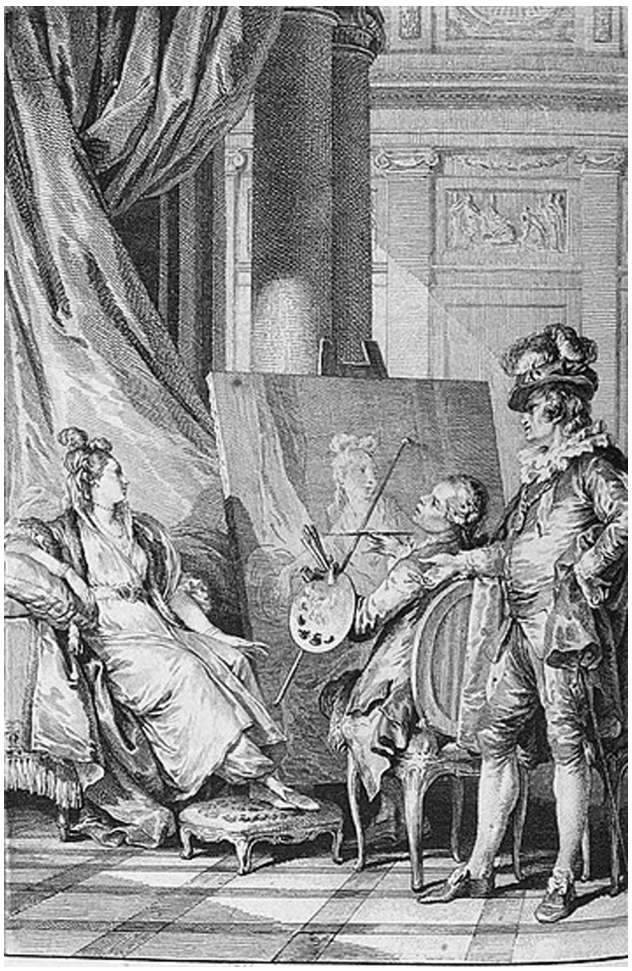

Stânga: gravură de François Denis Née după Jean-Michel Moreau, ilustrație pentru *Căsătorie cu de-a sila*. Dreapta: ilustrație (gravură) de Jean-Michel Moreau pentru *Sicilianul sau Amorul pictor*, ambele în ediția *Œuvres de Molière avec des remarques grammaticales; des avertissements et des observations sur chaque pièce*, par M. Bret, 6 vol., Paris, La compagnie des libraires associés, 1773

Aforisme

MAXIME... MINIME (5)

George Corbu

Se non è vero, è ben trovato: românul Stan a devenit kazah, întemeind chiar o țară: Kazahstan!

Spunând „dulce Românie", nici prin gând nu i-a trecut poetului că este sau ar putea deveni diabetică.

Rolerul – pieton care se deplasează pe role.

Nu toate cele antologice sunt și... logice.

Răstignire – Rastignac,
Parcă nu e tot un drac!

În vorbirea curentă, pare-se, doar o vocală face diferența între *o*mor și *u*mor.

Mă doare sufletul pe care nu-l mai am.

Poetul acesta e un codoș: împerechează rimele!

Înțeleg orice limbă cu o condiție: să nu mi se vorbească!

Veto, nu abuza de dreptul tău, că nu ești la O.N.T.

Tatuajul – sculptură la purtător.

Există atâtea văduve de simțire!

Această gură pare curbată de un îndelung sărut.

Sunt un enoriaș al Epigramei, singura biserică în care se fluieră și în care mulți săraci cu duhul își au sălașul.

Vai, câți oameni au păduchi pe suflet!

Încă un nume biblic: PoliEstera!

Sunt un nimeni, respectiv un cetățean!

Prostul consumă, inteligentul se consumă.

Viața este o poezie ale cărei versuri când șchioapătă, când conțin asonanțe, banalități, trivialități etc. Capodoperele fac excepție.

Pentru mine, *joie de vivre* = *joie des livres*.

Mânia vs. România – iată un titlu demn de Cioran.

Brânza se consumă cu regrete; numai în lipsa acestora se poate apela la roșii.

Nu mă interesează ce vrei să-mi spui, ci ceea ce nu vrei să-mi spui.

O capră capricioasă cu ochii căprui – ce început transparent de fabulă!

Tristețea mea e încă tânără, chiar dacă vouă vi se pare matură.

Interjecții ale destinului românesc: ah, vai, of, aoleu...

Ce este de preferat: indiferența binelui sau binele ce ne poate fi indiferent?

Îndelung este, Doamne, drumul materiei către spirit!

Sufletul nu ia vacanță!

Trăitor său trăirist? Trainic!

Logica nu se lasă epicizată; sunt însă și atâtea pagini epice care n-au nicio logică.

Numai realitatea ne poate aduce la realitate!

Mă surprind adesea contemplând tristețea bucuriei.

Căsătoria are la bază principiul concentricității: partenerii se cuprind unul în celălalt.

Simt că sunt în stare să răstorn lumea… din mine.

Pe apa Sâmbetei, la vale,
Nu o să vezi hidrocentrale!

Un hoț niciodată prins: cel care fură o meserie.

Nu, nu vă înșelați: sunt un argint viu care apreciază însă, enorm, argintul… mort.

Oare umoristul moare cu zâmbetul pe buze?

Ați observat că orice funcționar are o mutră administrativă?

Dacă nu-l calci în picioare, în zadar ești prieten cu un fir de iarbă, poete!

Nimeni nu ne spune cum este mai bine: ca-n filme sau ca-n viață.

Urare: să fii sănătos, dacă se mai poate!

Să mă ierte masonii, dar și băutura este un rit antic și acceptat.

Aș concepe un poncif
Dar mă spulberă un if
Ce-a fugit din cataif!

Slogan de campanie electorală: aligatorul vs. alegătorul!

Anunț meteo: ne așteptăm la o vreme frigidă.

Cea mai mare descoperire a secolului XX: planeta Sex(y)!

Traseul românului: de la noțional la național.

Efect al pandemiei cerești: Luna păstrează neschimbată distanța cosmică față de noi.

Ușile prieteniei mele s-au închis pentru X.

Anunț mortuar: A trecut la cele sfești!

De la gloabă la globalizare nu este decât un pas.

Există și o măsură a lipsei de măsură.

Nu poți avea o profesiune de credință fără o credință în profesiune, oricare ar fi ea.

O șansă nesperată este șansa de a fi curtat de șansă!

Dialog:
– Vă prezint scuzele mele!
– Nu primesc ce nu am cerut.
– Stați liniștit: dacă ați fi pretins, nu vă acordam nimic.

Dați-vă la o parte: mă aflu într-o explozivitate de sentiment extrem de periculoasă!

Singurătatea este un viciu care se constituie în propria lui pedeapsă.

Lasă-mă în modestia mea, oricât ai suspecta-o!

Cinismul epigramei este practicat doar de lorzii genului.

Zâmbetul – ornamentul indefinisabil al omului.

Calambur: tare m-a neliniștit manelistul ăsta!

Operă de alchimist: să extragi vremea din vremelnicie.

Divorțul nu este pentru *perechiști*.

Consecvență: să cauți *nord* în papură.

Un nume gastronomic: Sara Ilie.

Transpiraționiștii nu mai sunt la modă: a dispărut o-ntreagă clasă (muncitoare).

De fiecare dată când vreau să scriu, încep prin a-mi da cuvântul.

Dialectică, de când nu mai ești purtată în lectică?

A avea un umor special înseamnă de fapt a nu avea umor.

Unul *mai ales* decât altul care este numai *ales*.

Familia aceasta *monovenituală* este supusă la o *policheltuială*.

Ce este de preferat: puterea de cumpărare sau cumpărarea de putere?

Biblia a instituționalizat păcatul.

Trebuia între atâția fericiți (mă refer la cei săraci cu duhul) să fie și un prea fericit!

Document Inedit

ECOU DE ROMANȚĂ

Petruța Stan

Profesoară, doctor în filologie

Miron Radu Paraschivescu

În jurnalul lui **Miron Radu Paraschivescu**, publicat mai întâi de către Virgil Ierunca, în 1976, la Paris, în traducere franceză (perioada 1940–1954), cu acordul autorului și purtând titlul de *Journal d'un hérétique,* și mai apoi, în 1994, și în limba română, diaristul a lăsat să se întrezărească momente unice din atelierul de creație, clipe de viață, destinul unei conștiințe chinuite și dezamăgite, aflate în plin proces de căutare estetică și morală. Dincolo de cuvinte, se ivește în cele mai așteptate sau mai neașteptate momente, o siluetă transformată de Miron Radu Paraschivescu în obsesia vieții sale, poate adevărata sa iubire, de la care a rămas cu amintirea extazului erotic, dar și cu rănile neînchise ale suferințelor supreme, Loti, pe numele ei adevărat Șarlota David Segal, prima sa soție și etalon imperfect și imprecis cu care diaristul va măsura toate iubirile ulterioare. Iubire, trădare, ură, despărțire, divorț, refacerea vieților în date mai mult sau mai puțin normale, copii, trecut, prezent, viitor, moarte. Aparent, Loti a dispărut în neant odată cu ieșirea sa furtunoasă și dătătoare de răni greu de vindecat din viața lui Miron. Și totuși… Soarta aduce, după aproape o eternitate de la această poveste de iubire cu năbădăi, un ecou lin, dulce: vocea epistolară a lui Loti, prin intermediul a cinci scrisori găsite în arhiva familiei poetului. Formulele de adresare întrebuințate de către Loti sunt profund intime, vorbesc desuet despre o iubire care a lăsat ecouri atât de adânci, încât mai pot fi percepute de auzul sensibil al protagoniștilor. Sunt formule aproape sacre, ce aparțin exclusiv celor foarte apropiați, amintind de modul în care Paulina, mama lui MRP, își alinta progenitura unică.

București, 18 Noiembrie 1949

Nucicule dragă,

Scrisoarea ta pe care mi-a predat-o Gabriel Pamfil, m-a emoționat și m-a surprins în aceeași măsură. Sunt sigură că nu mi-ai fi scris o asemenea scrisoare dacă Sidonica, prietena mea cea mai bună, n-ar fi făcut indiscreția de a-ți povesti necazurile mele foarte mari, care acum însă se pare că sunt pe sfârșite.

Bine înțeles [sic!] că m-am achitat față de Edi, tu știi că eu nu pot ierta anumite lucruri, dar de aci până la a mă despărți de el, e încă un drum foarte lung. Copilul meu, pe care-l iubesc cel mai tare din lume, mă ține și mă leagă de Edi. Fiindcă între a-mi face copilul nefericit și a fi eu nemulțumită, prefer soluția a doua.

Tu care ai fost copilul unor oameni despărțiți știi cât se poate suferi, mai ales că nu m-aș gândi să rămân singură.

Sunt de 10 ani măritată cu Edi și am trecut cu el prin atâtea, încât am să caut să-l iert, dacă voi putea, și să rămân mai departe o nevastă bună și cumsecade.

Mă gândesc la tine cu mult drag, mă bucur de succesele tale și vreau să știu că ești sănătos și mulțumit.

Când vei veni în București, Sidonica o să mă anunțe și o să ne vedem.

Până atunci te sărut
Loti

***

Buc. 23 Iulie 951

Dragul meu Nucic,

La întoarcerea mea în București am găsit scrisoarea ta. M-am bucurat. Sighișoara mi s-a părut la fel de frumoasă ca atunci și trebuie să-ți fac o mărturisire: te căutam. Mi s-ar fi părut foarte firesc să te întâlnesc și să stăm mult împreună. Am găsit o cameră tot pe str. Tâmplarilor unde am locuit împreună. Chiar fosta noastră gazdă mi-a ajutat. Am fost să te caut și mi-a plăcut mult casa ta atât cât am putut-o vedea din stradă.

Am găsit că ți se cuvine să ai un loc atât de frumos unde să poți sta și m-am bucurat pentru tine. Am colindat magazinele, am fost la ștrand (care este urât de tot), am stat mult în cimitir. Vremea a fost minunată. Păcat că nu am mai putut rămâne. Sper tare să pot pleca din nou pe la mijlocul lui august și atunci o să uzez de recomandarea ta.

Mi-am luat o frumoasă rochie de catifea beige.

Nucicule drag, îți datorez mult din ce este frumos și bun în mine. Mi-am verificat la Sighișoara credința asta.

Pe tine ce să te întreb? Sigur că ești sănătos, că ți-e plăcut, că ești mulțumit că ești acolo.

Scrie-mi repede și mult.

Te sărută
Loti

***

29 Sept. 1951

Nucicul meu drag,

La mulți ani. Câți ani au trecut de la primul 2 Octombrie? Era mai bine atunci? Mie hotărât da. Nu vii să petreci ziua ta aici? Sunt la cârciuma descoperită recent niște lăutari pe care trebuie să-i asculți. Am fost ieri seara și m-am gândit tot timpul la tine. Ce faci tu în afară de lucru. Întâlnirea noastră ultimă mi-a adus aminte de un film care se chema „Scurtă întâlnire" și se termina tot pe peronul unei gări. Vrei să stăm mai mult de vorbă când vii la București? De fapt nici nu am avut timp să-ți răspund la tot ce-mi spuneai. Scrie-mi mult și repede și vin-o [sic!] mai curând.

Te sărută
Loti

***

Buc. 9 Decembrie 951

Nucicule drag,

Ultima mea scrisoare din 10 Noiembrie a rămas fără răspuns. De ce? Ți-am așteptat telefonul începând din 15.XI, așa cum ai scris. De ce nu ai telefonat? Eu am fost foarte bolnavă, aproape două săptămâni. Laringită, gripă, etc. Mi-a fost dor de tine și de scrisorile tale. Acum sunt sănătoasă, dar mă dor ochii. Nucicule ce faci? Când vii în București? Aveam o mulțime de vorbit cu tine. Acum când o să fii aici dă imediat telefon.

Te aștept și te sărut
Loti

***

Ramat Aviv, 19 Noiembrie 1970

Nucicule dragul meu,

Mare bucurie mi-ai făcut. Păcat numai că Parisul e atât de departe și Israelul nu a intrat în programul tău. Am atâta de vorbit cu tine, atâtea să-ți povestesc, Nucicule, că nu mi-ar ajunge 1001 (de) nopți.

Eu sunt sănătoasă, nu muncesc greu, dar sunt nesfârșit de singură. Am divorțat în sfârșit de Edi, care, plecând din România, a emigrat în America, unde a și rămas.

Andrei s-a însurat acum 4 ani cu Monica (fetița lui Bob Kaham) și imediat după război (Andrei a făcut 3 ani armată și a luptat în cele mai grele locuri), spun imediat după terminarea armatei, a plecat să studieze architectura [sic!] la Cincinnati [sic!] OHIO, unde este stabilit tatăl lui. Monica deasemenea a terminat fac. de litere (franceză), dar Andrei mai are trei ani. Așa că acum câteva luni, cu eforturi peste puteri, am făcut voiajul până la capătul lumii, ca să-mi văd copiii.

La înapoiere am stat 5 zile la Paris – 10–15 iulie – Zola și Micheline au fost tare prieteni și nu m-au lăsat deloc singură, eu revenind din America destul de necăjită și însingurată.

Acum de tine, Nucicule. Cum e Andreiul tău? Cum te simți cu sănătatea? Ce tare mi-ar fi plăcut să coincidă zilele mele de Paris cu ale tale. Un voiaj în România e costisitor, altfel aș veni cu drag. Mi-e dor de țară, de locuri și mai ales de prieteni dragi.

Andrei continuă să picteze. A avut la Tel Aviv, înainte de plecare, o expoziție foarte interesantă de colaje (Succes). Acum, în America a expus câteva lucrări. Încă nu știu cum a fost.

Singurii mei prieteni, în Israel, sunt Paul și Reni, care trăiesc la Haifa (o oră distanță de mine). Paul e chirurg, trăiesc bine. Și continuă să lucreze la desenele atât de interesante. A avut și el până acum 2 expoziții în Israel. Și Reni e pictoriță. Sunt tare buni și drăguți și vorbim adesea de tine. Reni făcându-mi de multe ori reproșuri că m-am despărțit de tine, ea fiind convinsă că numai pe tine te-am iubit în toată viața mea.

Fotografiile pe care ți le trimit sunt cele mai recente, a mea nu e tocmai bună (sunt mai bine, zău), dar am vrut să ne și vezi.

Nucicule, eu nu am bani mulți, așa că te rog, cheamă-mă tu la telefon – 415793 – în orice noapte – adică să se potrivească orele – eu cam de la 10 seara sunt întotdeauna acasă.

Ce face soția ta? Ce ai mai scris. Am auzit că ai imprimat „Cânticile țigănești" cântate de Gică Petrescu. Aș vrea să le am și eu. Aici le-am căutat dar nu am găsit placa.

Scrie, repede, mult, mult și tot despre tine, eu răspund imediat. Mi-e foarte dor de tine te sărut

Lotia

Peste foarte puțin timp, la 17 februarie 1971, scriitorul Miron Radu Paraschivescu va înceta din viață, încheind astfel un drum complicat și dureros, plin de speranțe împlinite sau ratate, de realizări sau de eșecuri care l-au acrit, înconjurat de prieteni mai mult sau mai puțin fideli. Înconjurat de o curte a tinerilor sau mai puțin tinerilor prieteni, spirit agoral, uneori bântuit de angoase, creând după eforturi supraomenești de căutare a perfecțiunii, cu un ritm de viață circadian, Miron Radu Paraschivescu rămâne o figură emblematică a „nestăpânitului", un adevărat personaj al timpului său despre care se va mai scrie încă multă vreme.

Document

CAROL I ȘI ÎNCEPUTUL RELAȚIILOR DIPLOMATICE ROMÂNO-SPANIOLE (2)[1]

Dan Caragea

Continuare din numărul trecut

Cred că se cuvine să arătăm, făcând un excurs istoric, că începuturile relațiilor diplomatice româno-spaniole, decise în 1881, s-au datorat în mare măsură persoanei lui Carol I.

Cu aproape douăzeci de ani mai devreme, mai bine zis în 1862, prințul Carol, fără a bănui atunci ceea ce urma să-i rezerve destinul, a făcut o vizită în Spania. Nu știm ziua în care a ajuns, dar cu siguranță că spre sfârșitul lunii martie 1862 se afla la Sevilla, în vizită la ducii de Montpensier: Antoine d'Orléans [2], fiul lui Ludovic Filip I al Franței, și soția acestuia, María Luisa Fernanda de Bourbon, sora reginei Isabela a II-a a Spaniei, și care abandonaseră Franța după Revoluția de la 1848.

Prințul Carol de Hohenzollern Sigmaringen, c. 1870

Ducii de Montpensier se refugiaseră mai întâi în Anglia și apoi s-au îndreptat spre Spania. Cum nu au fost bine primiți la curtea din Madrid, din pricina lui Antoine, care cerea o parte din moștenirea lăsată de Fernando al VII-lea, socrul său, aceștia s-au îndreptat spre Sevilla. După o scurtă perioadă petrecută în celebrul Alcazar, au cumpărat Palatul San Telmo, ca reședință [3]. Palatul a intrat în lungi lucrări de restaurare, dar cert este că prințul de Hohenzollern a fost oaspetele acestei familii. Pe una din cele două lespezi din așa numita Galerie a Lespezilor, din Palatul San Telmo, se află înscrisă această vizită: *„Carlos Hohenzollern, príncipe de Prusia, marzo de 1862"* [4].

În 27 martie, Carol a vizitat Cordoba, complexul celor treisprezece schituri, din secolul a XVIII-lea, ridicate în Deșertul Sfânta Fecioară din Betleem, și faimoasa moschee-catedrală, unde a fost întâmpinat de episcopul Cordobei. [5] În ziua următoare a poposit la Granada, apoi, pe 31 martie, prințul de Hohenzollern-Sigmaringen a vizitat Toledoul. [6]

Pe 1 aprilie, Carol a fost primit de regina Isabela a II-a a Spaniei în audiență particulară, în prezența ministrului de stat [7] și a ministrului plenipotențiar al Prusiei la Madrid. S-a anunțat cu acest prilej că peste două zile regina va da un dineu în onoarea prințului.

Pe 2 aprilie, prințul a asistat la o serie de manevre militare în Extremadura, la care au participat un batalion de vânători din Navas, regimentul de cavalerie al regelui și unele forțe de artilerie, comandate de generalul José de la Concha. Prințul a elogiat iscusința armatei spaniole.

La Madrid, Carol a ocupat un apartament la Hotelul Principilor [8], la Puerta del Sol (nr. 11-12) pentru a putea primi personalitățile de la Curte care doreau să-l viziteze. [9]

[1] Acest studiu reia seria de zece articole publicate inițial în „Occidentul românesc", în anii 2017 și 2018. Textele au fost revizuite, adăugându-se și aparatul critic care lipsea la prima apariție. Parțial, a fost publicat în albumul *140 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice româno-spaniole,* Ambasada României la Madrid, 2021, pp. 28–36 (subcapitolul *3.2 Zorii relațiilor diplomatice româno-spaniole*, cu mici interpolări care nu ne aparțin).

[2] Descendenții săi, deveniți spanioli, vor purta titlul de duce de Galliera.

[3] **Carlos Ros**, *El duque de Montpensier. La ambición de reinar*, Sevilla, Editorial Castillejos, 2000.

[4] **M.ª Carmen Fernández Albéndiz**, *Sevilla y la Monaquía. Las visitas reales en el siglo XIX*, Sevilla, Universidad de Sevilla, 2007, p. 170.

[5] *El Pensamiento español*, Madrid, 28.3.1862, p. 3.

[6] *El Pensamiento español*, Madrid, 2.4.1862, p. 3.

[7] **Saturnino Calderón Collantes** (1799–1864). A fost ministrul afacerilor externe între 1858 și 1863, din partea Uniunii Liberale.

[8] Inaugurat la 1 octombrie 1861, era, în anul vizitei principelui, cel mai distins hotel al capitalei spaniole.

[9] *La Época,* Madrid, n.º 4.338, 3.4.1862, p. 3.

În ziua următoare, pe 3 aprilie, are loc banchetul. Regina l-a avut în dreapta pe prințul Carol, iar la stânga pe infantele Francisco de Paula Antonio [10]. În dreapta regelui, a stat soția ambasadorului Franței, iar în stânga, soția ministrului Prusiei. Au mai fost la masă ducesa de Alba, marchiza de Malpica, ducesa de Feran Nuñes, marchiza de Sobroso, alte distinse doamne. Au fost invitați președintele Consiliului, miniștrii, președinții Cortesurilor, patriarhul. Printre reprezentanții diplomatici se aflau nunțiul apostolic, ambasadorul Franței, miniștrii Danemarcei, Țărilor de Jos, Portugaliei, Rusiei, Prusiei, Angliei, Belgiei și însărcinații cu afaceri ai Două Sicilii și Statelor Unite, înalți ofițeri etc. Regele, prințul Francisco de Paula și ducele de Tetuan [11], președintele Consiliului de Miniștri, purtau în onoarea prințului, însemnele Ordinului Vulturul Negru al Prusiei. Dineul a fost servit în Sala Coloanelor, între orele 19.30 și 21. După dineu, regina i-a oferit brațul prințului și au trecut cu toții în Salonul Gasparini [12] unde s-a servit cafeaua. La orele 22 invitații au părăsit Palatul Regal. [13]

Astfel se încheie vizita în Spania a prințului de Hohenzollern care, la acea dată, nu își putea închipui că peste câțiva ani va deveni domnitorul României.

În *Memoriile* lui Carol I [14] apar dese referiri la Spania și la evenimentele care au urmat. Le reproducem, cu ușoare adaptări ortografice și de punctuație, corectări de nume proprii și păstrând doar datele după calendarul gregorian, pentru a da continuitate povestirii:

1868

6 aprilie – [...] Contele Stackelberg [ministrul rus la Viena] își aduce aminte de timpul când a avut onoarea de a fi prezentat prințului la Madrid [15]; de atunci a urmărit cu viu interes „peripețiile menirii providențiale" a prințului „făcând necurmat urări pentru izbânda nobilei, dar spinoasei întreprinderi căreia A.S. și-a consacrat viața". [...]

22 septembrie – [...] Revoluția spaniolă [16] ia un caracter neliniștitor. Prințul Carol e foarte mișcat, aducându-și aminte de timpul în care a călătorit prin acea țară interesantă și a fost primit atât de prietenește la curtea reginei Isabela.

1 octombrie – Regina Isabela e detronată și-și părăsește țara.

14 octombrie – În Spania, Prim [17] și Serrano [18] merg mână în mână ca să provoace alegerea unui nou rege: printre candidați se pomenesc, afară de regele Portugaliei [Ferdinand al II-lea, rege consort] prințul moștenitor de Hohenzollern [Leopold], prințul Filip de Coburg [19] și ducele de Montpensier.

[10] **Francisco de Paula Antonio Maria de Burbon și Burbon-Parma** (1794–1865), fiul regelui Carol al IV-lea al Spaniei.

[11] Titlu creat în 1860 de către regina Isabela a II-a, în urma războiului hispano-marocan (1859–1860). Primul duce de Tetuan a fost Leopoldo O'Donnell (1809–1867).

[12] Este încăperea unde regele se îmbrăca în prezența curtenilor, după moda epocii, și primea audiențele rezervate. Se cheamă așa încă de pe timpul lui Fernando al VII-lea, după numele artistului venețian care l-a decorat, aflat în slujba regelui Carol al III-lea, Mattías Gasparini (17??–1774).

[13] *La Época*, Madrid, n.º 4.807, 5.4.1862, p 3.

[14] [**Carol I al României**], *Memoriile regelui Carol I al României (de un martor ocular)*, București, Editura Erc Pres, 2011. Ediția originală: *Aus dem Leben König Karls von Rumänien. Aufzeichnungen eines Augenzeugen,* 4 vol., 1894–1900.

[15] **Ernest de Stackelberg** (1813–1870) a fost ministru plenipotențiar al Rusiei în Spania, între 1861-1862, și a fost prezent la banchetul oferit de regina Isabela a II-a în onoarea prințului Carol.

[16] La Revoluția din Septembrie (1868) a fost o revoltă militară, susținută și de elemente civile, care a dus la detronarea și exilul reginei Isabela a II-a. A urmat un interludiu, până la suirea lui Amadeo I pe tron (1868–1870).

[17] **Juan Prim y Prats** (1814–1870) a fost militar și unul din protagoniștii Revoluției din 1868 care a dus la detronarea reginei Isabela a II-a. Prim s-a implicat apoi în chestiunea găsirii unui succesor. Iată povestea detaliată:

„Progresiștii au propus candidatura la tron a lui Ferdinand de Coburg, tatăl regelui portughez Ludovic/D. Luis I, în timp ce unioniștii l-au propus pe ducele de Montpensier [Antonio de Orléans]. Candidatura lui Fernando a eșuat din cauza căsătoriei sale morganatice cu o cântăreață de operă și a opoziției prințului față de unirea coroanelor Spaniei și Portugaliei, visul multor susținători ai săi. Candidatura lui Montpensier, la propunerea lui Serrano și Topete, a fost respinsă energic de Prim, care a propus excluderea tuturor ramurilor Bourbonilor de la tron. Prim a oferit coroana ducelui de Aosta, al doilea fiu al lui Victor Emanuel al II-lea al Italiei, și lui Leopold de Hohenzollern-Sigmaringen, care au refuzat oferta. Prim a oferit apoi coroana unui nepot al regelui Italiei, tânărul duce de Genova, și a avut sprijinul lui Topete în schimbul promisiunii că regele se va căsători cu una dintre fiicele lui Montpensier. Candidatura a fost votată în Cortes, obținând 128 de voturi împotriva a 52. Dar ducele de Genova a respins în cele din urmă tronul.

Prim i-a oferit coroana lui Espartero, duce de Victoria, știind că o va respinge, ceea ce s-a întâmplat în cele din urmă. S-a insistat din nou cu prințul de Hohenzollern care a acceptat în cele din urmă, dacă era votat de două treimi din Cortesuri (Prim adoptase o lege care cerea majoritate absolută, dar prințul o considera în continuare insuficientă), dar, din greșeală, acceptarea prințului a sosit când Cortesurile se închiseseră deja. În plus, știind că candidatura prusacului câștiga putere, opoziția internațională a lui Napoleon al III-lea l-a făcut pe prinț să nu-și reînnoiască acceptarea și să renunțe la candidatură, deși acest lucru nu a împiedicat războiul franco-prusac care avea să izbucnească mai apoi.

Ulterior, Prim a oferit din nou coroana lui Amadeo, duce de Aosta, care a făcut ca acordul principalelor Puteri Europene să fie o condiție și, după ce a realizat acest lucru, a acceptat în cele din urmă. La 16 noiembrie 1870, Amadeo I (cunoscut în general ca Amadeo de Savoia) a fost ales rege cu 191 de voturi, iar la 27 decembrie a plecat în Spania. În aceeași zi, generalul Prim a fost victima unui atentat la Madrid." – După *Wikipedia*, **https://es.wikipedia.org/wiki/Juan_Prim**, accesat la 1.5.2022.

[18] **Francisco Serrano y Domínguez** (1810–1885), duce de la Torre și conte consort de San Antonio, a fost militar și politician proeminent, care a ocupat diverse posturi: regent al regatului (1869–1971), președinte al Consiliului de Miniștri (1868–1869, 1871, 1872, 1874) și ultimul președinte al Puterii Executive al Primei Republici (1874).

[19] **Filip, conte de Flandra**, cel care fusese proclamat, la 11 februarie 1866, de către locotenența domnească, domn al României.

30 octombrie – [Dintr-o scrisoare către fratele său Leopold] „[…] Revoluția din Spania a venit tocmai la timp, căci Franța e silită să stea liniștită. Soarta nenorocitei regine (ca a unei vechi cunoștințe) o plâng, dar, mărturisind sincer, era din nenorocire de prevăzut. Eu aș dori să văd urcându-se pe tronul Spaniei un Orléans sau un Filip de Coburg; numai un regent creat de Napoleon! Dacă va învinge republica în Spania, va urma curând și în Franța, și aceasta ar fi o primejdie mai mică pentru dezvoltarea Germaniei decât dinastia napoleoneană de azi." […]

9 decembrie – [Dintr-o scrisoare de la tatăl său, Carol-Anton] „[…] Candidatura la tronul Spaniei nu iese la iveală până acum decât numai prin gazete – noi nu știm niciun cuvințel despre ea – și dacă această idee ar fi să ne atingă mai de aproape, eu n-aș putea niciodată să-mi dau sfatul pentru primirea acestei situații îndoioase, sclipitoare în adevărați fluturași de aur. Afară de aceasta, Franța, din cauza relațiilor cu Prusia, n-ar putea permite niciodată stabilirea dinastiei de Hohenzollern dincolo de Pirinei. E și așa destul de supărată de gelozie că un membru al familiei Hohenzollern domnește la Dunărea de Jos!…" […]

Leopold de Hohenzollern
și Antónia de Bragança,
col. Palatul Național din Ajuda, Lisabona

1869

17 septembrie – Ambasadorul Prusiei, dl de Werthern [20], cere încă o întrevedere confidențială cu prințul Carol-Anton. Această audiență îi este acordată: dl de Werthern sosește și anunță că a venit să-i prezinte pe trimisul Corteselor spaniole, Don Eusebio de Salazar y Mazarredo [21], care vine să ofere coroana regală a Spaniei prințului de Hohenzollern.

După o lungă deliberare cu fiii lui, prințul primește pe spaniol, care vine direct de la Vichy, unde a fost pe lângă mareșalul Prim și care reprezintă cu căldură lucrurile care interesează țara sa.

De un an încă, chestiunea spaniolă ajunsese punctul capital al intereselor politice și, încă de la 13 octombrie 1868, mai multe ziare au desemnat pe prințul moștenitor de Hohenzollern candidat la tron.

19 septembrie – Prințul Carol-Anton aranjează lui Don Eusebio de Salazar o întrevedere la care e însoțit de prințul Carol, căruia spaniolul îi este prezentat. Don Eusebio expune, în această întrevedere, că poporul său are ochii ațintiți asupra prințului Carol de România, și aceasta tocmai i-a dat curajul să întreprindă o misiune de acest fel în împrejurări grele.

Dar prințul Carol declară categoric că sentimentul ce-l are asupra datoriilor sale nu-i îngăduie să schimbe modestul principat care i-a fost hărăzit nici măcar cu coroana Spaniei.

După-amiază trimisul spaniol are o întrevedere cu prințul și prințesa moștenitoare (Leopold și Antonia [22]).

Prințul moștenitor, cu toate că simte puțină inclinațiune de a primi această ofertă, nu respinge absolut coroana, dar face să atârne asentimentul său de diferite condițiuni și, înainte de toate, de a fi ales în unanimitate și de a nu avea de combătut nicio candidatură opusă; el mai cere să fie asigurat că nu va fi angajat în nicio combinațiune politică formată în dauna Portugaliei din pricina legăturilor de rudenie ce-l leagă de familia regală a acestei țări.

Trimisul spaniol se înapoiază la Paris cu acest răspuns puțin încurajator.

1870

1 martie – […] Prințului îi sosesc vești foarte interesante din țara lui.

Don Salazar a fost iar trimis în Germania, dar, de astă dată, la Berlin. El predă regelui Prusiei, prințului moștenitor de Hohenzollern și contelui Bismarck scrisori ale regenței spaniole, cerând stăruitor ca prințul moștenitor Leopold să primească coroana Spaniei.

Prințul domnitor și prințul moștenitor de Hohenzollern sunt de părere să nu se primească această ofertă; prințul

[20] **Georg von Werthern** (1816-1895) a fost ministru al Prusiei la Madrid (1864–1867), apoi la München (1867–1888).

[21] **Eusebio Salazar y Mazarredo** (1827–1871) a fost diplomat, politician și comerciant, devenit cunoscut prin participarea la războiul hispano-sud-american (1864–1866). La întoarcerea în Spania, a colaborat cu ziarul *La Época* ca expert în chestiuni militare și diplomatice. A scris cartea *Chestiunea dinastică*, unde vorbește de recuperarea Gibraltarului pe cale pașnică și despre refacerea Uniunii Iberice prin unirea Portugaliei cu Spania.

[22] **Antónia de Bragança** (1845–1913) a fost prințesă a Portugaliei, fiica reginei Maria a II-a și a regelui consort Ferdinand al II-lea, prințesă de Hohenzollern, prin căsătoria sa cu Leopold, prinț de Hohenzollern. Prin tatăl său, deținea titlurile de prințesă de Saxa-Coburg-Gota și ducesă de Saxa. A fost mama regelui Ferdinand I al României.

moștenitor mai ales simte o scârbă de neînvins contra acestei combinații și chiar prințul domnitor e de părere să nu se ia lucrul în serioasă considerațiune decât dacă o vor cere interese superioare ale statului.

9 martie – […] Prințul Carol află că fratele său, prințul moștenitor Leopold, s-a dus la Berlin, unde tatăl său îl va urma peste câteva zile. Chestia spaniolă va primi atunci o soluție definitivă, căci Don Salazar nu mai poate să aștepte.

Guvernul prusian e tocmai acum foarte atacat de Reichstag și de Germania de Sud.

Contele Bismarck pledează cu mare căldură pentru primirea coroanei de către prințul moștenitor; el arată într-un memoriu către rege marea însemnătate ce ar avea-o pentru Germania suirea unui Hohenzollern pe tronul Spaniei. Ar fi de neprețuit, din punctul de vedere politic, de a avea la spatele Franței o țară însuflețită de sentimente amicale. Afară de aceasta, ar fi foarte folositor pentru Germania, precum și pentru însăși Spania, ca această țară îndepărtată să-și poată dezvolta, sub un rege de obârșie germană, toate resursele sale și să-și ridice comerțul la o înălțime răspunzând întinderii coastelor sale, unde porturile sunt numeroase.

Dar prințul moștenitor Leopold nu poate să uite că atâtea ramuri de familii detronate socot ca valabile încă pretențiile lor la coroana ce se oferă.

Nici regele Wilhelm nu împărtășește vederile ministrului său și ridică cele mai grave obiecțiuni contra primirii. El lasă totuși prințului moștenitor, și numai lui, grija de a lua o hotărâre și nu vrea să-l influențeze în niciun fel.

16 martie – Prințul Leopold comunică șefului casei sale [Casa de Hohenzollern] hotărârea de a refuza coroana Spaniei.

Contele Bismarck stăruie atât de mult ca Hohenzollernii să nu renunțe la coroana spaniolă, încât prințul Carol-Anton telegrafiază celui de-al treilea fiu al său, prințul Frederic, ca să-și întrerupă călătoria în Italia și să se întoarcă la Berlin, căci în urma renunțării fratelui său numai de el atârna o hotărâre.

1 aprilie – Prințul [Carol] scrie tatălui său:

„Sper mereu că Leopold nu și-a spus ultimul cuvânt în chestiunea spaniolă. Din convorbirile ce le-am avut cu Fritz [23] și fiindcă îl cunosc, conchid că el nu va voi să-și ia asemenea sarcină. Negreșit că pentru aceasta nu i-ar lipsi deloc priceperea, doar experiența și cunoașterea oamenilor. Bine povățuit, el ar fi, desigur, potrivit pentru această înaltă misiune. În caz de primire a coroanei Spaniei, ar trebui să se pună câteva condiții precise.

În primul rând, vine licențierea [eliberarea] armatei care s-a amestecat în intrigile politice prin numeroase pronunciamente și dă dovadă de o lipsă de disciplină ce am avut eu însumi prilejul s-o observ când am călătorit în Spania; chiar în seara zilei când trupele manevrară în onoarea mea, un subofițer, jignit de o observație, ucise cu un foc de pușcă pe unul din ofițerii săi, chiar înaintea ferestrelor hotelului meu. Armata ar fi deci mai curând o primejdie decât o ocrotire deocamdată; ar trebui să se creeze rând pe rând noi corpuri de armată, dându-se mare dezvoltare marinei. Apoi ar trebui să se modifice constituția votată în anii din urmă sub rezerva unui veto absolut și a unei aspre legi de represiune, ce ar procura mijloace de apărare contra influenței vătămătoare a diferitelor partide".

3 aprilie – Prințul află din Berlin că contele Bismarck stăruie pentru primirea coroanei spaniole de către un prinț de Hohenzollern și declară cu convingere că asta e o nevoie politică.

Prințul Carol-Anton a pus trei condițiuni:

1) O majoritate de două treimi până la trei sferturi pentru alegerea fiului său de către Cortese;
2) O asigurare contra bancrutei de stat;
3) Votarea prealabilă a unor legi anticlericale.

Lothar Bucher [24] și maiorul de Versen [25] vor fi trimiși în Spania să studieze situația.

16 aprilie – […] [Carol-Anton către fiul său, Carol] „Chestia coroanei Spaniei va fi, desigur, regulată până la sfârșitul lunii. Ți-aș fi dorit, în orice caz, de preferință această sarcină, mai puțin ingrată decât a ta.

Strat [26], care e foarte inteligent, critică cu cea mai mare asprime agitațiile politice din România."

26 aprilie – […] Prințul Carol-Anton scrie din Berlin, în privința chestiei spaniole:

„Chestia spaniolă, cerând o dezlegare apropiată, m-a adus iar aici. După ce Leopold a refuzat propunerea pentru motive însemnate s-a luat în considerație candidatura lui Fritz. O hotărâre se impunea, căci de la Madrid

[23] **Frederic de Hohenzollern-Sigmaringen** (1843–1904) a fost fratele mai mic al lui Carol I. După refuzul lui Leopold, Carol-Anton, tatăl său, s-a adresat lui Frederic, dar nici acesta nu a acceptat tronul. Carol-Anton îi scria atunci regelui Wilhelm I: „Prințul Friedrich a insistat cu toată hotărârea asupra respingerii acceptării coroanei spaniole". Cf. Wikipedia, **https://de.wikipedia.org/wiki/Friedrich_von_Hohenzollern-Sigmaringen**, accesat la 2.5.2022.

[24] **Lothar Bucher** (1817–1892) a fost politician și jurnalist. A fost consilier apropiat al cancelarului Bismarck.

[25] **Max von Versen** (1833–1893) a fost militar și nobil. Se va distinge în războiul franco-prusac.

[26] **Ioan Strat** (1836–1879), jurist, economist, politician, diplomat. Cariera diplomatică a început-o în 1868, ca agent la Paris. În 1870, a fost însărcinat cu o misiune la Constantinopol. S-a reîntors apoi la Paris, de unde a fost trimis la Londra și la Berlin. În 1871, a fost trimis din nou la Constantinopol. În 1872, s-a reîntors la Paris, unde va rămâne până în mai 1875, când se întoarce definitiv în țară.

se stăruia: dar iată că frate-tău declară foarte categoric că nu vrea să-și ia această sarcină! De aceea lucrurile au rămas baltă și un mare moment istoric a trecut pe lângă casa de Hohenzollern, un moment care nu s-a prezentat niciodată și nu se va mai întoarce niciodată!

Dacă în ultima clipă, regele ar fi *ordonat,* Fritz s-ar fi supus, dar fiindcă l-a lăsat să hotărască el singur, frate-tău a refuzat. S-a sfârșit cu această afacere." […]

12 mai – […] [Carol-Anton către fiul său, Carol] „Lumea e îngrijată de ce va deveni Spania, pe care am disprețuit-o. Sunt temeri de proclamarea republicii. Asta ar fi o primejdie mare pentru Italia, căci acolo societățile secrete au și pregătit totul. Aceasta n-ar fi indiferent chiar și pentru România, căci la popoarele de rasă romană aceste tulburări în formele de guvernământ au un caracter îndoit de epidemic."

2 iunie – […] [Carol-Anton către fiul său, Carol] „Bismarck e foarte nemulțumit de combinația cu Spania, care a dat greș. Are dreptate. Lucrul nu-i cu desăvârșire părăsit.

[…] Prințul Carol află că frate-său, prințul Leopold, a părăsit de curând atitudinea sa de renunțare pur și simplu la chestia tronului Spaniei și că s-a deprins cu ideea de a primi coroana în anumite condiții.

Consilierul Bucher și maiorul de Versen au adus informații bune asupra întorsăturii ce o ia candidatura Hohenzollern în parlamentul spaniol și în țară; ei au fost primiți cu foarte mare prietenie în Spania."

4 iunie – Prințul moștenitor de Hohenzollern s-a declarat gata să primească coroana spaniolă, fiindcă cercurile cele mai autorizate i-au arătat că interesul statului o cere.

El s-a hotărât să lase la o parte toate considerațiile personale și să nu se mai călăuzească decât de nevoi de ordin superior. În acest sens, a scris regelui Prusiei că primește coroana ce i se oferă, fiindcă speră să facă astfel un mare serviciu țării sale. Regele Wilhelm i-a răspuns îndată că consimte.

Regele Wilhelm are o întrevedere cu împăratul Rusiei la Ems.

29 iunie – Prințul se întoarce la Cotroceni. Acolo îl așteaptă vești ce-l emoționează adânc; presa europeană a început să vorbească de candidatura la tron a prințului Leopold.

Don Salazar s-a înapoiat la 23 la Madrid ca să anunțe regenței spaniole că prințul Leopold primește coroana.

O greșeală de descifrare a unei depeșe trimisă din Berlin la Madrid și care comunica data întoarcerii lui don Salazar a făcut ca Cortesele, care trebuiau să rămână întrunite spre a proceda de îndată la alegere, să fie închise la 26 iunie și amânate la 31 octombrie. Astfel întâmplarea a zădărnicit deocamdată totul. Alegerea nu se va putea face acum decât în toamnă și străinătatea are destul timp de intrigi și să agite în Spania contra candidaturii Hohenzollern. […]

3 iulie – Agenția Havas răspândește în Madrid știrea că ministerul spaniol a hotărât să ofere coroana Spaniei prințului Leopold; o deputație a și pornit ca să comunice aceasta prințului.

4 iulie – Întreaga presă europeană face zgomot mare în privința știrii venite din Madrid. [27]

Franța e jignită și îngrijată de candidatura prințului moștenitor de Hohenzollern. Guvernul francez a declarat, ce-i drept, la 1 iulie, în Cameră, prin ministrul de război, că Bismarck e pentru păstrarea păcii, dar a însărcinat totuși azi pe reprezentantul său din Berlin să facă ministrului de externe mustrări în privința acestei candidaturi și să-i comunice penibila impresie ce a produs.

Ministrul răspunde ambasadorului că pentru guvernul prusian această afacere nu există.

Fierberea presei franceze sporește mereu. Ducele de Gramont [28] declară dlui de Werther [29], ambasadorul Prusiei la Paris, că împăratul Napoleon nu va suferi niciodată candidatura Hohenzollern la tronul Spaniei. Ollivier [30], care asistă la convorbire, afirmă același lucru. [31]

Franța susține pe prințul Asturiilor [32].

5 iulie – Ambasadorul Werther pleacă din Paris la Ems, unde e regele Prusiei. Bismarck roagă printr-o depeșă pe regele Prusiei să considere situația cu cât mai mult sânge rece.

---

[27] *Diario oficial de avisos de Madrid*, 5.7.1870, p. 4.

[28] **Agénor de Gramont** (1819–1880) a fost diplomat și politician, numit, în 1870, ministrul afacerilor străine al Franței. Era partizanul unei alianțe cu Austria și Italia. În chestiunea primirii de către prințul Leopold de Hohenzollern-Sigmaringen a coroanei Spaniei, ducele a făcut declarații dure cancelariilor străine, ducând la escaladarea tensiunii cu Prusia și declararea războiului la 18 iulie 1870. În această afacere, Gramont a tratat direct cu Napoleon al III-lea, punându-l pe Émile Ollivier în fața unui fapt împlinit. Cf. **https://fr.wikipedia.org/wiki/Ag%C3%A9nor_de_Gramont_(1819-1880)**, accesat la 2.5.2022.

[29] **Karl von Werther** (1809–1894), diplomat. A fost ministru plenipotențiar la Berna, Atena, Copenhaga, Sankt Petersburg și Viena, unde, mai apoi, a fost numit ambasador. Ambasador la Paris (1869–1870) și, peste patru ani, la Constantinopol.

[30] **Émile Ollivier** (1825–1913), șef al guvernului francez (2 ian. 1870–10 aug. 1870)

[31] **Pierre Muret**, «Émile Ollivier et le duc de Gramont les 12 et 13 juillet 1870», în *Revue d'histoire moderne et contemporaine*, *tome 13 n° 3*,1909, pp. 305–328.

[32] **Alfonso**, fiul reginei Isabela a II-a, cel care va restaura, în 1874, monarhia în Spania, devenind Alfonso al XII-lea Pacificatorul (1874–1885).

Ambasadorul Spaniei la Paris, Olozaga [33], declară că n-a fost înștiințat despre tratativele urmate cu prințul moștenitor de Hohenzollern.

6 iulie – Regele Wilhelm scrie prințului Carol-Anton că nu poate înțelege cum generalul Prim a comunicat ambasadorului Franței primirea de către prințul Leopold înainte de a se fi consultat Cortesele. Regele crede că emoțiunea produsă în Franța se mai poate potoli, dar regretă totuși că nu s-a ținut seamă de părerea prințului de Hohenzollern, că trebuia să se asigure înainte de toate de consimțământul Franței. Lucrul nu s-a făcut, fiindcă Prim a ținut ca totul să fie secret, și Bismarck a susținut că fiecare națiune e liberă să-și aleagă regele fără să consulte altă națiune.

La Paris nu se mai vorbește de altceva decât de surescitarea generală contra Hohenzollernilor, a lui Bismarck și a Prusiei.

La Madrid, foile oficioase spun că regența spaniolă a ales pe Leopold nu fiindcă e prinț prusian, ci fiindcă legăturile ce le are cu casa de Braganța îl pun în potrivire desăvârșită cu ideea iberică.

Prințul Carol e într-o situație foarte grea. Strat îi depeșează din Paris că și pentru România candidatura lui Leopold este primejdie mare și că prințul ar trebui să stăruiască de fratele său ca să se retragă. [...]

Dar, între acestea, furtuna chestiei spaniole a răsturnat totul și prințul Carol e bănuit că a conspirat cu aceia care sunt arătați ca dușmani ai Franței.

Cum a auzit de aceste imputări, Strat s-a grăbit să se ducă la ducele de Gramont ca să-l întrebe dacă e adevărat că prințul Carol e înglobat în chestia candidaturii fratelui său. Ducele a răspuns sigur că n-o poate nega și a sfârșit cu aceste vorbe grave:

„Fiindcă prințul Carol conspiră contra intereselor franceze, noi n-avem decât să facem totul cu putință spre a-l răsturna, și chiar prin asta am începe în cazul unui război cu Prusia, spre a da oarecare satisfacțiune opiniei publice, care a imputat uneori împăratului că a pus un Hohenzollern la Dunăre!"

Strat a încercat în zadar să convingă pe duce că prințul Carol n-are niciun amestec în candidatura prințului moștenitor. Când a văzut că ducele nu vrea să audă de protestele sale, i-a cerut să binevoiască a se ține timp de cinci zile într-o neutralitate absolută față de România ca la expirarea acestui termen să-i aducă dovada lealității prințului român și să poată nimici țesătura de minciuni ce s-a urzit contra prințului la Paris de către partidul revoluționar și de opoziția din România, ai căruia unul din agenții cei mai activi era D. Brătianu.

Două ore după această convorbire, Strat pleacă la Sigmaringen spre a expune situația prințului Carol-Anton.

10 iulie – Regele Wilhelm trimite prințului de Hohenzollern pe colonelul Strantz [34], care e însărcinat să-i facă cunoscută situația după notele schimbate până atunci. Afară de aceasta, regele a dat colonelului o scrisoare pentru prinț, în care scrie că e vădit că Franța vrea războiul și că în caz când prințul Carol-Anton ar fi hotărât *renunțarea* prințului moștenitor la coroana spaniolă, el, ca șef al casei, ar fi de acord cu dânsul, după cum și-a dat cu câteva săptămâni înainte consimțământul pentru *primire*. [35]

12 iulie – Prințul moștenitor de Hohenzollern și-a retras oficial candidatura spre a lua Franței orice pretext al unui război contra Germaniei.

Prințul [Carol-]Anton a comunicat azi ambasadorului Spaniei la Paris, Olozaga, cuprinsul depeșei ce a trimis mareșalului Prim.

Prințul moștenitor face o excursiune pe jos în Alpii bavarezi și nu bănuiește încă agitația ce domnește în Europa; de aceea, tatăl său a trebuit să lucreze în locul lui.

Iată textul depeșei adresată mareșalului Prim:

> «Mareșalului Prim,
>
> Madrid
>
> Având în vedere complicațiile ce pare a întâmpina candidatura fiului meu Leopold la tronul Spaniei și situația penibilă pe care ultimele evenimente au creat-o poporului spaniol, punându-l într-o alternativă în care n-ar putea lua sfat decât de la sentimentul independenței sale: convins că într-o astfel de împrejurare votul său n-ar putea avea sinceritatea și spontaneitatea pe care s-a bizuit fiul meu primind candidatura, o retrag în numele său.
>
> *Prinț de Hohenzollern*
>
> Castelul Sigmaringen, 12 iulie»

Strat depeșează prințului Carol că a fost ales de prințul de Hohenzollern spre a duce documentul original al renunțării prințului moștenitor; că l-a predat la Paris și că de aici înainte s-a schimbat cu totul situația în privința României. Împăratul i-a trimis vorbă că poate să scrie prințului Carol să se bizuie pe el. Guvernul francez a rupt în același timp orice relații cu adversarii români ai prințului.

[33] **Salustiano de Olózaga Almandoz** (1805–1873), avocat și politician. A fost ambasador la Paris între 1840 și 1843 și, a doua oară, din 1870 până la moartea sa în 1873.

[34] **Karl Theodor von Strantz** (1820–1895).

[35] **Willard Allen Fletcher**, *The Mission of Vincent Benedetti to Berlin 1864–1870*, The Hague, Springer Science+Business Media, Dordrecht. V. cap. VIII *The Hohenzollern Candidacy*, pp. 221–263.

Carlos Luis de Ribera y Fieve, *Amedeo I, regele Spaniei*

Războiul dintre Franța și Germania pare înlăturat, și prințul Carol respiră mai ușurat. [...]

13 iulie – [...] Renunțarea prințului Leopold la tronul spaniol n-a îmbunătățit situația în Franța decât într-un chip cu totul trecător. O neliniște nespusă apasă toată Europa; prințul așteaptă din ceas în ceas știri mai noi, dar nu vede nimic. [...]

22 noiembrie – Ducele d'Aosta, fiul regelui Victor Emanuel, a primit coroana Spaniei.

1873

10 ianuarie – [...] Strat urmează apoi astfel:

„Cât despre afacerea tronului Spaniei, cu cât urmăresc mai mult în ziare șirul nesfârșit de mizerii și de catastrofe în care se zbate această nefericită țară, cu atât mai mult îl felicit pe A.S. prințul Leopold că a scăpat atât de ușor de grozavele încercări ce-l așteptau."

13 februarie – Printr-un mesaj adresat Corteselor, regele Amedeu abdică de pe tronul Spaniei: el depune coroana, fiindcă s-a convins că luptele necurmate ale partidelor paralizează străduințele sale în vederea asigurării liniștii și fericirii țării.

Cortesele proclamă îndată, cu mare majoritate, republica și aleg ca președinte pe cunoscutul avocat Figueras [36], un republican înfocat.

27 februarie – [...] După raportul lui Strat, opinia publică din Franța socotește abdicarea lui Amedeu ca un act de cinste politică: tânărul suveran e felicitat, în general, că a scăpat de frumoasele zile de la Aranjuez, pe când poporul spaniol e judecat mai puțin favorabil, iar Republicii proclamate de către Castelar [37] „pe vecie" nu i se prorocește o viață lungă decât ce a avut monarhia lui Amedeu, instalată, de asemenea, pe vecie.

1874

18 septembrie – [...] Actualul atașat militar german la Londra, von Schrötter [38], e același care l-a întovărășit pe prințul Carol în călătoria sa în Algeria și în Spania; în urma recomandării prințului, el a devenit, de atunci, guvernatorul militar al fiului mai mare al kronprițului german [39]. Prințul Carol se simte fericit, întâlnindu-l acum în Anglia. [...]

Contele Breust [40] și prințul Asturiilor [41] l-au vizitat pe prinț la Londra, dar n-au putut vorbi cu el, negăsindu-l acasă. Și nici prințul Carol nu i-a putut găsi când le-a înapoiat vizita. Pe prințul Asturiilor l-a cunoscut odată, pe când era copil [42], la Madrid, și-i pare rău că nu l-a putut vedea de astă dată.

18 decembrie – [...] O telegramă sosită din Paris anunță că prințul Asturiilor, fiul detronatei regine Isabela, a fost proclamat rege al Spaniei. [43]

1875

Cu acest prilej, prințul îi trimite felicitări, exprimându-se părerea de rău că n-a putut vorbi cu el în Anglia.

---

[36] **Estanislao Figueras** (1819–1882), președinte între 12 februarie și 11 iunie 1873.

[37] **Emilio Castelar** (1832–1899), președinte între 7 septembrie 1873 și 3 ianuarie 1874.

[38] **Gustav von Schrötter** (1830–1919).

[39] Cel care avea să devină ultimul împărat și rege al Prusiei, **Wilhelm al II-lea** (1888–1918).

[40] **Friedrich Ferdinand von Beust** (1809–1886) a fost un om politic german și austriac. S-a opus politicii lui Bismarck, căutând o mediere între Prusia și Austria. A fost ambasador al Austriei la Londra (1871–1878), apoi la Paris (1878–1882), când se retrage din viața publică.

[41] **Alfonso**, fiul reginei Isabela a II-a, devenit rege sub numele de **Alfonso al XII-lea**.

[42] Pe atunci acesta avea doar patru ani (n. 1857).

[43] La 1 decembrie 1874, Alfonso dă publicității *Manifestul de la Sandhurst*, prezentându-se spaniolilor ca un principe catolic, spaniol, constituționalist și liberal și, prin urmare, cu dreptul de a urca pe tron. Monarhia va fi restaurată la 29 decembrie. În ianuarie 1875, Alfonso ajunge în Spania și este proclamat rege în fața Cortesurilor.

Alejandro Ferrant y Fischermans, *Alfonso al XII-lea, regele Spaniei*

13 februarie – Trimisul Spaniei, Cipriano del Mazo y Gherardi [44], sosește la București, anunțând prințului Carol suirea pe tron a regelui Alfons.

14 februarie – Prințul Carol primește pe trimisul spaniol cu mare solemnitate. În cinstea acestuia, seara, se dă la palat o masă de gală, la care iau parte reprezentanții autorităților superioare ale statului.

17 februarie – În urma unui viscol groaznic, care ține de mai multe zile, toate comunicațiile sunt întrerupte, așa că trimisul spaniol n-are unde pleca. Prințul îl invită, în mai multe rânduri, la palat și face tot ce-i stă în putință ca să-l distreze. [...]

18 februarie – Din pricina zăpezii, poșta n-a mai sosit de șase zile. Pe cale telegrafică, prințul află din Constantinopol că Poarta e indignată de faptul că Spania a găsit de cuviință să însărcineze pe un trimis special să vină să notifice suirea pe tron a regelui.

Safvet-Pașa a cerut satisfacție și Poarta a declarat că nu va recunoaște noul regat, cât timp nu i se va acorda această satisfacție. [...]

6 martie – De la Viena, Costaforu [45] scrie că trimisul spaniol del Mazo e încântat de ceea ce a văzut în timpul scurtei sale șederi la București și modul cum a fost primit de perechea princiară a României.

[44] **Cipriano del Mazo y Gherardi** (1827–1904) era la acea vreme ministru plenipotențiar al Spaniei la Viena. În 1876, devine senator pentru provincia Lugo. În 1882 e numit ministru plenipotențiar și, mai apoi, în 1900, ambasador al Roma.

[45] **Gheorghe Costaforu** (1820–1876), agent diplomatic al României la Viena din 1873.

*

Acest moment deosebit de important din zorii relațiilor diplomatice cu Spania produce indignarea Înaltei Porți, incident oarecum de așteptat. Peste doi ani, România va deveni însă stat independent, iar în 1880 va veni rândul prințului Carol să îi notifice lui Alfonso al XII-lea „independența absolută" a țării sale.

În *Politică externă și diplomați la începuturile României moderne*, Dan Berindei arată că pe 28 ianuarie, agentul nostru diplomatic de la Viena, George Costaforu, a trimis un raport ministrului afacerilor străine, Vasile Boerescu, privind intenția ministrului Spaniei în capitala Imperiului Austro-ungar, Cipriano del Mazo y Gherardi, de a pleca la București, împreună cu secretarul său, pe linia ferată Lemberg–Cernăuți–Suceava, pentru a remite prințului Carol scrisoarea regelui Alfonso al XII-lea. Costaforu mai menționa în raport că diplomatul spaniol își exprimase „dorința de a vedea stabilite între cele două țări cele mai bune relații", întrucât „România face pași mari pentru a atinge poziția care îi este destinată într-un viitor apropiat".

Pe 13 februarie, del Mazo, sosit la București, îi cerea ministrului Boerescu să-i înlesnească audiența la prințul României.

Aflăm că diplomatul spaniol a stat în capitală până pe 19 februarie, deci o săptămână, iar pe 22 februarie se întorsese deja la Viena unde îi comunică lui Costaforu încântarea sa privind primirea de la București, spunându-i că duce cu sine scrisoarea de răspuns pe care prințul Carol o adresase regelui Spaniei. [46]

Acesta este, să o spunem, **primul schimb oficial de scrisori diplomatice între cele două state,** fiind, în înțelegere noastră, momentul de deschidere al relațiilor diplomatice moderne dintre România și Spania.

Va urma

[46] **Dan Berindei**, *Politică externă și diplomați la începuturile României moderne*, București, Editura Mica Valahie, 2011, pp. 58–59.

„Se cuvine să arătăm, făcând un excurs istoric, că începuturile relațiilor diplomatice româno-spaniole, decise în 1881, s-au datorat în mare măsură persoanei lui Carol I."

Document

REÎNTÂLNIRE CU ACTRIȚA IRINA RĂCHIȚEANU

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare
Germania

Irina Răchițeanu

Sursa foto: Muzeul Național de Istorie a României

Pentru reîntâlnirea cu actrița **Irina Răchițeanu** (2 septembrie 1920–15 octombrie 1993) m-am pregătit cu mult timp în urmă, ca să-mi pot desluși amintirile legate de prima noastră întâlnire și de timpul care a trecut peste ele, acoperindu-le aproape. Am început să răsfoiesc manuscrisele, să-i ascult impresionantul recital de poezie folclorică, sub genericul „De viață, de dragoste, de moarte" (YouTube). Cu adevărat, o impresionantă reîntâlnire cu măiestria sa actoricească după mulți ani… apoi am revăzut-o, grație aceleași surse, jucând într-o piesă de teatru tv, *Bătrâna și hoțul*, scrisă de Viorel Savin, unde, alături de actorul Sorin Medeleni, marea actriță dăruia spectatorilor o lecție de teatru… Acum am întâlnit un om cu părul alb, marcat de trecerea anilor, dar care domina cu o aceeași măiestrie scena… Am recunoscut-o și i-am urmărit jocul până la sfârșitul piesei, cu o mare atenție și emoție, ca odinioară, când mă pregăteam să-i iau interviul pentru revista „Flacăra" și mă aflam în sala Teatrului Mic urmărind-o jucând… Dar pentru interviu nu am așteptat să cadă cortina, nu am așteptat să revină în cabina din spatele cortinei, ci am întâlnit-o acasă, câteva zile mai târziu, în apartamentul său din B-dul Republicii din București… Gazda, dimpreună cu întreaga atmosferă din jur, a condus convorbirea într-o atmosferă deosebită, elegantă, învăluită de aburul unei cafele turcești, servită într-o minunată ceașcă dintr-un porțelan fin. Interviul a fost publicat în revista „Flacăra" din 11 decembrie 1980… Irina Răchițeanu avea frumoasa vârstă de numai șaizeci de ani… și-acum, când mă pregătesc să republic interviul, completat după manuscrisul păstrat, pe care interlocutoarea mea făcuse câteva adăugiri și ștersături, ar fi împlinit pe 2 septembrie 2022 frumoasa vârstă de 102 ani. Neobosita muncă artistică i-a fost pe drept recunoscută și onorată în timpul vieții, primind titlul de artistă emerită.

Mönchengladbach, 2 iunie 2022

Irina Răchițeanu: „Cel mai greu rol? Rolul de actor”

Cornelia Barbu (Bartels): *La Teatrul Foarte Mic o mare actriță susține singură un spectacol. Monologul* ***Irinei Răchițeanu*** *din monodrama lui Aldo Nicolaj,* ***Stop pe autostradă****, este dovada de netăgăduit a talentului, a puterii lui în fața spectatorului. Mulțumim Irinei Răchițeanu pentru darul pe care ni-l oferă, pentru prilejul reîntâlnirii cu ea, actrița care ani de-a rândul a dat viață eroinelor pe marea scenă a Naționalului bucureștean. Iată cum prezența dumneavoastră pe scena Teatrului Foarte Mic ne oferă prilejul de a vorbi cu mai multă ușurință despre anii debutului.*

Irina Răchițeanu: Eram studentă la clasa Mariei Filotti și maestra mea m-a distribuit încredințându-mi un rol important în piesa lui S. Maugham, *Flacăra sfântă*.

Jucam alături de mari actori ca Maria Filotti și George Calboreanu. Vă închipuiți mândria mea, dar și emoția, aproape paralizantă! Încă de la primii pași în această splendidă profesiune, am intrat din plin în „foc deschis”, în arena teatrului.

C. B.: *Socotiți că pentru un student de la teatru este utilă această confruntare cu marii actori?*

I. R.: Eu zic că debutul îl faci ca artist, nu ca student la actorie. Și viața actorului începe încă pe băncile școlii. Este foate important și e foarte bine să joci încă din studenție alături de maeștri ai scenei, să-i observi și, de ce nu?, chiar să le furi din tehnică, să le urmărești jocul, să te ambiționezi a le răspunde la replică pe măsura talentului lor. În fond, ce sunt studenții de la teatru? Tineri actori care trebuie să-și înceapă ucenicia alături de mari actori. De fapt, acest procedeu a fost folosit dintotdeauna, cu multă sau puțină consecvență. E drept, există Sala Casandra a I.A.T.C-ului, care este terenul de desfășurare, de experimentare al studenților de la actorie, dar apariția pe o scenă, în teatre consacrate, este cu totul altceva.

C. B.: *Dar emoțiile? Pot fi ele depășite?*

I. R.: Dar oare se poate face această meserie fără emoții? Ele sunt o a doua stare a noastră, a actorilor. Sunt căptușeala hainei de actor. Bineînțeles că nu trebuie să te lași dus, stăpânit de ele, să pierzi controlul asupra lor, fiindcă atunci îți anulezi însăși posibilitatea de a sta pe scenă. „Să dai mai multă emoție decât să ai”, a spus, dacă nu mă înșel, Adrian Păunescu, cu prilejul apariției la rampă a unei tinere recitatoare… Această cumpănă este foarte greu de ținut. Alarma este modul nostru principal de existență – și pe scenă și în afara ei – și trebuie multă știință, ani grei de exercițiu ca să ajungi la stăpânire de sine, atunci când toate acele indicatoare oscilează spre explozie. Alarma aceasta se instalează în noi și pentru că profesiunea actorului are loc sub semnul colectivului, a răspunderii permanente față de alții, față de spectacol, de autor, de parteneri, de public, dincolo de răspunderea față de tine, de rol. Dacă greșești tu, nu suporți singur consecințele, îi încurci și pe alții… Actoria este o meserie de colectiv…

Câți dintre noi nu cunosc coșmarul actorului, că visezi că-ți vine replica, dar cabina ta e foarte departe, nu-ți găsești costumul, nu ești machiat, ai uitat textul, auzi, auzi mereu cum se derulează jocul, dar tu nu ești gata, alergi totuși spre scenă, te împiedici de mobile, de persoane ivite neașteptat, orbecăi pe coridoare, dai de uși încuiate și vorbele se rostesc în continuare și tu nu ajungi la timp și te trezești lac de sudoare și fericit că ești… în vis.

C. B.: *Înțeleg că un permanent sentiment al răspunderii, o mare răspundere față de parteneri, dar și de spectatori, apasă pe umerii fiecărui actor...*

I. R.: Este cu adevărat așa… simțământul unei intense răspunderi, al unei nesfârșite integrități de nezdruncinat sunt rădăcinile care ne țin bine înțepeniți în această superbă apariție a noastră pe scenă, pentru că răspunzi în fiecare seară față de tine, față de rol, față de partener, față de publicul spectator. Iar cei care încalcă consensul, cu vremea, se elimină de la arena jocului.

C. B.: *Ați jucat mult pe marea scenă a Naționalului, dar până a ajunge aici ați jucat și pe alte scene?*

I. R.: La Național am venit în 1947 și am jucat până anul acesta.

C. B.: *Ați împlinit totodată și 33 de ani de activitate pe scena acestui teatru.*

I. R.: Exact.

C. B.: *Și?*

I. R.: Nimic de adăugat. E drept că am 33 de ani de Național, dar nu am fost o prezență actoricească atât de iubită, atâta timp cât nu Naționalul mi-a marcat aniversarea, ci Teatrul Mic. E greu să te desprinzi de matcă și pentru mine Naționalul a fost aceasta, dar vine un moment când dintr-un motiv oarecare trebuie s-o faci, cu voia ta, cu voia altora… Însă neliniștea nu ne părăsește. Este un moment dificil. Această stare pentru mine a luat sfârșit atunci când Dinu Săraru, directorul Teatrului Mic, care este un admirabil om de teatru, mi-a pus la dispoziție scena acestui teatru pentru a mă reîntâlni cu publicul. A fost un adevărat reviriment în cariera mea. Bineînțeles că mi-ar fi plăcut să apar într-o

piesă în care să mă întâlnesc cu parteneri, actori înzestrați ai acestui colectiv, dar și tentația monodramei lui Aldo Nicolaj a fost mare și se pare că până la urmă nu am greșit… și-mi face o mare bucurie fiecare spectacol de la Teatrul Mic. Aici există păstrată o vrajă a teatrului, pe care o trăiesc cu fiecare spectacol… Intru pe scenă ca într-o sărbătoare de seară, într-un cerc magic… La alte teatre s-a pierdut puțin câte puțin din acest efect magic al scenei… Am primit cu deosebită bucurie colaborarea cu Teatrul Mic, cu atât mai mult cu cât pe scena din strada Sărindar – cum se numea pe atunci – mi-am făcut debutul cu 40 de ani în urmă… Dar vă închipuiți emoția și bucuria mea când directorul Dinu Săraru și colectivul Teatrului Mic m-au sărbătorit, într-o seară de neuitat, pentru cei 40 de ani de activitate artistică! În cariera mea am fost cu ochii și urechile larg deschise, să prind cât mai multe taine, să trag cât mai multe învățăminte. Așa am slujit teatrul.

C. B.: *Oare și tinerii noștri actori fac la fel? Au oare și ei „ochii și urechile deschise" către maeștrii de azi?*

I. R.: Asta depinde de gradul fiecăruia de înțelegere, de orgoliu, de modestie, în ultimă instanță, aș spune, de gradul de inteligență. Unii nu vor să ia din mers ștafeta. De altfel, cu riscul de a repeta un loc comun, notez și eu, din experiența mea de actor și de fidel spectator, că există actorul și generația sa de public, că fiecare epocă își desemnează favoritul, acela în care se recunoaște cel mai bine. Eu cred că fiecare epocă, fiecare generație își au actorul care o reprezintă și publicul care se recunoaște. În prezent, avem actori tineri, adevărate personalități, bine conturate, înzestrați cu har și care au o bogată paletă interpretativă. În defintiv, odată cu desacralizarea funcției lui, actorul a devenit laic, a coborât de pe soclu în stradă și lumea îi cere să fie simplu și natural așa cum sunt oamenii din jur. Nu trebuie să fie înalt, frumos, cu voce pozată și dicție perfectă. Nu, azi actorul poate fi urât și mic, chiar cu o vorbire defectuoasă, dar să fie și să aibă **omenesc**. Asta e zestrea de bază, investitura supremă cu care publicul îl onorează pe acel ce-a fost cândva idol. Să transmită **fiorul adevărului omenesc.**

Astăzi suntem sensibili la un anumit mod de a vorbi, de a gândi, de a ne mișca, specifice epocii în care trăim. Astăzi suntem sensibili la un anumit tempo-ritm care ne dă sunetul de neconfundat al epocii de acum. Și noi, actorii, trebuie să ne acomodăm acestui ritm special – și în gândire, și în vorbire, și în mișcare, altfel rămânem în afară. Tempo-ritmul epocii actuale este altul decât cel din trecut și actorul trebuie să se adapteze lui, altfel rămâne în urmă, depășit, demodat, dacă vreți.

C. B.: *Și cum se obține acest deziderat?*

I. R.: Și de la natură, și prin muncă. Între multe altele, ritmul de ceremonial, înfloritura barocă pusă pe cuvinte, când le rostești, suprasolicitarea valorificării lor, care duc la încărcătură și la pierderea sensului ideilor, trebuie să dispară din arsenalul actorului, chiar și atunci când îi interpretează pe clasici. Asta nu înseamnă să dăm frâu liber, să tolerăm, dacă nu chiar să cultivăm neglijența în vorbire, neclaritatea în frazare, modul incorect și vulgar în pronunție, care pândesc pe cei care se vor… moderni.

C. B.: *Mă întreb dacă actorul de azi, trebuind să semene atât de mult cu omul de pe stradă, mai are nevoie de efort, de muncă, dacă i se cere să fie într-un fel doar el...*

I. R.: Vă înșelați. Ar fi o concluzie pripită și greșită. Gândiți-vă la **actorul total** pe care îl întâlnim tot mai des în spectacolele noastre și care trebuie să știe să cânte, să danseze, să mimeze, să treacă în aceeași seară de la dramă la comedie, să râdă, să plângă la fel de bine, la fel de ușor. Amintiți-vă de partiturile lui Dinică și Moraru în *Așteptându-l pe Godot*… Vă dați seama ce antrenament, ce muncă, ce cunoștințe se cer unui profesionist? Mărturisesc că sunt în admirația acelor colegi ai mei care știu să facă de toate – de la acrobație, la tragedie. Un Ștefan Iordache, de pildă… ce nuanțe putea să scoată dintr-o privire, o exclamare, o silabă. Regret că nu se face mai nimic pentru memoria acestui interpret de onoare al teatrului românesc. Păcat.

C. B.: *Există actor modern și actor depășit de ritmul de azi?*

I. R.: Scenele noastre se bucură de prezența multor actori **valoroși**, mă cam sâcâie cuvântul „modern", presupunând parcă un mod trecător de a fi. Pomenindu-i pe unii, i-aș nedreptăți pe alții, dar vă asigur că ne-ar trebui o coloană lungă ca să-i enumerăm… Eu nu împărtășesc părerea unora care suspină după acei mari actori din trecut. Aceia au fost ai vremii respective. Acum avem actorii timpului de azi și sunt mulți și foarte buni, să le spunem chiar mari… mari debuturi.

C. B.: *Sunteți o actriță a cărei voce a subliniat și mai mult personalitatea talentului dumneavoastră. Uneori, doar simpla vorbire pe scenă a actriței Irina Răchițeanu este suficientă pentru a declanșa o anumită stare de tensiune, putând parcă suplini un decor, o lumină, glasul conturând prin el însuși edificiul necesar unei desfășurări scenice deosebite. Ce ne puteți spune despre importanța glasului, a timbrului și a tonalității lui, în această artă a cuvântului care este actoria?*

I. R.: Știu și eu?! Am văzut actori mari fără glas și „cariere" mici cu glasuri mari… Ei! Totuși și noi actorii și voi spectatorii avem deseori nostalgia unei voci numită Calboreanu sau Vraca, sau Aura Buzescu… Dar și aurul din vocea lui Gheorghe Cozorici e fără preț, nu credeți? Ce inspirat ar fi Electrecordul dacă ar scoate un disc cu texte rostite de acest dăruit actor… Vocea devine un element de sine stătător. Uneori se poate renunța la decor, la cortină, dacă actorul deține un glas pe măsură, care să acopere spațiul scenei. Teatrul modern a renunțat la cortină – iar actuala deschidere a scenei mie îmi place – actorul își acordează respirația cu aceea a

spectatorului. Îi poate urmări atenția, concentrarea etc. Dar actorii nu sunt supraoameni, ei au și defecte de glas. Vocea ar trebui cultivată, cu atât mai mult cu cât nu ești hărăzit de la natură.

C. B.: *În piesa **Stop pe autostradă** stați, încă de la intrarea publicului, pe scenă. Vă place? Cum vă simțiți fără cortină?*

I. R.: Mărturisesc că dintotdeauna mi-au plăcut cortina, reflectorul proiectat pe catifea, înainte de începere, gongul… Le duc dorul. Dar nu pot spune că nu m-am adaptat destul de repede și cu spațiul deschis, liber, în care actori și spectatori se ating, își simt respirația, se urmăresc, își transmit scurt și direct comunicarea, dar și când îi pierzi din mână, de sub „vrajă", e tare neplăcut… Din conversațiile mele cu publicul și cu colegii, am impresia că totuși cortina de pluș… și gongul… și misterul…

C. B.: *Ați încercat să jucați în comedie?*

I. R.: Sunt structurată pe dramă – dar comedia m-a ispitit întotdeauna. Toată viața mi-am dorit să joc în tragediile antice, îmi doream să fiu Clitemnestra. Le-am dorit pe Electra, pe Antigona, Hecuba și Medeea. N-am reușit din diverse motive, care nu au ținut întotdeauna de vrerea celor din teatru, și multe eroine pe care le-am visat au rămas în stare de umbre: Electra, Antigona, Clitemnestra. Doar Hecuba, din adaptarea lui Sartre după Euripide, și Medeea lui Seneca s-au înscris în palmaresul rolurilor jucate. Apoi am iubit-o foarte mult pe Anna Karenina și am jucat-o. Mi-am dorit mult rolul Fedrei, dar nici până acum nu l-am jucat, și de acest rol am legate multe întâmplări neplăcute… Fedra lui Racine m-a „hăituit" multă vreme. Fără vreun rezultat. Dar Annei Karenina, Mariei Stuart, Ancăi (din *Năpasta)*, Doamnei Clara și altor câteva, pe care mi le-am dorit încă din studenție, le-am putut da chip și viață pe scenă… Am jucat-o pe Anca din *Năpasta* și am căutat să-i descopăr și i-am găsit valențe sufletești ascunse, umanizându-mi eroina. Am jucat-o pe Maria Stuart și i-am trăit suferința deodată cu decapitarea eroinei mele…

C. B.*: …în realizări memorabile. În unele v-am văzut și mi-au rămas în memorie, mai cu seamă prin acel „fior de adevăr omenesc" de care vorbeați la începutul interviului nostru și pe care dumneavoastră ați reușit să ni-l transmiteți din plin. Dar Lady din **Orfeu în infern**?*

I. R.: Rolul Lady din ***Orfeu în infern*** a lui Tennessee Williams m-a descătușat ca actriță. Îl socotesc rolul capital. Acest rol a fost desincronizarea carierei mele, pentru că prin el am reușit să elimin anumite zăgazuri, dar rolul acesta, prin problemele de interpretare, prin feminitatea lui m-a descătușat. A fost o experiență extraordinară pentru mine. A fost rolul la care am ținut cel mai mult, tocmai pentru că m-am luptat mult cu el și cred, fără falsă modestie, că am învins. Am beneficiat de magistrala regie a lui Moni Ghelerter și m-am bucurat de un partener deosebit, plin de ardoare și de talent, Florin Piersic.

Cu Florin Piersic în *Orfeu în infern* de Tennessee Williams, Teatrul Național din București, premiera: 4 mai 1962

Acest rol îl consider un soi de pivot în cariera mea, datorită lui mi-am descoperit fațete noi, valențe noi creatoare, m-am deszăgăzuit, m-am descătușat de o anumită rezervă care mai exista în jurul meu. Vreau să menționez că este foarte important pentru un actor să i se încredințeze și roluri contrare genului său și care până la urmă constituie o adevărată surpriză atât pentru interpret cât și pentru public.

De curând așa s-a întâmplat cu Leopoldina Bălănuță în *Un pahar cu sifon*, în care ne uluiește prin ineditul realizării sale, sau cu Coca Andronescu și Mișu Fotino, care au făcut mari creații în roluri la care nu te-ai fi gândit să-i distribui… sau, văzând spectacolul de la Teatrul Mic cu *Evul mediu întâmplător*, mi-am dat seama că eu nu aș fi fost în stare să joc în vreun asemenea spectacol. Există fiecare generație cu actorii ei. Există un ritm special al timpului contemporan, deci trebuie să-l captezi și pe partenerul de joc în acest ritm… și mai sunt exemple… Revenind la întrebarea pusă, da, m-a ispitit deseori comedia, dar nu orice gen de comedie, ci numai aceea de replică. Aș vrea să joc o asemenea piesă… Cine știe!

C. B.: *Învățați repede rolurile?*

I. R.: Învăț repede și le uit repede. Bineînțeles, atunci când nu le mai joc. Unii spun că asta e bine, că nu se încarcă

memoria… Memoria mea este promptă și bună, dar nu vreau să se încarce cu texte… Am cunoscut actori în vârstă care-și aminteau, și la 75 de ani, textul rolului cu care intraseră în conservator. Așa a fost Gh. Storin. Eu sunt un actor care elaborez foarte mult, îmi place munca de introspecție, de laborator a rolurilor mele.

C. B.: *Cum elaborați, cum lucrați un rol?*

I. R.: Nu pot intra în amănunte, dar în mare, cam în felul sculptorului. Armătura, lutul, primele eboșe sau în piatră cu dalta, cu ciocanul și așa mai departe… Prima mea întâlnire cu rolul este dramatică. Pot repeta un timp, citesc de nenumărate ori textul, fiecare repetiție este o etapă a înțelegerii eroinei, dar în clipa în care ajungem la acea repetiție generală cu costume, cu lumini, cu cortina trasă, eu plâng.

C. B.: *…doar știți care este rolul cel mai greu de jucat! Așa cum mi-ați destăinuit la începutul convorbirii noastre… Acela de actor…*

I. R.: …adevărat. Cel mai greu moment îl trec atunci când are loc prima repetiție cu costum, decor, lumini, recuzită… Atunci, deși de-a lungul unui șir de repetiții am reușit să-mi cunosc personajul, să-i știu datele fundamentale, ba chiar și elemente de amănunt, iată că mă aflu parcă pentru prima dată în fața lui și oricât ar fi de neavenită această atitudine a mea față de rol, mă cuprinde de fiecare dată o compasiune lacrimogenă care mă răscolește și-mi tulbură liniile, cadrul bine elaborat din timpul repetițiilor. Noroc că acest fenomen are loc o singură dată. Pe urmă îmi revin și pun la loc tot ce am deranjat… Ciudățenii! Și orice actor și le are pe-ale lui, unele mai amuzante, altele mai dramatice… Da, am spus-o întotdeauna. Rolul cel mai greu de jucat? Acela de actor. M-am întâlnit cu un asemenea rol în piesa lui Gorki, *Dușmanii*. O interpretam pe actrița Tatiana. Aceste roluri, uneori, presupun o suprasolicitare în plan teatral și publicul nu știe ce ține de rol, ce ține de interpret. Interpretul trebuie să aibă acel **ceva** în plus pentru a juca rolul actorului, un anumit fel de a fi, caracteristic actorului.

C. B.: *Și care este acest „fel de a fi”? Cum se face el evident?*

I. R.: Pericolul constă în faptul că te gândești tot timpul la faptul că te afli sub vizor și că trebuie să dai tot timpul un spectacol. Trebuie să ai liniște și tărie ca să te lași în voia naturii… și să fii autentic, natural, să fii tu însuți. Dar asta dincolo de bogăția pe care o conține trupul și sufletul unui actor. El este un om bogat și chinuit, pentru că mereu se pune în postura celui interpretat. Personal, am trăit atâtea vieți ale omului… Deși în viață nu am trecut prin toate astea… mi-am trăit decapitarea, am fost mamă, așa încât acum, la sfârșit de carieră, mă simt atât de bogată, dar și atât de chinuită pentru că am trecut prin atâtea experiențe artistice. Prin aceea că un actor se simte mereu urmărit de un spectator virtual, se simte mereu „în vizor” și asta îi impune parcă un comportament aparte, o grijă permanentă de a se situa în cel mai favorabil unghi din care să poată face impresie. Și iată cum un gest, o privire, un cuvânt sunt însoțite de o atenție specială. Asta duce la rândul său la o impresie de fals, de dirijat, de artificiu. Și iată că spectatorul nu mai știe să decanteze, să dea interpretului ce este al interpretului și personajului ce este al personajului. Parcă auzi spunând: „X a jucat cam fals”… Mi s-a întâmplat și mie să mă păcălesc așa, cu Michèle Morgan, într-un film în care interpreta rolul unei actrițe și nu-mi dădeam seama ce mă deranja în jocul ei, pe care nu i-l mai recunoșteam… Confuzia nu se explică, dar ea are loc…

C. B.: *Cum vă simțiți după ce jucați un rol „tare”?*

I. R.: Bogată, bogată și chinuită – plină încă de tumultul unor clipe de viață pe care e bine că le-am trăit doar în starea secundă, de joc. Păi, gândiți-vă, Maria Stuart decapitată, Anna Karenina se aruncă înaintea trenului, Hecuba e târâtă în exil și în sclavie, Lady este împușcată în plin extaz matern, Medeea își ucide pruncii, eroina lui Aldo Nicolaj își creează false existențe pentru a nu-și aminti de un trecut teribil și dureros. E destul pentru o viață, nu?!

C. B.: *Acum ce pregătiți?*

I. R.: Atenție. Ați declanșat sistemul de alarmă. Întrebarea care ne bucură și ne înspăimântă. Ne bucură pentru că e o dovadă de apreciere, de curiozitate, de dorință din partea publicului de a ne vedea cât mai des – dar, odată cu ea, se iscă și acea stare de **alarmă** de care vă vorbeam, pentru că nu de el, de actor, depinde distribuirea în alte piese, și atunci încep **neliniștea**, convulsiile, obsesiile, dansul proiectelor, un teribil dans al lui Saint-Guy…

C. B.: *Și totuși, ce proiecte aveți?*

I. R.: În proiect un recital Bacovia și unul de folclor. În repetiții la televiziune *Trei generații*, piesa Luciei Demetrius și la Mic aștept opțiunea pentru o piesă din cele câteva titluri la care ne-am gândit și care mă va aduce în mijlocul colegilor mei de la acest teatru.

C. B.: *Vă urez mult succes în realizarea acestor proiecte și vă mulțumesc pentru impresionanta discuție avută.*

”Dar oare se poate face această meserie fără emoții? Ele sunt o a doua stare a noastră, a actorilor. Sunt căptușeala hainei de actor.” Irina Răchițeanu

Interviu

ALAA AL-ASWANI: „ÎN DICTATURĂ TOTUL ESTE DEFORMAT” Prezentare și interviu de Maria Bobea

Maria Bobea

Studentă, anul III, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Secția Arabă, Universitatea din București

Alaa al-Aswani s-a născut în 26 mai 1957 în orașul Cairo. A învățat la Liceul Francez, apoi a urmat Facultatea de Medicină la Universitatea din Cairo, specializându-se în stomatologie, și a făcut studii de master la Universitatea Illinois din Chicago.

Sub influența tatălui său, Abbas al-Aswani, un cunoscut scriitor egiptean, Alaa al-Aswani a debutat pe scena literară în 1990. În urma multiplelor refuzuri primite din partea editurilor, Alaa al-Aswani decide să-și tipărească scrierile din fonduri proprii și să le distribuie prietenilor și criticilor literari.

În anul 1998, Alaa al-Aswani a hotărât să părăsească Egiptul și să se mute în Noua Zeelandă, unde a profesat doar ca dentist, după ce i-a fost respinsă publicarea cărții *Aș fi vrut să fiu egiptean*, din cauza conținutului subversiv și a confuziei dintre ficțiune și realitate. Personajul principal, Isam Abd al-Ati, demontează afirmația politicianului Mustafa Kamil: „Dacă n-aș fi fost egiptean, aș fi vrut să fiu egiptean”.

Isam Abd al-Ati a fost rezultatul influenței lui Mahmud Triplu asupra autorului. Mahmud Triplu a fost un egiptean întâlnit de Alaa al-Aswany în timpul plimbărilor sale nocturne. „[…] Era diferit de toți ceilalți oameni pe care îi cunoscusem. Până și numele lui era unic. Nu știu cum se face, dar pe tatăl și pe bunicul lui îi chema la fel – Mahmud, așa că numele său complet era Mahmud Mahmud Mahmud. Acest nume ciudat a stârnit numeroase ironii din partea colegilor de școală, care l-au poreclit «Mahmud de trei ori» sau «Mahmud Triplu» […] Eroul romanului, Isam Abd al-Ati, seamănă foarte bine cu Mahmud Triplu – e un tânăr cultivat, dar frustrat, suferind din pricina opresiunii, corupției și ipocriziei care domnesc în societatea egipteană. El compară această situație cu discursul mincinos despre măreția egiptenilor și a civilizației lor milenare, repetat întruna de mass-media guvernamentală. Romanul este scris la persoana întâi și se deschide cu luarea în derâdere de către erou a faimoaselor cuvinte rostite de liderul Mustafa Kamil – «Dacă n-aș fi fost egiptean, aș fi vrut să fiu egiptean» –, după care se năpustește cu critici usturătoare asupra egiptenilor.” [1]

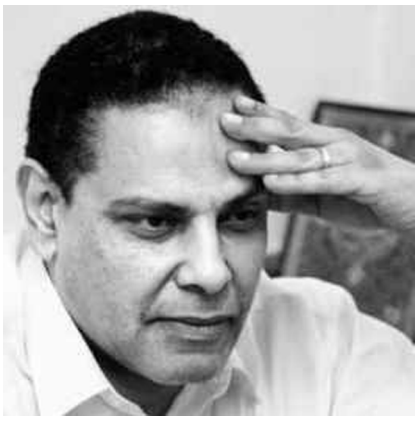

Alaa al-Aswani

Blocul Iakubian este cel de-al doilea roman al lui Alaa al-Aswani, un roman realist care prezintă societatea egipteană modernă. Romanul este cea mai bine vândută carte în limba arabă și a fost tradus în peste 30 de limbi, printre care și limba română. *Blocul Iakubian* ilustrează o imagine plină de ironie a Egiptului modern prin intermediul locatarilor unui bloc din centrul Cairoului. Apartamentele blocului sunt repartizate ierarhic, în funcție de situația socială și financiară; la parter locuiesc oamenii clasei de mijloc, la primul etaj locuiește omul de afaceri Muhammad Azzam, la etajul al doilea intelectualul și redactorul revistei „Le Caire”, Hatim Rasheed, la al treilea etaj locuiește inginerul Zaki Bey el Dessouki, iar pe acoperiș locuiesc oamenii clasei de jos, printre care portarul, Taha și Busayna.

[1] **Alaa al-Aswani,** *Aș fi vrut să fiu egiptean*, Iași, Editura Polirom, 2012, p. 11–14.

Romanul este scris din perspectiva naratorului omniscient, care povestește la persoana a III-a. El relatează evenimente anterioare și ulterioare prezentului, utilizând alternativ analepse și prolepse: „își amintea", „era cea mai frumoasă femeie",„va face tot ce îi stă în putere",„nu te întoarce aici până nu ești bogat". Vocea personajelor este asimilată de vocea naratorului într-un discurs indirect, fiind în situație de dependență sintactică (completive, interogative „când",„unde", „dacă").

În planul conținutului secvențelor, acțiunile sunt prezentate în ordine cronologică, relațiile dintre personaje sunt stabilite: vecini, locatari ai aceluiași bloc, tată–fiu–portari, iubiți, client–angajat, șef–angajat etc.

Hagg Muhammad Azzam este un om de afaceri extrem de bogat și de succes, care a început ca un imigrant, curățând pantofi pe stradă. Afacerea sa se află în Blocul Iakubian iar Hagg aspiră să ocupe o funcție politică. Are o soție și trei fii, Fawzi, Qadri și Hamdi, dar urmează să se căsătorească în secret cu o femeie mai tânără.

Zaki Bey el Dessouki: un playboy îmbătrânit, inginer eșuat și moștenitorul bogăției tatălui lui. Este fiul cel mic al lui Abd el Aal Basha Dessouki, care a fost prim-ministru și unul dintre cei mai bogați oameni din Egipt înainte de revoluție. Locuiește cu sora lui Dawlat și are un birou în Blocul Iakubian.

Hatim Rasheed, redactor-șef al ziarului „Le Caire", un ziar în limba franceză din Cairo, este fiul unor aristocrați, mama sa fiind franceză. Este homosexual, frecventează Chez Nous, un bar gay din Cairo și este îndrăgostit de Abd Rabbuh. Locuiește într-un apartament din Blocul Iakubian.

Taha el Shazli este fiul portarului blocului, un musulman foarte devotat, care aspiră să fie ofițer de poliție și este îndrăgostit de Busayna. Refuzul primit la admiterea pentru ofițeri îl determină pe Taha să se alăture extremei religioase.

Busayna, fiica cea mare a unei familii sărace, locuiește în barăcile de pe acoperișul blocului. După ce tatăl ei a murit, a început să câștige bani pentru familia ei lucrând la un magazin de haine. Este iubita din copilărie a lui Taha și se întreabă dacă relația lor va dura.

Fiind un roman realist, putem observa personajul tipic în împrejurări tipice, cum ar fi tipul avarului care vrea din ce în ce mai mult (Muhammad Azzam), tipul fanaticului care vrea să se răzbune (Taha el Shazli), tipul aristocratului care se folosește de bani pentru a-și manipula potențialii parteneri (Hatim Rashid), tipul coruptului care oferă servicii doar în schimbul unor sume de bani (Kamal el Fouli).

În anul 2017, Alaa al-Aswani a început să predea literatură la universitatea particulară din New York, Bard College. După experiența didactică, autorul a organizat o serie de cursuri pentru scrierea creativă, pe care le susținea săptămânal în Cairo, iar de trei ani cursurile se desfășoară în Brooklyn și în mediul online.

În urma participării la două astfel de cursuri în perioada 28 ianuarie–4 februarie 2022, am reușit, în 12 februarie să fac un interviu cu scriitorul egiptean.

Maria Bobea: *În prefața romanului* ***Întoarcerea spiritului*** *de Tawfiq al-Hakim, ați afirmat că oricine vrea să înțeleagă Egiptul, trebuie să citească această carte, deoarece oferă o descriere elocventă a Egiptului, înainte ca acesta să fie afectat de distorsiunile cauzate de dictatura militară și extremismul religios. Vă rog să ne spuneți ce părere aveți despre literatura arabă actuală și în special, despre cea egipteană?*

Alaa al-Aswani: Ar trebui să se știe că Tawfiq al-Hakim a scris două cărți foarte importante: romanul *Întoarcerea spiritului* și *Întoarcerea conștiinței*, scrisă după moartea lui Nasser, care este o non-ficțiune. Consider că, din 1952 am fost încolțiți în Egipt de două grupuri fasciste, islamismul și armata, ambele necrezând în democrație. Oamenii fac o mare greșeală când cred că problemele și consecințele dictaturii sunt doar politice. Nu, în dictatură totul este deformat, până și relațiile umane, felul în care oamenii se comportă unii cu alții. În ciuda faptului că înainte de 1952 Egiptul a fost ocupat și a existat o luptă pentru democrație, pentru mine societatea era cu adevărat sănătoasă.

M: B.: *Din câte știu, Tawfiq al-Hakim a fost unul dintre primii scriitori care a folosit dialectul egiptean în lucrările sale. Cum vedeți relația dintre araba dialectală și araba clasică? Considerați că fusha* [2] *va rămâne în uz în era internetului, unde este mult mai ușor să se folosească araba dialectală?*

A. al-A.: Ei bine, diferența este foarte mare, pentru că Tawfiq al-Hakim, în calitate de mare dramaturg, Saadallah Wannous din Siria și Alfred Farag din Egipt, tot dramaturgi, foloseau ceea ce Tawfiq al-Hakim numea a treia limbă în dialect, în conversație. Această a treia limbă este în același timp și dialect și fusha, iar oamenii nu își dau seama de acest lucru. Deci, dacă spun: „Ya sater, ragel rezl we ghelz we sedgh!" („Oh Doamne, ce bărbat prost și enervant!"), sună a dialect, dar ca fapt divers, este fusha. Toți dramaturgii se folosesc de asta, chiar și eu am folosit-o în romanele mele. Trebuie cercetare, apoi veți observa cea de-a treia limbă. De ce insist să scriu în fusha? Pentru că atunci când scriu în fusha am potențiali cititori din 22 de țări, ceea ce este un privilegiu, iar eu nu vreau să pierd acest privilegiu. De exemplu, când Gabriel García Márquez scrie în spaniolă, va fi citit în mai multe țări. Am și exemple negative, câțiva autori au scris în dialectele lor și nu am înțeles nimic. Dialectele din Irak, Maroc, Kuweit sunt foarte greu de înțeles.

[2] **Fusha**, limba arabă literară.

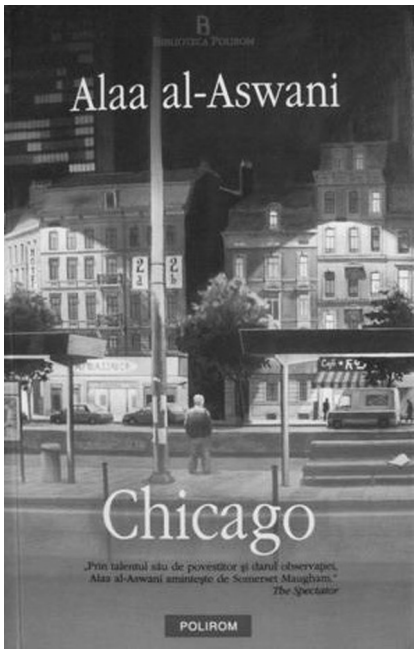
Alaa al-Aswani
Chicago
„Prin talentul său de povestitor și darul observației, Alaa al-Aswani amintește de Somerset Maugham."
The Spectator
POLIROM

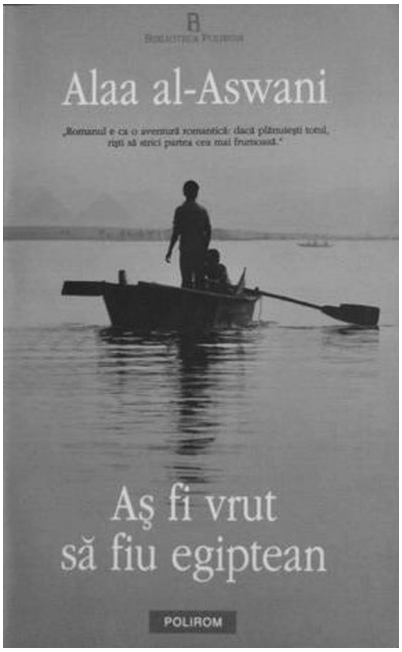
Alaa al-Aswani
„Romanul e ca o aventură romantică: dacă plănuiești totul, riști să strici partea cea mai frumoasă."
Aș fi vrut să fiu egiptean
POLIROM

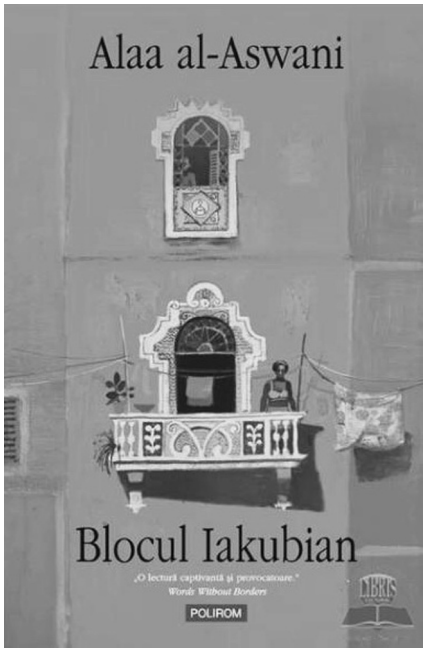

M. B.: *Întorcându-ne la Tawfiq al-Hakim și prefața dumneavoastră, aflăm că funcția sa de avocat al poporului s-a regăsit în cartea sa* ***Jurnalul unui procuror de țară****. Acest lucru se aplică și pentru dumneavoastră? În cursul de săptămâna trecută ați menționat că profesia de dentist v-a ajutat să întâlniți o mulțime de oameni. A devenit vreun pacient de-al dumneavoastră un personaj, precum Mahmud Triplu?*

A. al-A.: Nu pot spune acest lucru, pentru că nu este profesionist, nu îți poți folosi pacienții în mod direct pentru a-ți crea personajele, dar vei învăța experiențe de viață de la pacienții tăi. Eu cred că am învățat și după cum am mai spus, am lucrat ca dentist la o fabrică de ciment timp de 6 ani, de aceea în ultimul meu roman am putut descrie fabrica de ciment și angajații, pentru că aceasta este experiența mea.

M. B.: *Trebuie să vă spun că am fost în situații sau am întâlnit oameni care m-au făcut să mă gândesc că sunt genul de situații sau persoane despre care Alaa al-Aswani ar menționa în cărțile sale. Mi-ați schimbat total perspectiva asupra vieții.*

A. al-A.: Mulțumesc! Este foarte frumos din partea ta, apreciez ceea ce mi-ai spus! Trebuie să-ți spun, fiind obiectiv, că aceasta este una dintre regulile literaturii. Dacă după ce ai citit un roman, dacă acest roman nu a fost capabil să-ți schimbe viziunea asupra vieții, atunci nu este unul bun.

M. B.: *Dacă nu greșesc, în 2019, într-un interviu pentru Louisiana Channel ați spus că președintele egiptean, Abdel Fattah El Sissi, v-a cenzurat. Ce vă poate convinge să vă întoarceți în Egipt?*

A. al-A.: Dacă îi interzici unui scriitor să scrie… Nu îmi este interzis numai să scriu, ci și să public – cărțile mele nu pot fi găsite în nicio librărie, din cauza instrucțiunilor primite de la Securitate, îmi este interzisă orice apariție televizată, organizarea oricărui eveniment cultural sau apariția în ziare. Iar dacă faci asta unui scriitor, va pleca.

Bineînțeles că nu poți fi scriitor și să trăiești într-o țară în care ești cenzurat, vei pleca, din această cauză am plecat. Sigur, faptul că există dictatură nu este întocmai un mod plăcut de a trăi, dar acesta nu este motivul pentru care am plecat. Motivul este faptul că nu pot scrie și că nu pot să public cărțile mele. Dacă vreodată mi se va permite să scriu, probabil mă voi gândi să revin în Egipt.

M. B.: *Romanul* ***The Republic of False Truths*** *prezintă tânăra generație egipteană în timpul revoluției din 2011. Credeți că Mișcarea Kefaya a avut succes?*

A. al-A.: Absolut! Mișcarea Kefaya a avut succes, pentru că pentru prima dată câțiva egipteni au fost capabili să-i spună președintelui: „Destul!". În acea perioadă a fost atât de bizar, încât unii oameni ne-au acuzat de înscenare, de o înțelegere între noi și guvern, pentru că nu puteau să creadă că noi am reușit să facem asta. Kefaya a deschis drumul, a depășit bariera fricii și la un moment dat și-a atins scopul, iar noi am creat alte mișcări, cum ar fi Asociația Națională pentru Schimbare. Aceasta a fost după Kefaya, dar Kefaya a avut succes cu siguranță. Opreau tinerii pe stradă și le verificau conturile de Facebook, iar dacă găseau glume pe seama președintelui sau alte postări de acest gen, îi trimiteau în închisoare, deci opresiunea și represiunea în Egipt sunt mai rele acum decât niciodată.

M. B.: *Știu că sunteți un mare fan al lui Dostoievski, v-ați regăsit în vreun personaj de-al scriitorului sau în personaje ale altor autori?*

A. al-A.: Nu, pentru mine, Dostoievski este unic. Cred că – și este opinia mai multor scriitori și critici – în literatură există Dostoievski și ceilalți scriitori, el este unic. De ce? Pentru că este capabil să expună părți foarte misterioase ale ființei umane, iar multe dintre teoriile psihologiei s-au bazat pe anumite personaje ale lui Dostoievski, deci el excelează. Dostoievski nu poate fi comparat cu nimeni. Desigur, există mulți scriitori minunați, predau literatură, deci pot da multe nume, dar Dostoievski este unic. În ultima parte a vieții sale, nu mai era numit romancier, ci profet, pentru că a avut o inspirație absolută. Avea o secretară căreia îi dicta, de exemplu *Frații Karamazov*, era un geniu și trebuia să dicteze pentru că avea nevoie de bani. Dostoievski e de necrezut, e uimitor!

M. B.: ***Blocul Iakubian*** *este un bestseller tradus în peste 30 de limbi și vândut în milioane de exemplare în întreaga lume. Filmul a avut, de asemenea, un mare succes. Ați prevăzut acest succes? Sunteți mulțumit de ecranizare?*

A. al-A.: Nu, nu m-am gândit nicio clipă la succes. După cum am mai spus la curs, chiar în timp ce scriam romanul, mă gândeam că îl termin, apoi renunț la literatură și voi imigra în Noua Zeelandă. Nu mă așteptam la succes și a fost mai mult decât succes, a fost fenomenal.

Ei bine, eu am o viziune asupra adaptărilor, am avut multe oferte de a scrie scenarii pe care le-am refuzat politicos, pentru că sunt romancier, cititorii mei sunt publicul meu, deci nu intervin în nicio adaptare, nu mai este treaba mea. Dacă vreun scenarist sau actor vrea să mă întrebe ceva, voi fi mai mult decât încântat să le răspund, dar nu mai este treaba mea. Nu merg la filmări, nu citesc scenariul, nu am nimic de-a face cu asta, sunt romancier, mi-am promovat examenul față de cititorii mei. Acum nu mai este treaba mea, pentru că am avut adaptări în seriale de televiziune, o piesă minunată este o adaptare după romanul meu *Chicago*, în Franța, realizată de regizorul Jean-Louis Bertinelli și a avut un mare succes, dar eu n-am intervenit.

M. B.: *Se spune că persoana care bea apă din Nil, se va întoarce în Egipt. Ce părere aveți despre această zicală? Iar de curiozitate, ați băut apă din Nil?*

A. al-A.: De ani și ani. Am locuit în Egipt până acum trei ani, deci sigur că am băut. Este o zicală frumoasă, cred că este o idee frumoasă și trebuie să admitem că mulți oameni care nu sunt egipteni se îndrăgostesc de Egipt, e ceva în atmosferă, în țară, în oameni. Dacă mergi, de exemplu, în Hurghada sau în sud, în Luxor sau mergi în Fayoum, vei găsi o mulțime de europeni care au venit ca turiști, apoi au decis să rămână definitiv, cunosc mulți. Există un farmec în Egipt care este de la sine înțeles pentru mine, nu pentru că sunt egiptean.

„Motivul pentru care am plecat din Egipt este faptul că nu pot scrie și că nu pot să public cărțile mele.”

Bărci pe Nil

Literatura exilului

IOAN CUȘA, UN GENEROS EDITOR DIN EXIL

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Între scriitorii români din exilul postbelic s-a aflat și **Ioan Cușa** (1925–1981), mai puțin cunoscut românilor de azi, întrucât n-a fost un autor prolific, dar care, pentru bogata și generoasa activitate de editor de reviste și cărți – fiind proprietarul unei edituri și al unei tipografii –, merită să fie cunoscut și adus în atenție. A avut o contribuție majoră la menținerea vie a culturii românești în afara granițelor în acei ani grei, în care publicarea cuvântului românesc aducea nu numai o alinare iubitorilor de carte în limba română, ci constituia un act de continuitate firească în păstrarea sentimentului național. Câțiva dintre exilații de elită s-au afirmat în literatura universală scriind în alte limbi, publicând la edituri celebre, dar chiar și aceia au continuat să publice în românește. Alții, însă, au avut în revistele și cărțile tipărite în română singurul mod de a crede în vocația lor și în ceva care să semene cu un „acasă".

Ioan Cușa s-a născut la 19 mai 1925, în localitatea Gramaticova-Vodena, Macedonia (Grecia de azi), într-o familie macedoromână. Și-a petrecut copilăria în comuna Casim din județul Caliacra, în Cadrilater, începându-și studiile medii la liceul din Bazargic. În 1940 familia lui s-a stabilit lângă Negru Vodă, iar la puțin timp, în comuna Ferdinand, azi Mihail Kogălniceanu, din județul Constanța. Tânărul Ioan a urmat cursurile Liceului Comercial din Constanța, iar din 1946 a început să studieze la Academia Comercială din București. Destinul său a căpătat un alt sens când s-a decis să fugă din România din cauza noii orânduiri politice, care deja începea să-și arate colții fioroși. În 1948 a reușit să părăsească țara și, după numeroase aventuri, s-a stabilit în Franța. A urmat studii de economie la Universitatea din Strasbourg și un timp a lucrat ca agent comercial pentru filiala pariziană a unei mari întreprinderi americane de mașini de calcul.

La începutul anilor '60, împreună cu prietenul său, Francois Cochet, a pus bazele unei edituri, cumpărând și instalând la Evry o tipografie. Așa a început Ioan Cușa activitatea de editor principal al operelor scriitorilor români nu numai din exilul francez, ci și din alte părți ale lumii, devenind un un prieten esențial al autorilor și publiciștilor români nevoiți să trăiască, să scrie și să publice departe de România. Iubitor de cultură dar și un om credincios, Ioan Cușa, în colaborare cu Paul Miron, a inițiat în 1964 revista „Prodromos", al cărei conținut era de „apropiere creștină". Apoi, începând cu 1973, împreună cu Virgil Ierunca, a lansat revista și editura „Ethos", unde cei doi au republicat multe dintre cărțile lui Nae Ionescu, Emil Cioran, G. M. Cantacuzino și Gheorghe I. Brătianu, dar au adus la lumină și cărțile autorilor români din exil. În plus, marele merit al lui Cușa a fost că a susținut de cele mai multe ori financiar întreg procesul de tipărire a acestei literaturi. În acest fel a tipărit volume ale lui Mircea Eliade, Basil Munteanu, Nicu Caranica, Horia Stamatu și ale altor autori români.

Deși a fost mai ales un entuziast și generos editor, Ioan Cușa a scris și publicat el însuși articole în revistele românești, precum și versuri. A debutat în 1950, în „Caiete de mărturisire ortodoxă", revistă a exilului românesc din Paris, cu eseul *O capelă ecumenică la Sèvres*, publicând uneori mărturisiri și gânduri de inspirație religioasă în presa culturală. În 1967, i-a apărut singura sa plachetă de versuri, cu titlul *Plângeri*, poemele sale fiind marcate vizibil de dorul de țară, de traiul într-o lume diferită și departe de tot ceea ce lăsase în România. O interpretare a acestor poeme a făcut criticul literar Nicolae Florescu, care scrie: „Poetul *Plângerilor* cultivă mereu o tânguire, experimentează o viziune asupra vieții, trăiește o anume dimensiune mioritică, pentru abordarea căreia se pregătește îndelung spre regăsirea liniștii inițiale și a reintrării în *mit*. «Plângerea» sa este de fapt o *mirungere* (în înțelesul voiculescian) cu ideea de *îndumnezeire*. Ca și în sonul popular, Cușa relevă o

hierofanie, o nuntire cosmică, un urcuș îngăduit pe plai, o transmigrare, dar nu prin soluții magice, ci tocmai prin revelația creștină: «*E vremea când toate pot fi/ Ioan e aproape/ Făptura măsoară cântarul cu ochiul/ Apa în două se-mparte.// Ușile, ușile! Lacăte de bronz se deschid/ Cântă cocoșii/ De șapte ori câte șapte/ Cuvântul s-a înmulțit// Osana! Osana! Lauda sus/ Genunchii sărută pământul/ Gura e surdă. Ochiul e mut/ Gavriil a tăcut.// Ușile// Stăpânul numără turma*». […] Toată poezia lui Ioan Cușa înseamnă recâștigarea ultimă a sensului primordial al mitului." [1]

Ioan Cușa a fost foarte prețuit și iubit de scriitorii români, în special de Mircea Eliade, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Vintilă Horia, Leonid Mămăligă, Paul Miron, Horia Stamatu.

Găsim mărturii sensibile în paginile de jurnal ale lui Mircea Eliade, dar și în revistele exilului apărute imediat după moartea prematură a lui Cușa, provocată de un cancer, la 21 mai 1981, la Eygalières, în Franța. Istoricul religiilor, stabilit la Chicago, pentru care editorul avea un profund respect, dincolo de prietenia firească, ne-a făcut portretul unui om aureolat de generozitate și bunătate duse la sacrificiul pentru semeni, în *Pagini despre Ioan Cușa*. Editorul mersese la Chicago pentru a se familiariza cu anumite instalații tipografice, iar Eliade l-a invitat în campusul universitar, la el acasă, unde i-a împărtășit planuri și proiecte. Era entuziasmat că-l convinsese pe Cioran să-i publice *Lacrimi și sfinți* la editura lui, unde tocmai publicase și *Noaptea de Sânziene* a lui M. Eliade. „Pentru Ioan Cușa eu eram unul din ultimii reprezentanți ai generației mele – scria M. Eliade – singura generație norocoasă din istoria României moderne. Aflase, din reviste vechi, din amintirile unora mai bătrâni despre cursurile lui Nae Ionescu, despre simpozioanele organizate de Criterion, despre Mircea Vulcănescu, Dan Botta, C. Noica și atâția alții. Îl fermecase libertatea de care ne-am bucurat noi și, mai ales faptul că în pofida deosebirilor de opinii, majoritatea scriitorilor și filozofilor din acea generație acceptau să colaboreze la aceleași reviste. […] Planurile de viitor ale lui Ioan Cușa păreau că urmăresc acest lucru: să refacă la Paris duhul în care crescuse generația mea. […] Și, în același timp, nu uitase de scriitorii din țară. Îi citea, îi întâlnea de câte ori se abăteau prin Paris, îi invita la masă, îi ajuta în toate chipurile. Ca și cum ar fi încercat să evite ruptura între cele două sectoare ale literaturii românești". Mircea Eliade mai povestește cum, în 1977, a petrecut cu soția sa Christinel câteva săptămâni de vară la ferma soților Cușa din Eygalières, unde editorul plantase 800 de arbori, întrucât era mare iubitor de tot ceea ce-i amintea de farmecul locurilor natale și ale copilăriei. Îl soma pe amicul său de la Paris: „Îi spuneam lui Cioran, pe care Ioan și Ileana îl tot îmbiau să petreacă o săptămână la Eygalières: – Vino, are să-ți placă. E ca la Yasnaia Poliana. Îți mai aduci aminte ce-mi spuneai în mansarda mea din strada Melodiei, prin 1933? Că după Paradis (unde riscai să te plicitisești), singurul loc pe pământ unde ți-ar fi plăcut să trăiești era Yasnaia Poliana?…"

Când a murit, în primăvara lui 1981, prietenii scriitori i-au dedicat rânduri duioase, amintiri și poeme. Paul Goma scria: „Atunci când se va scrie *Cartea Exilului Românesc*, Ioan Cușa va avea locul lui – și așa va trebui să fie. Dar acel loc al lui nu-l va încăpea. Fiindcă Ioan a fost nu doar *cu trupul aici, cu inima acolo*, și a fost neîmpărțit în România lui, nesfâșiată, neîmpărțită. Cu instinctul lui de cioban, care pe viscol știe unde-i Steaua Ciobanului, Ioan Cușa a știut unde e România și cum anume trebuie slujită. Ioan Cușa a fost cel mai neexilat dintre exilați." Nicu Caranica scria poemul *Cântec de leagăn pentru Ioan* ca un plâns de condus pe ultimul drum: „Umblă lin„/ umblă lin„/ umblă sub cerul de umbră/ umblă sub cerul de lacrimi". Vintilă Horia scria poemul *Întoarcere* pentru Ioan Cușa, în care vedea în plecarea lui „dincolo" și un fel de întoarcere în patrie: „Pe malul unde-n limitele serii/ Țara din vis visează cum învie". Leonid Arcade își exprima și el durerea pentru pierderea prietenului, sperând că „tot ce a fost în acest om așa de bogat în jertfă și dăruire de sine nu se va stinge în neamul care i-a dat ființă". [2] Nici Emil Cioran n-a fost indiferent la omenia și prietenia fără margini arătate de editorul românilor din exil: „Prin generozitatea sa, prin mania de a face Binele, prin oroarea de orice nedreptate, mă făcea să mă gândesc la un Don Quijote pozitiv, capabil să convertească iluzia în realitate", iar Virgil Ierunca lăuda „voința lui de a da exilului chipul lui adevărat de onoare și de faptă" și definea într-o frază felul acestuia de a fi: „Există o etică a felului de a servi ființa românească și Ioan Cușa a servit-o cu generozitate risipitoare. Poet de talent, el nu și-a cheltuit nici o silință pentru sine. Ci numai pentru ceilalți, într-o permanentă rigoare a dăruirii."

Text din volumul *30 de scriitori români din exil (1945–1989)*, în curs de apariție

[1] **N. Florescu**, *Întoarcerea proscrișilor*, „Jurnalul literar", 1998.

[2] Fragmente reproduse din revista „Jurnalul literar", nr. 3-4, 2021.

„Ioan Cușa a avut o contribuție majoră la menținerea vie a culturii românești în afara granițelor."

Dialog la Antipozi

UN CARUSEL LIRIC ÎNTRE ANTIPOZI

Daniel Ioniță

Poet, traducător, Sydney, Australia

Pe 7 mai 2022 a avut loc, în Sala Dixon a Bibliotecii Naționale Australiene din Sydney și concomintent pe Zoom la sediul AS TV din Bistrița, un eveniment literar deosebit: lansarea volumului bilingv ***Return Ticket from Sydney to Bistrița – a Lyrical Carousel between Antipodes/Bilet dus-întors de la Sydney la Bistrița – un carusel liric între antipozi***. Volumul a fost publicat de Academia Australiano-Română pentru Cultură în colaborare cu grupul „Conexiuni Literare" din Bistrița și cu "The Judith Beveridge Poetry Group" din Sydney.

Majoritatea e de acord că pandemia de Covid-19 a avut un efect profund nefast asupra lumii, afectate fiind economiile tuturor țărilor (și deci cetățeni, firme mari și mici etc.). Totodată, agresivitatea psihologică a izolării sociale îndelungi (în multe țări) a generat probleme psihosociale ale căror repercusiuni nefaste se resimt încă.

Dar, din punct de vedere creativ-literar, această criză a avut și efect (surprinzător) pozitiv. Probabil că aceasta s-a petrecut și în domeniul altor arte, dar noi vom rămâne pe teritoriul nostru, acela al literaturii.

Mulți scriitori, care altfel poate nu s-ar fi deplasat ca să se alăture vreunui cenaclu sau grup literar, au putut s-o facă prin intermediul rețelelor Zoom sau Teams. Mai mult, grupuri de scriitori care altfel n-ar fi avut poate nicio șansă să se cunoască, au ajuns să dialogheze și chiar să creeze împreună.

Altfel, cine și-ar fi închipuit că (probabil) cel mai important grup/cenaclu poetic din Sydney, "The Judith Beveridge Poetry Group", va realiza un volum bilingv în limbile română și engleză, în asociație sau în dialog cu un grup de poeți din Bistrița, „Conexiuni Literare"?

În primul rând care sunt grupurile ce au contribuit la volum și, implicit, la eveniment?

Din partea australiană, grupul de poeți asociați cu poeta Judith Beveridge (multiplă laureată a unor premii importante, între care și Premiul pentru Poezie al Australiei decernat de Primul-Ministru în 2019) și care-i poartă numele (în ciuda voinței ei!) – cuprinde poeți incluși în cele mai semnificative antologii de poezie contemporană australiană, dar și unii mai tineri care acum încep să fie cunoscuți. Toți aceștia sunt membri ai cenaclului-atelier al poetei – care este și lector de Creative Writing la Sydney University – pentru a-și perfecționa arta. Este un grup de cizelare, mai degrabă, decât de etalare a talentului. A participa înseamnă a prezenta în fața „clasei" un poem nou la care tocmai ai lucrat și a accepta analiza lui critică, clarificări și sugestii de îmbunătățire. Asta indiferent de câte premii naționale și internaționale ai fi primit... În acest grup, crème-de-la-crème (cei mai buni dintre cei mai buni) primește feedback și învață de la... crème-de-la-crème. Nu e de mirare că membrii grupului au volume de poezie publicate de marile edituri. Mă întreb cum s-ar petrece asta „la noi"... cum ar accepta poetele și poeții importanți și cunoscuți – A, B sau C ar accepta ca alți poeți la fel de importanți, X, Y și Z, să le judece critic noile poeme și să le dea sugestii de îmbunătățire?

Revenind la subiect, am fost invitat la acest cenaclu-atelier în 2017. La un moment dat, am prezentat o sesiune despre poezia românească (tradusă în limba engleză, bineînțeles), ceea ce a avut, în opinia mea (subiectivă, bineînțeles!), un efect extrem de pozitiv – deși deloc surprinzător pentru mine. De când am plecat din România (de peste 40 de ani) am avut ocazia să citesc, să gust și poezia altor nații și să o compar cu cea românească, inclusiv cea recentă. Am convingerea că poezia contemporană românească nu este cu nimic mai prejos decât poezia din alte țări. Iar adesea ea reprezintă ceva diferit, pe care străinii – cel puțin cei din mediul anglo-saxon, în care trăiesc – îl apreciază în mod deosebit. Cel puțin atunci cînd au ocazia să citească poezie românească într-o traducere bună.

Afară de mult premiata, dar foarte modesta Judith Beveridge, alte nume adesea publicate din acest grup sunt: Phyllis Perlstone, Anna Kerdjik Nicholson, James Gering, Paul Scully, Dimitra Harvey, Genevieve Osborne, Charles Frydenberg, Marc Macrossan – pentru a numi câțiva.

Din partea bistrițeană au fost prezenți la eveniment poeți din grupul „Conexiuni Literare", condus de dr. Dorel Cosma, directorul Asociației Interna-

Grupul de la Sydney

Grupul de la Bistrița

ționale de Folclor, dar și poet. Menționez pe traducătorul Zorin Diaconescu, scriitorul și publicistul Menuț Maximinian, Părintele Nicolae Feier, Elena Câmpan, Gheorghe Mizgan, Marilena Toxin, Victor Știr, Veronica Știr, Maria Ujică, Corina Negrea.

A mai contribut de asemenea și un grup de poeți și artiști din Sydney, membri ai Academiei Australiano-Române pentru Cultură: scriitorul și redactorul George Roca, poeta și soprana Adriana Paul, prof. dr. Daniel Reynaud, poeții Maia Kodrin, Anișoara Laura Mustețiu, poetul și actorul Cătălin Anastase.

Cum s-a ajuns la acest dialog poetic între două grupuri de poeți din două orașe distanțate nu doar fizic (peste 16.000 de kilometri) dar și cultural? Unul fiind o mare metropolă – peste cinci milioane de locuitori – pe țărmul Pacificului, iar celălalt, un oraș capitală de județ din Transilvania.

Începând din 2018 am colaborat la mai multe proiecte literare cu grupul bistrițean. Pentru cei care nu sunt familiari cu ceea ce se petrece pe plan cultural la Bistrița, trebuie să spun că acest oraș de aproximativ optzeci de mii de locuitori organizează și duce la capăt activități și proiecte pe care orașe mult mai mari, fie din România, fie din Australia, nu le fac. Ceea ce se petrece pe plan cultural la Bistrița nu conține doar cantitate și intensitate, ci și calitate și coerență artistică de mesaj. Asta de datorează în primul rând oamenilor talentați, uniți și de bună-credință, pe care i-am nominalizat deja.

Ce legătură are Covidul cu toate acestea? Restricțiile impuse în 2020 pe plan mondial au făcut ca foarte multe evenimente culturale să se desfășoare virtual, inclusiv participarea mea la câteva cenacluri internaționale de poezie, organizate de bistrițeni. De cealaltă parte, același lucru s-a petrecut și cu grupul de poeți din Sydney, din 2020 întâlnindu-ne pe platformele online.

Într-un dialog cu dr. Dorel Cosma și cu Zorin Diaconescu, discutând despre noile îngrădiri, dar și oportunități impuse de pandemie, am menționat întâlnirile (de pe Zoom) ale grupului de la Sydney, similare pe undeva cu ceea ce realiza „Conexiuni Literare". Aceasta a fost scânteia, care a dus apoi la o idee, a urmat un plan și în final realizarea acestui volum bilingv, precum și a evenimentului din luna mai a acestui an la Sydney.

Trebuie menționați aici cei care au trudit pentru realizarea volumului – credem noi, o carte de mare efect – atât prin conținut cât și prin prezentare. Editori au fost Dorel Cosma, Zorin Diaconescu și Daniel Ioniță, iar traducători Zorin Diaconescu, Adriana Paul și din nou subsemnatul. Coperta și așezarea în pagină au fost realizate de Cristina Dumitrescu (cu care am colaborat și la volumul *Romanian Poetry from its Origins to the Present*).

Despre eveniment:

Biblioteca de Stat din Sydney, prin Directorul Secției Multiculturale, doamna Oriana Acevedo, a facilitat un eveniment de înaltă ținută într-un cadru foarte adecvat, Sala Dixon, acesta fiind adesea locul de desfășurare al unor evenimente literare de prestigiu.

Evenimentul a fost deschis de gazdă, doamna Acevedo, apoi au urmat scurte prezentări făcute de Judith Beveridge (autoarea prefeței volumului) din partea poeților din Sydney, de dr. Dorel Cosma din partea grupării bistrițene, de prof. dr. Daniel Reynaud care a vorbit despre provocările traducerii de poezie din limbile română și engleză, și în final de mine ca reprezentant al autorilor. Apoi evenimentul s-a transformat într-un recital în care majoritatea poeților reprezentați în volum și-au recitat câte unul dintre poemele din volum în limba de origine – membrii audienței care nu erau familiari cu aceasta, putând urmări traducerea din volum.

Momentele muzicale au dat culoare. Prof. dr. Daniel Reynaud (chitară și voce) și Adriana Paul (soprană) au interpretat câteva dintre cele mai cunoscute melodii pe versuri de poeți români celebri, versurile fiind traduse în limba engleză – compoziții de Nicu Alifantis, Adrian Ivanițchi, Mircea Baniciu, Mădălina Amon, Carol Decker. Melodia acestuia din urmă, pe versurile faimoase poezii emiensciene *De ce nu-mi vii*, interpretată magistral de soprana Adriana Paul, a fost în mod special apreciată cu aplauze entuziaste de către publicul prezent la Sydney, în majoritate australian.

Volumul *Return Ticket from Sydney to Bistrița/Bilet dus-întors de la Sydney la Bistrița* poate fi găsit pe Amazon, The Book Depository și alte platforme de carte online.

Judith Beveridge (Sydney), ***Fogbow, Scotland/ Fogbow, Scoția***

for my father

Nothing looks more full of sorrow
than this pale arc of light on the mist beyond the sea wall –
a rainbow drained of colour. And I know
if the wind scoured deeper there'd be a pentimento
inside the frame: islands on the horizon,
kittiwakes daubed in chalk, the past a sketch
of pouring rain. We walk the length
of the esplanade, smell the herring and cod stacked
on the pier, hear water splash, a sullen laughter:
still no view – only a cold offering of white –
a wholesale transmigration of colour to the afterlife.

tatălui meu

Nimic nu arată mai trist
decât acest arc pal de lumină dincolo de dig –
ca un curcubeu secătuit de culoare. Și știu
că dacă vântul ar săpa mai adânc, un *pentimento*
înlăuntrul ramei: insule la orizont,
pescărușii murdăriți cu cretă, trecutul un crochiu
al ploii mohorâte. Mergem de-a lungul
falezei, mirosind scrumbiile și batogul stivuite
pe chei, auzim apa cum pleoscăie, cu un râs ursuz:
nu avem încă nicio viziune – doar o ofrandă rece de alb –
o completă trasmigrare a culorii spre viața de apoi.

Zorin Diaconescu (Bistrița), ***Fake Poem/Fake Poem*, în traducerea autorului**

în satul nostru poeții pleacă doar după miezul
nopții, fără o rază de lună, citim din carnetul de note a
ajutorului șefului de post – poezia se pretează…
încrederea noastră e în suferință

cetățenii nu trebuie să creadă mare lucru despre
poezie – avem și noi tradiții și nu admitem
să ni se dea lecții, poezia nu e a lor
și nu știm ce mai fac acei poeți după

miezul nopții, poemul se cere distribuit
doar prin persoane autorizate, altfel
vom ajunge să citim poeme scrise

cu zeamă de ceapă, poeții vor aștepta
să se aprindă lumânările, să înceapă petrecerea
iar textele lor vor apărea din senin

in our village the poets leave only after midnight,
no moon shining, we read from the notebook of the
deputy sheriff – poetry is suitable…
our confidence must suffer

citizens are not to imagine too much about
poetry – we have some traditions and we do not admit
being taught lessons, poetry is not theirs
those poets, we don't know what they do there, after

midnight, the poem is requested to be distributed
only by authorized persons, otherwise
we will get to read poems written

with onion juice, the poets were all waiting
for the candles to be lit, the feast to begin
and their texts to appear out of the blue

James Gering (Sydney), ***Down Under* [1]*/Down Under* [2]**

Private pools dot the suburbs, unwanted
goods grace the sidewalks.

Spongy material cushions playgrounds,
lest the kids take a tumble.

Police horses wear the white
and blue and little dunny sacks too.

The birthday of the British queen heralds a
national holiday.

Prime Ministers blow in and out
like bloated flies.

Planes plume the sky with adverts for coco
pops and cruise liners.

Topless women sunbathe at the beach,
unperturbed, undisturbed,

while the tide lands reviled refugees,
and the lonely seek love online.

Bazine de înot private punctează suburbiile
bunuri nemaidorite împodobesc trotuarele.

Material buretos amortizează locurile de joacă,
dacă cumva vor cădea copiii.

Caii poliției sunt îmbrăcați cu alb și albastru
și au de asemenea mici saci pentru balegă.

Nașterea reginei britanice vestește
o zi de concediu.

Primii-miniștri sunt suflați înăuntru și afară
ca niște muște puhave.

Avioane brăzdează cerul cu reclame
de la coco pops la croaziere.

Femei fără sutiene stau la soare pe plajă,
nederanjate, netulburate,

în timp ce fluxul aduce la țărm refugiați disprețuiți,
iar însingurații caută dragostea online.

Traducerile poemelor de Judith Beveridge si James Gering: Daniel Ioniță și Adriana Paul

[1] Down-under, a euphemistic description of the South Pacific in general, and especially Australia, as viewed from the Northern hemisphere.

[2] Descriere eufemistică des folosită (chiar și de australieni), a Zonei Pacificului de Sud în general și a Australiei în special, privită bineînțeles dinspre emisfera nordică.

Eseu

SIMBOLISTICA SACRĂ A MESEI

Valentin Emil Mușat

Poet
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Masa de sub pomul vieții din rai este un detaliu liturgic dintr-o reprezentare complexă bazată pe o echivalență bipolară în care „simbolul și simbolizarea presupun existența a două lumi, a două ordine de existență. [...] Simbolul este puntea între două lumi [...], el arată nu numai că există o altă lume, ci și că e posibilă o unire între cele două lumi. Simbolul deosebește, dar și leagă două lumi." [1]

Obiect cu funcție sacră, Sfânta Masă se află în mijlocul altarului. Simbol al cerului și al bisericii pământene, ea figurează „mormântul lui Hristos" și „scaunul lui Dumnezeu." Suprafața patrulateră, prin colțurile sale, sugerează lumea întreagă „pentru care se săvârșește Jertfa liturgică. În colțurile mesei sunt așezate icoanele Sfinților Evangheliști, iar în mijlocul ei arhiereul așază la sfințirea bisericii moaște de sfinți, după tradiția primelor veacuri creștine, când se ridicau altare pe mormintele creștine." [2] Masa e acoperită cu o „cămașă", pânză albă evocând giulgiul lui Hristos, legată cu o sfoară pecetluită amintind închiderea mormântului acestuia. Peste „cămașă" făcută din țesătură bogată și strălucitoare, se așază „îmbrăcămintea mesei" sugerând mărirea și slava lui Dumnezeu. Pânza de mătase ori de in pe care este reprezentată icoana așezării în mormânt a Mântuitorului, numită „antimis", acoperă masa pe care se află „chivotul" în care se păstrează Sfânta Împărtășanie.

Printr-un proces de contragere a detaliilor simbolice, în imaginarul tradițional s-au păstrat numai elementele figurative care schițează aspectul fastuos și prin aceasta distincția sacră a mesei de sărbătoare veșnică acoperită cu „dobruz de matasă" (reg. față de masă) și „ciucuri". Prin funcția ei liturgică, masa devine un loc geometric spiritual, un simbol al instanței divine și o modalitate de accedere la Sfintele Taine:

„Sub poalele cerului,
La mijlocul raiului,
Frumoasă masă e-ntinsă.
Dar la masă cine șade?
Șade Ioan Sf. Ioan
Și cu bunul Dumnezeu
Și judecă pe Adam." [3]

Scena judecății arhetipale valorizează pomul sacru din perspectivă ontologică printr-un epitet inedit – „iudesc" – care atestă, ca derivat lexical, nu numai productivitatea sufixării în câmpul oralității, ci și inventivitatea în cadrul imagisticii tradiționale. Referirea la măr se face prin motivul ispitirii sugerat de epitetul provenit din derivatul onomastic menționat. Licența poetică induce în realitatea veterotestamentară elemente cristice pentru a prefigura metaforic o fenomenologie a păcatului printr-un antimotiv:

„– Vai, Adame, prost Adame,
Slobozie-n rai ți-am dat,
Din toți pomii ai mâncat
Și din toți c-o să mănânci,
Numai din cest pom mai mare,
C-ăla-i pomul cel iudesc
Și mă pune să-l plătesc." [4]

Concomitent cu imaginea raiului, în colinde se prefigurează și imaginea arhetipală a omului care și-a pierdut libertatea primordială și s-a înstrăinat, prin păcatul originar, de condiția paradisiacă. Credem că substituirea șarpelui cu Iuda Iscarioteanul, în acest context, s-ar putea explica printr-un transfer de substanță în care metonimic se schimbă doar agentul malefic fără a se produce modificări în câmpul faptului simbolizat – păcatul absolut al cunoașterii.

În al doilea rând, prin funcția lor catehetică, colindele au impus ocultarea scenariului veterotestamentar și

[1] **Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae**, *Simbolul, anticipare și temei al posibilității icoanei*, în revista „Studii Teologice", IX, nr. 7, 1957, p. 434.

[2] **Mihai Gh. Radu**, *Slujba sfințirii bisericii în ritul liturgic ortodox. Studiu istorico-liturgic*, în „Studii Teologice," nr. 7–8, 1975, p.583–591.

[3] **Tudor Pamfile**, *Mitologia poporului român*, București, Editura Vestala, 2006, p.72.

[4] Ibidem.

aducerea modelului cristic în prim-planul receptării. În acest sens, pe baza unor argumente teoretice preluate din studiile lui Lauri Honko, Sabina Ispas consideră că în studierea folcloristicii „conceptul de gen implică trei componente a căror importanță în definirea acestuia este mai mult sau mai puțin egală: tema (conținutul), forma și funcția. Genul subordonează o anumită temă unei folosințe specifice, el «hotărăște» limitele comunicării și tot el presupune existența acelui, deja menționat, sistem generic. [...] Un număr de 20 de genuri se ordonează de-a lungul unor axe care pornesc de la profan spre sacru și de la factologic spre fabulativ având ca punct central legenda. Punctul în care se întâlnesc sacrul cu fabulativul este «mitul»; în planul basmului se întâlnesc profanul și fabulativul, în timp ce factologicul și profanul dau istoria, iar sacrul și factologicul dau istoria sacră." [5]

În cântecele de stea ori în colinde, apare imaginea lui Adam ispitit în somn de Iuda. Aflat într-un proces de conștiință, Adam se tânguiește că, deprins cu gustul mărului fatidic, a pierdut starea de fericire originară:

„Iartă-mi, Doamne, c-am greșit,
C-am greșit, c-am adormit.
Sub cel pom mare-nflorit,
Iuda tare mi-a venit,
Măr în gură storsu-mi-a,
Iuda pomenitu-m-a,
Adam din rai a ieșit,
Tot plângând și suspinând
Și-n cârji albe răzimând,
Și din gur-așa zicând:
– Rai, rai, rai, grădină dulce,
Nu mă-ndur a mă mai duce
De dulceața pomilor,
De sunetul frunzelor,
De zgomotul albinelor,
De viersul păsărilor
Și de glas-îngerilor." [6]

La poarta raiului, Adam își plânge alungarea din ținutul originar, în fapt trăiește neputința redobândirii condiției primordiale. Glasul raiului personificat este însăși vocea lui Dumnezeu/a lui Hristos căruia i se cere mila supremă. Prin categorii opozabile se prefigurează două imagini ale omului de dinaintea alungării din rai și de după aceea. „Îngrădit cu bine", „lăcomit" la fructul oprit, Adam s-a „îmbrăcat cu moarte" și a fost „osândit cu greu blestem". Imaginea omului

William Blake, *Dumnezeu judecându-l pe Adam*, gravură, 1795

este arhetipală și, din observarea variantelor, se constată o ambiguizare a culpei prin schimbarea identității agentului care o provoacă, Șarpele, Iuda sau Eva, ipostaze ale ispitirii și inițiatori sub a căror autoritate se prefigurează și insuficiența mentală a lui Adam, incapabil să prevadă consecințele încălcării interdicției divine. Acest topos semnalează natura gnoseologică a culpei omenești. Imaginea de sine a omului căzut, în fond o autoimagine, justifică pe deplin cauzalitatea mântuirii și unidirecționarea sensului vieții pentru cel care a devenit „izgonit și lepădat, în jale, cumplit urgisit, amărât, ticălos, scârbindu-l pe Dumnezeu":

„Adam dacă a greșit,
Domnul din rai l-a gonit,
Din raiul cel din Eden,
Osândit cu greu blestem,
Iar Adam dac-a văzut
Că-n greșeală a căzut
Și din rai afară dat,
Izgonit și lepădat,
Așezat jos într-un loc
Plângând cu lacrimi de foc,
Cu jale la rai privind
Și către dânsul grăind:
– O, raiule, locaș sfânt,
Mă vezi în ce jale sunt?
Că sunt cumplit urgisit
Și de la tine gonit.
O, rai, cum mă bucuram,
În slava ta când eram!
Iar acum(a) cu atât
Sunt jalnic și amărât,
Că de-acum nu voi gusta
Din sânta dulceața ta.

[5] **Sabina Ispas**, *Maria – maică a întregii umanități, în sens ontologic*, în Constantin Brăiloiu, Sabina Ispas, *Sub aripa cerului*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p. 101.

[6] **Tudor Pamfile**, *op. cit.*, p. 72.

Amar, Evo, ce făcuși,
Unde vom merge de-acuși?
Pe tine te ascultai
Și din acel pom mâncai.
Că tu, Evo, m-ai silit
Și d-ăst bine m-ai lipsit.
O, ticălosul de eu,
Cum scârbii pe Dumnezeu.
Greu păcat, Evo, de noi,
Că vom fi tot în nevoi.
Ci, o, Doamne, mila ta,
Cată spre zidirea ta
Și nu mă lăsa scârbit
Să fiu până la sfârșit." [7]

Analizând raportul dintre substanța poetică a colindelor și simbolistica lor religioasă, Sabina Ispas a remarcat că în textul acestora se încifrează o taină, în sensul teologic cel mai profund. [8] Masa euharistică stă sub pecetea uneia din cele șapte mari taine ale ortodoxiei și este transfigurată poetic în tipul 155 din repertoriul colindelor, în care se relatează faptul că „bogatul refuză să primească pe Dumnezeu (însoțit de obicei de Sfântul Petre), spre deosebire de sărac care se arată bucuros de oaspeți. Dumnezeu hărăzește bogatului iadul, iar săracului raiul." [9]

Funcția poetică a colindului de acest gen este de a „reface valoarea simbolului creștin primar într-o structură verbală de mare rafinament teologic", euharistia fiind deopotrivă făcătoare de viață și înfricoșătoare. Prânzul sau cina reprezintă un act mistic de comunicare și de comuniune transcendentală. Compozițional, binomul antinomic are funcție structurantă a imaginilor care ilustrează la modul contras existența și situarea postumă a sufletului: divin/uman (Dumnezeu, Sfântul Petru/oameni), celest/terestru (ceruri/sat), stare materială (avuți/săraci), statut social (domni/iobagi), spații post-existențiale dispuse dreapta/stânga (rai/iad), reprezentarea edenică/infernală a destinației finale. Mai mult decât probarea omeniei, colindul semnalează comuniunea cu Dumnezeu săvârșită prin intermediul mesei euharistice din moment ce, în sens liturgic, Hristos este o hrană simbolică a omului care aspiră la mântuire, după cum atestă Masa lui Avraam [Facerea 18], Nunta de la Cana Galilei [Ioan 2, 1–11], Cina cea de Taină [Matei 26, 20–30//Marcu 14, 17–26//Luca 22, 14–39 // Ioan 13, 2–18, 1], Cina de la Emaus [Luca 24, 13–32], Cina cu pește și miere [Luca 24, 36–49], Prânzul cu pâine și pește de la

Jan Pieterszoon Saenredam (1565–1607), pictor și gravor olandez, *Căderea*, gravură, 1604

Marea Tiberiadei [Ioan 21, 9–23]. Masa euharistică este cea care asigură viața veșnică și, în consecință, răsplata omului este condiționată de participarea la ea, de cooperarea omului cu divinul, act mistic în urma căruia are loc și transfigurarea ființei umane.

Raiul contextualizează participarea la mântuirea proprie, în timp ce iadul, în toată monstruozitatea lui, mistuie piric lipsa de credință. Participarea la masa euharistică are și o funcție de solidarizare comunitară în jurul bisericii.

Frecvent în cultura tradițională orală, motivul coborârii divine printre oameni poate fi interpretat escatologic și ca un demers secvențial cu funcție purificatoare în vederea Parusiei: „Nu este cazul să stăruim aici asupra profețiilor destul de obscure din Apocalipsă privitoare la timpul care va precede Parusia. Este sigur însă că în prealabil va avea loc o ultimă zvârcolire a forțelor întunericului, care, înainte de definitiva lor pieire, vor încerca să dea un ultim asalt împotriva omului și a zidirii lui Dumnezeu. Hristos însă va nimici puterea celui rău, punând, după cuvântul apostolului [Pavel, *n.n.*], pe toți vrăjmașii «sub picioarele Sale» (I, Cor., 15, 25). Sfântul Duh va contribui, de asemenea, așa cum s-a mai subliniat, la biruința Fiului asupra duhurilor întunericului, ale căror uneltiri le dă fără încetare în vileag. De fapt, s-ar putea ca lucrarea de

[7] Ibidem, p. 73–74.

[8] **Sabina Ispas**, *op. cit.*, p. 89.

[9] **Monica Brătulescu**, *Colinda românească*, București, Editura Minerva, 1981, p. 267.

îndepărtare a spiritelor rele din lumea zidită de Dumnezeu să se facă treptat. În această alternativă, Parusia va avea loc atunci când creația, sustrasă influențelor duhurilor rele și purificată lent, va fi pregătită să-l întâmpine pe Hristos." [10] Mesajul pe care scenariul arhetipal îl transmite în colindul dezvoltat pe tema întâlnirii lui Dumnezeu cu bogatul și cu săracul la ceasul cinei ilustrează adevărul creștin potrivit căruia ordinea lumii celeilalte este una de factură morală în sensul virtuții creștine iar accederea presupune mântuire:

„Coborât-au Domnul sânt,
Domnul sfânt pe-acest pământ;
Coborât-au tot pre scară,
Scară sfântă și de ceară,
Pre o zi de sărbătoare,
Când răsare sfântul soare;
Cu sfânt Petru soțul lui,
Pentru soartea omului:
Ce fac domnii cu iobagii
Și avuții cu săracii.
Amândoi acum porniră
Și pedeștri se iviră
La casa avutului,
În mijlocul satului.

– Bună ziua, domnitori!
– Să trăiți voi, cerșetori!
– Gata-i prânzul de prânzit?
Ne-mbiem de omenit.
– Prânzu-i gata, nu-i de voi,
Că-i de domni mari ca și noi.
– Dacă nu-i și pentru noi,
Să prânziți, doar numai voi.
Ei se iau și ducu-se
Și ajung și vădu-se
La casa săracului
În capătul satului.
– Bună ziua, mâncători!
– Să trăiți, voi, călători!
– Gata-i prânzul de prânzit?
Ne-mbiem la omenit.
– Prânzu nostru-i cam puțin,
Dar veniți ca să-l prânzim
Și de cumva nu ne-ajunge,
Merge-oi în sat și-oi aduce.
.....
Văd casa avutului
În mijlocul satului
Cum se-aprinde și cum arde
Și avutul se prăpădește,
Că balauri suflă-n foc,
Se-mbulzesc de n-află loc;
Scorpiile-s ca vacile,
Broaștele-s ca caprele!
.....
Văd casa săracului
În mijlocul raiului;
Din afară-nargintată,
Dinăuntru aurită,
Soare mândru dă senin
Și-mprejuru cu-o grădină:
Frunzele-s ca stelele,
Florile ca lunile." [11]

Transferul de substanță de la textul parabolic sapiențial la colind semnalează sensul bunătății divine în raport cu cea lumească și exprimă simbolic, prin circumstanțiere locativă, consecințele bogăției sufletești ca și ale corespondentului său antinomic. Deplasarea aceluiași adevăr în context mito-poetic nu ocultează natura lui sacră, ci îi amplifică la modul sensibil capacitatea de receptare și funcția de modelare comportamentală exercitată asupra comunității.

„Concomitent cu imaginea raiului, în colinde se prefigurează și imaginea arhetipală a omului care și-a pierdut libertatea primordială și s-a înstrăinat, prin păcatul originar, de condiția paradisiacă."

[10] **Natalia Manoilescu Dinu**, *Isus Hristos Mântuitorul în lumina Sfintelor Evanghelii*, vol. 2, București, Editura Bizantină, 2001, p. 483.

[11] **Ioan Urban Jarnik, Andrei Bârseanu**, *Doine și strigături din Ardeal*, ediție definitivă de A. Fochi, București, Editura Academiei, 1968.

Eseu

CEI CARE REZOLVĂ PROBLEME

Claudiu Neacșu

Prozator, eseist

Fiecare om se naște dotat cu un anume talent. Harul cu care el vine pe lume, dacă este valorificat, devine sursă de binefacere sau de fericire pentru semenii săi. Marea provocare este ca toți oamenii să reușească să își descopere din timp propriile talente.

Einstein spunea: „Fiecare este un geniu. Dar dacă vei judeca un pește după abilitatea lui de a se cățăra într-un copac, acesta va trăi întreaga viață crezând că este prost."

Într-adevăr, peștele are abilitatea de a se deplasa cu cea mai mare ușurință prin apă. Maimuța nu are această abilitate. În schimb, ea se poate cățăra cu mare ușurință în copaci, așa cum peștii niciodată nu vor putea face.

Aceste exemple ne arată că fiecare om trebuie să fie la locul potrivit lui. În cazurile în care nu se întâmplă asta, se produc tot felul de neplăceri sau drame mai mici sau mai mari. Cunoaștem prea bine cum unii părinți încearcă să își îndrepte copiii spre cariere pentru care acei copii nu au niciun fel de înclinație. Este foarte trist să suporți cerința de a deveni tot mai bun în a rezolva probleme la matematică, tu fiind extrem de talentat la desen, de exemplu.

Desigur, talentul nu este distribuit în mod egal în rândul oamenilor. Această împărțire neuniformă a darurilor naturii este un fel de lege pe care o observăm pretutindeni în jurul nostru. Astfel, poți să asculți cum cântă la flaut un om dotat cu ureche muzicală și să declari că acel om a reușit să îți bucure sufletul. Ai putea chiar crede că acel cântăreț la flaut a atins perfecțiunea în ceea ce privește arta interpretării muzicale. Și totuși, într-o altă zi, ai putea avea ocazia să asculți un alt cântăreț la flaut, mult mai talentat decât cel care te-a impresionat prima dată. Atunci îți dai seama încă o dată că, în privința cantității de har, nu toți au același noroc.

Pe mine m-au fascinat întotdeauna cei care au avut norocul să primească harul de a putea să rezolve probleme de matematică, însă nu orice fel de probleme, ci din acelea extrem de dificile, așa de dificile încât ne dau impresia că este imposibil să le fie găsite soluțiile. Recunosc că eu nu am avut norocul de a mă naște cu un astfel de har. Da, sunt binecuvântat cu talent la muzică, precum și cu capacitatea de a imagina tot felul de povești. Însă la matematică, în timpul școlii, nu am reușit să depășesc nivelul mediu. Astfel că i-am privit cu uimire pe colegii care reușeau să se descurce chiar și cu cele mai încâlcite probleme sau exerciții de matematică.

Cei născuți cu talent la matematică au o minte ceva mai specială decât ceilalți nenorocoși în privința unui astfel de har. Ei pot vedea calea prin care imposibilul să devină posibil. Ei nu se opresc în fața implacabilității ideii de imposibil. Ceea ce pentru alții poate fi o provocare care nu poate fi depășită, pentru talentații la rezolvarea de probleme acea provocare este doar o altă joacă în care, până la urmă, se va obține rezultatul dorit. Cum să nu admiri astfel de oameni? Cum să nu te fascineze capacitatea creierelor lor de a dibui rezolvări la probleme care pe noi, cei lipsiți de capacitatea de a dezlega enigme aparent imposibil de dezlegat, ne fac să ne simțim cu totul neputincioși? Acolo unde noi spunem „Imposibil!", cei care rezolvă probleme spun „Este posibil. Iată soluția!"

Mintea înclinată spre rezolvarea de probleme de matematică nu este potrivită doar pentru matematică. Convingerea mea este că o astfel de minte este capabilă să găsească soluții la probleme din diverse domenii aflate mai mult sau mai puțin în legătură cu știința matematicii. Putem vedea pretutindeni în jurul nostru elevi care, dacă sunt foarte buni la matematică, sunt la fel de buni la chimie sau la fizică. Ei reușesc să fie creativi în a găsi soluții la probleme aparținând unor științe care sunt considerate a fi exacte. Eu sunt sigur că ei pot face mult mai mult.

Aproape fără să vreau, aflu despre elevi olimpici care, la întrecerile internaționale de matematică, fizică, chimie și alte discipline, au obținut și obțin rezultate uimitoare. Menționez

aici doar câteva exemple. În anul 1978, la Olimpiada Internațională de Matematică, elevii din România au ocupat primul loc, depășindu-i pe elevii din Regatul Unit și din Statele Unite ale Americii. În anul 1985, tot la Olimpiada Internațională de Matematică, România a ocupat primul loc, iar echipa din Statele Unite ale Americii a ocupat locul al doilea. La Olimpiada Internațională de Fizică din Elveția, într-o competiție în care s-au luptat nouăzeci de țări, elevii români au câștigat două medalii de aur. În anul 2021, la Olimpiada Internațională de Chimie, elevii români au obținut trei medalii de aur, în condițiile în care au concurat șaptezeci și nouă de țări. La Olimpiada Internațională de Informatică, desfășurată la Teheran, echipa României a obținut două medalii de aur. La Olimpiada Internațională de Robotică, în anul 2021, elevii români au obținut medalia de aur, învingători într-o competiție în care s-au avântat echipe din șaizeci și cinci de țări.

Lista aceasta de succese ale olimpicilor români este foarte lungă, așa de lungă încât, la un moment dat, eu am început să mă gândesc tot mai mult la ceea ce ar putea să se afle în spatele performanțelor care ne-au uimit și vor continua să ne uimească. Talentul acestor olimpici nu poate fi pus la îndoială. Însă nu talentul lor m-a intrigat în mod deosebit, ci locurile fruntașe pe care ei, în competițiile internaționale, le ocupă într-un mod ciudat de sistematic. M-a intrigat tot timpul și faptul că echipele din România au reușit să surclaseze echipe din țări cu resurse economice și educaționale imense, dacă este să le comparăm cu resurse de același fel aflate în țara noastră.

Să ne amintim despre succesul românilor la Olimpiada Internațională de Matematică, în anul 1978. Ei au reușit să depășească echipa din Statele Unite ale Americii. Aparent, aceasta este o simplă informație despre câștigătorii unui concurs. Dincolo de informarea oficială, însă, eu văd ceva teribil, ceva care mă fascinează: creiere provenind dintr-o țară relativ mică și cu resurse relativ mici au învins creiere provenind dintr-o țară foarte mare și cu resurse uriașe. Și nu doar atât. Ele au învins creiere provenind din destul de multe țări. Am putea spune că mințile românilor au înfrânt multe alte minți, din mai toate colțurile planetei.

Oare sunt întâmplătoare astfel de rezultate? Oare este suficient să luăm în calcul numai rolul hazardului, dacă am vrea să explicăm realizările de excepție ale elevilor olimpici români?

În statele occidentale super-dezvoltate, posibilitățile de a investi în performanță ating un nivel colosal. Practic, sistemul școlar și educațional din Statele Unite ale Americii, de exemplu, ar trebui să „producă" an după an numai performeri care să acapareze toate medaliile de aur și toate locurile fruntașe, la toate concursurile internaționale și la toate disciplinele școlare. Resursele pe care le are la dispoziție acel sistem ar putea fi capabile să realizeze adevărate minuni în ceea ce privește competitivitatea elevilor la nivel mondial. Și totuși, noi vedem cu uimire cum creiere educate într-o țară inferioară în ceea ce privește investiția în educație și învățământ reușesc să îngenuncheze creiere educate în țări care, la capitolul „Școală", nici măcar nu se pot compara cu România. Aceasta este realitatea pe care o putem ignora numai dacă vrem.

Rămân unele întrebări care nu ar trebui să ne dea pace. Care este secretul acestui „izvor" de creiere talentate și cu un potențial concurențial extrem de ridicat în arta de a rezolva probleme? De ce România poate să aducă în competițiile internaționale elevi care să depășească detașat elevi din țări cu posibilități aproape nelimitate pe tărâmurile instruirii, educației, învățământului și pregătirii olimpice?

Intuiția mea mă îndreaptă spre singurul răspuns rezonabil și logic la întrebările de mai sus. Mințile elevilor români conțin un fel de „sclipire genială" și care nu există în mințile elevilor din multe alte țări. Mințile românești nu doar sunt capabile să rezolve probleme, ci le rezolvă mult mai bine și mai rapid decât mințile aparținând altor națiuni. Ceea ce nu au reușit creierele din China, Statele Unite ale Americii sau Regatul Unit, în condițiile unor întreceri de nivel înalt, au reușit cu brio creierele din România. Această realitate îmi indică faptul că, în rândul populației românești, există un potențial insuficient exploatat în direcția rezolvării de probleme care ating aspecte concrete ale vieții sociale sau economice din țara noastră.

Practic, avem aici, pe tărâmul românesc, o veritabilă „pepinieră" care poate să aducă în față mințile potrivite să rezolve probleme stringente ale națiunii române. Acestor minți eu le-aș încredința, de exemplu, problema creșterii competitivității României în tot ceea ce ține de economie, industrie, exporturi, resurse naturale, diplomație, justiție, relații economice și politice internaționale, tehnologie inteligentă etc. Rezolvarea acestei probleme ar duce imediat la un salt uriaș al nivelului de trai al tuturor românilor.

Dacă unii ar spune ceva de genul „Dar așa ceva nu este posibil… Suntem prea mici… Ăia mari nu ne lasă… Corupția e în floare…", eu le-aș spune că mințile dotate cu talentul de a rezolva probleme asta fac, REZOLVĂ PROBLEME. Ele găsesc rezolvări acolo unde nouă, celor lipsiți de un astfel de talent rar, ne este imposibil să le găsim.

Oare CEI CARE REZOLVĂ PROBLEME ar putea să fie salvarea României? Eu sunt convins că da.

„Fiecare om se naște dotat cu un anume talent."

Filosofie

DIMITRIE CANTEMIR, CĂRTURAR DE TALIE EUROPEANĂ

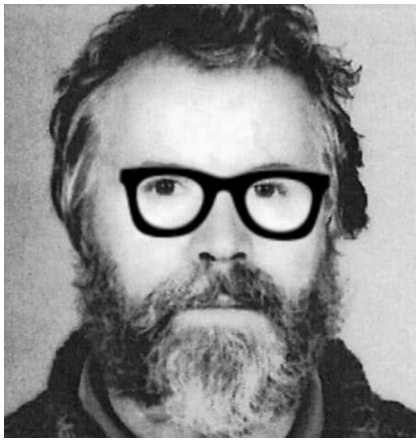

Ioan Popoiu

Istoric, poet, eseist

La Editura Leviathan a apărut de curând studiul *Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir* de **Vasilica Grigoraș** [1].

Volumul se deschide cu o prefață, *O sinteză binevenită*, semnată de Costin Tuchilă, în care se arată că autoarea, poetă, prozatoare, eseistă, ne propune „un studiu cu rigoare academică, o sinteză dedicată ideilor filosofice din opera lui Cantemir, într-o măsură o noutate, pentru că sunt foarte puține studiile care se referă exclusiv la filosofia ilustrului cărturar român". Prefațatorul subliniază că, „bună cunoscătoare a operei lui Cantemir, Vasilica Grigoraș extrage cu atenție din fiecare scriere a savantului ideile care pot contura într-adevăr o concepție filosofică".

Studiul, amplu și consistent, este structurat în cinci capitole, esențiale fiind capitolele al doilea, al treilea și al patrulea, care analizează creația filosofică a lui Cantemir, ceea ce ne permite să decelăm viziunea sa proprie despre lume, cunoaștere și existență.

Primul capitol, intitulat sugestiv *Rege între filosofi și filosof între regi*, cuprinde o schiță a vieții și operei lui Cantemir.

În capitolul al doilea, este înfățișată concepția lui Cantemir despre existență. Studiindu-l încă din tinerețe pe filosoful flamand Van Helmont, Cantemir manifestă interes pentru natură. În explicarea naturii, el se bazează pe determinismul natural însoțit de sistemul teist. Pe atunci, era dificil de a concilia determinismul cu atotputernicia divină. Cantemir se inspiră din doctrina lui Van Helmont, după cum afirmă el în partea a doua din *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago*, în care tratează despre geneză, materie, structura și originea ei. El preia terminologia lui Van Helmont pe care o folosește metodic, într-o expunere sistematică, unitară, vorbind despre „elemente", „arhei", „fermenți", „suflete". Influențat de filosoful flamand, Cantemir se situează uneori în afara versiunii biblice a creației lumii. În concepția sa, „arheii" acționează din ordinul divinității, care le dă forma proprie și-i conduce la perfecțiune. Cantemir îl combate pe Aristotel în privința principiilor lucrurilor naturale, adică materia, nu admite creația ex-nihilo, din nimic nu se poate crea nimic.

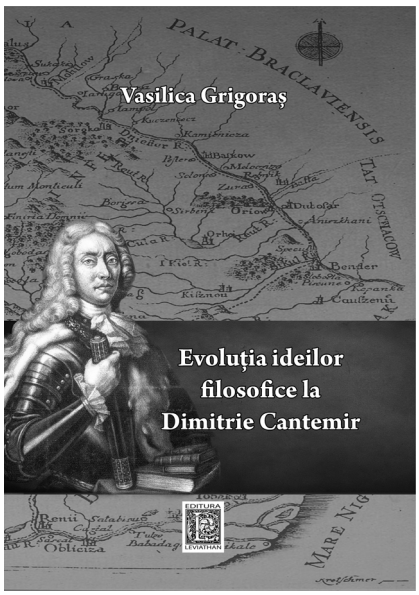

„Prin introducerea arheilor, Cantemir cade într-o confuzie gravă, scrie Vasilica Grigoraș. Dacă Dumnezeu nu l-a creat pe omul Socrate, pe omul Callias", nu l-a putut crea nici pe omul Adam, dar aceasta nu-l împiedică să afirme decis că divinitatea l-a creat pe om după chipul și asemănarea sa, din humă. Teoria arheilor este opusă atomismului materialist, având o tentă idealistă. Lumea e una singură cuprinzând toate genurile, speciile și individualitățile cerești și pământești. Teoria lui Cantemir este doar aparent ortodoxă, ea deschidea drumul interpretărilor deiste specifice secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, concepție ce recunoștea existența lui Dumnezeu (ființa supremă) drept cauză primară, impersonală a universului și admitea că lumea este supusă acțiunii legilor naturii. În concepția sa, creația este etapa inițială în care supranaturalul își încheie misiunea, iar natura se afirmă în cadrul

[1] București, 2022, 124 p.

existențelor individuale. El nu poate asimila atomismul și rămâne în limitele idealismului, în concepția sa lumea este supusă unor legi necesare, ascultând doar de providența divină și voința liberă a omului. Natura este supusă acestor două puteri: „Sunt deci numai două monarhii. Așa ne învață știința sacră. Însă unii luându-se după dascălii profani, au introdus... unele monarhii fictive ca întâmplarea, norocul, ursita și alte asemenea plăsmuiri...".

În concepția filosofică a lui Cantemir privitoare la crearea universului sunt oscilații, limite, inconsistențe, însă, alături de alți filosofi, el participă la acțiunea de trezire a spiritelor, ridicându-se împotriva „vorbelor goale", apără știința împotriva unor „simulacre", condamnă magia, astrologia, șarlatanismul științific și practicile oculte.

Cantemir tratează problema timpului în lucrarea sa *Sacrosanctae*..., în care preia enunțurile lui Van Helmont din *De tempora*. Dacă la Platon, timpul este mișcare, iar la Sf. Augustin, timpul este măsura mișcării corpurilor, Cantemir respinge afirmația lui Aristotel, după care timpul este deosebit de mișcare. El nu contestă eternitatea timpului, dar susține că timpul este divinitatea în ipostaza de eternitate, de durata infinită. Este de fapt o concepție teologică, care nu se deosebește mult de aceea a Sf. Augustin, dar în viziunea lui Cantemir, timpul nu este în legătură cu mișcarea și nici cu repausul. În spiritul teoriei helmontiene, Cantemir pune accentul pe caracterul temporar al existențelor singulare în contrast cu eternitatea universului. El nu atribuie timpului început și nu menționează nicăieri crearea timpului: „Zilele și anii pe care le citim în stele nu sunt timpul, ci numai vicisitudini ale schimbării lor". „Timpul universal" sau timpul ca atare este un atribut al divinității.

În privința cauzalității, Cantemir se menține la teoria aristotelică a celor patru cauze pe care le enumeră în *Istoria ieroglifică*, afirmând că fiecărei cauze îi corespunde o întrebare. În concepția sa, mijlocul poate fi numit cauză, în corelație cu cel de-al doilea element, scopul. Uneori scopul se identifică cu forma, ca în cazul seminței care tinde să devină plantă. Spre deosebire de Aristotel, Cantemir separă eticul (morala) de fenomenele naturale. În același timp, el admite creaționismul, afirmând că Dumnezeu este creatorul și cauza tuturor lucrurilor. Omul este asemănător divinității, întrucât acțiunile omenești sunt voite și orientate spre un scop. Cantemir se pronunță pentru o acțiune rațională proprie omului, făptură privilegiată în raport cu alte făpturi. Dacă în concepția despre lume elementele teologice sunt preponderente, în privința cauzalității, elementele raționale predomină. În concepția sa, nimic nu se produce în natură fără cauză. El susține că ordinea naturii este necesară și imuabilă. În *Monarchiarum physica examinatio,* el vorbește despre ordinea neîntreruptă, neschimbătoare a naturii.

Totodată, Cantemir se conformează teologiei când susține, în *Sacrosanctae*..., că Dumnezeu nu numai creează universul, dar îl și păstrează în starea în care l-a creat. La Cantemir, în raportul său cu natura, Dumnezeu este un stăpân atotputernic care poruncește slujnicii. Deși susține neintervenția divinității în mersul naturii, el subliniază, de pe pozițiile teismului, inferioritatea și dependența creaturii de creator. În raportul dintre necesitate și întâmplare, Cantemir se pronunță pentru o legătură dialectică. În ceea ce privește legitatea care domnește în natură, el încearcă să subordoneze ordinea din natură ordinii divine. În concepția sa, punctul de vedere teologic este determinant, prin introducerea în teoria cauzei a unor legi invariabile voite de Dumnezeu și edictate odată pentru totdeauna. El își propune chiar să combată „împietatea", considerând că aceasta ar duce la ateism, ceea ce ar fi sinonim cu rătăcirea păgână! În concepția sa, în final, triumfă fideismul, reafirmarea voinței divine în tot și în toate, o concepție spirituală, idealistă, respingând orice materialism și raționalism, care ar putea duce la ateism, ceea ce ar fi sinonim cu prăbușirea omului, prin îndepărtarea și ruperea lui de Dumnezeu, conform viziunii sale.

Al treilea capitol al studiului este consacrat gnoseologiei lui Cantemir, principalelor sale caracteristici. Cantemir a fost primul gânditor român care a abordat, sub aspect filosofic, problemele cunoașterii. Progresul tendinței raționaliste în domeniul gnoseologiei a avut loc treptat prin detașarea de enunțurile din opera de tinerețe *Sacrosanctae*... . Prima parte a lucrării constituie „cheia gnoseologică a întregii opere", el respingând aici în întregime știința profană sau senzitivă. Pentru filosoful Cantemir, cunoașterea nu poate proveni nici din rațiune, conform opticii filosofilor greci, nici din senzații, potrivit învățaților timpului. Ulterior, el și-a însușit idei laicizante, deschise rațiunii. Titlurile lucrărilor sale indică o schimbare a viziunii sale. În *Sacrosanctae*..., nu se poate vorbi de o gnoseologie, ci de categorii etico-religioase. După Cantemir, adevărata cunoaștere nu se bazează nici pe date senzoriale, nici pe rațiune, singurul ei izvor fiind revelația, descrisă ca o „lumină imaterială", care îl pune în legătură directă cu Creatorul. Pe de altă parte, chiar dacă este antiraționalist, Cantemir nu este un agnostic, afirmând doar că știința profană este inferioară celei sacre și susceptibilă de neadevăr.

Capitolul al patrulea al lucrării se referă la modelul uman și problematica omului în concepția filosofului român. Cantemir reușește să construiască o veritabilă antropologie filosofică, distinctă de climatul epocii sale. Problemele tratate în epocă erau: natura, omul, divinitatea, soarta, norocul, providența, voința și libertatea umană, viața omului. Filosofia modernă a avut drept preocupare majoră situarea omului în cadrul naturii. Din acest punct de vedere, filosofia lui Hobbes este o caracteristică a epocii, pentru el, omul fiind elementul primar

al organismului social. În spiritul modern al epocii, Cantemir gravitează spre un determinism universal, care îl include și pe om, dar, în ciuda acestor tendințe înnoitoare, el este marcat de convingeri religioase profunde, care își pun amprenta asupra locului omului în mijlocul creației. Urmărind să facă binele și să evite răul, omul poate fi modelat prin educație și liber să-și aleagă destinul. Conform învățăturii bisericii, Cantemir își însușește dualismul ireductibil suflet–trup. Între atitudinea rațională și cea religioasă (revelată) există o deosebire evidentă, dar el urmărește să evite o ciocnire violentă.

În ceea ce privește problematica omului în viziunea lui Cantemir, există similitudini cu filosofia lui Spinoza, conform căruia necesitatea nu exclude libertatea, ba chiar există o unitate dialectică între ele, astfel încât necesitatea să se transforme în libertate. Cunoașterea joacă un rol fundamental în transformarea necesității în libertate. Morala lui Cantemir este asemănătoare în unele privințe cu aceea a lui Spinoza. În *Istoria ieroglifică* și în *Sacrosanctae*..., el susține că toate lucrurile nu pot să se poarte altfel și să facă altceva, ci lucrează ceea ce este propriu naturii lor". La Spinoza, această idee stă la originea libertății, însă aceasta implică și conștiința necesității proprii. Cantemir nu ajunge la această înțelegere a lucrurilor, în problema liberului arbitru el făcând apel la teologie ca factor opus rațiunii. El nu admite că știința (cunoașterea) despărțită de teologie va promova libertatea, că determinismul pe bază rațională nu exclude libertatea. Cantemir a abordat problema din perspectiva dogmaticii creștine, preluând inevitabil și teoria predestinației. Cuvântul divin, susține el, este ca lumina soarelui împărțită tuturor făpturilor, după natura lor proprie.

Cantemir afirmă că Dumnezeu face din om o ființă morală aptă să judece faptele bune și rele și astfel omul se poate înălța de la „cele firești până la cele metafizicești, ithicești (etice) și theologhicești cunoștințe".

Opera lui Cantemir este una umanistă, trăsătură mai vădită în *Scrisoare către contele Golovkin*, din 1721–1722, unde face disocierea între conștiința morală și cea psihologică. Teoria conștiinței morale face referire la „synderesis", prin care scolastica înțelegea înclinația naturală spre bine a omului, iar Cantemir împărtășește interpretarea dată de Albertus Magnus și Toma d'Aquino, care leagă „synderesis" de rațiune. El susține o tendință rațională în etică, după care moralitatea izvorăște din rațiune, idee exprimată în toate scrierile sale. Opera sa aparține umanismului renascentist european, reprezentând o deschidere spre ideile filosofiei moderne. Cantemir are în vedere un model uman complex, adaptat exigențelor și cerințelor vieții sociale din epoca sa. El imaginează un nou model uman axat pe omenie, pe ideea participării active la viața socială, dar corect sub aspect moral, echitabil, prin care omul să-și ajute semenul în orice împrejurare.

Ca umanist, Cantemir optează pentru un model uman dublat de inteligență și cultură, creator de valori materiale și spirituale, model pe care-l întâlnim în *Istoria ieroglifică* și în *Hronicul vechimii romano-moldovlahilor*. El dorea ca acest model uman să fie reprezentativ pentru civilizația și cultura românească din epocă. Concepția sa optimistă asupra naturii umane apare în volumul său de teologie, *Loca obscura in catechisi*, din 1720, unde abordează problema naturii bune și rele a omului, asociată cu aceea a „păcatului originar". După învățătura Sf. Augustin, omul nu poate înfăptui binele și nu se poate mântui prin propriile sale puteri, pentru a reuși, el trebuie să ceară ajutorul harului divin. Umaniștii din Renaștere, Erasm și Rabelais, aveau încredere în natura umană, în înclinația naturală a omului spre bine. Cantemir respinge cele două ipostaze din epocă asupra originii răului și ajunge la concluzia că toți oamenii s-au născut egali, buni de la natură, abia mai târziu, după naștere, au dobândit deprinderi rele. El crede în puterea omului de a se automodela, prin instrucție și educație, o convingere profund umanistă, anticipându-l astfel pe Rousseau.

Ultimul capitol al lucrării, al cincilea, este rezervat concluziilor, caracterizării filosofiei sale. Cantemir este considerat drept fiu întârziat al Renașterii, unul dintre marii umaniști români, cu certitudine, cel mai mare, care și-a dezvoltat concepția pe linia unor spirite universale. Meritul lui Cantemir, în istoria culturii românești, este acela de a fi primul autor de scrieri filosofice și creator al terminologiei filosofice. În *Istoria ieroglifică*, opera sa cea mai laică, omul este caracterizat prin libertatea lui morală, prin „voia slobodă". În acest fel se completează portretul omului modern, în viziunea sa, în pas cu cele mai avansate concepții la începutul secolului al XVIII-lea. Calitățile sale spirituale pregnante și optica sa înnoitoare umanistă îl impun pe Dimitrie Cantemir drept ctitor al literaturii românești moderne.

Volumul semnat de Vasilica Grigoraș este unul remarcabil, creionând în mod verosimil și substanțial portretul spiritual al primului filosof român de sorginte umanistă, un mare cărturar de talie europeană, un neașteptat și profund precursor al epocii moderne în istoria culturii românești.

„Studiul amplu și consistent al Vasilicăi Grigoraș analizează creația filosofică a lui Cantemir, ceea ce ne permite să decelăm viziunea sa proprie despre lume, cunoaștere și existență."

Cronică literară

POEMELE PANDEMIEI

Costin Tuchilă

Frica, spaima, starea de anxietate produsă de izolare, înstrăinarea până aproape de dezumanizare, imaginea apocaliptică a unei lumi pustiite, absurdul izvorând de pretutindeni, masca sufocantă acoperind totul, libertatea devenită simplă amintire, ici-colo un dram de speranță sunt motivele care străbat aceste poeme ale pandemiei, reunite de **Sorin Ivan** în recentul său volum, *Și zeii purtau măști* [1]. Într-un limbaj în care figurile de stil sunt folosite cu precauție, poeziile sale sunt file dintr-un „jurnal" scris în „vremea marilor însingurări" (titlul unei poezii) în care oamenii au fost părăsiți de zei, sentimentele au intrat în carantină, „aproapele" a devenit „departele", „sfinții" s-au închis „în globuri de sticlă", iluziile s-au pulverizat, timpul s-a transformat într-o „fiară care-și sufocă prada", incertitudinea zilei de mâine naște angoase insuportabile, masca, altădată accesoriu al jocului și aparenței, este o terifiantă înfățișare a spaimei devenită obișnuință: „atât de mult ne obișnuiserăm/ cu starea în care ne aflam/ încât ne era teamă de multe ori/ că nu ne vom mai putea concepe altfel/ viața pe noi înșine destinul iubirea/ (sau ce mai rămăsese din ea)/ decât purtând măști ascunzându-ne/ ferindu-ne unii de alții/ și de răul care bântuia/ de atâta vreme pământul// demult nu ne mai îmbrățișam/ nici măcar nu ne mai atingeam/ ne mai vedeam uneori doar ochii/ cum aleargă de colo-colo/ ca sălbăticiunile prinse în cușcă// nu-ți mai mai văzusem zâmbetul/ ți-l căutam pe ascuns în priviri/ sperând să văd măcar o sclipire o undă/ și când credeam că-l zăresc/ îmi spuneam că nu e totul pierdut/ că nu se sfârșesc toate aici/ dar nu știam (sau mă prefăceam că nu știu)/ că bucuria și tristețea/ fericirea și nefericirea/ se oglindesc uneori la fel/ la fel de real ori de înșelător/ în luminile și umbrele ochilor/ din când în când ne ridicam privirile în ceruri/ departe în ceruri/ așteptând să se întâmple ceva/ să ne vină un semn de acolo/ și ni se părea în nopțile albe/ când ascultam cum bate inima lumii/ că și zeii purtau măști/ tot mai însinguraţi/ tot mai străini de ei și de noi/ nemaiubindu-se/ nemaiubindu-ne// și mereu așteptam ziua de mâine/ sperând în nebunia noastră/ care ne ținea pe linia dintre viață și moarte/ că totul nu este decât un vis/ care se va sfârși odată și-odată/ într-un apus ori într-un răsărit" (*și zeii purtau măști*).

Lumea este în acest sumbru peisaj liric un deșert, oamenii au fugit, „iar cei rămași stau ascunși între ziduri/ asurziți de vocile fricii/ care strigă pe culoarele pustii/ ale sufletelor însingurate" (*mierea sălbatică a speranței*). „Masca molimei" a înlocuit valorile morale și sentimentele: „căzuseră rând pe rând masca binelui,/ masca bucuriei și a seninătății,/ a dăruirii și a jertfei de sine/ și multe altele atât de bine croite/ încât păreau chipuri adevărate,/ căzuse și ultima, masca iubirii" (*măștile iubirii*).

Stilistic, puțin ornamentată, preferând tonul simplu, poezia își atinge astfel scopul de a răsfrânge direct starea de spirit provocată de acest război cu un dușman invizibil, care a pulverizat cel mai de preț dar al ființei umane: comunicarea. Motive perene ale poeziei au îmbrăcat masca „sinistră": „uneori ca o biruință a nebuniei/ care mă cuprinde în cercuri concentrice/ mi se pare că și luna și stelele au mască/ alteori până și poezia pe care ți-o scriu/ poartă o mască transparentă/ din spaima față de gânduri rebele/ care-i pot otrăvi ființa de ceață și de lumină" (*alcoolizare*). Chiar și Sfântul Valentin s-a adaptat: „azi-noapte, la lumina tulbure/ a unui felinar care-mi veghea somnul,/ l-am văzut pe Sfântul Valentin –/ purta mască, părea cam abătut/ și trimitea mesaje pe whatsapp/ (cu o dexteritate care m-a uimit)..." (*o cupă de șampanie în noapte*). Orașul altădată viu a încremenit, este

[1] **Sorin Ivan**, *Și zeii purtau măști*, prefață de Horia Gârbea, ilustrații de acad. Mircia Dumitrescu, București, Editura Tracus Arte, 2021.

Eugène Delacroix, *Tânără orfană în cimitir*, 1824

acum o imagine dezolantă, căreia frânturi de amintiri îi mai pot reda cu greu culoarea: „s-a stins viața falnicei metropole/ risipite la porțile orientului pline de veselie/ unde nimic nu era prea grav ori prea important/ înainte să vină peste ea urgia de departe/ forfota lumii s-a topit ca prin vis/ au tăcut cântările care vibrau ziua și noaptea/ s-au închis balurile și luminile strălucitoare/ n-au mai rămas decât amintirile și ecourile// acum orașul pare un continent părăsit/ pandemia a făcut ravagii pe unde a trecut/ străzi pustii pline de gropi și reclame/ clădiri de paris și de bazar balcanic/ mâzgălite cu graffiti și ideograme indescifrabile/ magazine baruri fast-food-uri abandonate/ geamuri murdare decorate cu pânze de păianjen/ uși încuiate cu lacăte roase de rugină// prin orbitele goale ale ferestrelor/ o tipă dezbrăcată surâde din-tr-un poster/ spânzurat de pereții afumați ai unui bistrou/ se aud pașii frenetici ai dansatoarelor dintr-un cabaret/ închis demult în labirintul centrului vechi/ Freddie Mercury cântă de pe un afiș/ ceva probabil another one bites the dust/ cartofii prăjiți visează din reclame îmbietoare/ la chifle tunate cu savori și melancolii/ umbrele aburilor de alcool ofilesc/ fantomele amintirilor ascunse prin cotloane/ mai răsună din când în când muzici și râsete/ din alte lumi și timpuri imemoriale// praful și pulberea au nins în straturi groase/ peste viața și visurile metropolei/ oamenii se strecoară pe lângă ziduri/ în parc pe o bancă doi îndrăgostiți/ se sărută cu măștile sub bărbie/ vântul răscolește blând cenușa timpului/ pe care dimineața salahorii o mătură/ și o duc departe unde știu numai ei" (*s-a stins viața falnicei metropole*).

Un vers care dă și titlul poeziei este memorabil: *ninge cu frică peste neliniștile lumii*.

În post-pandemie oamenii învață să trăiască din nou, „timpul e-n chinurile facerii", renaște „din cenușile spaimelor", sub semnul *puterii nebunești de a spera*. Cartea se încheie în tonalitate metafizică, revenire la rosturile pe care cumplitul „război" le deturnase: „și a venit o lumină mare/ o lumină roșie-portocalie/ cum nu mai văzusem până atunci/ care m-a sorbit într-o sferă/ și m-a dus pe un munte// m-am uitat în jos de jur-împrejur/ nimeni nici umbra unui gând/ nicio mișcare pe pământ și în aer/ totul încremenit ca-ntr-un vis// doar cântecul vântului de departe/ din lumea de dincolo de dincolo/ se auzea printre flori ca o șoaptă/ iar adierile lui înmiresmau lumea/ ca-n primele zile ale paradisului// și lumina aceea stranie/ de pe alte tărâmuri/ s-a făcut o pasăre mare/ care a zburat de pe umărul meu/ pe deasupra timpului/ în lumea secundelor/ și nu s-a mai întors" (*o pasăre a zburat de pe umărul meu*).

„Frica, spaima, starea de anxietate produsă de izolare, înstrăinarea până aproape de dezumanizare, imaginea apocaliptică a unei lumi pustiite, absurdul izvorând de pretutindeni, masca sufocantă acoperind totul, libertatea devenită simplă amintire, ici-colo un dram de speranță sunt motivele care străbat aceste poeme ale pandemiei, reunite de Sorin Ivan în recentul său volum, «Și zeii purtau măști».”

Cronică literară

ÎN „POIANA CU POVEȘTI”

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Subintitulate *fabule pentru copii*, povestirile din recentul volum [1] al **Iulianei Dinu** reprezintă o incursiune în universul miraculos al celor mici, acolo unde cele mai simple fapte și întâmplări se circumscriu unui alt fel de călătorie inițiatică. Lumea se dezvăluie treptat, regulile ei se învață din experiențe aparent lipsite de însemnătate (o plimbare prin pădure sau la iazul de la marginea satului, sau o vizită la bunici etc.) și din interacțiuni (sub formă de joc) cu vietăți personificate. Pisicile, cățelușii, veverițele, ursul, vulpea și lupul, broscuțele, mierlele, ciocănitoarea și o sumedenie de alți locuitori ai microcosmosului în care Maia, Adela și alte fetițe/băieței descoperă valori și conduite morale, nu sunt ceea ce tradițional s-ar numi „măști”. Chiar dacă vulpea, de exemplu, are viclenia ca o constantă caracterială, ea nu reprezintă pe cineva anume, în spatele măștii animaliere nu se ascunde o tipologie umană sancționabilă, ea este o vulpe și atât, un personaj care-i dă posibilitatea autoarei să le descopere micilor ei cititori un tâlc/o morală, o învățătură, un sfat: „Copii, întotdeauna să fiți de partea adevărului, să veniți în ajutorul celor condamnați pe nedrept!” (*Judecata*). Conflictele din pădure (vulpea îl acuză pe iepuraș că a furat și cere sancționarea lui exemplară) sunt conflicte ușor de regăsit și în satul sau orașul cu oameni, dar pare mai simplu să strecori învățătura morală folosindu-te, ca autor de cărți pentru copii, de personaje parcă desprinse din basm, care comunică, interacționează și generează întâmplări de un comic discret, care atenuează sobrietatea didactică a „tâlcului”.

În povestirile Iulianei Dinu pare să fie o permanentă și însorită primăvară (doar în povestirea/fabula *Mierla* plouă, iar în *Bucuria iernii* apare ninsoarea mult dorită), așa că personajele, fie că sunt copii, fie că aparțin regnului vegetal sau animal, descoperă nu numai frumusețea peisajului, ci și bucuria de a fi împreună, căci, spune autoarea, „Sentimentul de prietenie se întâlnește deseori și la animale, fără prejudecăți sau obligații morale. Este lecția pe care oamenii ar

trebui să o înțeleagă mai bine!” (*Curiosul*). Cei răutăcioși, puși pe glume nesărate (cioara își bate joc de măgărușul Mișu) nu sunt trecuți cu vederea, pentru că lumea e mare și complicată, iar copiii trebuie să învețe cum să se descurce în ea: „În viață sunt oameni care se amuză de slăbiciunile semenilor lor, făcând pe grozavii, jignindu-i, umilindu-i! Bine e ca omul să ocolească asemenea persoane, iar dacă a fost păcălit o dată, să nu uite, să învețe din greșeli pentru a nu cădea și a doua oară în plasa răutăcioșilor!” (*Cioara și măgarul*). În general, însă, autoarea preferă atmosfera destinsă, prietenia, bucuria sinceră de a descoperi resorturile tainice care pun lumea în funcțiune. Umorul se naște, de obicei, din conflictul între esență și aparență. Transpus în universul celor mici, acest mecanism este ușor de sesizat în povestiri cum ar fi *Concert pe baltă*: o acumulare de fapte „mărețe” – repetiții, zarvă publicitară, incitarea viețuitoarelor

[1] **Iuliana Dinu**, *Povestiri cu tâlc, fabule pentru copii*, desene de Alexandra Barbu, postfață de Costin Tuchilă, București, Editura Leviathan, 2022.

pădurii la o participare masivă etc., pentru ceva care nu se ridică la nivelul așteptărilor; cu alte cuvinte, autoarea merge cu bună-știință pe anticlimax, sperând să trezească zâmbete. Nereușita broscuțelor nu este sancționată, ci acceptată binevoitor, în numele prieteniei și al acceptării celuilalt: „Nu toți avem glasul minunat al păsărilor, mai ales al ciocârliei și al privighetoarei. Așa se întâmplă și la oameni, vocile nu sunt la fel. Important este să ne înțelegem și să ne acceptăm unii pe alții, fiindcă suntem diferiți!" (pag. 72).

Aventura cunoașterii este, de fapt, tema ilustrată de fiecare povestire în parte, tâlcul/morala așezată în final, în buna tradiție a fabulei clasice, reprezentând, concentrat, o viziune despre lume și viață pe care cei mici ar trebui/ar putea să și-o însușească. Este remarcabil modul în care Iuliana Dinu evită prăpastia dintre adulți și copii, preferând ipostaza de însoțitor în aventură și nu pe cea de adult mustrător, cicălitor, cârcotaș. Învățătura din final vine întotdeauna ca o pauză de respirație după joacă și nu este niciodată scopul povestirii, ci încheierea ei.

Copiii au nevoie de căldură, de lumină și de bucurie, de o lume armonioasă, simplă și sinceră, iar autoarea (care nu este la prima, ci la a șasea carte dedicată celor mici) știe să transpună în pagini optimismul, seninătatea și exuberanța unei vârste. Citind aceste *Povestiri cu tâlc*, uiți vârsta autoarei, ești cucerit de inocența și de vitalitatea scrisului ei și acesta reprezintă, cred, cel mai frumos dar de suflet pe care o scriitoare îl poate face micilor ei cititori.

„Iuliana Dinu preferă atmosfera destinsă, prietenia, bucuria sinceră de a descoperi resorturile tainice care pun lumea în funcțiune."

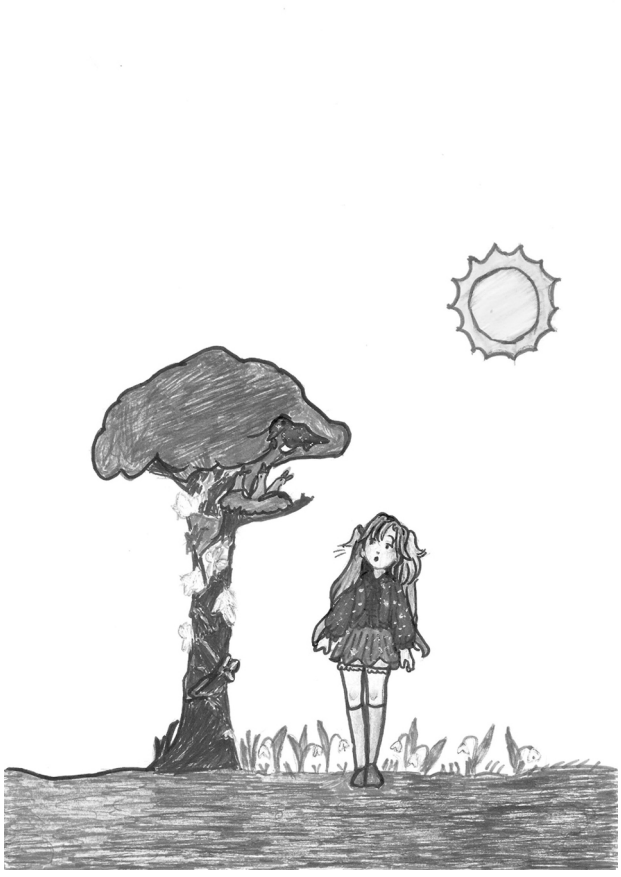

Mierla

Bucuria iernii

Desene de Alexandra Barbu din volumul *Povestiri cu tâlc*.
Alexandra Barbu, 13 ani, clasa a VII-a, Școala nr. 2 Voluntari, Ilfov

Cronică literară

ANOTIMPUL CACTUȘILOR

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Cactusul de la etajul doi [1] a înflorit în zorii celui de-al patrulea volum de poezii semnat de **Maria Grădinaru** (după *Visul Crisalidei – 2014, triplu sec – 2016* și *genunchi pentru flori de câmp – 2019*), alături de un alai de aplauze. Sensibilitatea poetei e convingătoare, deși volumul se deschide cu un *poem pentru derutat cititorul*, stârnindu-i și mai mult curiozitatea: „când scriu nu știu ce scriu/ când citești nu știi ce citești/ dar e bine/ plutim pe aceleași ape". Stăpână pe condei, dar lăsându-se legănată de valul poetic, poezia Mariei Grădinaru abundă în metafore. Trece cu lejeritate prin laboratoare în care cuvintele își compun alchimia fără de care iubitorii de literatură ar fi mai săraci sufletește. Și nu e *naivitate* faptul că, din dorința de a elibera dragostea, depui un efort pe care nu mulți l-ar putea stăpâni*:* „îndeși dragostea în câțiva saci de gunoi/ îi duci la tomberon/ te speli pe mâini/ cum s-au spălat și alții/ fără să știi/ cu ale cui lacrimi/ și ți-e bine" (*naivitate*).

În volumul de față, ironia urcă și coboară aceeași scară cu vecinii de la bloc. Rețelele de socializare sunt *breaking news,* pe ușa lor ies noutățile în lume. Așa au aflat și unii locatari că în imobilul comun locuiește o poetă. Și nu o poetă de duzină, ci una care, din dorința de a se pierde în mulțime, iese de fapt în evidență: „duduie internetul ăla de poezie/ și dumneavoastră nu ne spuneți/ că sunteți un așa mare poet/ poate vrem și noi să ne lăudăm…" (*la bloc*).

Dacă vrei să trăiești vise de împlinire, ascultă glasul copilei care întreabă „la ce sunt buni poeții"! Maria Grădinaru face din confesiunea ei în fața celei mici o *poveste de seară*. Inocența este de fapt copilul poeziei. Ea știe că dincolo de cotidian se află grădina în care fiecare își plantează idealurile. Poeții sunt oameni obișnuiți, cu necazurile lor, cu cotidianul lor, care trăiesc sub același cer cu căutătorii de aur ori cu nomazii gândurilor de tot felul. Pentru că replica fetiței e pe măsură: „poeții nu sunt oameni/ sunt ceva mai mult/ sunt sigură/ când tata mă ia în brațe/ simt cerul/ cum se zbate în piept/ de parcă stă se se nască alt cer".

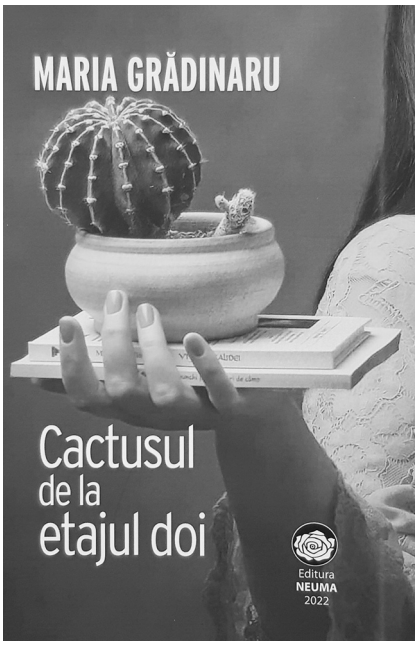

Singurătatea, acel fermecător cactus, oferă culoare intensă celor care-i zăresc mugurii-lumină. Cel de la „etajul doi" e familiarizat cu tăcerea, cu bucuria, cu speranța, cu depărtările, cu învingătorii și învinșii deopotrivă, cu îndrăgostiții patrulând la fereastra roșie: „zi de zi/ același gând depresiv/ îmi asaltează privirea/ nimic mai trist/ decât această nemișcare a mea/ din care răsar spinii singurătății/ uneori înfloresc/ iar lumea se colorează/ în roșu" (*cactusul de la etajul doi*).

Maria Grădinaru nu ocolește nici poemul pandemic, poem care a izvorât parcă sporadic din miezul pământeanului, căutând lumina: „canalele de știri/ au devenit precum plăcile de pick-up zgâriate/ covid/ covid/ covid/ pandemie/ pandemie/ pandemie/ aceleași cuvinte repetate la nesfârșit" (*învins*).

Iubirea „e o pată de cerneală". O definție care îmbină și așază cuvintele

[1] **Maria Grădinaru**, *Cactusul de la etajul doi,* Cluj-Napoca, Editura Neuma, 2022.

rostite și nerostite pe aceeași gamă muzicală. Poetul, spune Maria, nu deține cheia, el este rătăcitorul orb în orașul pe care-l zidește cu fiecare cuvânt. Dar nu-și uită niciodată rugăciunea. O poartă în suflet ca pe o „plasă de siguranță".

Și cu cătă grație pășește pe arterele magistrale ale eului său! O suită stilistică i se închină și i se înclină, dirijorul din ea nu se dezminte, e stăpân pe emoții, într-o simfonie a retrospectivei pașilor pe potecile timpului încărcat cu sete de credință și adevăr. Poeta nu se abate din drumul cuvintelor. E familiarizată cu torentul de stări care stă să-și mărturisească sensurile, ba chiar îi deschide ușa sufletului la orice oră.

Anotimpurile vin și se duc, din primăverile inimii rămân „buburuze" ce sparg liniștea: „din toată primăvara/ care s-a perindat/ iarna aceasta/ printre noi/ au rămas doar câteva buburuze" (*între anotimpuri*), iar toamna e leagăn rătăcitor printre frunzele dorului: „îmi păreai soare fără glas/ în toamna ce-ți eram popas/ și mă-mbrăcai cum doar tu știi/ în râu de frunze aurii" (*anotimpuri*).

Profundă impresia d-lui Horia Gârbea, pe coperta a IV-a a volumului: „Maria Grădinaru este o poetă a empatiei și a seducției. Ea impresionează cititorul prin emoția necontrafăcută și prospețimea candorii sale. Dacă primește fie și o lacrimă pe zi, cactusului îi este destul ca să înflorească. Volumul acesta, al patrulea al Mariei Grădinaru, este și cel mai valoros din câte a publicat."

Așadar, să ascultăm cum înfloresc cactușii multicolori din sufletul poetei! Maria Grădinaru le dă viață și savoare literară.

"Stăpână pe condei, dar lăsându-se legănată de valul poetic, poezia Mariei Grădinaru abundă în metafore. Trece cu lejeritate prin laboratoare în care cuvintele își compun alchimia fără de care iubitorii de literatură ar fi mai săraci sufletește."

Tadeusz Pruszkowski (1888–1942), pictor polonez, *Portretul Zofiei Pruszkowska cu cactus*, 1920

Cronică literară

„NU VĂ MAI PRIVIȚI ÎN OGLINZI/ MAI BINE OGLINDIȚI-VĂ ÎN CER”

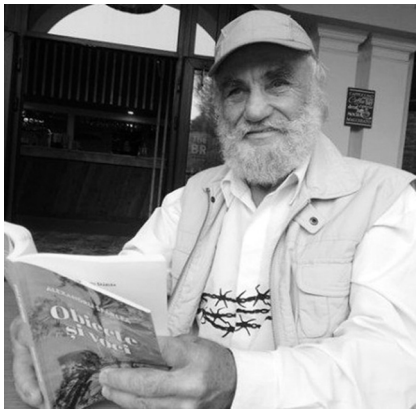

Alexandru Sfârlea

Poet, publicist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Acest volum – ***Scrierea cerului*** [1] – a apărut în contextul marcării celor șapte decenii de viață ale autorului născut în Deseși-Maramureș, dar și a peste jumătate de veac de osârdie literară, poeticească, cu precădere. Drept urmare, starostele (ne)declarat al oștirilor călărind Pegași froznăind pe nări flame liricizate aprioric (I. Mureșan) îi scrie un „Cuvânt înainte” – de fapt, „cuvinte despre poezia bună” –, iar unele pagini sunt ilustrate cu „desemne” ale ilustrului artist plastic (maramureșean și el) Mihai Olos. Despre **Gheorghe Pârja**, regretatul critic literar Laurențiu Ulici scria, între altele, că „și-a asumat deopotrivă riscul de a părea, să zicem unora, vetust în raport cu moda lirică de ultimă oră, dar asumându-și și orgoliul de a conserva o dimensiune esențială a poetului dintotdeauna, anume lirismul [...]”. Iar poetul Horea Bădescu spune despre autorul *Scrierii cerului* că „își asumă ecoul trăirii neguroase a Gutâiului”, unde „își contemplă ridurile și spaimele în luciul rariștii cerului”.

Într-adevăr, poetul Gheorghe Pârja ține cu tot dinadinsul să pună un semn disjunctiv între Poezie și Poem. Pentru că da, viața, poezia în însăși lăuntricitatea ei, cunoaște acel proces incantatoriu, al zămislirii infra-emoționale să zic așa, în poem. Că „versurile au sensul care li se dă în momentul lecturii” (Paul Valéry) – ceea ce este în acută sincronicitate cu „a nu citi cuvintele poetului la propriu” (Nichita Stănescu) sunt aprehensiuni de cazuistică a creativității, neîndoielnic valabile și în cazul de față. Faptul că poetul ține să-și ipostazieze trăirile ontic-apotropaice – să le apropie „pe o scară ce urcă la cer” de arealul divinatoriu al cosmicității – este un dat (îmi permit să afirm) sinergic-revelator. Chiar dacă „acea țară promisă, de departe” este „înduioșată de spaimă” și cu toate că (spus cu o anume excesivitate, deliberată, probabil) „e frig și în lumină acum”, „după atâta mers în care a căzut și zborul”. Dar poetul crede cu toată ființa lui în acea capacitate ingenuă a sinelui de a trans-substanțializa ceea ce vede și simte în ceea ce poate deveni comprehensiv

și credibil. Iar un pic de ambiguizare a expresivității nu strică, desigur. Zice poetul Pârja: „Desenează-ți pe față floarea melancoliei/ Din tristețea unei bătălii pierdute/ Pune coiful învingătorului/ Lângă lumina albă a unui poem nescris” (aici îmi vin în minte „poemele poemului nescris” ale lui Ioan F. Pop); dar acea prezumptivă bătălie (spiritual-estetică, nu-i așa?) nu va putea fi pierdută – deși îndoială există, cât cuprinde, nu e bine să contrazici filosoful – pentru că salvarea va veni de la însuși poemul care va prinde viață. Și atunci, odată cu cel care l-a creat, nenea Cititor va putea „șopti șoapte”, de amorul artei poeticești, desigur: „Ce trup frumos ai, poemule/ Ești ca o stalactită adorată/ Ca un crivăț din negura ferestrei/ Ca zăpada [cum altfel? – *n. m.*] caldă din piatră.” (pag. 18).

Va exista, totuși, iată, un pericol cu încifrata infailibilitate departe de a fi făcută ferfeniță: veveriețele din Wilmington, care, ce să vezi, „Seară de

[1] **Gheorghe Pârja**, *Scrierea cerului*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2020.

Francesco de Mura (1696–1782), *Alegoria artelor*, 1750

seară rodeau temelia cerului [...]/ Pe o scară de mătase/ Seară de seară urcau la cer/ Să ducă celeștilor alune și ghindă". (De ce ghindă, care, se știe, place suinelor, nu vom ști niciodată – *n. m.*). De altfel, „sprintene cum sunt/ mai rod și temelia corăbiilor" (pag. 24). Acuma, de ce să mint, eu unul (sfârlezic vorbind, cum altfel!) nu l-aș fi pus pe Cel de Sus să umble de colo-colo pe pământ, ca să le spună ageamiilor: „De ce soarele nu moare/ Iar luna este plecată de acasă"; unde mai pui că – luând forma unui pelerin – s-ar fi putut să întrebe, netam-nesam: „Ce-ai pățit la suflet?/ Mai nimic/ M-am lovit de colțul unui poem/ care mi-a stat în cale." (pag. 41). Dar poetul nu-și uită... terestritatea, vorbind cu frații săi, seara, „despre otava târzie cosită cu privirea", dar și despre cum „Utopia roade la temelia casei", „Despre năluci blânde care s-au cuibărit în nuci" și multe altele (pag. 45). Alteori, neconstrânși de vreo arbitrarietate, suntem părtași la o călătorie cu un tren lung, „Un laborator cu himere/ Ori o duioasă infantă mecanică" (iscusită sintagmă asta – *n. m.*), dar și cu „unii laureați ai privirii milostive". Și, brusc, intempestiv, autorul sare ca ars: „Mă cuprinde un fel de febră/ De țînuturi necunoscute/ de un pustiu integru/ ce luminează cusătura poemului/ În orbita tăcerii." (pag. 53). Să observăm, deloc contrariați, acest binom lingvistic: Poem–Tăcere, când – e de presupus, nu-i așa, că cineva vorbește, iar altcineva ascultă, doar că poetul își (re)amintește de acea primordialitate sui-generis, care pare a fi și un fel de laitmotiv al volumului: „Mă ocup de efemerul/ Obicei de a descrie cerul". Dar, cum bine se știe, temperamental și (nu e nici urmă de pleonasm aci), (simili) sentimental, firea poetului-poet este juisant-schimbătoare, încât în finalul acestui poem de la pagina 54, el pretinde, cu o nonșalanță rebarbativ-insinuantă: „Steaua de fier se îndoaie/ Se frânge/ Din tren coboară/ [ați fi putut crede? – -*n. m.*] Doar umbra noastră donatoare de sânge" (pâlpâie aici o incongruență semantică, dacă nu mă înșel – *n. m.*).

Și, în fine, poetul Gheorghe Pârja pare să concluzioneze, cu o dignitate ultragiată și cu încrederea neștirbită în scris, în poezie: „Stau singur între personaje/ create sau aievea din cetate/ Am coborât sublimele etaje/ Ale tăcerii. Văd că nu se poate/ Decât să mângâi piatra cu o mână/ dar nu-i mai văd la față pe inepți/ Doar scrisul mi-a rămas la îndemână/ Averea mea dintre coperți." (*Doar lumina*).

„Gheorghe Pârja ține cu tot dinadinsul să pună un semn disjunctiv între Poezie și Poem. Pentru că da, viața, poezia în însăși lăuntricitatea ei, cunoaște acel proces incantatoriu, al zămislirii infra-emoționale să zic așa, în poem."

Aleksander Gierymski (1850–1901), *Poezia*, 1883

Note de lectură

TRENUL SPRE SAMARKAND
Al treilea roman de Guzel Iahina

Veronica Pavel Lerner

Poetă, prozatoare
Canada

După răsunătorul succes al primelor două romane scrise de **Guzel Iahina**, *Zuleiha deschide ochii* (Editura Humanitas fiction, 2018) și *Copiii de pe Volga* (Editura Humanitas fiction, 2020), iată că a apărut și cel de al treilea roman mult așteptat al aceleiași autoare, *Trenul spre Samarkand* (Editura Humanitas fiction, 2021).

Revista culturală „Leviathan" a găzduit în 2019 și 2020, în cadrul rubricii „Note de lectură", impresiile mele despre primele două romane, care au lăsat urme adânci în memoria mea afectivă. Așteptam deci, cu sufletul la gură, apariția celui de al treilea roman. Am parcurs cele aproape cinci sute de pagini ale lui cu o empoție greu de descris.

Au dreptate cei care au afirmat că, în cazul lui Guzel Iahina, născută în 1977, care inițial dorise să aibă o carieră cinematografică, pe care însă a trebuit s-o părăsească, faptul că n-a reușit la examenul de admitere la facultatea respectivă a fost, de fapt, o formidabilă deschidere de porți a destinului în fața succesului literar pe care Guzel Iahina l-a obținut de la prima ei scriere.

Toate cele trei romane au în ele forța vizuală a unui scenariu de film. Nu-i de mirare că, la acest de-al treilea volum, imediat au fost cumpărate drepturile pentru un asemenea scenariu.

Dar elementul vizual nu este nici pe departe singura componentă specială a romanelor ei. Talentul de povestitor cu care s-a născut a fost, cred, alimentat de poveștile bunicii sale despre bunicul ei patern, provenit dintr-o familie de țărani cu mulți frați și surori și, după 1917, trimis la o casă de copii. A plecat din regiunea Volgăi la Samarkand cu unul din *trenurile lui Dzerjinski*. Așa s-a salvat, dar mulți copii au murit pe drum.

Născută la Kazan, autoarea, care a absolvit Facultatea de limbi străine a Institutului Pedagogic din oraș, inspirată de istoria reală trăită de bunicul său, a preluat, în romanul de față, drumul spre Samarkand al unui tren cu copii orfani.

Romanul este o călătorie în timp și în spațiu. Cititorul este adus de autoare în locul geografic respectiv, în 1923,

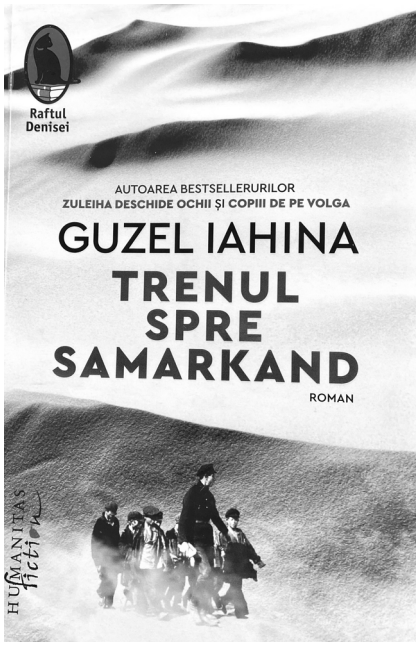

când tânăra Uniune Sovietică era încă un tărâm haotic, bântuit de foamete și zguduit de ultimele zvâcniri ale războiului civil.

Desigur, întreaga istorie a romanului este bine documentată, dar, ca în orice operă literară, scriitorul introduce detalii și personaje care, deși fictive, contribuie la credibilitatea acțiunii. De fapt însă, oricât m-aș strădui să descriu frumusețea, profunzimea și calitatea de necontestat a romanului, n-o voi putea face. Guzel Iahina copleșește cititorul cu inteligența, cu talentul de a creiona portrete ale unor caractere complexe, cu forța descrierilor, într-un cuvânt cu imensul ei talent de scriitoare.

În paginile cărții găsim nu numai elementul epic, palpitant de altfel, ci, intercalate, fragmente descriptive sau idei colaterale pe care le-aș asemăna

cu pauzele din partiturile muzicale ale instrumentiștilor. Tot așa cum „pauza este la fel de importantă ca și nota [muzicală]" – scrie compozitorul american Truman Fisher (1816–1851) –, la fel, într-un roman, fragmentele descriptive completează, chiar îmbogățesc firul epic.

Descriind bucuria copiilor din tren de a se juca schimonosind cuvinte, autoarea oferă două paragrafe pline de înțelepciune, har și sensibilitate:

„Fără nimic al lor, nici măcar haine sau încălțări, fără părinți și casă, ba adeseori și fără amintiri, copiii aveau un singur lucru: limba. Ea era bogăția lor, patria și memoria lor. O construiau. Puneau în ea tot ce găseau în cale. În cuvintele rare ei își păstrau amintirile despre întâlnirile cu cei veniți din alte ținuturi. Nu-i lăsau pe adulți să intre pe teritoriul lor.

Limba nu poate fi pierdută, oricât ai rătăci. Nu pot să ți-o ia golanii mai mari ori să ți-o fure hoții noaptea. Limba nu se tocește, ca pantofii, și nu se destramă, ca lenjeria, ci devine cu fiecare zi mai bogată și mai vie. Cedează și i se supune stăpânului ei. Și, mai ales, nu-l trădează, rămâne mereu cu el." (p. 240)

Foarte sugestiv este felul în care autoarea prinde caracteristicile personajelor prin descrierea – prelungită, aș spune, ea întinzându-se uneori pe mai multe pagini – fie a gândurilor lor spontane, fie, dimpotrivă, a amintirilor unor momente de traumatism prin care au trecut.

Am ales, ca exemplu, un citat nu numai impresionant, dar care, prin descrierea unor senzații dureroase pe care le pot da amintirile unui război, îl atinge direct pe cititorul de azi, de acum. Suntem cu toții zi de zi și oră de oră (la ora la care scriu articolul e război) martori ai atrocităților atacurilor declanșate de ruși contra populației civile din Ucraina.

Comandantul trenului cu copii, Deev, a luat la un moment dat, de pe drum, un copil care zăcea lângă șine. Acest copil nu va vorbi, dar îl va urma pe Deev peste tot, ca o umbră. Autoarea intră în gândul copilului, care îl numește pe Deev *frate*. Din frânturile de gânduri ale copilului înțelegem că războiul și foametea l-au traumatizat:

„Du-te, războiule, n-am nevoie de tine. Mi-am găsit alt apărător, mai puternic și mai bun. Un frate. Alături de el nu mi-e frică de nimic. Pe tine n-o să te mai hrănesc – dispari, pleacă, piei! Oamenii au pierit toți, piei și tu.

Dar nu vrea.

N-o să mai adun sunete și mirosuri. Nu mai las să se dea bătălii în capul meu, am obosit de-atâtea lupte. Nici ochii n-o să-i mai închid – o să stau așa, toată noaptea, cu ei deschiși. Piei.

Nu, nu vrea.

O zi – nu vrea. O săptămână – nu vrea. […] Pace vreau, pace! Încetează! Oprește-te! M-aș sufoca de oboseală dacă n-ar fi fratele meu." (pp. 286–287)

Cartea, deși are un subiect dramatic, nu este lipsită de umor. Caracterizarea diverselor personaje auxiliare, care într-un film ar fi simpli figuranți – este plastică și în numele atribuite, dar și în descrierea însușirilor:

„Cunoscători ai slăbiciunilor umane, fizionomiști, specialiști în oameni – asta sunt *ciupitorii*. Sunt isteți, au chipuri mobile, voci – dau lecții oricărui actor. Cu ăștia trebuie să fii vigilent – îți câștigă încrederea și te jecmănesc cât ai zice pește. Era un astfel de maestru și în eșalon: *Luka Ciupitorul*.

Cei mai dezinteresați dintre cerșetori sunt *lingurarii*. Aceștia nu fac nimic de nevoie, ci dintr-o chemare autentică: trebuie să iubești sincer muzica pentru a sta zile întregi cântând din linguri cioplite de mâna ta ritmuri și melodii. Fără o ureche fină și cântec în suflet nu iese nimic. *Mitea Lingurarul* așa și zicea: muzica nu se cântă cu gura, ci cu inima. Sensibili oameni, lingurarii…"

Romanul *Trenul spre Samarkand* de Guzel Iahina a avut un succes răsunător imediat după apariție. Actualmente este în curs de traducere în peste douăzeci de limbi, iar drepturile de ecranizare au fost deja cumpărate de cunoscutul regizor **Aleksei Efimovici**.

N-aș vrea să închei fără a face o adâncă reverență în fața traducătoarei **Luana Schidu**, care a reușit în mod magistral să transpună în limba română toate detaliile, unele mai savuroase ca altele, care abundă pe parcursul întregului roman.

Mississauga, Ontario, Canada

„Romanul «Trenul spre Samarkand» este o călătorie în timp și în spațiu. Cititorul este adus de autoare în locul geografic respectiv, în 1923, când tânăra Uniune Sovietică era încă un tărâm haotic, bântuit de foamete și zguduit de ultimele zvâcniri ale războiului civil."

Roman

FRATELE IOSIF

fragment

Ionuț Cristache

Ajuns la intrarea în sat, după aproape două ore de mers, cobora întunericul, umerii i se aplecaseră în greutatea poverii lor, dacă l-ar fi văzut cineva l-ar fi asemănat cu un moș gârbovit și fără putere. Casa bunicii era la jumătatea satului, Ștefan a privit aiurit locurile vechi, toate clădirile erau părăsite, găurile ca niște dinți cariați rămăseseră în locul ușilor și ferestrelor, urme de garduri și porți prăbușite erau învelite în bălării groase și pline de noroi închegat. Acolo unde știa el că se afla biserica mică și, alături, cooperativa de la care bunica îl punea să cumpere pâine și biscuiți, nu mai rămăseseră decât pereții jupuiți și ușile peste care cineva bătuse în cuie niște scânduri putrezite și ele.

A recunoscut greu casa bunicii Victoria, în curțile vecinilor de altădată s-au adunat resturi de cărămizi și iarba înaltă se ridicase deasupra magaziilor prăbușite și ele. Poarta mică, de la curtea bunicii, se sprijinea într-o singură balama, iar din bucătăria de vară ieșea fum, un câine prăpădit l-a privit pe Ștefan, l-a adulmecat câteva secunde și s-a așezat plictisit în fața scândurilor care alcătuiseră, cândva, cotețul lui înghesuit. Bunica Victoria era așezată pe un scaun șontorog, te așteptai să se rupă în bucăți, s-a uitat la Ștefan de parcă ar fi privit prin el până departe, spre muntele din spatele casei. A tușit îndelung, apoi s-a șters cu o bucată curată de pânză.

– Ștefane, tu ești, mamă? Mi-a spus Dimitrie că vii…

– Eu sunt, bunico, s-a gâtuit vocea nepotului, care a rămas cu rucsacul greu pe umeri, într-un echilibru întrebător.

– Dă aia jos, a mai zis bunica. Ce mare te-ai făcut, a spus fără să se oprească, curăța un cartof cu un cuțit tocit, iar mâinile îi tremurau și cojile s-au adunat într-o grămadă, la picioarele ei.

Câinele se apropiase și căuta, cu botul umed, printre resturile strecurate în iarbă.

– O să stau mai mult pe aici, mă primești?

Bunica i-a zâmbit sau, cel puțin așa i s-a părut, apoi și-a șters fața cu bucata de prosop de pe genunchi, și-a ascuns gura știrbă sub obiectul înflorat și moale. Și-a dat vălul deoparte și l-a privit pe Ștefan cu o mirare limpede, ochii i-au scânteiat cu încleștări spre tâmplele palide, toate au stârnit în Ștefan neliniști vechi și a continuat să clipească fără încetare, așa cum făcea el atunci când se pierdea printre oameni.

– N-ai mai venit de multă vreme, a continuat bunica Victoria.

– Da, de opt ani, am fost plecat, o să-ți spun eu mai târziu.

– Păi, a zis ea, știu… De la Dimitrie…

Până târziu în noapte, bunica i-a povestit despre lumea de acolo, ea avea 90 de ani, se mișca greu, cu două bețe noduroase în mâini, dar toate lucrurile vegheau, curate și aliniate, pe rafturile acoperite cu hârtie groasă, lucioasă.

– Am mai rămas trei familii, a zis bunica, vecinul Igor, are și el vreo 92 de ani, două case mai la vale e vărul tău, Dimitrie, cu mama Ana, care e la pat de doi ani.

– Atât? a întrebat Ștefan uimit.

Bunica a ridicat din umeri. O memorie precisă a strecurat ea în cuvintele adunate în noaptea de toamnă, întunericul învăluise bucătăria joasă, abia dacă se mai zărea o lumină palidă, dincolo de fereastră, iar Ștefan a bănuit cum îl caută, nehotărâtă, alinarea de care avea nevoie și pe care o visase. Bunica l-a ascultat, Ștefan și-a amintit că nu-i plăcea prea mult să vorbească, e scumpă la vorbă, chicotea bunicul, atunci, de mult, când curățau porumbul pentru animale, iar Ștefan se juca pe lângă ei. Numai că bunica a simțit îndoielile din mintea nepotului rătăcit printr-un deșert de nisip mișcător.

– Hai, la culcare, l-a îndemnat ea, ridicându-se greu, sprijinită în cârjele improvizate, dar ocupată să mai așeze câteva lucruri la locul lor.

Ștefan a adormit repede, camera de la drum era neschimbată, mirosea a levănțică, așternutul aspru era curat, a simțit adierea de săpun de casă, pe care bunica îl făcea în tuciurile mari și afumate. Toată copilăria i s-a întors la miez de noapte și, după multă vreme, a dormit fără vise și fără coșmaruri.

S-a sculat devreme, abia răsărise soarele, auzea cum se agită pădurea sus, la marginea grădinii care urca peste dealul încă verde de la casa bunicii. Erau afară, pe masa cu trei picioare era așezată o cană mare, cu lapte, abia muls de la vaca pe care bunica Victoria o lăsase prin curte și păștea la câțiva metri de ei.

– De maică-ta ce mai știi? l-a întrebat bunica, mușcând greu dintr-o bucată de pâine veche.

– Am fost să o văd, i-a răspuns Ștefan.

– Unde?

– Acolo, la Târgșor, adică la pușcărie. Mai are vreo doi ani de stat.

– Neisprăvita… a oftat bătrâna.

A scârțâit poarta, l-au văzut pe vecinul, pe moș Igor, arăta ca un băț de slab, cum zicea tot bunica, dar se mișca sprinten și drept, la cei 92 de ani pe care-i avea. Era neschimbat, Ștefan și-l amintea din verile pe care le petrecuse aici, cu aceeași barbă încâlcită, cu mustața umflată, dincolo de care puteai doar să bănuiești gingiile lipsite de dinți. Plecau amândoi prin pădure, după ciuperci, după afine, uneori se întorceau abia spre seară, moș Igor îi spunea povești inventate de el, avea în traistă bucăți mici de zahăr candel, erau cele mai frumoase zile din copilărie pe care Ștefan le păstrase neatinse.

Privindu-l așezat lângă bunica, pe un alt scaun șontorog, gata să se înfigă în pământul moale, Ștefan ar fi vrut să întrebe pe cineva: dacă viața noastră este doar o trecere neînsemnată, o clipă sau o zi oarecare, de ce căutăm cu toții și ceasul care urmează, cel care vine peste noi? Un prieten bătrân din Paris, care vindea cărți vechi și ilustrate îngălbenite, în fața blocului în care Ștefan locuise cu Sibyle, îi repetase de multe ori că veșnicia ar fi mai bună decât viața care ne e dată. Râsul filosofului de ocazie, de pe trotuarul din Montmartre, se rotea în jurul capului său mic, iar vocea i se frângea brusc, pe lângă urechea înghețată a prietenului tânăr, coborât de la ultimul etaj al blocului vechi, în care mirosul de igrasie se amesteca cu cel al sosurilor din restaurantul de la parter. Pierre, bătrânul de pe trotuar, nu reușea niciodată să-și înalțe capul dintre vechiturile lui, nici brațele nu le putea mișca prea ușor, cerul Parisului se lăsa peste umbra lui uscată și cocoșată, chiar și nasul era înfipt în asfaltul cenușiu, iar Ștefan vedea cum îi crăpau cuvintele în salutul vesel din fiecare dimineață.

Tot așa a simțit și în curtea bunicii Victoria, privindu-l pe moș Igor, cu mâinile încleștate pe cana cu lapte adusă de bătrâna lui vecină.

– Tu trebuie să fii Ștefan, a zis moș Igor, lăsând câteva urme de lapte să se adune în firele lungi ale mustății.

– El e, s-a grăbit bunica să-i răspundă, doar nu l-ai uitat.

– N-a mai fost de mult pe aici.

– Am fost plecat, moș Igor, mulți ani, prin tot felul de țări, Franța, Albania, pe la americani…

L-au uimit luciditatea bătrânului și memoria lui întreagă. I-a vorbit despre satele fictive din munții lor, chiar așa le-a numit.

– Sunt pe hartă, nepoate, dar numai acolo…

A văzut și el, la venire, satul nu mai păstra decât ruinele caselor pline de viață pe vremuri. El ar fi vrut să le mai spună că au rămas doar amintirile, dar nu și-a găsit nici cuvintele potrivite și nici nevoia de dialog nu era acolo, în preajma celor doi bătrâni aplecați spre masa din lemn, cu urme de lapte și mămăligă uscată.

– La noi, a continuat bunica, de parcă ar fi vrut să-l mustre pe nepotul încruntat, n-au mai rămas nici măcar pietrele de temelie ale caselor, le-au furat unii cu niște căruțe urâte.

– Mai ții minte iarna aia în care ai venit cu mama ta pe aici? l-a întrebat moș Igor.

– Sigur, i-a răspuns, a fost zăpadă mare, știu că mergeam pe deasupra gardurilor, am săpat tunele ca să ajungem spre biserică.

În zilele care au urmat avea să vadă multe dintre locurile vechi, doar o troiță putrezită, din lemn, mai amintea că acolo au fost, nu de mult, gospodării, animale, copii, case. Și vise…

– În sat, i-a zis moș Igor, pe care îl vedea în fiecare zi, erau vreo 40 de case și se descurca lumea, strângeam de toate vara, puneam varză și murături, aveam cartofi, lapte, brânză, tăiam câte doi porci, ne ajungeau toată iarna.

– Și la bunica era tot așa, a dat încet din cap Ștefan.

Bătrânul îi adusese câțiva faguri plini cu miere, mai avea vreo zece stupi și încă mai putea să se lupte cu ramele pline cu albine, chiar dacă toate cutiile acelea erau înclinate spre pământul de sub ele.

Peste drum de casa bunicii Victoria a fost școala mică, avea două încăperi joase din care au rămas lespezile din fundație, trei trepte din beton și o anexă din lemn, în curtea din spate. Ștefan a împins ușa care abia se mai sprijinea în tocul putrezit și a găsit, pe jos, manuale rupte, un caiet de caligrafie și un rest de glob pământesc plin de furnici. O haită mică de câini a spart liniștea din rămășițele de sat al bunicii.

– S-au dus toți de pe aici, a fost o vatră bună, dar oamenii au plecat care încotro, i-a zis bunica. El îi povestise despre ceea ce a văzut dintr-un capăt în celălalt al satului.

Bunica nu mai ieșise din curte de câțiva ani, o dată pe lună îi aducea Dimitrie, care pleca cu trenul la oraș, ceva mâncare și lumânări, se oprea în centrul comunei, la vreo opt kilometri, îi lua ajutorul de la primărie, câteva cutii cu pastile, pe rețeta scrisă în grabă de doctorița, bătrână și ea, care nu mai avea putere să ajungă vreodată prin satul lor.

– Da, Ștefane, mai zicea bunica, e bine când ești sănătos, poți să te miști încoace, încolo, dar când ești bolnav e rău pe aici, poți să și mori, că nu vine nimeni după tine.

Bunica spunea rar o rugăciune, mereu aceeași, Ștefan încă simțea, la cei aproape 30 de ani, în vorbele ei, ceva apropiat și ocrotitor, avea mare nevoie de singurătate și toate îi păreau o ispită fără legătură cu lucrurile din jur. A înțeles că fugea

de frica altora, căuta încrederea numai în gândurile lui, era nefericit și nu-și mai dorea altceva decât să păstreze îndoielile vechi despre oamenii pe care-i întâlnise, uneori fără să vrea, în lungile rătăciri ale ultimilor ani.

În camera pe care bunica i-a pregătit-o de parcă și-ar fi regăsit energia de altădată, mirosea și a gutui, și a busuioc uscat. Ștefan a tăiat lemnele pentru iarnă, a mers de câteva ori în oraș, din halta părăsită și singuratică, avea încă bani destui pe cardul lui în valută, a răsfățat-o pe bunica cu bunătăți de sărbători și a tăiat, împreună cu vărul Dimitrie, un porc crescut de el în curtea din apropierea casei bunicii. Vărul Dimitrie locuia cu mama lui, tușa Ana, cumnata bunicii, care stătea mai mult în pat, bolnavă de câțiva ani buni. Era mai *tânără*, abia trecuse de 80 de ani…

A rămas toată iarna la bunica Victoria, uneori privea din curtea acoperită de zăpadă cerul de culoarea laptelui și norii frumoși care pluteau spre răsărit și își imagina ce gândeau oamenii altădată despre toate frământările lui. În singurătatea locului uitat de lume, pentru Ștefan figura celorlalți s-a prefăcut în ramură uscată, nu găsea niciun răspuns la îndoielile care l-au cuprins. S-a îndepărtat de puținele urme de viață din trecutul lui, de parcă s-ar fi lovit de un zid înalt, și toate câte au fost i-au părut mărunte și de prisos.

Atunci când a putut să ajungă până la tren, a mers în orașul în care mai erau câteva rude ale bunicii, le-a căutat, a fost primit bine, a rămas o săptămână după anul nou, a umplut rucsacul și încă alte genți mai mici, cu dulciuri, portocale, cadouri de la rude pentru bunica lor, dar Ștefan a așteptat, ca de fiecare dată, să se întoarcă în camera mică și călduroasă din casa pe care o regăsise, ca pe un refugiu de iarnă grea. Restul zilelor, în iarna care acoperise totul, drumuri, munte, defileul din apropiere, le-a petrecut alături de vărul Dimitrie. Era o figură, cum zicea bunica, era mereu uimit că cineva și-a mai adus aminte de el, fără motiv, cum spunea, fără interes, din inimă curată. Dimitrie era cuprins, mai ales dimineața, de o tulburare pe care Ștefan n-a reușit să o înțeleagă în primele zile, dar nici nu a încercat prea des să o facă. Dimitrie avea o istorie întreagă care-i părea vărului său mult mai tânăr fără o logică precisă și fără sens, deși toate lucrurile s-au aliniat domol în anotimpul rece din preajma muntelui acoperit și el de zăpezi uriașe.

– Băi Ștefane, îi zicea în camera lui înțesată cu mii de cărți și reviste vechi, eu am trăit pentru vreo zece oameni la un loc.

Cocea floricele în cuptorul sobei din bucătărie, fierbea o cană mare cu vin, în care pluteau feliile de mere pădurețe, acre și cu un parfum care umplea camera pentru tot restul zilei și avea cu Ștefan discuții lungi, mereu până dincolo de miezul nopții.

– Ți-am mai povestit, am fost student la Litere până când m-am plictisit, am plecat prin anul doi. Am suplinit prin zona noastră, prin școlile din satele din împrejurimi. Aveam trei, patru elevi, îi învățam să scrie și să citească.

Privindu-l și ascultându-l, Ștefan își spunea că fiecare lucru ar trebui să-și aibă locul lui, ca și toate celelalte din lume. Cam așa credea și vărul Dimitrie, holtei ramolit, cum îl alinta mama Ana, atunci când mai înțelegea ceva din viața lor în creierul munților. Bunica Victoria se mira, uneori, că nepotul ei pierde nopțile pe la Dimitrie, dar o făcea fără patimă, doar ca să mai schimbe câteva vorbe cu musafirul din camera de la drum, camera *d-ali bune*, cum o numea ea.

– Toți zic că trebuie să respectăm rânduielile. Nu e așa, Ștefane…

– De ce nu e?

– Păi, mormăia Dimitrie, cu gura plină de floricele, nu e mai bine să ne folosim de toate, fără să le risipim prea tare?

Ștefan îl invidia pentru libertatea lui nedeslușită, devenise tot mai îngăduitor cu ceea ce i-a povestit din viața lui ametită. Mici bucurii îi ademeniseră pe cei doi veri, acolo, la marginea lumii, pierduți în apăsarea muntelui prădat de zăpada uriașă și sclipitoare.

– Vere, i-a mai zis, am fost treizeci de ani învățător pe aici, dar acum zece ani am intrat într-o mănăstire.

– Nu știam, s-a mirat Ștefan.

– Nici nu aveai cum, nu știe nimeni, nici tușa Victoria, nici chiar mama Ana.

Mama Ana era soră cu bunicul lui Ștefan, era cumnata bunicii Victoria, bolea de mulți ani într-o cameră întunecată, Dimitrie o îngrijea în fiecare zi, ea scotea doar niște strigăte neclare, pe care și Ștefan le auzea, uneori, din apropierea locului în care stătea de vorbă cu vărul Dimitrie.

Ultima dată când a mai putut să ajungă la oraș, Ștefan a cumpărat și câteva cărți. I-a dat vărului Dimitrie să citească romanul *Băiatul cu pijamale în dungi* de John Boyne, un scriitor irlandez de 46 de ani, a cărui carte s-a vândut în peste șase milioane de exemplare. Bruno era un băiețel de nouă ani, iar tatăl lui conducea un lagăr nazist, în Polonia. El nu înțelegea nimic din ceea ce se petrecea dincolo de gardul cu sârmă ghimpată, pe care îl vedea pe fereastra casei lui și a familiei Comandantului. Ochii lui, deschiși spre lumea necunoscută din jur, cercetau imagini, fapte, tablouri cu mii de oameni, toți cu *„pijamale în dungi”*. Apoi, într-o zi, la marginea gardului înalt l-a cunoscut pe Shmuel, un alt băiețel, trist și condamnat să poarte aceleași pijamale ciudate. Era o poveste despre prietenia dintre doi copii care trec de la candoarea vârstei lor la o maturizare galopantă și crâncenă, o poveste despre

pierderea inocenței, scrisă cu mintea și sufletul unui copil al cărui tată purta o uniformă sclipitoare, se întâlnea cu Fury, cum înțelegea băiatul că se numea omul cu mustăcioară inutilă. *„El conduce țara, idiotule”,* îi striga sora mai mare a lui Bruno, un *Caz de Fără Speranță*, cum o numea băiatul de nouă ani. Era o poveste despre ororile războiului, dar și despre prietenie, văzută prin ochii a doi băieței. Iar finalul e dincolo de bine și de rău… Desigur, spune autorul, toate acestea s-au întâmplat cu mult timp în urmă și nimic asemănător nu mai trebuie să se întâmple vreodată. Nici acum și niciodată!

– Numai bună de citit aici la noi, i-a zis Dimitrie în seara următoare, aducând o tavă cu mere coapte, fierbinți, abia scoase din cuptorul sobei cu plită din bucătărie, peste care a turnat un praf de scorțișoară dintr-o cutie metalică cu capacul ușor ruginit pe margini.

– Bunica Victoria zicea că ai plecat de aici acum câțiva ani.

– Așa zicea? a întrebat Dimitrie, amestecând cu o linguriță bucățile rumenite din farfurie. Da, ți-am spus, am stat la o mănăstire vreo cinci luni. Nu era de mine…

Dumnezeu le vorbea celor doi, din povestea vărului Dimitrie. *„Am păstrat prea multă tăcere”*, venea de undeva o voce înghețată și tremurătoare.

– Eu chiar am simțit o dragoste nemărginită pentru El, așa cum un bărbat este fascinat de chipul iubitei lui, crede-mă…

– Și atunci de ce n-ai rămas acolo? l-a întrebat Ștefan.

– Pentru că n-am știut să mai aștept și pentru că am fost copleșit de tăcerea lui Dumnezeu.

– Cum așa, de ce tăcere?

– Așa… Eu sunt și acum fascinat de chipul lui Iisus, a continuat vărul Dimitrie.

– Care chip?

– Nu știu, îl văd numai eu.

I s-au făcut ochii mici. Ștefan i-a urmărit la lumina chioară a lămpii cu gaz de pe marginea bufetului încărcat cu pahare și vase din porțelan ieftin. I-a vorbit despre un Dumnezeu care a rămas tăcut în fața jertfelor atât de nemiloase care i s-au adus.

– Mie așa mi s-a părut, că Dumnezeu a rămas cu mâinile încrucișate, a ascultat glasurile îndurerate ale oamenilor, care s-au înălțat până la cer și a tăcut. De ce?

Ce să-i răspundă? Ștefan era și el amestecat în îndoielile pe care i le aduna vărul Dimitrie, chiar și pereții camerei plini cu toate cărțile acelea vechi și roase de vreme îi trimiteau un fel de ceață din toate unghiurile lor, îi arătau că plutesc, cumva, printre suferințe inventate și nedumeriri adevărate. Dimitrie i-a vorbit tot mai mult despre viața la mănăstire, despre rânduielile de acolo, i-a povestit despre călugărul Arsenie, despre starețul Ghenadie și părintele Ghelase.

– Mănăstirea e aproape de noi, sunt vreo 30 de kilometri până acolo.

– Poate că mergem când s-o mai topi zăpada, i-a propus Ștefan într-o seară.

– Eu nu, poți să te duci și fără mine…

Timpul meu, i-a citit Dimitrie pe la sfârșitul lui februarie, dintr-un caiet al lui, pe care l-a scos dintre două cărți mari, *a început să trădeze sufletul din cauza acestui trai liniștit, probabil că asta și aștepta.* Imaginile scurse dintre cuvintele lui Dimitrie, așezate peste privirile obosite de atâta zăpadă sclipitoare, i-au provocat lui Ștefan o amețeală intensă, mereu aceeași dar la ore diferite. Uneori, noaptea prevestea ceva rău, două jumătăți pustii de lună i-au apărut pe fereastra camerei de la drum, în care focul se stinsese de mult în sobă și se făcuse frig. O auzea pe bunica în camera de alături, ofta și vorbea prin somn, se mișca greu spre bucătărie, să mai pună un lemn la soba cu plita încinsă, pe care apa fierbinte nu se termina niciodată. *Așa e și cu noi*, își amintea cuvintele vărului plin de trufia singurătății din satul părăsit de oameni, *grijile trebuie să ne rămână întregi*.

A venit primăvara, s-au topit zăpezile mari, Ștefan s-a dus prima dată la mănăstire, în vizită, pe la sfârșitul lui martie. Călugărul Arsenie l-a privit scurt, el a lăsat capul în jos, se temea de ceva și arunca umbrele unei tăceri obișnuite. Totuși, fața lui Ștefan era fericită, frăgezită de aerul încă rece din care venise.

Fragment din romanul cu același titlu, în pregătire

”Casa bunicii era la jumătatea satului, Ștefan a privit aiurit locurile vechi, toate clădirile erau părăsite, găurile ca niște dinți cariați rămăseseră în locul ușilor și ferestrelor, urme de garduri și porți prăbușite erau învelite în bălării groase și pline de noroi închegat.”

Roman

MARDIN, MĂTASEA DE PE TĂLPILE EI

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă
Spania

– Neșe! Vocea venea de undeva, nu putea ști dacă era cineva în fața casei ori un pic mai departe, la întrarea în sat.

– Neșe! Venea dintr-altă parte. Fără perdele, putea vedea strada. Pustie. Și întunecoasă. Nici luna plină nu reușea să lumineze satul ăsta amărât. Intrarea în sat, cimitirul, biserica, o răscruce de drumuri, niște câini care, ciudat, nu lătrau, deși ar fi trebuit, mai ales că vocea era străină satului, ea nu o mai auzise niciodată și, dacă tatăl ei n-ar fi dormit ca un pietroi, ar fi putut confirma că aici este ceva necurat la mijloc.

– Neșe! Mai aproape de ferestruica din curte. Era un bărbat? Ori o femeie mai bărbătoasă? Și dacă era în ocolul lor, cum Dumnezeu sărise poarta? Tatăl ei avea aproape doi metri și nu sărise niciodată, nici beat, nici treaz, peste poarta de lemn. O lua pe ocolite, pe câmp, apoi prin fundul grădinilor, gardul lor nu era înalt, mai aveau și o portiță măruntă, legată cu sfoară, pentru că nimeni nu-și mai aducea aminte unde ascunseseră cheia. Maică-sa hotărâse că poarta rămâne legată de stâlp, pentru că, argumentase ea, cine-i hoț știe cum să-și facă drum în ocolul lor. De fapt, ea se referea la Moriko, iubita tatei, care era o hoață din dragoste, lucru greu de priceput când ai cinci ani și nu-ți place deloc Moriko, pentru că din cauza ei plângea maică-sa noaptea și urmau certuri groaznice ziua. Vocea nu se mai auzea. Coborî din pat încet, ca motanul negru când vedea o pasăre în ocol, cu toate simțurile încordate și, așa desculță, ieși afară. Luna era la locul ei. Fântâna avea o umbră rotundă, piersicul acoperea toată intrarea din față, pustiu, nici bufnița nu striga, Moriko nu prea avea unde să se ascundă, iar de partea cealaltă cele două camere aveau ușile larg deschise. Taică-su sforăia groaznic, nici strigoii nu s-ar fi încumetat să intre în casă, parcă era o drujbă bătrână, dar care mai putea tăia lemnele pentru iarnă. Ridică ochii spre lună. Era deasupra colinei, deci peste cimitir, de un galben decolorat, dar sclipicios, aceeași lună de fiecare noapte, locul unde căuta mereu ceva, deși cei din sat spuneau că acolo se duc numai sufletele strigoilor. Ea nu se temea de nefericiții strigoi, îi credea abătuți din cauza cozilor lor, hăituiți de oameni și câinii satului. Nici ei nu i-ar fi plăcut să poarte o coadă cu ea, bine presată sub chiloții cu două numere mai mici, deși nu toți aveau cozi adevărate, zicea doamna Karolina, cei mai mulți aveau un petec închis la culoare, ca un nasture de palton, din care creșteau câteva fire de păr. Doamna Karolina era infirmiera și moașa satului, ea îi știa pe toți și, cum Dumnezeu o făcuse și extrem de vorbăreață, de la ea se afla ce semne sunt pe corpul noilor veniți pe lume și cam ce ar însemna asta pentru viitorul lor. Vărul meu avea un strugure de toată frumusețea, „bețiv cu diplomă, zicea doamna Karolina, când îl vedea jucând fotbal în curtea școlii, i se va trage de la strugure, zicea, finuț, simpatic, citit, dar…”. Și cu cât creștea, strugurele era cu el, se potriveau prezicerile, vărul Bazilius bea pe rupte, în vreme ce blestematul de strugure îi ruina viața. Cândva, ea mai era încă la școala din sat, sărmanul văr, beat și îndrăgostit, a făcut nu știu ce acrobații pe o barcă furată și l-au găsit după câteva zile într-un alt sat, mort, dar strugurele nu-i dispăruse de pe piciorul drept.

Ea avea o pată închisă, ca nisipul deșertului, o palmă deasupra genunchiului stâng. Moașa zicea că-i un cartof și că ar trebui să se bucure. Poate nu o duce capul, rămâne la capre, dar nu va muri niciodată de foame. La început nu a prea înțeles, dar, pentru că istoria cartofului trecuse de apa râului și ajunsese la farmacia de plante a domnului Fischer, a fost a mia oară informată despre norocul căzut pe capul ei și, în tăcere, și-a acceptat soarta. Deși ideea nu-i plăcea de loc. Iubea caprele și nu i-ar fi picat bine să le piardă, dar numai cu caprele nu putea ajunge nici până în oraș, cu autobuzul, ca o doamnă, iar despre o aterizare pe lună nici nu se discuta, așa că se încăpățâna să creadă că pata ei avea ceva cu

cartoful de toate zilele. Făcuse o adevărată psihoză, ea, cartoful, caprele, luna care se îndepărta refuzând să-i dea cel mai mic semn că știe de existența ei, chiar dacă era o mânuță de om, săracă și fără importanță pentru universul misterios unde se lăfăia, ca unică regină, seară de seară.

– Îmi rad cartoful! Declarația era oficială și foarte serioasă. Era dimineață. Taică-su nu era nici adormit, nici beat, maică-sa era pe punctul să plece pe câmp, cald de iunie, grădina plină de flori, ceaiul de mentă mirosea puternic, mâncau cartofi prăjiți și ouă, pentru că altceva mai bun nu aveau.

– Eu îmi rad cartoful!

– Cu ce?

– Cu o piatră.

– Ești nebună? Tată furios. Mamă neajutorată.

– De ce?

– Pentru că eu nu vreau să am soarta vărului.

– Asta nu-i normală și de vină ești tu! Maică-sa era din ce în ce mai speriată.

– Eu? Doamna Karolina i-a băgat tâmpeniile astea în cap. Aici avea dreptate. Tot ce auzise era că nu poate trece de cartof.

– Arată-mi piciorul, urlă taică-su. Amândoi cu ochii pe ea. Pata era acolo.

– Nu te-ai gândit că poate fi o hartă, zise taică-su, doamna Karolina este o tâmpită, aici este o hartă, zise, am să caut până găsesc dovada. La școală era o hartă a lumii. O văzuse și ea. Rochia peste genunchi, o palmă ușoară peste cap, hohote de râs, trântit de uși, era eliberată, era o țară, poate un oraș, dar nu un cartof. Acum putea ajunge pe lună. Scăpase de blestemul cartofului.

– Neșe, auzi în spatele ei o șoaptă slabă de tot, ca mienatul motanului. Stătea exact sub piersic, în fața mesei de lemn cu picioarele înfipte adânc în pământ, locul sfânt unde se mânca dimineața și seara, pentru prânz nefiind bani suficienți, locul unde se întâlneau cu cei mai apropiați, dar și cu bărbatul de la oraș care venea să încaseze impozitul în zile când ei nu aveau nici bani de pâine și dacă nu ar fi fost sora tatălui, ar fi murit de foame. Ea îi lua la ea acasă, îi servea cu tot ce avea, o ciorbă era întotdeauna binevenită, uneori și o prăjitură sau o limonadă rece. Lor le murise fiul în război, erau singuri și nefericiți, scriseseră zeci de scrisori peste tot, dar nimeni nu le răspundea. Ultimul semn de viață venea de la Cotul Donului, un camarad le scrisese că-l văzuse căzând de pe cal în apă, că ei fugeau, dar auzeau în spatele lor urletele celor căzuți, nu se puteau opri, fugeau de rupeau pământul cu rușii după ei. Când erau destul de departe, s-a oprit, dar în urma lui nu mai era decât sânge. Muriseră toți. Se mai putea auzi cum trăgeau în apă. Până aici mergea povestea. Erau tineri, nimeni nu știa ce mai aveau de apărat. Erau soldați. Fugeau de ruși? Sau fugeau de moarte? Alte știri nu aveau. Mătușa făcea mâncare pentru trei, îi aștepta întoarcerea, ea îl credea viu, rănit, prizonier, dar viu. Lucra pământul și grădina, se culca rugându-se, dormea cu poarta deschisă, pentru că el nu avea cheie și ea mai credea în minuni. Patul unchiului devenise patul ei. Cumva, de când a început să priceapă, trăia soarta acestui tânăr frumos căzut în valurile Donului. Se uită din nou spre lună. Un nor o acoperise. Spre sud cerul începuse să se deschidă ca o perdea lăsând o lumină stranie între cele două bucăți.

Văzu capul unui bătrân ce zicea ceva, nu pricepea, era înțepenită de spaimă, vroia să intre în casă, dar ceva o ținea pe loc. Se uită la el ca la una dintre icoanele din biserica veche, era acolo, între perdelele cerului, nu visa. Închise ochii. Numără până la cinci. Când îi deschise, bătrânul nu mai era. În locul lui apăru ceva scris, trei rânduri, nici asta nu pricepea, nu semăna cu ce văzuse ea în Abecedarul lui Marcel, parcă erau flori și linii, niște desene complicate care precis nu îi erau destinate ei. Apoi văzu flăcări, scrisul negru, ars, înghițit, numai flăcări înalte și o liniște de mormânt. Îi tremurau picioarele de groază și căzu lângă scaun.

– Ce faci aici, auzi vocea mamei, ai căzut cu scaunul, ce cauți aici la ora asta? Nu știu ce să răspundă. Începu să plângă.

– Vorbește, strigă maică-sa, ce cauți afară la ora asta?

– Cine este Neșe?

– Iar ți-a povestit unchiul Solomon povești de groază?

– Nu, zise, am văzut cum arde cerul și tot ce era scris pe el. Plânsul ei îl trezise pe taică-su. El nu era furios.

– Iar ai vorbit cu luna?

– Nu, zise, am văzut numai flăcări.

– Acum intră în pat. Bea un pahar de apă și încearcă să dormi. După cum văd eu, cerul este la locul lui. Încă n-au apucat rușii să scrie pe el.

– Ai visat urât, zise maică-sa, a fost numai un vis.

Intră în pat și închise ochii. Întuneric. Liniște. Niciun câine. Niciun strigoi. Poate chiar a visat. Era numai un copil. Când se trezi, cântau vrăbiile în piersic.

Unchiul Solomon avea o vie, două holde și o grădină în spatele casei. O lucra împreună cu nevastă-sa, mătușa ei. Încă nu începuse povestea cu munca colectivă, masa la cantină, binefacerile îngrășămintelor chimice, care făceau să crească porumbul cât casa, uciderea cailor, pentru că se inventaseră alți cai putere pentru viitorul țăranilor. „A avut și războiul partea lui bună", ziceau cei care se ocupau cu propaganda exportată. Taică-su își răsucea tabacul într-o ruptură de ziar, își lăsa cumnatul să-i povestească cu lux de amănunte ce doreau orășenii, trăgea fumul în piept și îl arunca afară făcând din el cercuri ciudate, un da, un vai, un ba, nu cred, apoi scuipa cu năduf pe iarbă și o trimitea pe maică-sa să coboare în pivniță și să aducă un pic de tărie și niște slănină. Pe ea o trimitea în grădină să aducă ceapă verde și castraveți.

Unchiul Solomon se așeza ca orice om cumpătat la masa de lemn, paharele se goleau destul de repede, își urau sănătate și noroc și, după ce-i făceau praf pe „eliberatorii" din oraș, se ocupau de fetele vieneze, alea cu paprica în sânge, deci corcite cu unguroaicele de peste drum, râdeau ca niște puștani și pe ea o trimiteau să se joace pe uliță, de parcă fetele din Viena erau mai importante ca tătucul Stalin. De el vorbeau pe șoptite, scuipau și, după câte înțelegea ea, era o altă poveste decât cea auzită la școala din sat. Unchiul Solomon era un om ciudat. Părea bătrân și ea nu-și putea închipui cum ar fi arătat acest om în anii lui buni. Pe vremea aceea toți din familia ei păreau bătrâni. Dacă ar fi știut unde este lacul în care intrai bătrân și ieșeai afară frumos și tânăr ca un boboc de trandafir, ea ar fi renunțat la viața pe lună și i-ar fi luat cu forța acolo. O baie zdravănă și toate problemele acestor oameni loviți de soartă ar fi aparținut trecutului. Unchiul Solomon și mătușa ei și-ar fi întâlnit fiul pierdut în apa Donului, tatăl ei i-ar fi închis lui Moriko ușa grădinii și ar fi iubit-o la nebunie pe nevastă-sa, mama ei, iar blonda ei mamă n-ar mai fi miorlăit după-amiezi întregi între munții de cânepă pusă la uscat, cântând ceva, regie proprie, despre o dragoste sfâșietor de tristă că până și ea, la cruzii ei ani, intra în panică. Ce mai, azilul ăsta de nebuni s-ar fi transformat într-un cămin cultural, ar fi râs toți, s-ar fi iubit toți și, dacă ar fi trebuit să-l crezi pe autorul poveștii, ar fi trăit mult de tot, pentru că până și Dumnezeu ar fi uitat de ei. Dar ea habar nu avea unde este acest izvor al vieții veșnice și nici Unchiul Solomon nu știa. Așa că trebuia să-i suporte pe toți și ei pe ea.

Noroc mare cu poveștile unchiului ei. Lumea lui era așa de misterioasă că până și moartea începea să semene cu o a doua viață. Sultanul amenința, ba chiar mai omora pe câte cineva care, ciudat, apărea într-o altă poveste, ca omul fără nume călătorind în timp și spațiu. Sultanul avea un palat mare, că se putea apropia de cer de pe turnurile lui aurite, dar, la urma urmei, zicea unchiul Solomon, era un om ca toți oamenii, bogat și nefericit, dormea, respira și trăia ca noi, ura mai mult, pentru că avea inima închisă, dar visa și mai mult cu eliberarea lui din această viață de blestem. Așa, ca ea. Ea era săracă, casa lor era bătrână, aproape pe ducă, mereu îi reparau acoperișul, cu tot optimismul eliberatorilor, țiglele erau tare greu de cumpărat, de parcă le foloseră pe front în locul gloanțelor. Visele ei erau ca niște minuni ce trebuiau tălmăcite, fiind aproape nepământești. Ireale, vise pe care nu le putea împărți cu nimeni, pentru că lumea ar fi urcat-o în căruță, luând drumul spre doctorul de nebuni, unde o duceau și pe Sofia când zicea că o fugăresc sute de iepuri pe câmp. O trăise pe pielea ei cu un an în urmă. Sofia venise la ei speriată ca de bombe, bineînțeles iepurii erau de vină și ea, profitând că ai ei nu erau în casă, o porni pe drumul orașului cu o bâtă de două ori mai mare ca ea și o funie pe care o avea. Iepurii plecaseră. Nici după patru kilometri nu întâlniseră nimic. Cineva le văzuse la marginea unui pârâu plin de ventuze și informase familia.

– Ce cauți tu aici, auzi vocea aspră a mamei, cu nebuna asta?

– Căutam iepurii…

– Eu nu văd nimic, strigă maică-sa, acasă cu tine! Apoi, ca și când s-ar fi simțit vinovată că era așa de rea cu Sofia, se întoarse ușor spre ea, o mângâie pe păr și o liniști jurându-i că poate merge liniștită acasă, pentru că tot câmpul este liber de iepuri. A doua zi plecară la doctorul de nebuni, întrebând de o mie de ori dacă boala Sofiei era contagioasă. Nu era. Dar goana după animăluțele astea a continuat ani în șir, pe ascuns, până la moartea Sofiei. Nu a reușit să descopere marele secret al nebuniei, dar nici ca persoană matură nu s-a dat bătută. Singurul care îi știa visele era unchiul Solomon, cel mai ciudat bărbat din sat, care umbla cu o brișcă la curea și cu o alta la bocanc, amenințând în glumă că face prăpăd între copiii satului dacă ne prinde că-i furăm ceva din grădină. „Ui, ui, ui că vin acu, călare pă Vânătu!", striga cum ieșea în drum, avertizare absolută, și copiii, jucându-se pe uliță, o rupeau la fugă în Berc sau în spatele unei porți până trecea jandarmul austriac, cum îl numea lumea. Vânătu fusese un cal al jandarmeriei, de care el se atașase puternic, pentru că Viena era mare și frumoasă, dar satul lui, cloaca asta de șerpi, unii blânzi, de casă, alții veninoși, nu îi lăsa inima în pace. Cele două bricege, salvatoarele vieții lui, cum le alinta el, le cumpărase acolo, în lumea asta ciudată, pentru că slănina, ceapa, castravetele și roșiile nu se puteau savura decât după obiceiul de-acasă. Le tăia, povestea, una după alta, bucată cu bucată, mușca din pâinea caldă și înfigea brișca în slănină, o ducea cu mare grijă la gură, apoi urmau tomatele, castravetele și ceapa verde. Doamne, zicea mestecând cu ochii închiși, lasă-mă să mestec încet, pentru că începeau să-i zboare amintirile în față, ca un film colorat, toate anotimpurile și toți oamenii satului adunați într-o înghițitură.

Los Alcazares, Murcia, Spania

„Visele ei erau ca niște minuni ce trebuiau tălmăcite, fiind aproape nepământești. Ireale, vise pe care nu le putea împărți cu nimeni…"

Roman

NICI TU NU TE-AI SCHIMBAT

fragmente

Aceste texte – capitole dintr-un roman pentru adolescenți și adulți care se simt tineri (***Nici tu nu te-ai schimbat***, titlu provizoriu) – aparțin membrilor **Grupului catehetic „Credință fără granițe”**.

Ideea cărții s-a născut în cadrul **Proiectului „Credință fără granițe”** care s-a desfășurat în contextul declarării anului 2021 ca *Anul omagial al pastorației românilor din afara granițelor României*, de către Sectorul Teologic-Educațional al Patriarhiei Române. Proiectul și-a propus realizarea unor activități catehetice cu caracter educațional și cultural-artistic derulate în comun de grupe de copii și tineri din țară și străinătate.

Activitățile proiectului nostru au reunit două grupe catehetice:

1. Grupul catehetic al Centrului de tineret „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din Moniom, România, coordonatori: Pr. Mihai Ciucur și prof. Georgiana Ciucur.

2. Grupul catehetic „Sf. Ioan Gură de Aur” din Vedrin – Namur, Belgia, coordonator: profesor Ovidiu Gligu.

Proiectul nostru a fost organizat, de asemenea, cu sprijinul Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului” din Vedrin – Namur din Belgia.

Letizia Timofte, *Solitudine*

Obiectivele propuse au fost: păstrarea și transmiterea elementelor de credință, limbă și neam, a tradițiilor ortodoxe, a obiceiurilor și a valorilor morale atât pentru tinerii din țară, cât și pentru cei din Diaspora. Ne dorim, de asemenea, un schimb de experiență între copiii și tinerii români din cele două țări, subliniindu-se diferențele între modalitățile de trăire a credinței ortodoxe și sistemele educaționale din cele două țări.

Având în vedere contextul sanitar în care ne-am aflat, activitățile proiectului s-au desfășurat online, cu posibilitatea ca, în viitor, cele două grupuri catehetice participante să se reunească, fie în România, fie în Belgia.

Pentru desfășurarea proiectului și evidențierea activităților derulate, au fost create pagina de Facebook și canalul Youtube: *Credință Fără Granițe – Foi Sans Frontiere*.

https://www.facebook.com/credintafaragranite.ro.be

https://www.youtube.com/channel/UC-MX_X6dAjeQi4HE8z5WZvw

Autori: Ovidiu Gligu, profesor de Religie Ortodoxă, Liège, Belgia

Letizia Timofte, 16 ani, elevă la Institutul Saint-Laurent, Marche, Belgia

Desene de Letizia Timofte

Primele 12 capitole ale romanului au fost publicate în numerele 3, 4/2021 și 1, 2/2022 ale revistei.

Capitolul 13
Accidentul

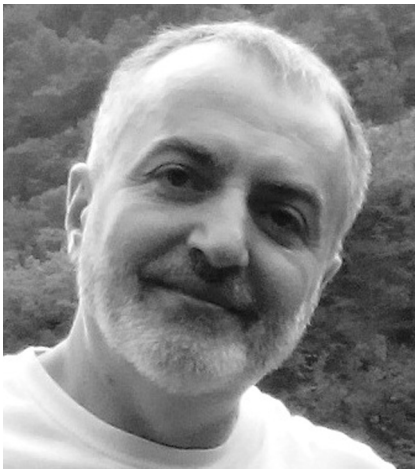

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, iunie 2018

Dragă Tudor,

Am două lucruri foarte importante să îți spun. Sau chiar trei. O să încep cu o veste bună, dar stai liniștit, nici celelalte subiecte nu-s foarte de rău...

Deci, vestea cea bună e că ne-am mutat într-o casă mai mare! Și ca să fie și mai bună: nu mai stăm în chirie, ne-am cumpărat locuința noastră! De fapt, mama și tata au făcut un credit la bancă, pentru douăzeci și cinci de ani. Știu că pare enorm și că asta spune multe despre planurile lor de viitor. (Nu e o greșeală, am scris bine: ***lor****. Dar vom mai vorbi despre asta când ne vom revedea, sper să fie în curând, abia aștept...)*

De când nu ți-am mai scris a început și mama lucrul, e ajutor de bucătar la o friterie [1]*, chiar peste drum de noi. Mai rar așa șansă, treci strada și ajungi la serviciu. Că în general cam toți belgienii merg cu mașina sau cu trenul la lucru, la zeci de kilometri de casă. Părinții Elenei fac mai mult de o oră până la Bruxelles, cu Porsche-ul domnului Adrian.*

Alt lucru pe care voiam să ți-l spun este legat de prietena mea Elena. Luna trecută am fost, cu nu grup mare de oameni de la mănăstire, la râul Lesse, e destul de aproape de noi. Am închiriat caiace și am coborât pe apă până la confluența cu fluviul Meuse. Am vâslit mulți kilometri, ne-am mai și oprit la picnic, a fost vreme bună, a fost foarte frumos, în general. Apoi ne-am întors cu autobuzul la locul unde am lăsat mașinile. A fost și părintele cu noi; îmbrăcat cu pantaloni negri și tricou negru, cu părul legat în coadă, nici nu știai că e preot. Când eram la coadă la bilete, un copil belgian chiar a zis: „Regarde, maman, comme il est beau ce vieux rocker!" [2]*. Iar noi – bineînțeles! – am râs cu toții...*

În caiace în general am stat câte doi: mama cu tata, eu cu Elena, Nati cu prietena ei Cristina, Oliviu cu Olivia în altă barcă... Părintele a stat cu domnul Iohan, un coleg de serviciu al tatei, care a început și el să mai vină pe la biserică... Părinții Elenei nu au fost, chiar și la biserică ei vin mai rar.

Ne-am descurcat mai greu cu caiacul, că nu aveam experiență. La început ne mai loveam de alte caiace, dar nimeni nu s-a supărat. Treptat am descoperit cum să facem că să luăm curba, cum să dăm înapoi... Am realizat că cel de pe locul din spate – Elena în cazul nostru – are rolul determinant în stabilirea direcției. Eforturile celui din față nu prea aveau mare efect la făcut viraje, dar Elena chiar e puternică și mă bazam pe ea. După ce ne-am creat „un stil" am început să ne dăm mari, îi depășeam pe toți ai noștri, apoi ne întorceam contra curentului și ajungeam iar ultimele, apoi iar îi depășeam pe toți. A fost superamuzant, doar Nati și Cristina nu prea au apreciat onoarea locului doi. Am coborât și o mică cascadă, am fost impecabile. Într-un pom era montat un aparat foto care s-a declanșat automat și ne-a imortalizat strigând cu gura până la urechi, cu vâslele ridicate deasupra capului, într-o ipostază de teamă amestecată cu bucuria. La final, când am predat caiacele, am primit poza. O păstrez cu mare drag, i-aș fi dat-o Elenei, dar n-a vrut s-o primească. Probabil pentru că s-a întâmplat ceva deosebit, ceva ce încă nu ți-am povestit.

La un moment dat apa făcea o bifurcație și mulți turiști o luau pe brațul din dreapta, deși era un marcaj cu semnul „interzis". Ideea atractivă era că această deviație se reîntorcea în râu printr-o nouă cascadă, destul de mică de altfel. Elena m-a întrebat dacă să ne ducem și noi pe-acolo, iar eu i-am spus că nu, că e interzis. Când ne-am mai apropiat, Elena a revenit cu propunerea ei, că mulți făceau așa și se amuzau foarte bine. Din păcate, am cedat și am fost de acord, deși eram deja foarte aproape de bifurcație, iar curentul ne trăgea la vale direct pe brațul principal.„Elena, poți să ții mult dreapta?!!!",

[1] Mic restaurant în care se servesc preparate din carne (fr.); snack bar.

[2] „Uite, mamă, ce frumos este acest bătrân rocker!" (fr.)

am întrebat-o. Căci eu, fiind pe locul din față, nu prea contam la direcție. „Nici o problemă! Girez!" Doar că, în ciuda eforturilor noastre, curentul ne ducea în continuare pe brațul principal. Tot ce am reușit să facem a fost să ne apropiem foarte mult de locul unde celelalte caiace ieșeau din cascadă. Adică o mare prostie... Practic, vreo patru bărci plonjau din dreapta noastă, de pe la un metru înălțime. Când am realizat în ce pericol suntem, m-am și trezit cu imaginea unui vârf roșu de caiac care zbura țintă spre capul meu. Atunci, ca în filme – dacă îți vine să crezi, dragă Tudor – Elena s-a aruncat deasupra mea, m-a prins în brațe și m-a culcat la orizontală. Caiacul roșu a izbit-o pe Elena în coaste și ne-am răsturnat amândouă în apă. Tinerii ceilalți rădeau și chiuiau, au trecut în viteză și nici nu cred că au realizat ce se întâmplase. Din fericire, apa nu era mare și în câteva secunde am împins-o pe Elena, și barca, la mal. „Nu pot respira! Abia respir!", spunea ea și s-a întins pe iarbă. I-am ridicat puțin tricoul și am văzut că are o mare contuzie roșie la coastele din dreapta. I-am zis să respire ușor și adânc și am dedus că nicio coastă nu e ruptă. Apoi și-a mai revenit și s-a așezat în fund. „Mi-e mai bine! Doamne, Oana, câțiva centimetri mai în față, dacă mă loveau, era groaznic!", a zis Elena zâmbindu-mi.

I-am mulțumit că m-a salvat, din toată inima, practic și-a riscat viața pentru mine! I-am cerut scuze, i-am spus că e vina mea și că îmi pare teribil de rău. „Lasă, nu-i nimic...", mi-a răspuns, parcă cu gândul aiurea. Puțin mai târziu ne-am reluat caiacul și totul a fost bine, doar că trecusem eu pe locul din spate. Acum mă gândesc că, din fericire, bărcile sunt din plastic, dacă erau de fier nu știu ce s-ar fi întâmplat.

Însă, în zilele următoare, dragă Tudor, am avut o stare foarte ciudată. Am început să mă simt grozav de vinovată față de Elena. Practic greșeala mea putea să fie fatală. Mi-e foarte rușine, am fost atât de nechibzuită... Iar ea, cu sufletul ei bun, ar fi riscat orice ca să mă protejeze.

Culpabilitatea aceasta, rușinea aceasta, parcă mă îndemnau să o evit pe Elena, deși nu are nicio logică, știu. Așa că mi-am impus și, în următorul weekend, am invitat-o să ne plimbăm prin centru. Dar m-a refuzat... La fel s-a întâmplat și săptămâna următoare, iarăși m-a refuzat, probabil n-o să știu niciodată de ce...

Apoi s-a instalat un fel de răceală între noi, nici pe internet nu mai comunicăm, abia ne mai trimitem câte un „zâmbăreț", din când în când. Bine că îmi răspunde măcar în acest mod, destul de impersonal de altfel.

Of, Tudor, nici nu am cuvinte să îți spun cât de rău îmi pare... Cred că e vina mea că ne-am îndepărtat și nu știu cum să fac să o recâștig pe Elena mea scumpă și dragă. Tu ce zici, oare ar fi bine să mai încerc s-o caut? Sau să o las puțin liniștită, să nu o sufoc cu insistențele mele? Sunt tare nehotărâtă, parcă niciodată n-am fost așa... Parcă nu mă mai recunosc... Dar, iartă-mă, n-am vrut să te încarc cu problemele mele, poate nici nu trebuia să-ți scriu asta – vezi, iar sunt nehotărâtă! – nu știu ce-i cu mine... Abia aștept să vină vacanța! Am atâtea să îți spun, abia aștept să ne revedem!

Ok, gata, te las cu bine! Te îmbrățișez cu drag și îți trimit o rază din soarele rar al Belgiei!

Cu mult drag, Oana

„Când am realizat în ce pericol suntem, m-am și trezit cu imaginea unui vârf roșu de caiac care zbura țintă spre capul meu."

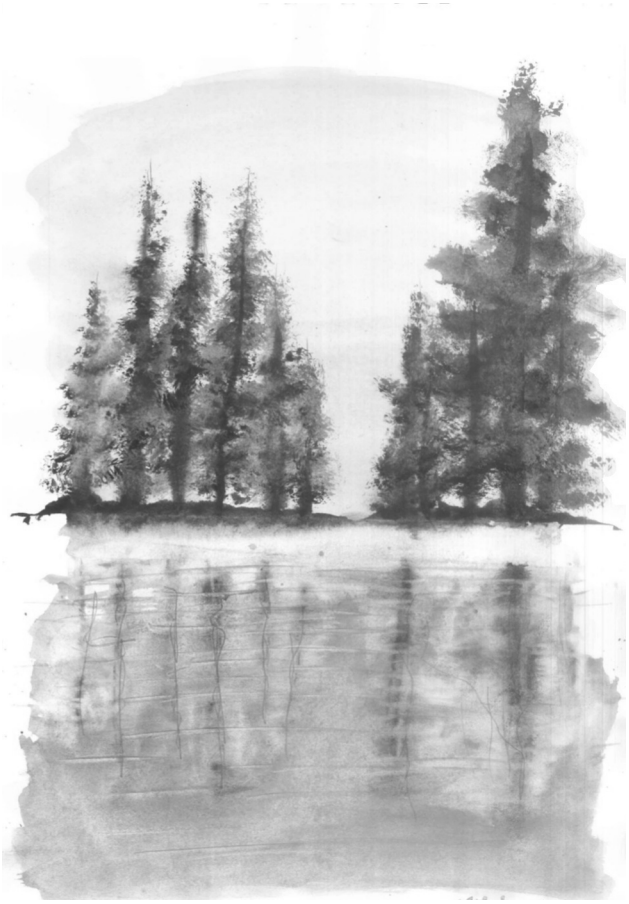

Letizia Timofte, *Pădure flamandă*

Capitolul 14
Și pisica, și copacul, și ploaia...

Letizia Timofte

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Flandra, septembrie 2018

Când eram mică abia așteptam să plec la plimbare, oriunde, cu părinții mei sau cu prietenii. Ceva s-a schimbat de atunci, căci acum stau chiar cu plăcere acasă, mă bucur când nu trebuie să plec undeva și în general mă exasperează când trebuie să ies. La fel a fost și ieri, luni, când mama m-a anunțat:

– Te duci weekend-ul acesta în tabără, în Flandra, pregătește-ți de pe acum haine de drumeție că după aia nu mai ai când. Eu ți-am cumpărat o pijama nouă.

– Și nu mă mai duc la dentist sâmbătă? Ai spus că mergem!

– Las' că reprogramăm. În Flandra nu ai ocazia să te duci des, d-apoi să stai trei zile!

– Du-te tu, dacă vrei. Mie nu-mi plac drumețiile.

Spunând acestea, am făcut ceea ce fac eu cel mai bine: am ieșit din încăpere trântind ușa (nu prea tare) și am protestat mormăind.

Uitasem complet discuția asta când mama a revenit să mă bată iar la cap: că era o tabără organizată de Nepsis, că vor fi mulți copii români și că am să mă pot spovedi și împărtăși. De parcă nu știa prea bine că atunci când vine vorba de spovedit, eu nici măcar ultima nu sunt. Eu fug de treaba asta.

N-am avut de ales, protestul era complet inutil. Cu mama totul e negru sau alb, nimic gri. Și doar știe bine din experiențele anterioare că nu suport deloc să aleagă alții pentru mine. Chiar și mutatul în Belgia a fost total alegerea genitorilor mei, fără să țină cont de ce mi-ar plăcea și mie.

Și altceva: eu nu mai am prieteni adevărați... Ca să înțelegeți bine, eu și Oana ne-am îndepărtat, deși acum locuim în același oraș! Eram mai apropiate când ea era în România. Ne vorbeam mai des pe internet. Acum, că am putea să ne vedem *pour de vrai* [1], parcă m-a uitat. E-adevărat, nici eu nu am mai insistat cu mesajele, și am refuzat una sau două ieșiri la plimbare împreună. Am să explic asta mai târziu.

*

– Doamne ajută, Elena! Elena te cheamă, da? îmi spune organizatoarea taberei căutând o confirmare în privirea mea confuză. Cum ești, draga mea?

Cum nu pot zice „Rău! De fapt eu nu voiam absolut deloc să vin cu voi!", îi răspund:

– Foarte bine, abia așteptam să vin (ca să scap de mama și de Flavius, căci amândoi țipă din orice motiv, mă gândeam eu, ceea ce nu era nicidecum o minciună). Aici sigur o să fie fai... frumos! mă corectez eu.

– E bine, mă bucur! Poți să-ți duci deja bagajele sus. Tre' să mai vină câțiva, și apoi mâncăm. Ți-e foame?

– Daa! spun bucuroasă că aud cuvântul „mâncăm".

Oana venise și ea, dar nu a stat în cameră cu mine. M-a întristat faptul că nici nu a cerut să ne mutăm împreună în cameră. Aparent își făcuse deja prietene și nici nu mă căuta. Abia după ce am făcut cunoștință cu jumătate din participanți, am mers spre ea și celelalte fete.

– O, Elena! Ce faci? Ce mă bucur că ai venit!

– Am venit acum jumătate de oră. Te-ai uitat la mine când am trecut prin fața ușii. Cum de nu m-ai văzut? zic eu aproape ca un reproș.

– Păi, nu ți-am spus, dar trebuie să-mi fac ochelari în curând! Am fost deja să văd modelele, stai să-ți arăt o poză!

Și-mi arată portretul ei cu ochelarii pe care i-a ales. Îi stăteau bine.

– Doamna oftalmolog a spus că am dioptria minus trei și că e ciudat că abia acum îmi fac prima montură. Eu nu m-am plâns înainte că nu văd bine, spune Oana.

– Oh, e ok. Da' de ce nu vezi bine?

– Nu știu, eu cred că e de când am telefon, că mai citesc noaptea...

– Am vorbit ceva timp pe tema asta, au ascultat și celelalte fete. Am făcut cunoștință cu toate, mă temeam că nu o să le rețin numele.

La scurt timp după aceea am pregătit masa. Eu am învățat un nou cuvânt:

[1] Cu adevărat (fr.)

„tacâmuri". Băieții în general au învățat să strângă, să spele, să usuce și să pună la loc vasele.

Când am sosit, locul în care ne aflam îmi părea la mijloc de nicăieri. Dar a devenit unul din locurile mele preferate. Doar natura înconjura căsuța în care eram. Brazi înalți, flori de toate felurile, iarbă, două pisici… Căsuța asta era de fapt o cabană divizată în trei părți: intrarea dădea pe un hol lung, în dreapta camerele băieților și-n stânga camerele noastre, ale fetelor. Iar în mijlocul celor două părți erau bucătăria, sala de mese, baia și sufrageria unde se afla și colțul meu preferat cu fotolii. Acolo am avut majoritatea discuțiilor de grup.

A venit organizatoarea taberei și ne-a cerut să facem liniște. Noi zâmbeam toți, cu ochii pe ea, atenți.

– Bună ziua, dragilor, mă numesc Valentina Radu, voi puteți să-mi spuneți doar Tina, că nu sunt chiar așa bătrână…

– Cine a spus că sunteți, e un mincinos; *mentir c'est pas bien!* [2] a întrerupt un băiat, iar noi ceilalți am râs.

– Da, mulțumesc, a spus Tina. Să știți că tabăra e organizată anume pentru voi. Doamna Olivia, domnul Oliviu și cu mine suntem aici ca să vă ajutăm la activități și ca să menținem ordinea. Nu mă refer doar la curățenie, la asta vom participa toți… Eu fac parte din grupul Nepsis. Poate unii dintre voi ați auzit de organizația noastră… („Bine c-am aflat că există", mă gândeam eu.)

– …dar dacă sunteți aici, sigur părinții voștri știu și poate v-au spus câte ceva înainte de a vă înscrie.

– Mie nu mi-a zis nimeni nimic, glumește același băiat de mai înainte.

– Atunci vei auzi de la mine, spune Tina cu un zâmbet cald. Sper că n-ai venit împotriva voinței tale. Sper de fapt că nimeni n-a venit obligat. („Ba da, într-un fel…", îmi spun singură.)

– *Ah non* [3], eu am vrut să vin pentru că m-am apropiat de Dumnezeu. Și pentru că a venit și Matei, spune același băiat, arătând spre prietenul său, numitul Matei.

– Bine, mă bucur. Dar hai să nu facem un discurs doar noi doi. Sigur toată lumea are câte ceva de spus. („Nu, deloc! Nu vreau să spun nimic, e stresant…", mă foiesc de vreo trei ori în fotoliu.)

– Hei, *ça va*? [4] îmi șoptește Oana.

– M-hm, zic eu.

– Deci, nu vom mai sta, putem începe deja prezentările, ne anunță Tina. A, am uitat să vă spun: faceți perechi de câte doi, veți vorbi *à tour de role* [5], cum se zice, și-l veți prezenta pe cel din față pentru noi ceilalți.

– Să fiți concișI, să nu trenați! adaugă domnul Oliviu, profesorul de religie, soțul doamnei Olivia.

Oana mi-a spus că a venit aici cu dânșii, în mașina lor adică.

– La religie am aflat de tabăra asta, am zis că voi vorbi cu mama și tata, dar am uitat – îmi spune Oana în șoaptă. După o săptămână, când aveam din nou ora de religie, domnul Oliviu mi-a spus: „Oana, nu știu dacă am făcut bine, dar te-am înscris deja!".

– Sunteți surori? ne întreabă Sofia, fata care stă în cameră cu Oana.

– A, nu! zic eu.

– Chiar, că dacă erați, ați fi venit poate împreună… Sunteți verișoare deci?

Dăm din cap a negație, zâmbind amândouă.

– Nu? Dar semănați foarte mult!

– Semănăm? N-aș crede… Eram consătene în România… și am rămas cele mai bune prietene, spune Oana. (Cât m-am bucurat să aud asta!)

– Oana și Elena, poate n-ar trebui să fiți în aceeași echipă dacă vă cunoașteți deja. Matei și…

– Andrei mă cheamă! spune amicul lui Matei.

– Da, îți știu numele! Nu stați nici voi împreună, ar fi prea ușor! a zis Tina.

Mă întrebam de unde ne știe numele deja, dar mai târziu am realizat că ea a făcut listele și că a mai vorbit despre noi cu Oliviu și Olivia.

Așadar, eu m-am ridicat și Andrei, vorbărețul, a venit lângă Oana. Iar eu a trebuit sa mă duc lângă Matei.

– Începe tu…, mi-a spus acesta.

– Bine, mă cheamă Elena…

I-am spus despre vârstă, școală, familie, despre unde stăteam și unde ne-am mutat, de pasiunea mea pentru pian și am numit câțiva pianiști pe care-i ascult oricând am ocazia.

– Mie nu-mi place pianul. Face mult zgomot… Acasă am o bicicletă de apartament și o bandă de alergat… Și îmi place să fac mult sport, spune el, arătându-mi mușchii de la braț. Visul meu, a reluat după un moment, e să devin ca… (nu mai știu ce nume a dat, probabil cineva foarte sportiv, deduc prin analogie) și să am o prietenă. („Cu siguranță nu vei avea o prietenă dacă spui din start că pianul e doar zgomot", mă gândeam eu ofensată.)

– Păi… cred că e fain, însă eu nu fac sport deloc, îi răspund.

Și apoi a fost o mare tăcere între noi doi.

Mă uitam la ceilalți, cât de intens vorbeau între ei. Imediat au și început prezentările. Bine că nu trebuie să mai vorbesc despre mine, iar despre Matei nu sunt multe de spus. („Va trece repede!", mă încurajez eu.)

Vine și rândul nostru… Încep eu, ca să mă eliberez mai repede, și spun cam aceleași lucruri pe care le-am auzit de la el; fără să las sentimentul că aș fi fost, nici măcar puțin, jignită.

[2] Nu e bine să minți! (fr.)
[3] A, nu (fr.)
[4] Merge? (fr.)
[5] Fiecare pe rând (fr.)

Au trecut câteva secunde, așteptam cu toții să vorbească Matei. Nimic… Eu una nici nu mă uitam la el. Și când totuși m-am uitat, l-am văzut străduindu-se să spună ceva. Se juca cu propriile degete, dădea din cap, mi se părea că era pe punctul de-a plânge. A venit domnul Oliviu să-l ducă pe hol și să discute cu el. Nu am înțeles ce se întâmplă.

Andrei s-a ridicat și ne-a spus tuturor:

– Matei, trebuie să-l înțelegeți, are *difficultés*...

– Dificultăți, am corectat în șoaptă cu toții. (Căci una din cerințele taberei era să încercăm să vorbim în română, ca să ne mai perfecționăm la acest capitol deficitar pentru mulți dintre noi.)

– ...da, dificultăți de a comunica și mai ales de a vorbi în fața multor persoane. Majoritatea oamenilor nu înțeleg asta, pentru că nu se observă neapărat ceva diferit când îl vezi pentru prima dată. Arată obișnuit. Și mie îmi vorbește doar de sportul lui, a spus Andrei uitându-se la mine. Chiar și când îi spuneam de fotbal, el revenea tot pe subiectul cu bicicliști.

Ne-a scăpat la toți un mic icnet de râs.

– Așa e el. Nu-mi place să pun oamenii în categorii, dar Matei așa s-a născut și… sper să nu-l judecați sau să-l evitați din cauza asta. Mulțumesc că m-ați ascultat! a terminat Andrei cu o plecăciune ca în glumă, dar și plină de respect.

– Îți mulțumim că ne-ai împărtășit lucrul ăsta! a intervenit Tina. Eu pe Matei îl cunosc de foarte mic. Contez pe voi să fie bine integrat. Da?

– Daaa! am strigat noi.

– Abia seara am aflat de la Oana că Matei are un fel de autism. Ea știa de la Andrei. Și cum au stat mult timp împreună, din prima seară deja, ea și Andrei au vorbit despre o grămadă de lucruri.

Soarele a apus repede și nu am avut timp să stăm pe-afară căci se lăsa frigul.

Am făcut doar un joc înainte de rugăciunea de seară. Jocul necesita trei încăperi diferite, cele două echipe pe care le-am făcut rapid nu trebuiau să comunice decât prin intermediul unei singure persoane din fiecare echipă, „arhitecții"; ei vor discuta în cea de-a treia încăpere, la momente precise. Tina ne-a dat următoarea cerință:

– Suntem cu câteva secole în trecut și, ca să puteți comunica cu satul vecin de peste râu, trebuie să construiți, fiecare echipă, o jumătate de pod. Podul, în joc, trebuie să aibă 1 metru pe 30 de centimetri. Înălțimea o veți stabili voi. Și ca să avanseze armonios construcțiile, doi arhitecți se întâlnesc în fiecare lună; dar în joc va fi o dată la 10 minute, să discute maxim trei minute. Oliviu și Olivia vă vor da toate materialele, nu aveți voie să cereți mai mult. Puteți pleca… A, da, podul trebuie să fie destul de rezistent cât să țină o căruță cu tot cu cai.

– Dar e imposibil! a strigat Daria, fata care spusese mai devreme că vrea să devină șef de șantier.

Eu și echipa mea am fost în sala de mese, ceilalți au rămas în sufragerie. Ni s-a dat fiecărei echipe ca material: hârtie A3, scotch, lipici, foarfece, o riglă de metal de 30 de centimetri, ață de lână, vreo șase creioane și tot atâtea markere. N-aveam nicio idee despre cum am fi putut proceda cu o grămăjoară de materiale „atât de mediocre". Am pus câteva întrebări celorlalți, de tipul: „Cum facem ceva solid cu materialele astea?" sau „Ce fel de pod facem, ca ăla de la Liège, că avem ața, sau unul simplu în stil roman?" și „Cine vrea să fie *le porte-parole* [6]?"

– Vrei să fii tu? Cred că ar fi bine să fii tu, îmi spune Andrei.

– Eu doar întrebam… în fine. Dar de ce eu?

– Nu știu. Mi se pare că rolul ți se potrivește bine.

Toți au fost de acord și așa am avut și eu o contribuție. Deși stăteam să mă uit la ce făcea fiecare, mă simțeam utilă. Mi-a părut bine că liderul celeilalte echipe a fost chiar Oana. Mi-ar fi fost mai greu să comunic cu altcineva. I-am spus de ideea minunată pe care a avut-o Daria în legătură cu stâlpii podului. Ea începuse din senin să fabrice niște picioare pentru pod, din câte trei creioane atașate, și ne-a convins că dacă am face destui piloni, podul ar ține bine. Pentru puntea podului nu aveam multe de discutat, trebuia să lipim foi una peste alta – pentru rezistență – încât să obținem minim 50 de centimetri de lungime în fiecare echipă. Bine că a fost Edy, colegul de clasă al Oanei, să mă corecteze la măsurare, căci calculasem greșit lungimea necesară, probabil din cauza presiunii psihice. Tot el s-a priceput să lege câte trei creioane sau markere cu sfoara de lână, încât să arate ca un compas cu trei brațe. Suportul ăsta se ținea perfect în picioare și era solid. Am făcut o echipă minunată cu Daria. A apărut lângă noi doamna Olivia și ne-a întrebat cum merge.

– *On transpire* [7], să știți. Dar am o întrebare… ce câștigăm dacă reușim?

– Alune dacă vreți, spune ea ridicând un castronel cu alune și punându-l pe jumătatea noastră de pod, care se făcuse praf de îndată ce-o atinsese.

– O, nu! Știam că hârtia nu va ține! s-a plâns Daria. Dar știu!!! Vom utiliza și rigla ca să fie mai solid podul, și o vom lipi cu scotch.

– *Oui!* [8] răspunse Andrei, o vom poziționa lateral. Putem să ne bazăm și pe a doua riglă, pe care o au ceilalți! Dar eu nu pot să mănânc alune că sunt alergic, continuă el pentru doamna Olivia.

– Atunci vei propune tu un premiu!

– Super tare! răspunse Andrei, bucuros ca un copil care a primit cadoul pe care și-l dorea de ziua lui.

[6] Purtătorul de cuvânt (fr.)

[7] Transpirăm (fr.)

[8] Da! (fr.)

Ultima etapă s-a făcut împreună cu cealaltă echipă. Dar eu am șomat. Toți erau în jurul mesei, arăta cam haotic și n-am vrut să mă adaug și eu acelui ciorchine zgomotos.

– Mă… mă duc să mă rog ca să meargă treaba, i-am zis Oanei într-un ton de umor melancolic.

De fapt m-am dus în bucătărie să caut ceva de ciugulit. Când am revenit, doar strigăte de fericire se auzeau. Știam că vor reuși, asamblarea nu era partea cea mai grea.

– Stați un pic: asta e căruța cea grea cu doi cai!? zic eu arătând spre jucăria ridicol de mică cu *Frou-Frou*, calul din *Aristocats*, cu o trăsură minusculă.

– Același lucru l-am spus și eu! adăugă Andrei.

Am făcut apoi o mică reuniune finală. Domnul Oliviu a ținut să ne felicite pentru creativitate. Iar Tina ne-a spus ca o concluzie că toți am avut un rol în realizarea proiectului și că dacă treaba unuia dintre noi n-ar fi fost bine făcută, podul nu ar fi ținut. Lucrul în echipă e foarte important și comunicarea la fel. Ne-a felicitat pe mine și pe Oana că am fost eficiente și am luat decizii inteligente. Eu m-am simțit datoare să pun în evidență ingeniozitatea coechipierilor mei.

– Așa-i! Daria, spun corect, nu? a intervenit Andrei pentru a nu știu câta oară. Să știți că Daria a venit cu ideea pentru stâlpi!

– Și apoi Edy m-a ajutat să finalizez, a spus ea.

– Ei, vedeți, cu toții ați avut contribuții diferite și v-ați ajutat unii pe alții. Așa aș vrea să fie tot weekend-ul acesta.

Întrunirea s-a terminat într-o ambianță pozitivă. Am mers apoi într-o cameră de la etaj, un paraclis care era amenajat într-o mini-bibliotecă. La o strană improvizată s-au citit câteva rugăciuni scurte, din rugăciunile de seară. Nu toți știm să citim în românește iar eu, fiindcă nu citesc deloc bine, nu m-am oferit. Oana, datorită faptului că a făcut mulți ani de școală în România, citea cel mai bine. După rugăciune unii au avut întrebări legate de religie. Așa că, neprevăzut, seara de rugăciune s-a transformat într-un mic seminar. Și mi-a plăcut. Lucrul care mi s-a părut cel mai important de reținut a fost când a vorbit domnul Oliviu despre Dumnezeu în trei persoane. În special despre Duhul Sfânt.

– Despre Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl poate ați auzit deja multe, nu vreau să vă obosesc cu teorii la ora asta.

– Pe mine nu mă obosiți! intervine un băiat, e inutil să mai precizez cine.

– Mă bucur, mulțumesc. Dar totuși am să vă întreb, ce știți despre Duhul Sfânt? Ce simțim când Duhul Sfânt ne vizitează? („Sentimente amplificate!", credeam eu.)

– Pace, răspunde Oana.

– Da, Oana. O pace, o căldură interioară.

Mă uit la ea cu niște ochi care vor să spună „de unde ai știut?", dar nimeni nu mi-a văzut expresia.

– Eu, cum să mă explic, le spun elevilor că atunci când Duhul Sfânt e în inima noastră, parcă iubim totul, tot… și pisica, și copacul, și ploaia. Nimic nu ne mai tulbură. Și când ne supărăm, Duhul Sfânt, ce face?…

– Pleacă.

– Așa-i, cine a răspuns? Daria! Nu te vedeam după Andrei. Așa-i.

Am plecat cu toții spre camerele noastre. Noi, fetele, am stat toate șase la rând ca să mergem la baie. Aș fi putut să mă schimb fără jenă în cameră dacă le ceream să nu se uite, dar voiam neapărat să mă spăl pe dinți. Mie mi-e foarte frică să nu am carii. Iar cele mai înfricoșătoare coșmaruri ale mele sunt cele în care nu mai am dinți. Oana a spus că se va face dentist pentru mine. Sper că vorbea serios, aș fi mai liniștită.

A bătut doamna Olivia la ușă. Și a intrat cu o tavă mare, decorativă, din lemn.

– Hei, nu v-ați culcat? Am venit să iau telefoanele, am uitat să vă spunem că le luăm în fiecare seară. Daria?

I-a dat telefonul după ce l-a pus pe silențios.

– Mama nu m-a lăsat să vin cu telefonul… spun eu.

– A, e bine atunci. Noapte bună!

– Noapte bună, răspundem noi.

– Of, ar fi trebuit să spun și eu că nu îl am la mine, zice Daria după ce a închis doamna Olivia ușa.

– Păi la ce să-l folosești acum? întreb eu vorbind ca și mama.

– Eh, nimic. Închid becul…

– Da, te rog, spun eu.

– Nu era o întrebare, eu mor de somn.

*

E ceva în neregulă cu mine sau toată lumea e pur și simplu rea? mă gândesc eu. Prima a fost mama, apoi Oana – hai, bine, Oana poate nu – apoi acel Matei… Dar de fapt nu e vina lui dacă se comportă astfel.

Mă uit în cameră și nu văd nimic căci e foarte întuneric, nici în beciul de la mamaia nu-i așa negru. „Iubești și pisica, și copacul… și ploaia!", în teorie pot înțelege, dar în practică cine știe dacă voi înțelege vreodată. „Duhul Sfânt aduce pace"… nu-mi doresc altceva!

E obositor să nu poți adormi din cauză că prea multe gânduri îți mișună prin cap. Dar, în schimb, va fi minunat să mă pot trezi și mâine în acest loc unde lumina va scălda iarăși icoanele. Unde voi gusta iarăși libertatea, independența și *beaucoup de bienveillance* [9].

[9] Multă bunăvoință (fr.)

„Duhul Sfânt e în inima noastră, parcă iubim totul, tot…"

Teatru

SALONUL ROȘU
de August Strindberg
Dramatizare radiofonică de Pușa Roth
Traducere de Corneliu Papadopol
Teatru serial

Episodul 2

Pușa Roth

Dramaturg, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Personajele:

Arvid Falk
Andersson
Carl Nicolaus Falk
Smith

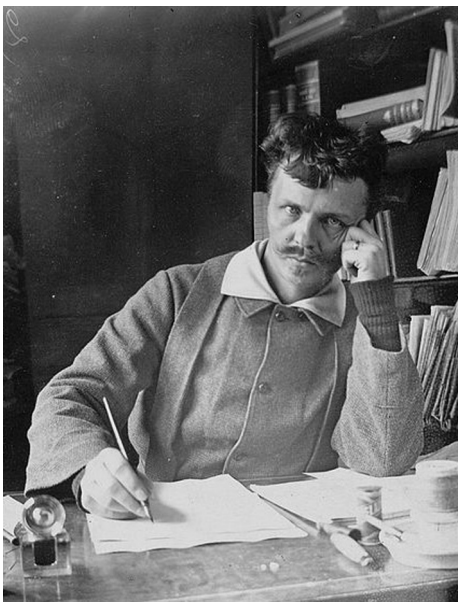

August Strindberg
(22 ianuarie 1849, Stockholm–14 mai 1912, Stockholm)
Autoportret fotografic, Gersau, Elveția, 1886

Zgomot de stradă, pași.

Arvid Falk: Trebuie să vorbesc cu fratele meu, că mi se pare că ar fi trebuit să-mi mai dea ceva bani. A rămas cu firma tatălui nostru, iar Carl spune că nefericitul „sistem de reprezentare" a pus capăt oricărui comerț, a spulberat orice speranțe, a frânat orice spirit de inițiativă și a adus burghezia în pragul ruinei. Am ajuns. Uite-l pe Andersson. *(Neliniștit.)* Salut Andersson, fratele meu e sus?

Andersson: Tocmai își bea cafeaua. *(Se aude mișcându-se un scaun pe dușumea.)* Așa cum v-am spus, acum s-a sculat de la masă, domnule Arvid.

Arvid Falk: Aseară a fost acasă?

Andersson: Nu, a fost plecat.

Arvid Falk: Cu prieteni sau cunoscuți?

Andersson: Cunoscuți.

Arvid Falk: Și a venit târziu acasă?

Andersson: Cam târziu.

Arvid Falk: Crezi că vine jos curând, Andersson? N-aș vrea să mă duc sus, din cauza cumnatei mele.

Andersson: Ajunge aici îndată, cunosc după pași. *(Se aude trântindu-se o ușă. Pași, scârț-scârț, scârț-scârț! Arvid bate la ușa biroului.)*

Carl Nicolaus Falk: Intră! *(Ușă care se deschide.)*

Arvid Falk: Bună ziua, Carl!

Carl Nicolaus Falk *(cam disprețuitor)*: Doar tu erai, Arvid?

Arvid Falk *(umil)*: Nu te deranjez, frate Carl?

Carl Nicolaus Falk *(își aprinde trabucul)*: Ehei, ce-ai de spus? Hai, ia și tu un trabuc, trabucul prieteniei, frate Arvid.

Arvid Falk *(timid)*: Mă gândeam să vorbim despre afacerile noastre.

Carl Nicolaus Falk *(categoric)*: Șezi, frate Arvid! Cum ai spus? Afacerile noastre! Avem noi cumva afaceri împreună? Nu știu așa ceva! Ai tu vreo afacere, mă?

Arvid Falk *(puțin speriat)*: Spuneam doar că aș vrea să știu dacă mai am ceva de primit.

Carl Nicolaus Falk: Ce să fie acest ceva, dacă am voie să întreb? Or fi bani poate? Ai? *(Râde.)* Să primești? N-ai primit tot ce ți se cuvenea? N-ai semnat tu însuți chitanța la autoritatea tutelară? Și de atunci nu te-am hrănit și îmbrăcat, adică nu te-am creditat ca să-mi restitui odată, când vei putea, așa cum mi-ai cerut? Am notat totul ca să pot dovedi în ziua când vei putea să-ți câștigi pâinea singur și tu, că până acum încă n-ai făcut-o.

Arvid Falk: Tocmai asta vreau să fac acum, și de aceea am venit aici ca să mă lămuresc dacă mai am de primit ceva sau dacă sunt dator cu ceva. *(Pași.)*

Carl Nicolaus Falk *(mânios)*: Tu nu ești cinstit, Arvid! Tu nu ești cinstit!

Arvid Falk: Am ajuns la concluzia că m-ai înșelat cu o parte din moștenirea mea. Am calculat că ai luat prea mult pentru mâncarea ta proastă și hainele tale scoase din uz! Știu că averea mea nu s-a putut duce pe studiile mele îngrozitoare și cred că îmi ești dator o sumă destul de mare, de care am nevoie acum și aș dori să o capăt!

Pași, zgomot de chei, foșnet de hârtie.

Carl Nicolaus Falk: Arvid, ai scris tu asta? Răspunde! Ai scris tu asta?

Arvid Falk: Da! Da, frate, eu am scris. Mai bine plec.

Carl Nicolaus Falk: Nu, șezi! Șezi! Șezi! Ei, ce scrie aici? Citește! „Eu, Arvid Falk, recunosc și certific că am primit de la fratele meu, CARL NICOLAUS FALK, numit tutore, moștenirea mea întreagă în sumă de… etc." Suma nu are importanță. Așadar, ai recunoscut și certificat un lucru pe care nu l-ai crezut! Este asta cinstit, dacă pot să întreb? *(Reacție la Arvid.)* Nu, răspunde-mi la întrebare! Este cinstit? Nu! Arvid, ai dat o certificare falsă. Deci ești un escroc! Da, asta ești! N-am dreptate? *(Strigă.)* Andersson!

Andersson: Da, vă aud, domnule Carl!

Carl Nicolaus Falk: Răspunde-mi la o întrebare: ascultă cu atenție! Dacă depun mărturie mincinoasă sunt escroc sau nu?

Andersson: Patronul este un escroc, firește!

Carl Nicolaus Falk: Ai auzit, a zis că sunt un escroc, dacă semnez o chitanță falsă! Păi, ce-am spus eu adineauri? Tu nu ești cinstit, Arvid! Tu nu ești cinstit! Asta am spus-o întotdeauna despre tine. Oamenii blânzi sunt adeseori niște escroci. Ai fost întotdeauna blând și îngăduitor, dar eu știam că în ascuns ai alte gânduri. Ești un escroc! Asta a spus-o și taică-tu, zic „a spus-o", pentru că spunea întotdeauna ceea ce gândea și era un om drept, Arvid, dar tu nu ești așa! Fii sigur că dacă ar mai trăi acum, ar striga cu durere și mâhnire. Tu nu ești cinstit, Arvid! *(Silabisind.)* Tu nu ești cin-stit!

Arvid Falk *(încet)*: Poate că nu sunt cinstit. Poate că sunt un escroc. Așa o fi?

Carl Nicolaus Falk *(amabil)*: Ce dracu', băiete, nici nu ți-ai aprins trabucul!

Arvid Falk *(emoționat)*: Frate Carl, nu mi-am dat seama, l-am rupt. Am stricat trabucul…

Carl Nicolaus Falk *(binevoitor)*: Uite aici, ia altul! Uite aici! Ia, mă! Sunt țigări bune!

Arvid Falk: Mulțumesc, Carl, mulțumesc, frate!

Carl Nicolaus Falk: Așa, bătrâne, hai acum să mergem la Riga și să luăm o gustare! Hai odată!

Arvid Falk *(emoționat)*: Chiar mă inviți la masă? Mulțumesc, frate, m-am emoționat. Da, și eu care credeam… sunt… *(Fuge.)*

Carl Nicolaus Falk: Sunt uluit! Nu pot să înțeleg ce înseamnă asta? Să fugă când era invitat la o gustare… să fugă… Și eu nici măcar nu sunt supărat! Să fugă! Un câine n-ar fi făcut asta, dacă îi aruncai o bucată de carne! E atât de ciudat!

Trecere muzicală.

Arvid Falk: Trebuie să încep tatonările la puternicul Smith… Ei, nu e numele lui adevărat, dar și l-a luat din admirație exagerată pentru tot ce era american. Asta, fiindcă în adolescență a făcut o mică excursie în marea țară. De, a avut noroc! Oamenilor le e teamă de Smith… i se spune Smith cel temut, cu o mie de brațe, care poate să „facă" un scriitor în douăsprezece luni, chiar dacă stofa e destul de proastă. Recunosc, și mie mi-e frică de el, dar trebuie să mă duc. Are o metodă cunoscută de toți, dar nimeni nu îndrăznește să se folosească de ea, pentru că cere un grad de nerușinare nemaiîntâlnit. Am aflat din surse sigure că scriitorul căruia îi întinde mâna poate să fie sigur că va căpăta un nume. De aceea Smith e asaltat de scriitori fără nume, ca și mine, de altfel. Am aflat un lucru extraordinar, adică cum face Smith să-și promoveze oamenii, în ciuda publicului și criticii. Un tânăr care nu scrisese până atunci nimic, a cârpăcit un roman prost, pe care i l-a adus lui Smith. Întâmplător, acestuia i-a plăcut primul capitol, nu citea niciodată mai mult, și a hotărât că va da lumii un nou scriitor. Cartea a apărut, iar pe dosul copertei se putea citi: *Sânge și spadă*. Roman de Gustav Sjoholm. *„Această lucrare a tânărului și promițătorului scriitor, al cărui nume este de multă vreme cunoscut și mult prețuit în cercuri largi – etc... Caractere profunde... claritate... forță... îl recomandăm în mod deosebit publicului nostru cititor de romane."* Cartea a apărut în 3 aprilie. În 4 aprilie a apărut o recenzie în foarte cititul ziar din Capitală, „Capa gri", la care Smith deținea cincizeci de acțiuni. Recenzia se încheia astfel: *„Gustav Sjoholm este deja un nume; nu mai trebuie să i-l facem noi. Recomandăm lucrarea nu numai cititorilor de romane ci, de asemenea, tuturor celor care scriu romane."* În 5 aprilie cartea era anunțată în toate ziarele din Capitală și în fiecare anunț se găsea citatul următor: *„Gustav Sjoholm este deja un nume, nu mai trebuie să i-l facem noi."*

În aceeași seară a apărut o recenzie în ziarul „Incoruptibilul", pe care însă nimeni nu-l citea. Cartea era prezentată ca un exemplu de literatură minoră, iar recenzentul jura că Gustav Sjoblom (greșeală intenționată a recenzentului) nu era nicidecum un nume. Dar pentru că „Incoruptibilul" nu era citit, opoziția nu s-a făcut auzită. Celelalte ziare din Capitală care nu voiau să contrazică ziarul diriguitor și respectabil „Capa gri" și nici nu îndrăzneau, din pricina lui Smith, erau destul de blânde, dar nu mai mult. Ele au fost de părere că prin muncă și silință, Gustav Sjoholm și-ar putea face un nume, în viitor.

Câteva zile fu liniște, dar în toate ziarele, în „Incoruptibilul" cu caractere grase, apăreau anunțuri țipătoare: *„Gustav Sjoholm este deja un nume!"* Apoi, în „Magazinul" urbei X a apărut o corespondență care se ridica împotriva asprimii presei din Capitală față de tânărul scriitor. Irascibilul corespondent încheia: *„Gustav Sjoholm este pur și simplu un geniu, în ciuda opoziției doctrinare a capetelor de lemn."*

A doua zi, în toate gazetele au apărut din nou anunțurile țipătoare: *„Gustav Sjoholm este deja un nume"* etc. („Capa gri"*). „Gustav Sjoholm este un geniu!* („Magazinul" urbei X). Noul număr al revistei „Patria noastră", publicat de Smith, conținea pe copertă următorul anunț: *„Ne face plăcere să putem împărtăși numeroșilor noștri cititori că mult apreciatul scriitor Gustav Sjoholm ne-a promis pentru numărul următor o nuvelă originală"* etc. Și iar anunțuri în ziar! În sfârșit, de Crăciun a apărut almanahul *Poporul nostru*. Pe foaia de titlu, printre autorii menționați: Orvar Odd, Talis Qyalis, Gustav Sjoholm ș.a. Un fapt era stabilit: după opt luni, Gustav Sjoholm era deja un nume. Cunosc marea putere a acestui Smith și recunosc că mi-e teamă, dar trebuie să-l înfrunt.

Trecere muzicală. Biroul editorului Smith, bătaie în ușă.

Smith (*hotărât*): Intră!

Arvid Falk *(timorat)*: Bună ziua, domnule Smith !

Smith (*trăgând din pipă*): Bună ziua, bună ziua!

Arvid Falk: Numele meu este… Falk.

Smith: N-am auzit niciodată acest nume. Ce este tatăl domnului?

Arvid Falk: Tatăl meu este mort.

Smith: A, este mort! Bine! Ce pot face pentru domnul?

Arvid Falk: Poftiți! Am și eu un manuscris.

Smith: Ei, și asta să tipăresc eu? Sunt versuri? Păi da! Ei! Știe domnul cât costă tipărirea unei coli? Nu, nu știe! Are domnul un nume? Nu! Domnul s-a remarcat în vreun fel oarecare? Nu!

Arvid Falk *(timid)*: Pentru aceste poezii am primit elogii din partea Academiei.

Smith: Care Academie? Academia de Științe! Păi da! Ăia scot la iveală o mulțime de obiecte din cremene. Ei și?

Arvid Falk *(mirat)*: Obiecte din cremene?

Smith: Păi da, domnul știe doar, Academia de Științe! Ei! Jos, la muzeu, lângă fluviu, ei!

Arvid Falk *(încercând să-l convingă)*: Nu, domnule Smith, Academia Suedeză, lângă bursă…

Smith: Ei da! Cea cu lumânările de stearină! Totuna! Nimeni nu știe la ce e bună! Nu, vezi dumneata, dragă domnule, trebuie să ai un nume; ca un Tegnell, un Ohronschlegel, un da! Țara noastră are atâția poeți mari, pe care nu-i pot ține minte, dar trebuie să ai un nume. Domnul Falk! Hm! Cine-l cunoaște pe domnul Falk? Eu nu, în orice caz, și eu cunosc mulți poeți mari. Îi spuneam zilele trecute prietenului meu Ibsen: „Ia ascultă, Ibsen, îl tutuiesc, ia ascultă, Ibsen, scrie ceva pentru magazinul meu, plătesc oricât!" El a scris, eu am plătit, dar și eu am fost plătit! Ei!

Arvid Falk *(distrus)*: Ce să mai spun? Adică… domnul Ibsen… vai… prieten cu dvs. Eu… nu știu… am să plec…

Smith: Ei da! Domnul știe să scrie în suedeză, sunt convins de asta. Domnul cunoaște literatura noastră mai bine decât mine! Hm. Bine! Mi-a venit o idee! Am auzit spunându-se că odinioară au existat mulți scriitori mari, buni, religioși, pe vremea lui Gustav Eriksson sau a fiicei lui, Cristina. Ei da, n-are importanță. Mi-aduc aminte de unul care are un nume mare, foarte mare, a scris un mare poem în versuri despre facerea lumii, așa cred! Prenumele lui este Hâkan!

Arvid Falk: Vreți să spuneți Haqvin Spegel, domnule Smith! *Faptele și odihna Domnului*!

Smith: Da, așa! Păi, asta vreau să public! În zilele noastre poporul nostru tânjește după religie. Așa am observat și trebuie să i se dea ceva. Bineînțeles că le-am dat deja destul din acești Herman Franke și Arndt, dar Marea Fundație poate vinde mai ieftin decât mine și acum vreau să dau și eu ceva bun, la un preț ieftin. Dorește domnul să se apuce de treaba asta?

Arvid Falk *(cu timiditate)*: Nu știu ce aș avea de făcut dacă este vorba de o reeditare.

Smith: Of, vai, ce ignoranță! Redactarea și corectura, firește! Ne-am înțeles? Domnul o publică! Nu-i așa? Să scriem un bilețel? Lucrarea apare în fascicole, nu-i așa? Un bilețel! Dă-mi tocul și cerneala de colo! Așa! *(Scrie.)* Acum semnează.

Arvid Falk: Da, da, cum spuneți… semnez… să semnez… da.

Smith: Așa! Asta ar fi o treabă. Acum cealaltă! Dă-mi cărticica de colo, din raft. Din raftul al treilea. Așa! Ia uite aici. O broșură! Titlul: *Der Schutzenge*.

Arvid Falk: Da, *Îngerul păzitor*…

Smith: Uită-te acum la vinietă! Un înger cu o ancoră și un vas. Este o goeletă fără vergi, așa mi se pare! Știm ce binecuvântare înseamnă asigurarea maritimă pentru viața socială în general. Toată lumea trimite câte ceva, mult sau puțin, cu vasul, peste mări. Nu-i adevărat? Ei! De aceea toată lumea are nevoie de o asigurare maritimă! Nu-i adevărat? Ei! A înțeles asta toată lumea? Nu! Și atunci cei ce știu au datoria să-i lămurească pe neștiutori? Ei! Noi știm, domnul și cu mine, deci noi trebuie să-i lămurim. Cartea asta arată că fiecare om trebuie să-și asigure lucrurile când le trimite peste mări! Dar cartea asta este scrisă prost! Ei! De aceea trebuie s-o scriem

mai bine! Nu-i adevărat? Domnul îmi face o nuvelă de zece pagini pentru revista mea „Patria noastră" și solicit ca domnul să fie destul de priceput și numele Triton, așa se numește noua societate pe care a fondat-o ginerele meu și pe care doresc s-o sprijin, fiindcă trebuie să-ți ajuți aproapele, nu-i adevărat?

Arvid Falk *(năucit)*: Da, e adevărat. Cum spuneți dvs., domnule Smith. Da, Triton, da…

Smith: Ei! Numele Triton să apară de două ori, nici mai mult, nici mai puțin; dar în așa fel încât să nu se observe! Domnul a înțeles?

Arvid Falk: Da, am înțeles! Adică… eu cred… nu… e bine… da… accept… vă mulțumesc.

Smith: Fără îndoială că domnul cunoaște formatul! Patru coloane pe pagină înseamnă patruzeci de coloane a treizeci și două de rânduri! Ei! Poate scriem un bilețel. *(Scrie.)* Semnează, domnule… Falk.

Arvid Falk: Da, cum spuneți, semnez.

Smith: Ei, așa! Ia ascultă acum, domnul cunoaște istoria Suediei? Vezi colo pe raftul ăla! Acolo este un clișeu, un sul de lemn. În dreapta! Așa! Poate domnul să-mi spună cine este doamna? Trebuie să fie o regină!

Arvid Falk: După părerea mea, ar fi Ulrika Eleonora.

Smith: N-am spus eu? Hihihi! Butucul ăsta a fost folosit drept regina Elisabeta a Angliei într-o carte americană de popularizare și l-am luat ieftin împreună cu o grămadă de alte obiecte. Acum îl voi face să treacă drept Ulrika Eleonora, în Biblioteca mea populară. Avem un popor bun, îmi cumpără cărțile atât de cuminte! Ei, așa! Dorește domnul să-mi scrie textul?

Arvid Falk *(încet)*: Nu văd nimic injust în asta! Dar ce o fi cu conștiința mea, că e neplăcut impresionată. *(Tare.)* Da, sigur, de acord, domnule Smith.

Smith: Ei! Să scriem un bilețel! Șaisprezece pagini, cu literă mică, in octavo, a trei coloane, a douăzeci și patru de rânduri. Ei!

Arvid Falk: Da, am înțeles. Pot să-mi iau manuscrisul?

Smith: Nu vă grăbiți, domnule! Manuscrisul rămâne la mine. Îl voi citi, dar va mai dura.

Arvid Falk: Atunci, eu pot să plec? Adică trebuie… să plec.

Smith: Ei, domnul este un om înțelegător, care știe ce valoare are timpul. Adineauri a fost aici un tânăr, tot cu poezii, un poem mare, pe care nu-l pot folosi. Ei bine, i-am oferit aceleași lucruri ca și dumitale și știi ce mi-a spus? Să fac un lucru… pe care mă jenez să-l pronunț. Da! Asta a spus și apoi a fugit. Omul ăsta nu va avea zile multe! Adio! Adio! Domnul își va face desigur rost de Hâkan Spegel? Așa! Adio, adio.

Trecere muzicală.

Arvid Falk: Acum ce să fac? Nu e tocmai ce mi-am dorit, dar tata spunea că orice muncă este la fel de onorabilă, așa că las orgoliul la o parte și mă apuc de treabă. Trebuie să scriu patruzeci și opt de coloane despre Ulrika Eleonora.

Ca să am spor o să-mi umplu o pipă mare, hai că hârtie am, peniță… bun. *(Se aud foșnete de hârtie, scârțâitul peniței etc.)* În Ekelund și în Fryxell sunt suficiente date despre Ulrika Eleonora, dar trebui să vorbesc despre personalitatea ei, să-i fac o scurtă caracterizare; simt că trebuie să dau un verdict asupra ei. Trebuie s-o laud sau s-o condamn? O condamn și așa am ajuns la sfârșitul paginii a patra. Mai rămân douăsprezece pagini de scris. Acum un sfat bun ar fi fost de preț. Ar trebui să vorbesc și despre domnia ei, dar cum nu a domnit, nu e nimic de spus despre asta. Ah, cât o urăsc pe femeia asta! *(Zgomote casnice.)* Uite, alte pipe, alte peniță… *(Iritat.)* Trebuie să mă întorc în timp, să fac o retrospectivă istorică… Am ajuns din cauza ăsteia să calc în picioare vechiul meu ideal, Carol al XII-lea, dar nu știu cum aș putea umple paginile cerute de Smith. Cred că o să mă agăț și de Frederic I. *(Se plimbă prin cameră.)* Ce chin! Mă simt uscat ca un băț de cișmir. Ce pot să mai spun despre această regină, despre trăsăturile ei plicticoase, cioplite în lemn… mai nimic. Sunt neputincios, disperat, umilit! Asta e cariera pe care am ales-o? Și totuși, trebuie să fiu rezonabil. Doamne, să trec la *Îngerul păzitor*, poate reușesc. *(Schimbă tonul, povestește.)* Îngerul a fost scris inițial pentru o societate de asigurări germană, numită Nereus, care cuprindea, pe scurt, următoarele: domnul și doamna Schloss emigraseră în America și acolo dobândiseră o mare avere, pe care, pentru ca povestirea să fie posibilă, au transformat-o, în mod nepractic, în mobile și bibelouri scumpe și, pentru ca lucrurile să se înece absolut sigur și să nu se poată salva nimic, le trimiseseră înainte, pe un vapor de clasa I, Washington, nr. 326 al liniei Veritas, îmbrăcat în aramă și prevăzut cu pereți etanși, asigurat la marea societate

de asigurări maritime Nereus pentru 400 000 taleri. Așa! Doamna și domnul Schloss plecară împreună cu copiii pe cel mai bun vapor al liniei White-Star, Bolivar, asigurat la marea societate germană de asigurări maritime Nereus, cu un capital de bază de 10 000 000 de dolari și ajunseră la Liverpool. Călătoria continuă. Ajunseră până la capul Skagen. Vremea fusese frumoasă, firește, cerul strălucitor de senin în tot timpul călătoriei, dar tocmai când ajunseră la primejdiosul cap Skagen, furtuna izbucni, firește; vasul naufragie, părinții, care încheiaseră o asigurare pe viață, se înecară și astfel garantară copiilor salvați o sumă de 1 500 lire sterline. Copiii erau, firește, foarte bucuroși de asta și ajunseră bine dispuși la Hamburg ca să-și ia în primire atât suma din asigurarea pe viață cât și moștenirea de la părinți. Închipuiți-vă perplexitatea lor când, acolo, primiră informația că Washington eșuase cu paisprezece zile mai înainte pe bancurile din Dogger și că toată averea neasigurată s-a dus la fund! Le rămânea deci numai suma din asigurarea pe viață. Alergară la agenția societății, dar este de închipuit spaima lor când auziră că părinții neglijaseră să plătească ultimele prime, care fuseseră scadente cu câteva zile mai înainte, ce fatalitate!, chiar în ziua când se înecaseră. Copiii erau foarte mâhniți și îi regretau amarnic pe părinții care munciseră pentru ei cu atâta pricepere. Se îmbrățișară plângând și jurară că în viitor își vor asigura întotdeauna bunurile trimise pe mare și nu vor uita niciodată să-și plătească primele de asigurare pe viață. *(Oftează.)* Ei, toate astea trebuie localizate și adaptate condițiilor suedeze, ca să poată fi citite sub forma unei nuvele cu care trebuie să-mi fac debutul în literatură. Ah, ce foame îmi e! Degeaba îmi dă târcoale diavolul orgoliului când din regiunea stomacului am senzații neobișnuite: înțepături și sfârșeală. Am să beau un pahar de apă. *(Bea.)* Mai fumez o pipă, poate scap de această indispoziție. *(Fumează.)* Oare de ce mi-o fi foame la ora asta? E ora unu și eu nu obișnuiesc să mănânc înainte de ora trei! Ia să văd ce bani mai am? 35 de ore. Ah, nu, după cum observ, astăzi e fără masă de prânz! E pentru prima oară în viața mea! Nu am mai avut niciodată astfel de necazuri. *(Pauză.)* Dar cu treizeci și cinci de ore nu trebuie să flămânzești. Pot trimite chiar după pâine și bere. Nu, nu pot asta, nu merge, nu se cuvine. Să mă duc chiar eu jos la lăptărie? Nu! Să ies să mă împrumut? Imposibil! Nu am pe nimeni de la care să pot împrumuta bani. Mi-e o foame de lup.

Răpăit de tobe în curtea cazărmii. Falk se duce la fereastră.

Ah, sunt soldații din gardă, cu gamelele de aramă în mână, care mărșăluiesc ca să-și ia prânzul. Toate hornurile fumegă, rost că se face de mâncare.

Se aude clopotul de amiază, apoi din apropiere se aud zgomote de bucătărie, tacâmuri, voci de copii care spun rugăciunea.

Sunt convins că tot orașul prânzește în aceste clipe, toți în afară de mine. Sunt mânios pe toată lumea. Cred că mi-a venit o idee. Îi trimit înapoi, prin curier, lui Smith pe Ulrika Eleonora și *Îngerul păzitor*, îi dau și cele 35 de ore și am terminat. Așa nu se poate. Mai bine flămând, decât umilit. Da. Mai bine dorm.

Muzică de final.

Superproducție a Teatrului Național Radiofonic, teatru serial în 10 episoade. Regia artistică: Vasile Manta. În rolul principal, Arvid Falk: Cristian Iacob. Distribuția episodului 2: Ion Mărgescu (Andersson), Mihai Constantin (Carl Nicolaus Falk), Gelu Nițu (Smith). Redactor și producător: Costin Tuchilă. Regia de studio: Janina Dicu, Renata Rusu. Regia de montaj: Mirela Anton și Florin Bădic. Regia muzicală: Stelică Muscalu. Înregistrare difuzată în premieră absolută în perioada 11–22 aprilie 2016 la Radio România Cultural.

Episodul 2 poate fi ascultat la adresa: https://www.youtube.com/watch?v=nnW_P5ak_kQ

Primul episod a fost publicat în numărul trecut al revistei. Următoarele episoade vor fi publicate în numerele viitoare.

„Arvid Falk: …i se spune Smith cel temut, cu o mie de brațe, care poate să «facă» un scriitor în douăsprezece luni, chiar dacă stofa e destul de proastă."

Teatru

DOUĂ PERSONAJE ÎN CĂUTAREA UNUI SUBIECT

Victoria Milescu

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
Fotografie de Ion Lazu

Personajele:

Violeta
Eleonora

Ne aflăm într-o cameră mobilată modest. La o masă stă o femeie, iar într-un fotoliu o altă femeie. Aspectul lor este comun, obișnuit. Violeta este subțire, cu părul vopsit blond, volubilă, temperamentală. Eleonora este mai plinuță, brunetă, pragmatică, ironică.

Violeta: Draga mea Eleonora, chestia asta ar putea să ne salveze.

Eleonora: Păi, hai s-o facem, Violeta. *(Își scoate ceasul de la mână și îl pune pe masă, în fața ei.)*

Violeta: Cum, chiar ești de acord?

Eleonora: Altceva ce ne-a mai rămas? Să dăm meditații la mers în baston? Și-așa, perlele s-au dus, Rosenthalul s-a dus, Moș Nicolae nu mai dă pe-aici de ani de zile…

Violeta: Lasă-l, dragă, că și la el s-au scumpit toate…

Eleonora: Să mai caute și el niște sponsori.

Violeta: Sponsorii se sponsorizează numai ei între ei și numai dacă vine televiziunea.

Eleonora: Dacă ar veni televiziunea și aici, aș ști eu ce să le zic…

Violeta: Ce?

Eleonora: Că eu mă uit numai la ecranul stins.

Violeta: Hm, și ce vezi?

Eleonora: Văd economia la români. Că aia se vede numai pe întuneric.

Violeta: Vrei să-ți spun o rețetă de supă de pui foarte economicoasă?

Eleonora: Zi, zi…

Violeta: Pui apa să fiarbă bine de tot, nu pui *pui*, evident, după care o potrivești după gust.

Eleonora: Dragă Violeta, îmi lasă gura apă… *(Se înecă, tușește.)* Hmm! Unii se înecă cu oase, și eu – cu apă… *(Se uită la ceas.)*

Violeta: Ei *(gest larg)*, dacă reușim să scriem și noi o piesă comică pentru concursul ăla din ziar, poate ieșim și noi la lumină odată… Că dacă câștigăm concursul, oameni ne-am făcut, Eleonora!

Eleonora: Și acum, ce suntem?

Violeta: Cuvântătoare. Ne hrănim cu cuvinte.

Eleonora: Tu tot mai crezi că se poate trăi din artă?

Violeta: Dar cine ți-a spus că noi facem artă?

Eleonora: Facem… *(îngroșând)* arta supraviețuirii.

Violeta: Și care să fie subiectul?

Eleonora: Noi. *(Atitudine provocatoare.)* Ce, nu suntem bune de subiecte?

Violeta: Păi, ce avem noi comic?

Eleonora *(atotștiutoare)*: Totul! Nu-ți dai seama că în ochii tinerilor de azi viața noastră, gândurile noastre, amintirile noastre sunt de-a dreptul comice?

Violeta: Doar n-o să ne vindem și amintirile…

Eleonora *(râzând în colțul gurii)*: Hîî! Hîî! Și cât crezi că am putea lua pe ele?

Violeta: Alea romantice nu se mai caută, acum vor *harrrrd*, numai crimă și sex. Iar noi, din alea, nu avem.

Eleonora: Deocamdată… *(Își cercetează iar ceasul.)*

Violeta: Să începem cu titlul. Ne trebuie un titlu bombă!

Eleonora: Ai văzut afișele din oraș?

Violeta *(explodând, cu un deget în aer se face că scrie)*: Ce-ai zice de ***Sex și crimă în ascensor***?

Eleonora: Nu e cam strâmt?

Violeta *(dezumflată)*: Atunci, ***Sex între două trenuri***. Merge?

Eleonora: Și dacă unul dintre ele are întârziere?

Violeta: Atunci, o să fie sex… întârziat!

Eleonora *(nerăbdătoare)*: Hai, hai, Violeta, dă-mi alte titluri…

Violeta *(intimidată)*: Eleonora, stai, să mă gândesc…

Eleonora *(duce mâna la cap, apoi se apleacă și ridică de la piciorul mesei o pungă de plastic din care scoate niște reviste)*: Aaaa! Am uitat! Violeta, uite-aici o sacoșă de reviste să ne inspirăm.

Violeta: Și cât ai mai dat și p-astea, Eleonora?

Eleonora *(răspunde cu țâfnă)*: Nimic. Le-am luat de la ghenă. A făcut cineva curat.

Violeta *(răsfoind o revistă la-ntâmplare)*: I-auzi. Ce zici de ***Poiana sticleților***?

Eleonora: Păi acum nu le mai zice sticleți.

Violeta: ***Gemete SRL***…

Eleonora: Geme-te tu…

Violeta*: Amintiri de când eram în vagin*…

Eleonora *(se strâmbă)*: Cu ce ocazie pe-acolo?

Violeta: ***Bufonii Președintelui***…

Eleonora *(cu o mină speriată)*: Prea politic! Nu ne băgăm!

Violeta: ***Orașul cu un singur pieton***.

Eleonora: Ăsta n-a plătit taxa auto…

Violeta: ***Femeia care s-a-necat într-un bărbat***.

Eleonora *(cu admirație)*: Ce poziție!

Violeta: ***Fufele***.

Eleonora: Prea scurt!

Violeta *(mobilizându-se, strigă teatral)*: ***Noaptea în care nu mi s-a întâmplat ceea ce trebuia să mi se-ntâmple***.

Eleonora *(dezamăgită, lungind cuvintele)*: Prea lung…

Violeta *(explodând)*: ***Sonată pentru saxofon și prepeliță***.

Eleonora *(sarcastică)*: ***Sonată pentru cârnat pe varză***.

Violeta *(oftează)*: Mi s-a făcut o foame…

Eleonora*: Mănâncă din supa aia a ta de pui…*

Violeta *(face un gest larg de neputință)*: …

Eleonora: Și bea din cafeaua aia care s-a răcit, poate-ți mai dezmorțești inspirația.

Violeta: Mai bine mi-aș dezmorți altceva…

Eleonora: Factura de gaze nu te-nviorează deloc?

Violeta *(strângându-și brațele)*: Aia mă-ngheață de-a binelea.

Eleonora *(exasperată, se uită la ceas)*: Hai să ne grăbim că trebuie să terminăm până se întunecă.

Violeta *(un gest de cochetărie)*: Dragă Eleonora, dar prin câte am trecut noi, chiar nu s-o găsi nimic interesant? Altfel, trebuie să inventăm… Trebuie să inventăm o viață.

Eleonora *(se uită la ceas)*: Știi ce, Violeta, eu acum sunt în inventar. *(Gest larg.)*

Violeta *(arată spre tâmplă)*: Ei, gata cu inventarul? *(Numără ca la box.)*

Eleonora *(controlându-se)*: Nu, dragă, am ieșit lipsă. *(Face o pauză, apoi cu un calm premeditat.)* Și lipsesc din ce în ce mai multe, și mereu altceva.

Violeta *(înviorată și amuzată de idee, ia o coală de hârtie și o rupe în două, întinzând o jumătate Eleonorei, care se uită nedumerită)*: Așa! Ce-ai zice dacă ne-am întrece în ce ne lipsește? Hai să facem și noi un concurs. Câștigă cine are cele mai multe lipsuri. *(Se exprimă cu emfază.)* Mesaj important pentru țară: Concurs de lipsuri! Lipsurile mici contraatacă!

Eleonora *(cu tonul enunțării unui mare adevăr)*: Lipsurile mici sunt mai mari decât cele mari.

Violeta *(contaminată)*: Adică?… *(Ambele se ridică în picioare și declamă sentențios.)*

Eleonora: Facturile la utilități sunt mai mari decât factura la mobila pe care am cumpărat-o eu acum un an.

Violeta: Lipsa unui ideal e mai mare decât lipsa de umor…

Eleonora: Cu banii dați ieri pe medicamente, cumpăram, anul trecut, o farmacie.

Violeta: Lipsa de dragoste e mai mare decât lipsa de bani… *(Ambele se reașază la loc.)*

Eleonora *(se uită la ceas și scoate o pastilă dintr-o cutie de pe masă, pe care o zornăie)*: Ee, nu luăm pastila?

Violeta: Dă-o-ncoa s-o fac pe jumătate… *(Rupe pastila și pune jumătățile pe masă.)* Poftim!

Eleonora *(le ia cu mâinile pe care le ridică în sus cu pumnii strânși, încrucișându-le, în joacă, din când în când)*: Pe care o vrei? Jumătatea cu inspirație sau jumătatea cu expirație?

Violeta: Alege tu, iar eu aleg restul.

Eleonora *(malițioasă)*: Și din viață, cu ce te-ai ales?

Violeta *(își ia o poziție demnă)*: Cu concursul de împrejurări.

Eleonora: Lasă asta, să ne întoarcem la concursul nostru. *(Trânțește hârtiile.)*

Violeta *(dă din mână să risipească praful)*: Uff! Ce faci aici? Concurs de praf?

Eleonora *(plecându-și capul)*: S-a ales praful de subiectul nostru!

Violeta *(emfatic)*: Dar de ce ne trebuie nouă un subiect? Există subiecte fără subiect și concursuri fără concurenți la care se anunță doar câștigătorul.

Eleonora: Violeta, cum stăm cu lipsurile?

Violeta *(ia lista ei și a Eleonorei și le compară)*: Lăsăm lipsurile deschise. Deocamdată, nimeni nu a câștigat, draga mea Eleonora.

Eleonora: Închise, deschise, numai să terminăm odată.

Violeta: Oricât le-am număra, și la mine și la tine, sunt tot atâtea.

Eleonora: Și aceleași…

Violeta: Cum adică? Avem amândouă aceleași păcate? Hai să ne mai uităm odată. *(Îi întinde una din liste, cealaltă i-o returnează, urmează un schimb de hârtii, încurcându-le mereu amândouă.)* Deci, am cunoscut amândouă un bărbat…

Eleonora: Al meu era inginer de drumuri și poduri.

Violeta *(surprinsă)*: Și al meu!

Eleonora: Brunet cu ochii verzi…

Violeta *(din ce în ce mai surprinsă și bănuitoare)*: Brunet cu ochii verzi!

Eleonora: Zdravăn, bine făcut…

Violeta: …biiine făcut!

Eleonora *(visătoare)*: Marcel…

Violeta *(aprinzându-se)*: Marcel???!!!

Eleonora: Mare dansator, nu ierta nicio femeie la petreceri…

Violeta *(lămurită)*: Nici pe mine nu m-a iertat…

Eleonora *(de-a dreptul indignată)*: Deci, tu erai aia!

Violeta *(fără glas, cu ochii holbați)*: …

Eleonora: Dacă puneam mâna pe tine atunci, te călcam în picioare… Îți scoteam ochii! A plecat de-acasă după nici un an de căsnicie…

Violeta *(revenindu-și)*: Ai scăpat ieftin, fraiero!

Eleonora: Unde o fi acum, pramatia?

Violeta *(dându-și ochii peste cap)*: Cu Cerasela, fosta mea colegă de serviciu…

Eleonora *(circumspectă)*: Dacă o fi rămas și cu aia… Cine știe ce s-o fi ales de capul lui, nenorocitul…

Violeta *(răsfoiește revistele și exclamă stupefiată)*: Ia uită-te, dragă Eleonora, ăsta nu-i Marcel?

Eleonora: Parcă el e. Știi ce, așa grizonat, pare mai serios.

Violeta *(accentuând cuvântul **ales**)*: Uită-te ce s-a **ales** de el. *(Îi dă să citească, citesc împreună.)* Marcel Popândău, ales cetățean de onoare al orașului Călărași…

Eleonora: Mamă, ce-o să-i mai călărească și pe ăștia!

Violeta: Știi ce, nu mai are niciun haz!

Eleonora: Cine? Marcel sau subiectul?

Violeta: Las-o baltă! Nu mă faci să râd.

Eleonora: Să te facă Costel, atunci!

Violeta *(surprinsă, înroșindu-se)*: Costel?

Eleonora: Ce, credeai că nu știu? Numai cu d-ăștia te-ai încurcat, în… **el**: Gigel, Fănel, Bombonel…

Violeta: Păi, de, eu nu m-am născut în București ca tine. Pe ulița mea numai de-ăștia erau…

Eleonora: Da' ce crezi, că pe strada Corcodușelor umbla de-alde Rockfeller?

Violeta: Hai, dragă, găsește un subiect, să scriem odată piesa asta *(ridicându-se de la masă, deschizând larg brațele)*, să ajungem și noi cineva, să devenim celebre…

Eleonora: Faci tu față celebrității? Uite aici. *(Îi arată într-o revistă.)* Candy are buze noi, Bamby și-a mărit silicoanele. Poți și tu să vii cu o știre de-asta?

Violeta *(autoironizându-se)*: Violeta coafeza și-a pierdut din nou proteza! Poftim!

Eleonora: Ce mai, bomba zilei fără fitil!

Violeta: Să căutăm fitilul! *(Se uită în jur prefăcându-se disperată.)*

Eleonora: Ce să mai căutăm că s-a întunecat. *(Se uită la ceasul de mână.)* Mai bine renunțăm, că dacă-i aud râzând de mine, eu încep să plâng…

Violeta: Ți s-au întunecat ție lentilele. Șterge-ți ochelarii că plângi fără lacrimi.

Eleonora: Mai bine o ștergem acasă că s-a terminat textul.

Violeta: Cum așa? Tocmai acum când ajunsesem la… subiect.

Eleonora: Repet, care subiect?

Violeta: Noi! Nu ți-ai dat seama până acum că subiectul e cel ce trebuie să ne găsească pe noi?

Eleonora: Și te pomenești că de-acum încolo, nici n-o să mai scăpăm de el!

Violeta: Oricum nu mai scăpăm de el, dar nu suntem noi de vină!

"Violeta (emfatic): Dar de ce ne trebuie nouă un subiect? Există subiecte fără subiect și concursuri fără concurenți la care se anunță doar câștigătorul."

Teatru

CAMERA FĂRĂ FERESTRE

fragment

Constantin Venerus Popa

Dramaturg, poet, medic
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Motto: *„Aștept să treacă timpul."*

Personajele:
Bătrâna
Mihai

Sugestii de fond muzical pentru ambianța din foaier și sala de spectacol în timp ce publicul intră și până își ocupă locurile: Harry Belafonte: ***Try to remember****; Sacha Distel:* ***La vieille dame****; Dean Martin:* ***Just in time****; Andy Williams:* ***The impossible dream****; Sammy Davis jr.:* ***I've gotta be me****; Alain Barrière:* ***Et tu retrouveras ta vie****; Jean Ferrat:* ***Les cerisiers****. Regizorul poate alege una sau mai multe dintre aceste melodii, care se vor derula „în buclă".*

Tabloul 1

Din rândul întâi sau doi se desprinde Mihai. Se îndreaptă spre scărița din lateral, care duce în scenă, urcă două trepte, se oprește și se întoarce către sală.

Mihai: Aș vrea să vă povestesc o întâmplare ciudată. Poate ați observat că o vorbă, sau mai multe, o faptă a cuiva, v-a schimbat felul în care priveați viața. Ce ziceți, am dreptate? Să nu mergem până acolo și să considerăm că însăși existența vi s-a schimbat după aceea, deși... uneori drumul pe care pornim începe cu fapte mărunte, aparent banale. Așadar... într-o seară, pe la ora 22.00, mă întorceam de la un spectacol de teatru și, în drumul spre stația de autobuz, am văzut într-un gang o femeie în vârstă care...

Ajunge complet pe scenă. Aproape de colțul pe unde urcă este o măsuță de voiaj deschisă, pe care se răsfiră un teanc de hârtii, dosare vechi, ziare, reviste, având în mijloc un caiet mare, „studențesc", deschis pe la jumătate. În fața măsuței, cu fața spre public, așezată pe un scăunel pliant, stă Bătrâna. Poartă o mască de protecție. Este cu privirea când în caiet, în care parcă ar scrie ceva, când cu ochii pierduți spre sală, când mișcându-i dintr-o parte în alta, ca și cum ar urmări mașinile care trec prin fața ei. În spatele ei este un maldăr de rufe, haine groase, cartoane, sub care se poate vedea capul unui câine care doarme. Mihai se apropie de ea, o urmărește câteva secunde, întoarce capul ca și cum ar vrea să înțeleagă ce notează bătrâna în caiet, o privește puțin intrigat, dă să se depărteze, dar revine în lateralul ei.

Mihai: Bună seara, doamnă!

Bătrâna *(fără să ridice capul)*: Bună seara!

Mihai: Mă iertați că vă întreb: ce faceți aici?

Bătrâna *(ridică privirea spre Mihai și îl privește fix, pătrunzător, preț de câteva secunde)*: Nu fac nimic, domnule, aștept să treacă timpul!

Mihai: **„Timpul!"**... Interesant, nu „timpu', ci **„timpul"**... interesant...

Bătrâna: Credeți?

Mihai: Da, adică, nu știu cum să spun...

Bătrâna: Spuneți simplu, ca mine: **timpul**!

Mihai: Aveți dreptate. Hm, **timpul**... acest cuvânt este o întreagă filozofie, aici începe greul.

Bătrâna: Așa vi se pare?

Mihai: Cred că nu numai mie. Este o noțiune atât de... de...

Bătrâna: Inexplicabilă!?

Mihai: Poate.

Bătrâna: Timpul este dușmanul nostru, inexplicabilul nostru dușman.

Mihai: De ce dușman?

Bătrâna: Cum vreți să vi-l definesc, odată ce e inexplicabil?

Mihai: N-ar putea să fie și aliatul, chiar prietenul nostru?

Bătrâna: Nu, nu! Ce prieten, ce aliat ne duce atât de clar spre moarte? *(Aproape conspirativ.)* Nu avem un dușman mai puternic decât el! Eu, cel puțin, nu am avut și nu am altul. O să vedeți și dumneavoastră.

Mihai: Mă cam speriați.

Bătrâna: Îmi pare rău. Mai bine mergeți acasă, cine știe ce vi se poate întâmpla la ora asta.

Mihai: Dumneavoastră nu vă temeți să rămâneți singură în acest gang? E aproape miezul nopții.

Bătrâna: Am câinele din spatele meu să mă apere.

Mihai *(se apropie binișor de locul unde doarme câinele, îl cercetează atent, face o mică fandare în dreapta, apoi una în stânga, se întoarce la Bătrână)*: Nu mi se pare prea agresiv.

Bătrâna: Acum se odihnește.

Mihai: Și el așteaptă să treacă timpul?

Bătrâna: S-ar putea. De ce nu-l întrebați?

Mihai: N-aș vrea să-l deranjez, doar ați spus că se odihnește.

Bătrâna: Mă credeți nebună?

Mihai: De ce să cred asta?

Bătrâna: Pentru că v-am invitat la un dialog cu un câine, cine știe?

Mihai: Mi-am dat seama că glumiți.

Bătrâna: Câinii sunt foarte inteligenți.

Mihai: Nu pot să se exprime, știu!

Bătrâna: Dimpotrivă, se manifestă atât de clar, mai limpede decât o fac mulți oameni. Numai noi avem impresia că **le suntem superiori**. Câte lecții n-am luat de la câini, poate și dumneavoastră.

Mihai: Nu mi-aduc aminte.

Bătrâna: Mai exersați cu amintirile! Prea multă lume trece cu nepăsare pe lângă fapte ce pot deveni amintiri odată. Pentru a avea amintiri îți trebuie practică. Uneori sfârșești antrenamentul tocmai când începe scleroza, dar măcar ai ce pierde.

Mihai: Vi se pare că și eu trec cu nepăsare pe lângă…

Bătrâna: Persoanele de față se exclud, nu se spune așa?

Mihai: Întocmai, uitați, eu m-am oprit lângă dumneavoastră, deși puteam să nu vă bag în seamă.

Bătrâna: Pe ziua de azi ați fost singurul.

Mihai: Având în vedere ora înaintată, poate era mai bine să grăbesc pașii, în loc să mă opresc.

Bătrâna: Ha, ha, ha! Repede, repede, repede! Așa spuneți toți până pe la 40 de ani, pe urmă vă cam pare rău.

Mihai: De ce să ne pară rău?

Bătrâna: Că ați alergat toată viața și n-ați ajuns nicăieri! Că ați înotat mereu contra curentului și v-ați întrebat de ce nu ajungeți unde trebuie, de ce, de ce… întrebări puerile. Ia stați colea lângă mine pe scăunelul acesta! *(Scoate un scăunel pliant de sub lucrurile din spatele ei, îl deschide și i-l dă lui Mihai. Acesta se așază.)*

Mihai: Înțelepciunea vine cu timpul, eu așa știu.

Bătrâna: Multe vin odată cu timpul și cele mai multe sunt o pacoste. Înțelepciunea este cea mai mare belea a bătrâneții.

Mihai: De ce?

Bătrâna: Pentru că nu-ți mai folosește la nimic! Pentru că realizezi în ce hal ai ajuns, pentru că oricât de inteligent ai deveni la bătrânețe, tot nu știi cum să eviți să nu faci pe tine, nu te poți deprinde să mănânci numai cu gingiile și, în general, nu-ți ține de foame nimic din ce-ai învățat ca să fii inteligent.

Mihai: Cam pesimistă.

Bătrâna: Pesimismul este o latură a inteligenței. Cioran cum a fost?

Mihai: Unde stați, aveți o casă pe undeva?

Bătrâna: Sigur că am. Nici nu e prea departe de aici.

Mihai: Nu vreți să vă conduc acasă? Este aproape miezul nopții.

Bătrâna: Ești foarte amabil. Parcă ai fi din alte vremuri.

Mihai: Cum erau tinerii „din alte vremuri”?

Bătrâna: O să-ți spun pe drum și, poate, acasă. Sper că nu ești vreun obsedat sexual.

Mihai: Ha, ha, ha! Nu, nu, doar criminal în serie, ho, ho, ho!

Bătrâna: Ah, am scăpat de o grijă. Dac-o fi să mă omori, măcar așteaptă să adorm! Poate apuc să visez ceva frumos înainte, da?

Mihai: Promit că n-o să vă omor!

Bătrâna: Așa ziceți toți și pe urmă…

Mihai: Haideți, că doar nu v-a omorât nimeni până acum, ce Dumnezeu!

Bătrâna: Ultimul meu rol pe scenă așa a fost: mă omora unu’! N-am înțeles de ce nici eu, nici criminalul, nici regizorul. Cred că nici autorul.

Mihai: Formidabil, ați fost actriță?

Bătrâna: Îndrăznesc să spun chiar mai mult: am fost **artistă**! *(Începe să-și strângă lucrurile de pe măsuță, le pune într-o sacoșă de rafie în carouri, pe care o îmbrățișează afectuos, se uită lung la câinele din spate și își șterge o lacrimă.)* Hai să mergem atunci la locul crimei, nu? Hi, hi, hi!

Mihai: Nu luăm și câinele?

Bătrâna: Nu.

Mihai: Vine el singur pe urmă, după ce se odihnește, sau cum?

Bătrâna: Rămâne de pază.

Mihai: Ce păzește?

Bătrâna: Să nu-mi ia locul altă fosilă mâine dimineață.

Mihai: Veniți în fiecare zi aici?

Bătrâna: Da.

Mihai: De ce?

Bătrâna: Nu v-am spus? Aștept să treacă…

Mihai: **„timpul”**… așa este, uitasem.

Bătrâna: Aici este cel mai bun loc de așteptare.

Mihai: De ce?

Bătrâna: Toată lumea știe asta.

Mihai: Ei bine, eu n-am aflat.

Bătrâna: Atunci socotește că azi a fost ziua ta norocoasă pentru că o să-ți spun un secret: **pe-aici trece cel mai frumos timpul!**

Mihai: Numai pe-aici, de ce?

Bătrâna: Nu pot să-ți spun.

Mihai: Ah, mai mult mister, da?!

Bătrâna: Toate femeile au câte un mic secret.

Mihai: Presupun că n-are rost să insist.

Bătrâna: Văd că nu-mi dai pace. Bine, o să fac o declarație completă.

Mihai: Nu e nevoie.

Bătrâna: Lasă, lasă… Te rog să-mi promiți că nu spui la nimeni ce vei afla, da?

Mihai: Jur!

Bătrâna *(îi face semn să se apropie de ea mai mult. Mihai își trage scaunul lângă Bătrână. Aceasta se uită atentă în jur, ca și când ar verifica dacă sunt ascultați sau văzuți de cineva)*: A trecut ceva vreme de când am ajuns în acest loc… am văzut bietul câine care doarme acolo cuminte, sub boarfele alea și… dintr-o dată… dintr-o dată *(începe să plângă)*… am uitat cum mă cheamă și câți ani am. *(Plânge înăbușit.)* Știu totul despre mine: că am fost actriță, unde stau, dar… nu mai știu cum mă cheamă, îmi dau seama că sunt bătrână, dar nu știu câți ani am… nu înțeleg de ce mai trăiesc. Nu pot să-mi amintesc două lucruri atât de simple: numele și vârsta. Exact ca un copil de doi ani. Acesta mai are timp să învețe, pe când eu… încerc să scriu în fiecare zi toate numele posibile pe care mi le imaginez, toate numerele din două cifre, poate, poate iese ceva. Ce crezi, vârsta mea se scrie cu trei cifre? Poate de aceea… *(Plânge, își șterge lacrimile, caută în sacoșă, scoate registrul și începe să-l răsfoiască, i-l întinde lui Mihai. Acesta îl ia și începe să-l studieze.*) Nu e nimic acolo despre mine, nu mai sunt nici măcar un număr… de ce mai trăiesc? Doar ca să scriu în acest caiet?

Mihai: Îmi pare rău că v-am făcut să suferiți.

Bătrâna: Lasă, lasă… acum aștept aici să treacă timpul. Poate îmi va aduce înapoi numele și vârsta. Trebuie să mă găsească în același loc. De aici mi le-a luat, aici să mi le aducă înapoi, corect?

Mihai: S-ar putea să aveți dreptate.

Bătrâna: Chiar îmi place așteptarea asta. Dă-mi caietul! *(Mihai i-l dă.)*

Mihai: Poftim!

Bătrâna: Când am acest caiet în față *(îl mângâie cu delicatețe),* mi se pare că mai am un scop în viață, nu trăiesc totuși degeaba. Știi ce bine este să încerci să afli cum te cheamă sau ce vârstă ai? Poți face tot felul de presupuneri. E frumos…

Mihai: N-ați uitat că ați fost actriță.

Bătrâna: **Artistă**!

Mihai: Exact! Pe Cioran vi-l amintiți, știți că aveți o casă. Poate e doar o lacună de memorie pasageră.

Bătrâna: Ce folos că știi alte lucruri, dacă nu mai știi cum te cheamă sau câți ani ai? Ce viață mai e asta? Ah și timpul ăsta… ce dușman înrăit, nu vrea să mă lumineze. De ce-ar face-o, la urma urmei, la ce mi-ar folosi? Poate e mai bine să nu mai știu nimic despre mine… poate atunci va fi sfârșitul. Iată, ea este marea doamnă a Teatrului Românesc, are atâția și atâția ani (prea mulți dacă mă întrebați pe mine), a jucat în multe piese, dar acum s-a sfârșit și pentru ea totul: o cheamă așa și pe dincolo și are, o-ho-ho, prea mulți ani. Lăsați-o, n-o deranjați, nu-i stricați „sfârșitul"! Câteva aplauze și-atât! Restul să fie tăcere, e suficient. *(Se ridică cu greu din scaun.)* Hai să mergem! *(Întoarce privirea spre câinele din spate.)* Măi, Cerber, să ai grjă de locul acesta!

Mihai: Îl cheamă Cerber?

Bătrâna: E câine de pază, nu?

Mihai: Așa am înțeles.

Bătrâna: Și-atunci cum să-l cheme: Grivei, Azorel?

Mihai: Nu știu, nu mă pricep.

Bătrâna: Poate Bubico, ei?! Doar nu-l țin în poșetă!

Mihai: Sigur că nu!

Bătrâna: De altfel, nici nu am poșetă, așa că Cerber e foarte bine.

Mihai: Stați departe? Hai, luați-mă de braț!

Bătrâna: Lasă, că nu sunt oloagă, n-am paralizat. De ce să te țin de braț?

Mihai: M-am gândit că…

Bătrâna: Când o să obosesc, o să-ți spun, deocamdată, hai să mergem!

*Fond sonor: **Adagio** de Tomaso Albinoni, interpretat la saxofon de Fabio Marziani. Mihai și Bătrâna încep să dea ocol scenei.*

Mihai: Locuiți la etaj?

Bătrâna: Ce-ai dom'ne? Te temi că mor pe drum sau urcând etajele, nu? Mai bine lasă-mă în pace, doar nu te-am rugat să mă conduci! Locuiesc la un subsol.

Mihai: Oh!

Bătrâna: **„Oh"**, adică ce bine că nu trebuie să urci scări, nu?

Mihai: Cam așa ceva.

Bătrâna: Nu te teme, dragă, nu sunt decât patru trepte până la ușă. Se coboară foarte ușor în mormântul meu.

Mihai: Aoleu, de ce-i ziceți așa?

Bătrâna: Pentru că sunt sclerozată, amnezică și, mai ales, romantică, d'aia! Odată ce camera nu are nicio fereastră, se cheamă că e un fel de cavou, nu?

Mihai: Ați spus că e un subsol de bloc, nu cavou.

Bătrâna: Da, am spus subsol, dar nu de bloc!

Mihai: Vă arde de glume la ora asta?

Bătrâna: Ți se pare că glumesc?

Mihai: Da.

Bătrâna: Ei bine, te înșeli! E un subsol de casă la curte, nu la bloc. Asta e glumă?

Mihai: Nu știu… felul în care ați spus unde locuiți, chestia cu cavoul…

Bătrâna: Ai uitat c-am fost actriță? Nouă, artiștilor, ne plac farsele. Mai bine hai să ne așezăm pe banca aia, mă cam dor picioarele. *(Se așază amândoi.)*

Mihai: N-am mai stat așa pe o bancă…

Bătrâna: **„Așa"** la ora asta, sau **„așa"** cu o babă ca mine?

Mihai: Și una și alta. Cum ați ajuns să locuiți în acel subsol, doar nu ați stat acolo mereu, nu?

Bătrâna: Bineînțeles că nu.

Mihai: Puteți să-mi povestiți, vă mai amintiți?

Bătrâna: Ți-am spus că am uitat numai cine sunt și câți ani am. În rest, mi-amintesc totul, mă rog, aproape totul.

Mihai: Cum s-a întâmplat?

Bătrâna: Doamne, ți-am spus mai devreme: mă uitam la câinele acela…

Mihai: La Cerber?

Bătrâna: Mi s-a părut un nume potrivit pentru un câine de pază, așa că l-am botezat.

Mihai: Asta știu deja.

Bătrâna: Nu ai de unde să știi că eu sunt nașa lui Cerber.

Mihai: Întrebarea era: cum ați ajuns să locuiți la subsol?

Bătrâna: Dacă nu mă lași să vorbesc. Chiar atunci când eu mi-am pierdut instant memoria, vecina mea de apartament a aruncat în aer blocul unde locuiam.

Mihai: Teroristă?

Bătrâna: Pe dracu' teroristă! Sclerozată! A uitat gazele pornite, a aprins un chibrit și gata: poc!

Mihai: Chiar așa, poc?

Bătrâna: Au murit opt oameni, inclusiv… *(Începe să plângă.)*

Mihai: Ce este, de ce plângeți?

Bătrâna: În explozie a murit și nepoțelul ei de 8 ani.

Mihai: Doamne, ce tragedie!

Bătrâna: Da, tragediile adevărate sunt în viață, în teatru sunt doar simulări.

Mihai: Nu ați salvat nimic: acte, fotografii, nimic?

Bătrâna: După explozie a urmat un incendiu mare. A ars tot. Ce n-a ars, au stricat pe urmă pompierii cu apa lor. N-am salvat nimic din **viața mea de hârtie. Nu mi-a rămas decât asta din piele și oase.** Mai bine îmi tatuam în tinerețe pe undeva cum mă cheamă. Era mai simplu acum.

Mihai: Groaznic.

Bătrâna: Dar tu, de unde veneai la ora asta? N-ai casă?

Mihai: Veneam de la teatru.

Bătrâna: Aha… îți place teatrul?

Mihai: Da.

Bătrâna: Pe mine nu m-ai văzut pe scenă? Poate știi tu cine sunt.

Mihai: M-am născut în America, acolo mi-am petrcut toată viața până am revenit în România acum șase luni. Nu am de unde să vă știu, îmi pare rău.

Bătrâna: Asta e! Hai, m-am odihnit destul. *(Pornesc iar, fac câțiva pași în tăcere, apoi ajung la o ușă direct din stradă. Bătrâna descuie.)* Pe-aici! **„Cobori în jos străine drag, pătrunde-n casă și în gând și camera îmi luminează!"** He, he, he! *(Mihai încearcă să găsească întrerupătorul pe lângă ușă.)* Lasă, nu te mai forța, voi, americanii nu știți de unde vine lumina! Uite! *(Aprinde becul din tavan. În cameră: o masă, două scaune, o dormeză, un dulap cu două uși, un filtru de cafea, ceva veselă, o combină muzicală cu două boxe, un suport cu multe cd-uri, un corp vertical de bibliotecă cu patru rafturi de cărți, unul identic, dar fără nicio carte în el și un mic frigider, asemănător cu cele din hoteluri.)* N-am zis **„Să fie lumină"**, dar am comis-o!

Mihai: Aici locuiește o mare artistă? Trist.

Bătrâna: Cred că era mai trist în cavou. Vrei o cafea?

Mihai: La ora asta?

Bătrâna: Am d'aia fără cofeină, vrei?

Mihai: Merge. *(Bătrâna pregătește filtrul.)* Nu aveți nici discuri, cd-uri cu piese în care ați jucat? Poate așa ați putea afla cum vă chema.

Bătrâna: **Cum mă cheamă**! Doar am stabilit că „nu locuiesc" în cavou, nu?

Mihai: Mă iertați.

Bătrâna: În afară de cărțile astea, totul a pierit în foc.

Mihai *(se apropie de dulapul fără cărți și-l studiază atent)*: Și în acesta au fost cărți? De ce este gol?

Bătrâna: Vând cam o carte pe săptămână ca să pot trăi. Eh, am vândut prime ediții din Caragiale, din Mușatescu, din Sorescu, chiar din Camil Petrescu, unele cu autografe.

Mihai: Rarități… Peste tot în lume chestiile astea sunt scumpe.

Bătrâna: În România țin și de foame. Aparatul, cd-urile, mobila, oh, **„mobila…"**, ce pretențios sună, le-am căpătat de la diverși.

Mihai: Nu ați încercat să găsiți prin magazine discuri, cd-uri cu piese în care ați jucat?

Bătrâna: Am fost, dar…

Mihai: Nimic, chiar nimic?

Bătrâna: Ce să cer dacă mă duc la un magazin de muzică sau la o librărie? Dați-mi și mie un disc, un cd, o carte, ceva cu actrița aia… *„Care actriță, doamnă?"* Ei, ce întrebare, aia care a fost odată cineva, care a jucat în piesele „alea" și „celelalte", care a… a… știut să vorbească frumos, a plâns **adevărat de fals** pe scenă, a murit de multe ori, a născut de trei ori, a divorțat

de enșpe mii de ori, l-a bătut pe „ăla”, pe „aia”, a fost regină, a fost violată de două ori… Actrița aceea care, uitați, nu vi se pare? *(Își dă jos masca și lasă la vedere un chip mutilat de arsuri. Mihai schițează un gest de de repulsie.)* Parcă seamănă puțin cu mine… Ce să cer?… Da’ pe tine cum te cheamă?

Mihai: Mihai.

Bătrâna: Ce să cer, Mihai? **Cine îți poate vinde viața pe care ai avut-o și la ce magazin?**

Mihai: Nu am vrut să vă fac să suferiți. Pe la teatre n-ați încercat să mergeți să întrebați pe unul, pe altul?

Bătrâna: Aproape că nu m-au bătut paznicii. *„Ce cauți aici babo, vrei să debutezi? Ho, ho, ho! Vrei să îi sucești mințile lu’ domn director, hi, hi, hi! Vrei să te angajăm sufleur, surda dracului* (să știi că aud bine), *ha, ha, ha!, ești tocmai bună să joci pe fantoma tatălui lui Hamlet, he, he, he! Ce vrei, nu vezi că e pandemie, infecta infectelor? Du-te la ăia care joacă kabuki, nici nu ai nevoie de machiaj, hi, hi, hi!, urâto! (Începe să plângă.)* Doamne, Mihai, nimeni nu m-a vrut, nimeni nu mi-a întins mâna, nimeni nu se uită la o babă altfel decât ca la o ciumată! De ce?

Mihai: Asta e lumea în care trăim.

Bătrâna: Văd, dar de ce s-a ajuns aici și așa? Vrei și zahăr?

Mihai: O linguriță.

Bătrâna *(răzuiește cu greu în zaharniță până reușește să umple o linguriță. Amestecă în cafea)*: Poftim! *(Îi dă ceașca.)* Tu de ce mi-ai întins mâna?

Mihai: Nu știu.

Bătrâna: Măcar ești cinstit și n-o spui direct că de milă!

Mihai: Vă jigneam dacă spuneam așa?

Bătrâna: Dracu’ mai știe ce puteam să cred. Oricum, să știi că îmi ești simpatic. Ce muzică îți place?

Mihai: Barry White, Leonard Cohen, Andy Williams, Louis Armstrong…

Bătrâna: Băi, americanule întors pe făraș, da’ cântăreții români nu-ți plac?

Mihai: Nu prea îi știu.

Bătrâna: Să faci bine să-i înveți! *(Caută în suportul de cd-uri și scoate unul.)* Ai noroc! Am găsit un cd cu Barry White. Vrei să-l pun în aparat?

Mihai: Funcționează?

Bătrâna: Nu, țin doar oala de ciorbă pe el. Sigur că funcționează. *(Pune cd-ul în aparat. Începe melodia: **You are the first, my last, my everything**. După ce Barry White termină partea introductivă, în care vorbește și începe efectiv să cânte, ea îl întreabă).* Îți place să dansezi?

Mihai: Da.

Bătrâna: Atunci, fă-mă un dans! Da’ nu te uita la mine, să nu te sperii și să greșești pașii! *(Încep să danseze. În timp ce dansează, ea își lasă capul pe umărul lui și începe să povestească).* Când eram tânără, când știam cine sunt și ce vreau, mi se părea că așa va fi mereu. M-am înșelat.

Mihai: Așa facem toți.

Bătrâna: O formă de prostie generalizată. *(Se întoarce cu fața la el.)* Nu te temi că te-aș putea îmbolnăvi?

Mihai: Puțin probabil…

Bătrâna: Nu de sifilis, dragă, ce credeai, sau ce sperai? De Covid.

Mihai: Sunt vaccinat.

Bătrâna: Probabil că voi, americanii, aveți în fiecare celulă câte-un cip.

Mihai: Sunt român.

Bătrâna: Aha, *„ce frumos sună acest cuvânt!”*, nu?

Mihai: Nu știu, dar sper…

Bătrâna: Ce speri?

Mihai: Poate că voi trăi frumos ca român, pentru că acolo, în America, nu eram nici american, nici român.

Bătrâna *(iar se întoarce cu fața la el)*: Da’ ce erai?

Mihai: Michael… un oarecare Michael.

Bătrâna: Ai grijă să nu fii în România doar un Mișu, un oarecare Mișu!

Mihai: O să încerc.

Bătrâna: S-ar putea să te ajut și eu. Hai, c-am obosit, să ne așezăm! *(Bătrâna se duce să oprească aparatul.)*

Mihai: Nu-l opriți, cântă așa frumos! *(Se așază amândoi și așteaptă în tăcere să se termine melodia.)*

Bătrâna: Dă-mi palma stângă!

Mihai: Știți să ghiciți?

Bătrâna: Nu.

Mihai: Și-atunci pentru ce să…

Bătrâna: Nu ghicesc, descifrez! *(Mihai îi întinde ezitant mâna. Bătrâna îi dă puțin pe palmă cu un spray dezinfectant, apoi se uită foarte atentă.)* Nu-mi place ce văd aici!

Mihai: O să… o să mor curând?

Bătrâna: Nu știu.

Mihai: Ați spus că nu vă place ce vedeți acolo.

Bătrâna: Văd numai minciuni, asta nu-mi place. Ai mințit mult în viață?

Mihai *(își trage ușor mâna și se uită în palmă)*: Da… cred că aveți dreptate, am cam mințit. Da’ unde se poate descifra asta? Arătați-mi!

Bătrâna: Vezi dunga asta?

Mihai: Care, asta?

Bătrâna: Ea e linia minciunilor.

Mihai: E cam lungă.

Bătrâna: Te cred, singur ai spus că ai cam mințit în viață. Uite aici, e clar: autostrada minciunilor tale. Mamă, păcat că nu te-a cunoscut Goldoni, făcea din tine zece sezoane de *Mincinosul*.

Mihai: Poate o fi dintr-o altă viață, aia contemporană cu Goldoni. Autostrăzile astea, ale minciunilor, nu cumva trec dintr-o viață în alta, ce știți?

Bătrâna: Ce sunt eu, Mihai, Radio Erevan? De ce pui întrebări tâmpite? Vrei să-ți răspund ca într-un banc la o problemă atât de delicată? Probabil c-ai aflat cum e cu autostrăzile pe-aici: ca la tine în palmă! Lungi și pline de minciuni.

Mihai *(îi întinde din nou palma*): Ce mai descifrați?

Bătrâna: Nu mai vreau să-ți spun nimic.

Mihai: De ce?

Bătrâna: N-are rost. Nu e bine să descifrezi viața altora, dacă nici pe-a ta nu o știi cum trebuie. *(Se duce la frigider, îl deschide, cercetează ce este înăuntru, schițează gestul ca și când ar număra ceva pe degete, dă din cap în semn de aprobare și se întoarce spre el.)* Vrei să ciocnim un ou?

Mihai: Mai e până la Paște.

Bătrâna: Nu sunt ouă roșii, dar le ciocnim doar așa, ca să le spargem. Evităm „banalul".

Mihai: Hai să ciocnim atunci! *(Bătrâna scoate din frigider două ouă.)*

Bătrâna: Unul e de rață, îl vrei?

Mihai: Da, e frumos colorat, chiar ca la Paște.

Bătrâna *(îi întinde oul)*: Pune fundu' în sus!

Mihai: Ha, ha, ha, m-ați speriat!

Bătrâna: Normal, cu fața pe care o am…

Mihai: Nu spunem nimic?

Bătrâna: Doar atât: La luptă! *(Ciocnesc.)* Ha, te-am spart! Ce bună sunt!

Mihai: E „pe luate"?

Bătrâna: Da, ca la voi în America! Nu e acolo totul pe luate?

Mihai: Suntem în România.

Bătrâna: Lasă, că năravul ăla îl aveți în sânge. Cu muștar, cu ketchup, cu sare?

Mihai: Nu prea mănânc cu sare.

Bătrâna: Vax! Câtă sare se poate pune pe un ou? Doar nu ți-am dat să lingi un bulgăre întreg, ca la berbeci.

Mihai: Ce nostimă sunteți.

Bătrâna: Și mă mai fac, dacă mă lasă „ăla".

Mihai *(începe să-și cojească oul*): Nu vorbiți prea respectuos de Dumnezeu. Așa se zice: **„Ăla"**?

Bătrâna: Nu era vorba de Dumnezeu.

Mihai: Atunci de cine?

Bătrâna: De timp. *(Cojește oul ei.)* Uite *ce frumos e un ou în fundul gol!*

Mihai: Și când te gândești pe unde iese, he, he, he!

Bătrâna: Da, da, chiar, hi, hi, hi! Poate că noi femeile am naște mai ușor dacă copilul ar fi învelit într-un un fel de coajă, să fie mai neted, să alunece… toți bebelușii ies colorați natural, mai economisim și vopseaua. *(Mănâncă tacticos fiecare oul lui.)*

Mihai: Aveți copii?

Bătrâna: Am avut o fată.

Mihai: **„Ați avut"**?! A murit?

Bătrâna: Nu știu.

Mihai: Poate ați uitat.

Bătrâna: Crezi că așa ceva se poate uita?

Mihai: N-ar fi exclus.

Bătrâna: S-ar putea să ai dreptate. *(Îl fixează cu privirea.)* Mă gândeam dacă nu cumva…

Mihai: Ce, ce vreți să spuneți? Hm, doar v-am spus că m-am născut în America.

Bătrâna: Fata mea nu a murit, m-a părăsit. A plecat din țară… poate chiar în America, cine știe?

Mihai: Eu sunt orfan de mamă… și de tată.

Bătrâna *(pare dusă cu gândul departe)*: Da?… Nu te-au părăsit, nu?

Mihai: Nu-mi place cum vorbiți, vedeți că mă supăr și plec.

Bătrâna: Iartă-mă! Îți lipsește mult mama?

Mihai: Bineînțeles. Și tata.

Bătrâna: N-ai vrea să te înfiez?

Mihai: Cum?! Ce vorbe sunt astea?

Bătrâna: Eh, vorbe de femeie nebună, nu le da importanță!

Mihai: Nu, nu, stați puțin! În primul rând, nu vă cred nebună.

Bătrâna: Mulțumesc.

Mihai: În al doilea rând, cum v-a trecut prin cap așa ceva și, mai ales, de ce?

Bătrâna: Ai spus că ți-e dor de mama.

Mihai: Lăsați aspectul acesta.

Bătrâna: Nu e important?

Mihai: Este, dar problema e alta.

Bătrâna: Care?

Mihai: Cum o să mă cheme apoi? Ați spus că n-aveți acte, nimic, cum să mă înfiați fără niciun document?

Bătrâna: Câte nu se fac în România fără acte în regulă!… Da… *(începe să plângă)* așa este… sunt nimeni… dar aș putea fi mama ta dacă ai vrea.

Mihai: Ce ciudată sunteți? Cu documentele cum o rezolvăm?

Bătrâna: Deci vrei, deci vrei! Ce înseamnă întrebarea ta, decât că vrei? Doamne, ce bine îmi pare, ce fericită sunt! *(Plânge înfundat, apoi se oprește brusc, își șterge lacrimile și rostește foarte apăsat.)* O să am un băiat!

Mihai *(o trage spre el și o îmbrățișează)*: Mergeți prea departe!

Bătrâna *(se desprinde de el și se duce spre combina muzicală)*: Numai până la aparat, să mai pun o melodie. *(Caută un cd nou și-l pune în aparat. Începe să se audă Dean Martin cântând **Lay some happiness on me**.)*

Mihai: Oho, Dean Martin!

Bătrâna: Bine le mai zice frumosu' ăsta, nu-i așa? *(Schițează singură câțiva pași.)* Ce faci, n-o inviți pe mama la dans? *(Încep să danseze.)* Mai am niște parizer în frigider, vrei?

Mihai: Să mâncăm parizer în timp ce dansăm? Dacă se supără „frumosul”?

Bătrâna: Îi băgăm pumnul în gură, uite așa. *(Stinge combina. Scoate din frigider un pachet cu parizer, numără cu atenție feliile, desprinde patru și le pune pe o farfurioară, una o pune la loc în pachet în frigider. Desface o pungă, se uită cu atenție înăuntru și scoate câteva felii de pâine.)* Nu am decât patru felii de pâine.

Mihai: Pâinea îngrașă.

Bătrâna: Îngrașă pe dracu'. Numai prostii aveți în cap, americanilor inculți.

Mihai: V-am mai spus că sunt român.

Bătrâna: Atunci pune parizer pe pâine și poftă bună! Neam de neamul nostru a mâncat pâine la greu, dar obezi sunteți tot voi, americanilor! *(Mănâncă în liniște.)* Mamă, ce-ar merge o palincă acum.

Mihai: V-a plăcut viața.

Bătrâna: Încă îmi place. Voi în America aveți parizer?

Mihai: Nu știu, nu cred.

Bătrâna: Dar palincă?

Mihai: Nu. Doar…

Bătrâna: Da, știu: zeamă de ploșnițe. Cum dracu' beți mizeria aia?

Mihai: Cum beți și voi palinca: uite-așa. *(Face un gest de parcă ar da un pahar pe gât.)* Și asta pute.

Bătrâna: Poate, dar nu a ploșnițe. Auzi, da' tu ce-ai lucrat până să vii în România?

Mihai: Nimic.

Bătrâna: Aha, ești milionar. Adică ai tăi au fost, nu?

Mihai: Ce bine era!

Bătrâna: Mi-ar surâde să am un copil milionar. Și-așa n-am nimic să-ți las, mai scap de-o grijă.

Mihai: Văd că n-ați renunțat la ideea cu înfiatul.

Bătrâna: Dar ce-ai făcut, „FIULE”, până acum, din ce-ai trăit?

Mihai: Am scris.

Bătrâna: Aha, conțopist.

Mihai: Am fost poet.

Bătrâna: D-aia ai linia minciunilor așa lungă. Ai bătut câmpii cu grație. Măcar ai publicat ceva?

Mihai: Am luat și două premii.

Bătrâna: I-auzi? Se câștigă bine „acolo” cu minciunile, vreau să spun cu poezia?

Mihai: Destul de bine. Primul premiu a fost de 25.000 de dolari și al doilea de 20.000.

Bătrâna *(fluieră)*: Ffiu, ffiu!! Ia spune-mi și mie o poezie de-a ta, să văd dacă face banii!

Mihai: O poezie de dragoste?

Bătrâna: Nu declarație, dragă, *poezie!* De care vrei tu.

Mihai: *De când ai plecat/ A trecut o veșnicie./ Până când vei reveni/ Voi fi bătrân.../ Bătrân de timp/ Și nu de tine...*

Bătrâna: Habar n-ai să reciți. Spune alta!

Mihai: *„Scriu poezii”/ i-am spus./ „De ce?”/ m-a întrebat./ „Pentru că sunt fericit”/ „Da?!... Dar eu știam că doar nefericiții scriu”/ mi-a replicat./ „Se poate”/ i-am răspuns, /„Dar asta-i doar în poezii.”*

Bătrâna: Îți mai dau o șansă, fii atent cum reciți, că te pic!

Mihai: *La ultimul Congres asupra Dragostei/ savanții au afirmat (extrem de clar): „NU, nu există nici un pericol, chiar nici unul,/ ca iubirea fierbinte a tuturor îndrăgostiților din lume /să topească cele două calote polare!/ Sunt calcule precise în acest sens,/ s-ar putea spune chiar că e o axiomă!”/ Și tu, iubito,/ Care mă certai/ Că vreau să mergem în Groenlanda/ În luna de miere. Vezi?...*

Bătrâna: Numai minciuni. Lasă, că o să te învăț cum să le spui ca să pară adevăruri.

Mihai: Măcar am fost convingător?

Bătrâna: Bine că nu scrii romane, că adormeam pe scaun.

Mihai: Nu v-au plăcut deloc?

Bătrâna *(îi mai întinde o felie de pâine pe care pune una de parizer)*: Hai să terminăm parizerul!

Mihai: Am înțeles.

Bătrâna: Îmi place poezia, dar și parizerul. Așa, gata l-am lichidat. Am păstrat numai o felie pentru Cerber. Uite ce e, poezia ca poezia, dar teatru nu te-ai gândit să scrii?

Mihai: Nu.

Bătrâna: De ce?

Mihai: E greu.

Bătrâna: Da' să minți atâta în poezii nu e greu?

Mihai: În poezie sunt sentimente…

Bătrâna: Și în teatru ce e? E o lume care vorbește, care râde, care suferă, care se bucură, care…

Mihai: Care minte?

Bătrâna: Poate, oricum mai puțin ca în poezie.

Mihai: Am înțeles, totuși vă place mai mult parizerul.

Bătrâna: *De gustibus...*

Mihai: Ok, ok!

Bătrâna: M-ai jignit! *(Începe să plângă.)* De ce vorbești așa cu mama ta?

Mihai: Bine, dar…

Bătrâna: Niciun „dar”! Ești un copil rău, nu merit asta! Nici nu știi cum m-am chinuit ca să te cresc, habar n-ai și vii acum cu aerele tale de american spălat pe creier să-mi reproșezi că-mi place parizerul! Da, îmi place! Îmi plac și salamul cu soia și creveții vietnamezi și „nechezolul”, și plâng la filmele indiene. Nu beau zeamă de ploșnițe, mie îmi place țuica de prune, eventual palica de pere. Mănânc pâine de-o viață și uite, nu m-am îngrășat și nu m-am prostit! Ce nu-ți convine la mama ta? Cu ce drept mă judeci? Ești un, un… vezi, aici ar trebui să-ți dau și două palme!

Mihai: Ați… ați jucat teatru?

Bătrâna: Am încercat. Ce zici, te bagi să-mi scrii povestea?

Mihai: Nu știu, e greu de scris teatru.

Bătrâna: Să vezi viața cum e! Teatrul e un mizilic, spune, te bagi?

Mihai: Și ce să scriu, cum să încep?

Bătrâna: Simplu, te uiți la mine și-mi spui: *„Bună seara, doamnă”*, cum ai făcut mai devreme pe stradă.

Mihai: Ce să scriu despre dumneavoastră? Nu vă cunosc destul, de fapt, aproape deloc.

Bătrâna: Crezi că Cehov l-a cunoscut pe Unchiul Vanea, sau Caragiale pe Trahanache, sau Shakespeare pe Hamlet?

Mihai: E o diferență.

Bătrâna: La început toți au fost în situația ta! Pe urmă le-au dat viață din viața lor. Ești capabil de așa ceva?

Mihai: Să vă dau viață?

Bătrâna: Da, să fiu **eu** copilul tău, ca mamă văd că n-am nicio șansă.

Mihai: Ar trebui să-mi povestiți câte ceva despre viața dumneavoastră, dar mi-ați spus că v-ați pierdut memoria. Cum facem?

Bătrâna: Improvizăm, încercăm, ne chinuim, transpirăm, trebuie să-mi reapară memoria, sunt sigură că numai așa voi afla cine sunt. Te rog, faci asta pentru mama ta?

Mihai: O să încerc.

Bătrâna: Ce bine, ce bine, ce copil bun și ascultător ești, Mihai. Vrei niște șerbet?

Mihai: Ce e ăla, șerbet?

Bătrâna: Nu mai țin minte bine, cred că un fel de dulceață din soia, ha, ha, ha! Nimic nu știți, americanilor ofiliți!

Mihai: Sunt român.

Bătrâna: Să nu te mai prind c-o minți pe mama!

Mihai: Ne apucăm de scris?

Bătrâna: Nu.

Mihai: Dar ați spus că…

Bătrâna: Nu *„ne apucăm de scris”*! **Tu** te apuci!

Mihai: Promiteți că mă ajutați, da?

Bătrâna: Sigur!… *(Se duce la cd-uri, caută unul anume, îl scoate și-l pune în aparat: Juliette Greco: **Coin de rue**, muzica nu trebuie s-o acopere, să fie discretă.*) O să-ți spun ce frumoasă am fost, ce deșteaptă, ce ușor învățam rolurile, ce frumos mă mișcam pe scenă, ce-mi respectam partenerii, ce-mi plăceau aplauzele și parizerul, cum mă machiam de simplu, o să-ți povestesc cum e să-ți pierzi nepotul de 8 ani într-o explozie, cum e să trăiești în subsoluri sau în ganguri și să-ți fie rușine să cerșești, cum e să nu se mai uite nimeni la tine ca la un om, cum poți învăța de la un câine să aștepți fără speranțe răsăriturile de soare, cum… *(Cântecul se pierde treptat.)* Gândește-te ce avantaj uriaș ai față de Cehov, de Caragiale, de Shakespeare.

Mihai: Ce vreți să spuneți?

Bătrâna: Niciunul nu și-a cunoscut viitoarele personaje, în timp ce tu mă ai pe mine, chiar dacă nu vrei să fiu mama ta!

Mihai: Aproape că m-ați convins.

Bătrâna: Ce copil bun mi-ai fi fost! Te rog un singur lucru în legătură cu piesa.

Mihai: Ce anume?

Bătrâna: Să nu mă faci nebună! Lasă publicul să se gândească acasă dacă am fost nebună! Acum du-te, te-or fi dat dispărut ai tăi.

Mihai: Stau singur.

Bătrâna: Dacă eram mai tânără, îți propuneam să ne unim singurătățile, dar nu e cazul.

Mihai: Poate dacă eram și eu mai bătrân.

Bătrâna: Da, da, te pomenești că dansam *Hora Unirii*, nu?

Mihai: Nu știu pașii.

Bătrâna: Voi, americanii, nu știți decât rock-and-roll.

Mihai: Sunt român.

Bătrâna: Poftim, mănâncă biscuitul acesta, și el e român, ha, ha, ha! *(Se uită la el lung.)* Doamne, cum se mai mănâncă românii între ei!

Mihai *(mănâncă din biscuit)*: Îmm, e bun!

Bătrâna: Normal, e făcut la Slobozia, nu la Chicago!

Mihai: Pot să vin și mâine?

Bătrâna: Da, dar aici, în cavou, hi, hi, hi, nu în gang.

Mihai: Nu v-ar fi mai ușor dacă v-aș lua de-acolo?

Bătrâna: Nu. În plus, vreau să-mi iasă vorbe!

Mihai: Adică?

Bătrâna: Să-nceapă toate matracucile astea de vecine ale mele să mă discute: *„Ai văzut-o, dragă, pe hoașca de la subsol cu cine s-a înhăitat?” „Nu, n-am văzut, cu cine?” „Cu unu’, dragă, vai, da’ e mult mai tânăr ca ea”. „Serios, tu?” „Dacă-ți spun!” „Tu glumești?” „Deloc, o caută moartea pe-acasă și ea se ține cu gigolo ăla!” „Poate îl plătește, tu!? „Altfel cum?”* Uite chestii de-astea vreau să aud. Așa mă binedispun!

Mihai: Ce ciudată sunteți!

Bătrâna: Da, vorba lui Petre Țuțea: *„După cum se vede!”*. Hai, acu’ chiar du-te! Somn ușor!

Mihai: Aveți dreptate, nu ne mai putem spune noapte bună, pentru că e aproape dimineață.

Bătrâna: Acu’, dimineața, e somnul mai bun! *(Mihai iese. Bătrâna se uită ciudat după el.)* Ia uite, domnule, ce chestie! Aproape ca în *Tanța și Costel*: am uitat să-l întreb câți ani are.

”Bătrâna: Știu totul despre mine: că am fost actriță, unde stau, dar… nu mai știu cum mă cheamă, îmi dau seama că sunt bătrână, dar nu știu câți ani am.”

Proză scurtă

PUȚINĂ FILOZOFIE

Mircea Bodnariu

Prozator

Totul ar fi fost bine dacă…

Începutul dezastrului a fost atunci când Ofelia mi-a spus că a rămas grea. Parcă mi-ar fi dat cu un ciocan în cap. Trebuie să recunosc că prima noastră împreunare a avut loc la insistențele mele, ce mai, a fost aproape un viol. Dar apoi Ofeliei a început să-i placă tot mai mult, era evident că era dornică s-o vizitez cât mai des.

– Am rămas grea, n-ai auzit, ce stai cu gura căscată ca prostu'?

– Și eu ce vrei să fac?

– Să mă iei de nevastă, nătărăule!

– S-o crezi tu!

– Profitorule, egoistule, ce-ți pasă, dar eu? Vrei să fiu fată mare cu copil mic? Ce-o să fac cu el?

– Nu știu, nu mă interesează, din partea mea poți să faci ce vrei, poți și să-l înec dacă ai chef.

A fi sau a nu fi?

În care mi se spune Hamlet și nici mort nu sunt lăsat să mă odihnesc. Poate că o merit.

Am plecat urmărit din spate de un amenințător „Bine, o să vezi tu!".

E un șantaj ordinar, o capcană pe care mi-au pregătit-o Ofelia și Polonius, taică-su. Ar vrea ei, cum nu le-ar conveni, eu sunt moștenitor de tron, cândva voi fi rege, ea e o biată fiică de curtean. Și ce prost a picat, tocmai acum când fantoma tatălui meu mi s-a arătat cerându-mi să-l răzbun. Mi-a dezvăluit cum a fost ucis de Claudius, fratele lui, cel care i-a luat apoi nevasta și tronul. Mi-ar fi trebuit un cap limpede ca să pot urzi planul răzbunării, nu să mă gândesc cum să ies basma curată dintr-o tărășenie amoroasă.

Așa m-am frământat câteva zile până ce l-am văzut pe Polonius că intră în camera mamei mele. Ăsta merge la mama să mă pârască, mi-am zis și am fugit după el, am bătut la ușa mamei strigând tare „mamă, deschide, am ceva important să-ți spun". Când am intrat, Polonius nu se vedea nicăieri, dar știam că era acolo, precis se ascunsese pe după vreo draperie. I-am spus mamei că în palat există iscoade, trădători și de aceea, înainte de a începe să-i spun ceea ce voiam, am să verific dacă nu cumva s-o fi ascuns vreuna pe undeva. Am scos sabia și am înfipt-o în mod repetat în draperii. Mama mă privea îngrozită și când m-am apropiat de locul unde se ascunsese Polonius, a încercat să mă oprească, dar n-a apucat căci trupul lui a căzut însângerat.

– Ia uite șobolanul, ia uite cine era iscoadă în palat.

– Polonius nu era iscoadă, tocmai venise să…

– Taci, era iscoadă, am zis și așa rămâne, vrei să afle regele că îl ascundeai pe Polonius în iatacul tău?

Mama a tăcut iar eu am plecat trăgând leșul lui Polonius după mine. Dar nu m-am liniștit deloc, parcă mințile îmi erau și mai tulburate. Cum să urzesc, în aceste condiții, planul răzbunării? Îmi dădeam seama că deocamdată este imposibil, în schimb mi-a venit o idee grozavă: dacă m-aș purta ca și cum mințile mi-ar fi într-adevăr tulburate și nu așa oricum, ci trecând de pragul nebuniei? Se știe că nebunilor li se iartă și li se permit multe.

A doua zi am pornit prin palat pregătit să mă comport în așa fel ca toată lumea să creadă că am înnebunit. Dar surpriză, șoc total: am dat de Ofelia care mi-o luase înainte, mima perfect nebunia umblând de colo-colo și bombănind tot felul de vorbe fără șir. Lumea credea că o luase razna din cauza morții tatălui ei. Dar când a trecut pe lângă mine și mi-a aruncat „astăzi o să-mi înec copilul", am avut dubii că mima.

– Ce-i cu tine, chiar ai înnebunit? Nu te faci? Cum să-ți înec copilul pe care încă nu l-ai născut?

Ea n-a zis nimic și a trecut pe lângă mine cu aerul ei hotărât pe care îl avea câteodată. Știam că își va duce la îndeplinire amenințarea, dar nu știam cum o va face.

Seara am aflat. Ofelia a plecat să se plimbe pe malul râului. În dreptul unei sălcii a vrut să intre în apă, s-a prins de o cracă și s-a lăsat ușor în jos spre luciul apei. Craca a cedat, Ofelia s-a scufundat

și nu a mai ieșit la suprafață. Toți au crezut că a fost un accident, numai eu nu. Am înțeles totul, mai puțin un lucru: de ce o fi considerat ea că ceea ce îmi strecurase printre dinți de dimineață era o amenințare? Când am primit vestea, m-am simțit atât de bine, ușurat, scăpat de una din griji.

După asta, un fel de nebunie a pătruns în noi toți și nu mai era simulată. Laertes, fratele Ofeliei, mă acuza că i-am ucis tatăl și bănuia că ceva amestec trebuie să am și în moartea soru-si. Desigur, plănuia să se răzbune. Claudius mă suspecta de prefăcătorie și se temea de mine, deși nu era sigur că-i știu fapta mișelească. Evident, îmi purta sâmbetele și urzea tot felul de planuri ca să mă piardă. Totul s-a terminat când Claudius l-a instigat pe Laertes să mă provoace la duel, el fiind cunoscut ca un duelist imbatabil. Noroc că m-a dus mintea, deși tulburată, și am făcut rost de o otravă puternică cu care am uns vârful sabiei mele. A fost suficient să-i fac lui Laertes o mică zgârietură că a crăpat pe loc. Cum făcusem rost de mult mai multă otravă decât ar fi fost necesar ca să ung vârful unei săbii, am turnat și în niște cupe de pe acolo cu speranța că ucigașul tatălui meu va fi destul de prost ca să bea din una din ele. Ceea ce s-a și întâmplat, numai că lucrurile, adică cupele, s-au încurcat și a băut și maică-mea, așa că a mierlit-o și ea. Cred că tata, adică fantoma lui, nu s-a supărat cine știe ce, prea își scurtase mama timpul văduviei la o lună. Au mai murit otrăviți și alți curteni, dar cine îi mai știe.

Mai prost a fost că în încurcătura aceea de cupe am băut și eu din una otrăvită, așa că am intrat în rândul lumii, adică am urmat comportamentul general al momentului și am dat ortul popii rapid și fără fandoseli.

Acum stau pe marginea gropii mele și privesc oasele pe care groparii le scot din adânc. Desigur, sunt spiritul meu. Nu mi-e clar dacă am murit ucis sau am murit prostește. Prefer a doua variantă. Dacă aș fi murit ucis, ar fi trebuit să mă răzbune cineva, dar cine s-o facă?, eu n-am fiu căruia să i-o cer așa cum a făcut tatăl meu.

Stau pe marginea propriei mele gropi așa cum, cu mulți ani în urmă, stăteam pe marginea gropii în care urma să fie depusă Ofelia. Atunci un gropar a găsit o tigvă și a dat cu ea de-a azvârlita. Acum un gropar a găsit tigva mea și dă cu ea de-a azvârlita.

A fi sau a nu fi? Prostească și inutilă întrebare.

Ireversibilitatea spațiului

Am făcut greșeala să deschid o carte de filozofie. Mi se atrăsese atenția să n-o fac, fie prin priviri ironice atunci când eram surprins punând mâna pe ea, fie printr-o mimică transparentă în ceea ce privește faptul că, dacă aș fi făcut-o, aș fi fost catalogat drept dezaxat, fie chiar explicit, „de ce naiba vrei să-ți încarci mintea cu aiurelile alea?”.

Am profitat de un moment în care nu mă vedea nimeni și am deschis la întâmplare cartea. Timpul este ireversibil, se spunea, dar spațiul nu. Din prima zi a lunii mă pot duce în ultima, dar din ultima nu mă pot întoarce în prima. În schimb, pot merge de la Paris la Lyon și apoi mă pot întoarce la Paris. Voilà, să zicem noi ca să fim în ton cu cartea care era franțuzească, ceea ce cred că ați ghicit după numele celor două orașe. Și poate ați mai ghicit că era un reputat manual de filozofie pe care l-au îngurgitat mulți străluciți bacalaureați ai Franței. Dar asta nu are nicio importanță pentru ceea ce urmează. Am spus-o doar așa, în treacăt.

Va să zică, spațiul este reversibil, poți pleca dintr-un loc în altul și apoi te poți întoarce în locul de unde ai plecat. Dar ce este un loc? Cum îl definim? În raport cu ce sistem de coordonate? Plec de la Paris la Lyon și mă întorc după o lună. În ce loc m-am întors? Dacă iau în considerare un sistem de referință cu originea în centrul Soarelui, după o lună Pământul s-a deplasat pe orbita lui eliptică și atunci mai este Parisul în același loc? Dacă sistemul de referință pe care mă bazez are originea în centrul galaxiei noastre, atunci sistemul solar care conține Parisul s-a rotit în curs de o lună în jurul acestui centru. În ce loc este Parisul acum? Calea Lactee însăși se rotește în jurul Marelui Atractor, universul este în expansiune, și atunci… Ajunge, o să spuneți că merg prea departe, că am deviat de la subiect, și aveți dreptate.

Bun, să considerăm Parisul un loc ca atare sau, dacă vreți, pentru cei mai scrupuloși, să considerăm sistemul de coordonate al suprafeței Pământului, cel format din meridiane și paralele, și atunci am putea preciza un punct din Paris definit de longitudine și latitudine cu precizie de grade, minute și secunde. Filozofii de manual spun că te poți întoarce în acel loc. Eu am fost șocat de superficialitatea acestei afirmații și, de cum am citit-o, am considerat-o falsă. Ce-i drept, tocmai avusesem o experiență edificatoare.

În ceea ce urmează este vorba de două orașe, dar nu Paris și Lyon, alte două orașe pe care am să le numesc A și B. Eu locuiesc în B. Pe 27 iulie eram în A și mă îndreptam spre gară, urma să iau trenul și să mă întorc acasă. Pe strada care ducea direct la gară toate clădirile erau niște vilișoare cochete și, deși vechi, parcă arhitectura lor viza viitorul. Toate aveau în față curticele cu flori, puzderie de soiuri și culori, parfumul lor amestecat se ridica spre frunzișul copacilor din care răzbăteau triluri vesele. Mi-a atras atenția în mod deosebit o vilă ceva mai mare ca altele pentru că intrarea era străjuită

de o boltă bogată de viță-de-vie. Strada mi se păruse pustie, așa că nu am înțeles de unde a apărut un puști de vreo șapte-opt ani, îmbrăcat doar cu pantaloni scurți și sandale, bustul gol, bine bronzat, care a țâșnit pe lângă mine în interiorul bolții, fiind înghițit de ea. N-am auzit vreun zgomot de ușă sau altceva, așa că am rămas tot atât de nedumerit de dispariția ca și de apariția lui. Am ridicat privirea pe deasupra bolții ca să văd mai bine vila. La o fereastră deschisă de la etaj, într-un ghiveci, era o floare roșie. O fată, poate elevă de liceu, poate studentă, turna apă la rădăcina ei. M-a văzut și mi-a zâmbit, eu m-am fâstâcit și am plecat imediat ca să nu creadă că mă oprisem acolo cu intenția de a o admira. M-am urcat în tren cu imaginea acelei străzi în minte, stradă întinsă sub un cer albastru, plină de flori parfumate și triluri de păsărele, stradă pe care un puști aproape gol și bine bronzat este înghițit de umbra unei bolți de viță-de-vie și în care există o fereastră deasupra acelei bolți în care apare o fată frumoasă udând o floare, dispusă să zâmbească unui trecător necunoscut.

Era vila cu boltă de pe strada care ducea la gară din orașul A un loc în spațiu? Și dacă spațiul este reversibil, mă puteam întoarce în acel loc?

Se făcuse 17 noiembrie și mă aflam din nou în orașul A, îndreptându-mă spre gară. Eram nerăbdător să trec din nou pe strada cu vile, cu flori, cu boltă. Era o zi rece, întunecată, mohorâtă. Am recunoscut doar vilele, florile din fața lor nu mai existau, copacii aveau crengile goale, se auzea un croncănit de ciori, bolta se golise și ea de frunze, doar câteva galbene, uscate mai atârnau pe ea fluturând în bătaia vântului tăios. Acum se vedea bine până la intrarea în vilă, se vedea ușa zăvorâtă, probabil fusese deschisă atunci când puștiul dispăruse fără niciun zgomot. Nici urmă de el, oricum, dacă ar fi apărut, desigur că ar fi fost destul de îmbrăcat, nu gol ca în iulie și sigur că bronzul i s-ar mai fi spălat. Am ridicat privirea la fereastra de deasupra bolții. Nu se vedea niciuna din cele două flori, nu era nimeni care ar fi putut să-mi zâmbească. De-a lungul trotuarului se săpase un șanț adânc, probabil se intenționa schimbarea unor țevi, dar în acel moment nu lucra nimeni. M-am urcat în tren cu imaginea dezolantă a străzii mohorâte răvășită de săpături, lipsită de flori, de parfumul lor, de frunzișul copacilor și al bolții, de ciripitul păsărelelor, de puștiul bronzat și de fata care uda floarea zâmbindu-mi.

Ei, ce spuneți, mai era strada din 17 noiembrie același loc cu cel din 27 iulie? Se poate reveni în același loc, este spațiul reversibil? Eu cred că nu.

Gândesc deci exist

Am auzit că afirmația aparține unui mare filozof, nu-i mai țin minte numele. N-am înțeles ce-a vrut să zică, dar mă străduiesc.

Mai întâi, nu știu în ce sens a spus-o. E posibil să fi vrut să afirme că a făcut o constatare. Prin gândire a realizat că există. Va să zică, el de existat, exista, dar nu știa săracul până nu și-a pus mintea la contribuție. A constatat, așadar. Numai că tot așa de bine altcineva putea să constate, tot prin gândire, că nu există. Uite, mie, bunăoară, mi-e și frică s-o fac, adică să mă gândesc dacă exist sau nu, tare mă tem de ce aș putea descoperi. Pentru că, chiar așa timid cum încep s-o fac, îmi dau seama că nu prea am dovezi, iar martori, o Doamne, greu cred că aș putea găsi. Mai bine s-o las baltă, nu are rost să mă întristez. Bag seama că celebra lui vorbă nu se potrivește orișicui sau, ca să mă exprim mai academic, nu are valoare universală.

Mai e ceva care mi se pare ciudat. Dacă marele filozof constată prin gândire propria lui existență, de ce nu spune nimic despre calitatea acesteia? Ar fi putut fi o existență la limită, gata să treacă în nonexistență, cea a unui muribund, sau una mizeră a unui muritor de foame, a unuia chinuit de boli ori a unui bătrân știrb, gârbovit și impotent. Era să adaug a unui decrepit, dar asta nu se potrivește cu gândirea. Sau ar fi putut fi o existență îmbuibată, a unui trăitor în lux, masa mereu plină cu bunătăți, haine cusute cu fir de aur, tinerețe, sexapil, tot ce vrei. Exist, dar cum exist e important. Ar putea fi: gândesc, mai bine n-aș fi existat! Ori: gândesc, apăi așa, să tot existi! Sau orice altceva între aceste două extreme.

Și apoi, dacă prin gândire e în stare să constate, de ce constată numai propria lui existență? Ce, nu-i în stare să constate și existența altora? Uite, eu, de exemplu, care nu prea stau bine cu gândirea și, cum vă spuneam, chiar și propria mea existență mi-e greu s-o constat, tot m-aș încumeta să constat că alții există. Sunt destui care mi-au suflat mâncarea din farfurie, femeia din pat și găina din coteț. Ați putea să credeți că ăștia nu există? Vedeți, de aia mă mir că filozoful acela n-a constatat, deși gândea așa de bine, profesional de-a dreptul, că mai există și alții. Ori poate era un egoist, un egolatru, se gândea el, ce-i drept, dar se gândea numai la sine.

Mă mai întreb și altfel: oare nu cumva felul în care gândesc poate influența decizia, exist sau nu, și dacă da, cum? Pentru că, vedeți, o gândire bolnavă, de alienat mintal, ar putea produce concluzii anapoda. Dacă filozoful a avut o astfel de gândire, atunci probabil că nici n-a existat. Sau, o fi existat el, dar gândirea lui bolnavă cine știe ce constatare a făcut, poate aceea a unei existențe de tot râsul. Asta ar putea fi explicația faptului că s-a mărginit să afirme doar că există și atât.

Revin asupra ideii că nu știu în ce sens a spus el *gândesc deci exist*. Poate a vrut să afirme că gândirea este creatoare de existență. Ar putea fi așa, ceea ce în niciun caz nu înseamnă că existența e neapărat creată de gândire. Existența abundă fiind generată de surse diverse, mai rar de gândire. Dacă ați ști câte existențe îndestulate am văzut care n-au fost generate de gândire!

Dar să lăsăm asta, poate că el așa a considerat, gândirea este creatoare de existență. Numai că atunci e chiar foarte important cu ce fel de gândire avem de-a face, mult mai important decât în cazul gândirii constatatoare. Dacă o gândire prostească sau, mai rău, bolnavă poate constata greșit existența, o astfel de gândire poate crea existențe meschine ori, Doamne ferește, diabolice.

Nu știu ce să spun, gândirea constată sau creează? Cred că m-am gândit prea mult la această problemă. Gândesc deci mă doare capul, iată o certitudine.

P. S. Între timp am aflat că marele filozof căruia i se atribuie celebra afirmație se numește Descartes și că, de fapt, ar fi grăit în latină: *Dubito ergo corgito, corgito ergo sum*. Eram sigur că e ceva dubios în povestea asta.

Eu?

Uneori am îndoieli cu privire la identitatea mea. Mi se pare că numele pe care-l port nu mi-a fost destinat mie, că l-am furat cuiva. Cui? Celui care ar fi trebuit să se nască și nu s-a născut, în locul lui născându-mă eu.

Nu știu de ce mă tem că am câștigat cursa nebună cu milioane de participanți, că am ajuns primul și am răzbit înăuntru, trișând. Poate că l-am prins de coadă sau l-am împins în lături pe concurentul care era gata să treacă linia de sosire (mai bine zis peretele de sosire) și să-mi trântească ușa în nas, adică să-mi bareze accesul, dar i-am trântit-o eu, lăsându-l pe dinafară pradă ciudei și furiei, condamnat să moară în câteva ore chinuit de regretul că a ratat la mustață marea șansă de a fi răzbătut la viață și la traversarea timpului. Și iată așa am ajuns să mă bucur de dragostea părintească ce ar fi trebuit dăruită, așa cum dorea tata, unui băiețel brunet care să semene cu el, sau, așa cum dorea mama, unei fetițe blonde care să semene cu ea și nu unui băiețel blond care semăna cu amândoi, mai bine zis cu niciunul.

S-ar putea însă ca această impresie pe care o am, și anume că apariția mea a fost atât de improbabilă, de puțin plauzibilă, să nu fie produsă doar de dificultatea cursei – doar trișând la finalul ei am putut câștiga – ci și de faptul că însăși desfășurarea ei a fost improbabilă, puțin plauzibilă. Factori minori ar fi putut determina anularea ei, o durere de cap a mamei sau una de măsele a tatei, o ceartă între cei doi, o deplasare de câteva zile a tatei în interes de serviciu, apariția neașteptată și nedorită a unui musafir care ar fi trebuit găzduit peste noapte și câte altele. Orice altă cursă ar fi avut loc, chiar numai cu câteva zile înainte sau după, ar fi avut alt rezultat, alt câștigător, pentru că eu nici n-aș fi participat la ea. S-ar fi născut un alt copil, poate mi-ar fi semănat mult, atât de mult încât ar fi putut fi confundat cu mine, dar n-aș fi fost eu. Și nimeni n-ar fi știut asta, nici măcar eu, pentru că n-aș fi existat.

Înțeleg că nu are rost să le reproșez părinților mei că au făcut sau nu au făcut cutare lucru înainte de nașterea mea, că, făcând sau nefăcând ceva, m-au privat de anumite avantaje. Orice ar fi făcut sau n-ar fi făcut, de acele avantaje s-ar fi bucurat un alt copil, iar pe mine m-ar fi privat nu numai de ele, dar și de existență.

Nu știu de ce tot vorbesc de mine și de existența mea. De fapt, cine sunt eu?, de ce sunt eu și nu altul, oare sunt chiar eu?

„A fi sau a nu fi? Prostească și inutilă întrebare.”

Gravură după Daniel Maclise, *Hamlet*, scena reprezentației de teatru (Actul III, 2), 1842. Ilustrație la *Operele lui Shakespeare* editate de Charles Knight, ediție imperială, New York, 1875–1880.

Proză scurtă

NEÎNCEPUT

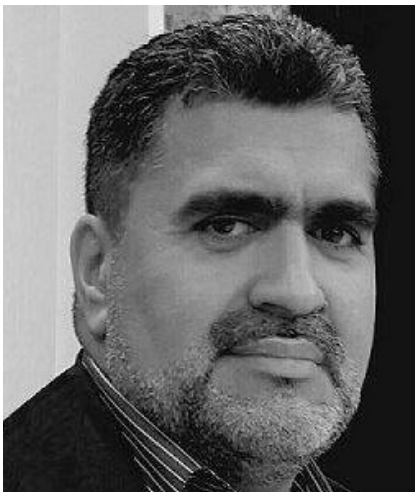

Radu Comșa

Prozator

„And all I lov'd – I lov'd alone." – E. A. Poe

„*Am impresia că ne-am mai întâlnit."*

Mi-am dat seama că femeia din fața mea se amuza. Sunase a replică răsuflată. Dar nu fusese nimic de genul acesta. Era exact ceea ce simțeam, precis, net. Trăiam puternic impresia că am mai întâlnit-o și nu doar pasager, o simplă intersecție între doi oameni. Era ca și cum ea era cineva din trecutul meu, cineva care îmi fusese apropiat. Stăpânindu-se să zâmbească, dar nu de tot, mi-a răspuns cu un *„nu-mi dau seama... poate..."* care lăsa în aer remarca mea. Ceea ce îmi transmitea însă, nespus în cuvinte, era foarte limpede.

„C'mon... Poți mai mult de atât!"

Mi-a mai spus numele și de unde era. Era de undeva de departe și asta excludea aproape orice posibilitate să ne fi întâlnit vreodată. Oricum, nu în felul în care simțisem eu. Însă în timp ce vorbea nu se îndepărtase de mine, n-o simțisem că vrea să plece, rămânea într-un fel de apropiere. Atentă cât să nu devină nepotrivită în acel spațiu, dar deschisă, neascunsă.

Ne aflam într-un hol mic din care pleca o scară spiralată îngustă spre recepția de la parter. Holul era vopsit rece cu alb-de-lună, iar stucaturile în opalin nu reușeau să îndulcească atmosfera. Oglinzi înalte îmbrăcau pe jumătate pereții cu fâșii din podea până în tavan. Undeva, într-un colț, se înghesuia un fotoliu arcuit pe care nu părea să fi stat cineva vreodată. Ușile de crom ale unui lift leneș care refuza să vină, se insinuaseră în spațiul strâmt dintre șurubul cu unghiuri drepte al scării și un perete acoperit de o draperie cu țesătură rigidă, de culoarea frunzelor de fag înainte de prima zăpadă. Cromul și luminile high-tech ale liftului nu contrastau prea tare cu spațiul din jur.

„Din cauza albului acesta înghețat și impersonal", mi-am spus.

Dar asta fusese mai înainte.

***

De fapt, întâi îi auzisem vocea care venise din spate, dinspre publicul adunat în sala de evenimente. Un accent șlefuit, timbrat, accent de adult degajat, dar care nu și-a pierdut amintirea adolescenței. Cuvintele ușor cântate, frazele terminate într-un contralto care putea fi doar ușoară emoție, plutiseră limpezi în încăperea cu pereți înalți și ferestre joase, lungi, tăiate sus pe zidul sudic, înșirate spre strada care de acolo cobora aproape abrupt. Vocea mi se părea un pic neobișnuită, dar și familiară. Stăteam în primul rând al acelei săli, trebuia la un moment dat să mă ridic și să spun un cuvânt celor adunați acolo. Ea răspundea celor care făcuseră deschiderea conferinței. Trebuia să mă întorc să văd cine vorbește. M-am întors. Am făcut-o ca mine, perfect vizibil pentru toată lumea, târând o parte din locul care mă înconjura în mișcarea circulară a umerilor și a capului.

Sacoul alb și topul negru dantelat, decoltat îndrăzneț se așezau ferm pe femeia înaltă, care își ținea spatele drept și bărbia ușor ridicată. Părul brun, lung, cu reflexe roșii, lăsat până la mijlocul spatelui, încadra un profil mediteraneean, aproape exotic, cu fruntea curată și ochi orientali, mari și întunecați.

Ea continua să vorbească, auzeam doar inflexiunile vocii, nu și cuvintele care se mișcau prelung, menținându-se înalte și rectilinii în aerul care, în acel demisol, nu primea încă lumina directă a soarelui.

O mai văzusem? Impresia de déjà-vu venise rapid și fără dubiu. Putea fi și doar o simplă reflexie a vreunui episod

pe care îl parcursesem la un moment dat, dar n-aș fi vrut să fie așa. Devenise important să fie o legătură, chiar firavă, dar reală.

Dar asta fusese mai înainte. Mult mai înainte.

***

Terasa în care intrasem arăta ca fundul unui acvariu de lumină galbenă și albastră căzută inegal printre fațade neregulate, pereții corpurilor de clădire care o încadrau. Ferestre înguste și multe se înălțau mult deasupra, înșirate în linii oblice intersectate de benzi orizontale colorate. O fantă îngustă de cer rămăsese deschisă între ziduri spre sud-est și pe acolo soarele construia un turn de lumină albastră deasupra și galbenă către jos, un turn sprijinit pe podelele din lemn cafeniu, dens, striat. În lumina de consistența mierii oamenii se mișcau lent-brownian-mov-gri-alb, umbrelele imense de deasupra meselor pluteau ocru, se zbăteau în verde marin plante cu frunze lungi, chelneri aferați și inutili înotau monocrom printre scaune.

Organizatorii evenimentului se agitau cu invitații și am decis să îi scutesc de încă o grijă. Am ales o masă mai îndepărtată, într-o margine străjuită de un contrafort al zidului care obliga lumina blondă să se sfâșie în panglici întretăiate, intrate unele în altele, împletite pe suprafața de sticlă a mesei, înnodate pe brațele scaunului din ratan. M-am așezat și benzile aurii, orange, arămii s-au curbat în jurul meu și au foșnit moale. Nu mi-era foame. Aș fi băut ceva lung și rece. La barul terasei era o coadă ridicolă. La bufetul unde era mâncarea, la fel. Cineva vorbea lângă mine. Un el și o ea se interesau dacă se pot așeza acolo. Am zis un *„da”* plat și ei și-au pus farfuriile pline pe masă și au început să mănânce. Nu i-am întrebat, dar mi-au mai spus că mâncarea e bună și în adiție s-au mirat politicos că eu nu mănânc. Mâncam însă și m-am dus la coada care trebuia. Până la urmă nu am stat atât de mult pe cât crezusem. Mi-am așezat cu atenție farfuria pe masă. Carnea și salata erau bune, nu foarte bune, dar perfect mâncabile. Aș fi vrut totuși să schimb gustul cu o cafea. Convivii mei vorbeau exclusiv pe subiecte profesionale, abordate la modul sobru, parcă proiectau experimente de laborator, deși era limpede că se cunoșteau de aproape, erau din aceeași instituție și din câte îmi dădeam seama, prieteni. Am avut impresia că felul în care discutau era condiționat de prezența mea, o condiție pe care și-o autoimpuseseră de altfel, dar oricum generată de mine. La un moment dat s-au întrebat dacă mai prind dulciuri și bărbatul a plecat să aducă desert. Femeia a comentat ceva legat de conferința la care participam, am răspuns neutru, ea a deschis gura să mai spună sau să mă întrebe ceva, dar a renunțat. Poate mi se păruse. Oricum, celălalt se întorsese cu o farfurie plină de prăjiturele mici în nuanțe pastel. Au continuat să discute între ei, în felul acela ușor artificial, cu pauze lungi între fraze și subiecte.

Am terminat repede ce aveam în farfurie, am rupt una dintre chiflelele din făină neagră și am mestecat un colț crocant. Îmi plăcea să mănânc la finalul mesei o bucățică de pâine bine coaptă, un vechi obicei din copilărie care îmi revine câteodată, pe negândite. M-am dus să îmi iau o cafea, deși văzusem că poate fi comandată direct la masă. M-am întors cu ceașca de cafea călduță. Ei trecuseră la desertul bogat, colorat și eterogen pe care îl împărțeau de pe aceeași farfurie. Nu mai vorbeau acum, își manevrau cu atenție furculițele care se apropiau, dar nu se atingeau. Era ceva intim și frumos în felul în care mâncau desertul acela al lor.

Am golit ceașca și m-am ridicat. Am tras de gulerul cămășii bleu, mi-am încheiat sacoul gris-écossais și am mulțumit pentru companie. Am mai zis ceva care semăna a salut. Am plecat.

M-am mișcat prin lumina densă de chihlimbar. Până la ieșirea din terasă, către holul întunecat al hotelului, erau vreo treizeci de pași. Dintr-o dată a devenit clar că unitatea de distanță nu mai era o măsură de lungime comună. Și în același timp am simțit un gust dulce-amărui, ca o tristețe cuminte și potolită, transparentă, un fel de dor nedefinit, plăcut de trăit. Ieșirea se desena în argintiu și negru și m-am gândit că, odată ieșit din paralelipipedul de lumină, timpul se va închide în spatele meu. Așa, definitiv.

Dar asta fusese mai pe urmă.

***

Holul cel mic devenise strâmt. O mulțime de oameni ieșeau din sală, vorbeau mai tare decât ar fi făcut-o în mod obișnuit. Unii se opreau în fața liftului și așteptau. Apoi doi sau trei dintre ei intrau și liftul se umplea. Urma o lungă așteptare până la revenirea cabinei. Ușile culisau fâșâind ușor. Alți doi-trei înghesuiți intrau. Și din nou așteptare. Încercam să vorbesc cu ea, dar era gălăgie, unii o salutau, îi adresau întrebări care erau puse doar pentru ca aceia să-și marcheze prezența. *„Dar nu veniți la masă?!”* părea să fie una dintre preferate.

Ea spunea ceva. Nu-i plăcea liftul îngust, cabina minusculă, puțin înaltă, ermetizată, adăugată în spațiul strâmt din clădirea veche care nu fusese gândită pentru a o găzdui. Voia să meargă pe scări și felul în care vorbea lăsa loc pentru încă cineva alături de ea.

„Nu e mult de urcat, nu?"

Și a zâmbit cu buzele și cu ochii.

Mă gândeam că trebuia să fi fost deja plecat de acolo, dar am zis.

„Merg și eu pe scări, mergem împreună."

Și am făcut un gest spre treptele acoperite cu mochetă groasă de culoarea sângelui proaspăt, fixată la baza treptelor de vergele de alamă. Nu aveam loc amândoi, scara era tare îngustă. Ea a început să urce încet, în fața mea. Călca cu talpa pantofilor pe marginea treptei, tocurile înalte nu atingeau decât rareori și în treacăt suprafața mochetată, vedeam gleznele bine desenate ieșite din pantalonii negri lipiți de coapse, sacoul luneca în fața mea în tușe lungi și albe schițând umerii drepți, spatele cambrat pe care părul cădea în valuri, șoldurile ronde care aveau un fel de mișcare proprie, independentă, aproape hipnogenă.

Am trecut prin recepția placată cu marmură roz-cafenie și am intrat pe altă scară, scara mare a hotelului. Acum aveam loc să mergem unul lângă altul. Nu era mult de urcat, doar până la nivelul al doilea unde era amenajată terasa-restaurant. Pe fiecare palier erau canapele stil și fotolii adânci. Și mai era o oglindă mare, de sus până jos, în care ne vedeam când mergeam așa alături până la următorul tronson de scară. Mi-ar fi plăcut să ne oprim acolo, pe una din canapelele acelea, să nu ajungem nicicând la destinație și să nu ne întoarcem niciunde, iar oglinda să ne reflecte, să ne dubleze la nesfârșit. Dar am continuat să urcăm încet, umăr la umăr, vorbind de toate și nimic. Era atentă la ce spune, aproape reținută, dar cu o bună dispoziție solară în voce. Eu încercam să fiu mai puțin grav decât eram de obicei.

Un ultim cot și un palier în care canapeaua se lățea calm și bordo între două fotolii capitonate, oglinda cea mare din capăt și am văzut intrarea către locul unde urma să mâncăm. Trecerea de la semi-umbra holurilor la scena de lumină acvatică a terasei era trasată în linii geometrice, descompuse de căldura din exterior. Am trecut granița de umbră și după câțiva pași, de undeva de-aproape, de la o masă unde se așezaseră deja trei-patru persoane, cineva a strigat-o, invitând-o să se așeze. Ea s-a oprit, a ezitat puțin. Probabil se întreba cum să procedeze. Am tranșat situația urând celor de acolo bon-apetit și m-am îndepărtat.

Asta fusese mai înainte. Însă nu mult înainte.

***

Mă îndreptam lent spre ieșire. Prânzul se prelungea pentru o parte din invitați. Nu mai mâncau de fapt, dar unii mai ciuguleau din prăjituri și majoritatea sorbeau cafele pe care chelnerii cei aferați se chinuiau să le aducă de la un espressor care avea ritmul său propriu, foarte departe de cadența cererilor.

„Plecați? Nu beți măcar o cafea cu noi?"

Întrebarea venise de la o femeie bine coafată, machiată cu insistență, unul dintre organizatorii evenimentului, de care mă apropiasem pentru a-mi lua la revedere.

M-am uitat la ceas, îmi propusesem să plec încă dinainte de prânz. Eram acolo încă.

„Haideți, o cafea, să stăm aici."

Și mi-a indicat o masă din apropiere la care mai erau două femei. Una dintre ele era femeia cu sacou alb, decolteu dantelat și ochi migdalați. Cealaltă, o femeie pe care o cunoșteam puțin.

Și cu bonomia celui care știe că nu va fi refuzat.

„Fetelor, ne primiți?"

Și către mine.

„Ce vreți? Cafea, cappucino?"

Am spus ce voiam și m-am așezat. Lumina a virat în galben de floarea-soarelui, s-a topit în alb pe măsură ce urca, iar straturile de albastru de deasupra au devenit mai transparente.

S-a mai așezat cineva alături și apoi încă cineva. Se vorbea destins, cu lipsa de griji care însoțește mereu trecerea părții mai solicitante dintr-o treabă. Fusese prânzul, activitatea rămasă de făcut era simplă și mai puțin importantă. Se va trece la concluzii, în timp ce invitații rămași în sală, mai puțini decât înainte de prânz, se vor gândi cum să își umple după-amiaza, oscilând între o plimbare în zona istorică a orașului și o sesiune de shopping prin marile magazine. Chelnerii aduceau cafele cremoase în cești albe și groase, pline până în buză.

„O poți lua pe a mea, eu mai aștept"

Ea a refuzat. Spusesem asta deoarece cafeaua fetei cu sacou alb nu mai ajungea. Chelnerul căruia îi atrăsesem atenția mi-a spus că îi pare rău și că se ocupă imediat. Dar a durat destul, eu deja îmi terminasem propria cafea, cea pe care ea o refuzase. Apoi a venit o cafea adusă pentru ea de chelnerul căruia îi vorbisem și peste un minut încă o cafea, adusă de alt chelner, tot pentru ea. Râdea.

„Am două cafele acum, a meritat așteptarea... Ce am să fac eu cu două cafele acum?"

„Beau eu încă una", am zis.

Nu voiam să plec.

„Bineînțeles, te rog!" și ochii i-au sclipit.

M-am uitat atent la ea și în mod neașteptat și-a plecat ochii. Mi-am coborât și eu privirea către ceașca în care pusesem lapte. Am luat lingurița și am amestecat încet. Odată cu ce aveam în ceașcă și cu aceeași linguriță mi-am amestecat gândurile. O aveam în fața mea și doream tare să o am aproape. Să rămân, să rămână. M-am uitat din nou la ea, mă privea și ea tăcută. Zâmbea și căuta să îmi țină privirea. O fată cu ochi adânci, cu o gură frumoasă și zâmbet vag, nedefinit, o fată cu părul lăsat greu pe umeri, o fată care vorbea cu voce limpede, inteligentă, într-un ușor contralto. O fată frumoasă pur și simplu, pe care o voiam în preajma mea.

M-am gândit ce ar putea fi. Putea fi mult, cardinal, puternic. Puteau fi nopți frumoase și dense, cu miros pastelat și gust intens, dimineți cu treziri senzuale și după-amieze cu soare poleind pielea ei translucidă, luminată auriu din interior. Ne-am spune povești, sunetele și semnele ar curge lin sau tumultuos, povești din sunete argintii și albe, reale și imaginate. Un fel de viață cu emoții căutate, proiectată în sus, febril-atentă și contemplativă deodată. O viață condensată în care percepția și reacția vor încetini pentru a lăsa spațiu plăcerii trăite. O construcție sonoră a minții, a inimii și a trupului, o construcție în linii drepte și curbe, cu accente perfect armonice, continuate în forță brută, uneori patetice în curgerea lor. Ea mi-ar picta în suflet cu ochii, cu vocea, cu zâmbetul și cu degetele, iar eu aș mișca stelele prin cerul ei. Cămășile mele albastre ne-ar ține umbră, ar colora aerul pe care l-am respira și am trăi iluzia că avem aceeași părere despre viață.

Și mai putea fi altfel. Rar. Distanțat. Cu așteptări fără sfârșit și gânduri lungi azvârlite peste geografie, fără să știm când vor ajunge la destinație și cum vor ajunge acolo. Ce se va întâmpla cu ele ajunse, cum vor fi primite, cum se vor întoarce. Cu dorințe uneori refulate, cu vederi mereu prea puține și scurte, cu păreri de rău mai mari sau mai mici.

Am oprit lingurița din mișcarea ei circulară, clinchetită. M-am uitat la ea și cred că în mine se vedea tot ce amestecasem în ultimul minut odată cu zahărul, laptele și cafeaua. Ochii ei se voalaseră, zâmbea din nou și am deslușit un mic tremur în zâmbetul ei de acum. O priveam direct și am știut că și atunci când nu mă uitasem la ea, ea mă văzuse. Vreau să zic, mă văzuse cu adevărat. A vorbit și contralto-ul din glas se simțea mai mult acum, deși cuvintele coborâseră cu o octavă.

„Sper să mai vorbim."

În buzunar nu aveam decât un marker uitat, l-am scos și pe dosul micului dreptunghi de carton am scris cu roșu brutal câteva cifre și litere. I-am întins cartonul. L-a luat. A zis ceva. Nu știu ce a spus.

„Trebuie să plec."

Am urat drum bun celor care, la rându-le, urmau să plece. Sacoul alb era printre ei. Am spus la revedere. Am vrut să spun că îmi pare rău că plec, n-am spus. Am plecat.

Partir, c'est mourir un peu. Și asta a fost tot.

***

Afară soarele era cum era el de obicei la vreme de trecere între două anotimpuri vii. Sus, pe cer, topit în propria căldură și culoare, stropea cu aur clădiri, copaci, oameni. Verdele se topea în acel aur și se dizolva în albastru.

Știam unde vreau să merg, dar nu mai era o destinație acum. Urma să ajung acolo, atât.

Am revăzut ochii orientali ai fetei cu sacou alb, gâtul rotund, un pic încordat, dantela discretă pe pielea bronzată a pieptului. Aceeași puternică senzație că ne-am mai întâlnit, că fusese la mine, în mine. Era ca și cum aș fi mers prima dată într-un loc în care mai fusesem. Déjà-vu. Senzația că am regăsit ceva pierdut. Și că l-am pierdut din nou.

Și toată după-amiaza aceea lungă și plină de soare am păstrat cu mine tristețea aceea cuminte, aproape dulce, potolită și transparentă.

Pitești – Iași – București, 2022

„Am impresia că ne-am mai întâlnit."

Proză scurtă

TANGO CU SAMURAI

Rodica Bretin

Prozatoare, eseistă, membră a Uniunii Scriitorilor din România şi a Fantasia Art Association din Cornwall (Marea Britanie)

Bărbaţii ne călcau pe urme – nevăzuţi, neauziţi, sau aşa credeau. I-am lăsat, o vreme. Apoi m-am răsucit, lovind. Cu braţul întins, simţeam încă vibraţia lamei şi, înainte ca stropii de sânge să atingă podeaua, un cap s-a rostogolit la picioarele noastre.

Alix păşea peste al doilea paznic, pe care o lovitură în claviculă îl trimisese într-o lume mai bună – sau nu. În câte feluri putea ucide Alix? În multe; de fiecare dată eficient, detaşat. Dacă încerca să mă impresioneze… reuşise. Unde era romantica, timida, sensibila muză a lui Aidan? Şi ce căutau atâţia mascaţi cu mitraliere Uzi într-o clădire abandonată? Până acum, trecusem de trei patrule doar la parter şi primul etaj. Oamenii lui Morgan păzeau ceva – sau pe cineva. Un ostatic destul de important pentru o asemenea desfăşurare de forţe. Putea, *trebuia* să fie… Kayla lipsea de patruzeci de ore. În locul ei, doar tăcere, absenţă, ca şi cum… Nu, Kayla trăia. Altfel aş fi simţit!

Alix mi-o luase înainte; era deja la capătul coridorului, unde începea scara de serviciu… Am ajuns-o, nu chiar atât de silenţios. Alix vedea, se mişca în beznă ca o pisică. Avea şi alte talente pe care Aidan le aprecia, cu siguranţă.

Ştia să fie convingătoare: aşa o adusese pe Raven acasă la Kayla. Înăuntru, Raven începuse să atingă un obiect, altul, iar la sfârşit, s-a uitat la mine şi la Alix cu o expresie greu de descifrat.

„Quin n-a fost aici în noaptea aceea."

Poate, însă ordinele veneau de la el. Iar în căpăţâna şefului securităţii de la *Global Vortex* pândea karghanul. Şi amândoi o voiau pe Kayla: Quin moartă, celălalt… Dar unde o ţineau? Într-o clădire ce urma să fie demolată, ne-a spus Aidan, după ce scotocise prin calculatorul lui Denton Quin.

Ajunsesem la al doilea etaj când, pe întuneric, am fost gata să mă lovesc de Alix. Am încremenit şi eu, ascultând: întâi liniştea, apoi paşi, răsuflări. Începusem să număr, însă Alix mi-a şoptit:

– Cu cât mai mulţi, cu atât mai… interesant.

– Pentru noi sau pentru ei?

Eram prinse în capcană – exact cum ne prevenise Raven cu câteva ore în urmă, când hotărâse să stea deoparte, deşi Alix îi arunca priviri ce ar fi topit o stâncă.

„Kayla are nevoie de noi, de tine…"

„Doar de voi. Moartea voastră stupidă o va ajuta imens", a asigurat-o Raven înainte să ne întoarcă spatele.

Şi iată-ne – o misiune imposibilă, două echipe: eu şi Alix, Aidan şi Keeghan. Ei forţau intrarea principală, noi ne-am furişat prin spate, unde trebuia să întâlnim mai puţine probleme, presupunea Keeghan. Se înşelase. „Problemele" veneau din toate părţile şi, retrăgându-ne, ne-am pomenit într-o sală unde bezna fremăta ca un furnicar. Erau douăzeci, mai mulţi?! Însă nu îi auzeam armându-şi pistoalele automate; doar un zăngănit enervant.

– Lanţuri, macete, bare de fier, mi-a confirmat Alix.

Mi-am încleştat mâinile pe mânerul katanei, iar Alix şi-a scos pumnalele, rotindu-le expert prin văzduh.

Samuraii de închiriat ai lui Morgan s-au dat un pas înapoi, prudenţi. Le spusese karghanul cu cine au de-a face? Puţin probabil. Însă… ne vedeau. În timp ce eu nu desluşeam decât umbre, îndesindu-se, tot mai aproape.

– Ne-am distrat bine împreună, Alix.

– A fost doar începutul, Lorena.

I-am simţit zâmbetul; arogant, glacial. A făcut un gest scurt, din încheietură şi o lamă a despicat văzduhul, bâzâind printre capete, fără să le atingă. S-a înfipt undeva, într-un zid sau… comutator? Din tavan, sute de lămpi şi-au vărsat strălucirea peste samuraii deodată orbi, năuciţi, scrijelindu-şi obrajii în graba de a-şi scoate măştile, vizoarele. Alix şi-a recuperat pumnalul, apoi s-a întors lângă mine şi ne-am aşezat spate în spate.

Aşa a pornit dansul.

O spirală decupată în văzduh cu tăişul lamei, un urlet, bufnitura trupului ce se prăbuşea… fără să-i oprească pe ceilalţi. Samuraii de la *Global Vortex* nu auziseră de codul Bushido, nici nu văzuseră filme cu Toshiro Mifune. S-au năpustit asupră-ne de-a valma, împiedicându-se unii de alţii. I-am ajutat, rărindu-i. Alix se descurca şi ea, fiindcă nimic nu mi s-a înfipt între coaste. Dar cât o să-i putem ţine la distanţă?…

Îmi amorţiseră braţele, sudoarea îmi îngreuna pleoapele, însă nu încetineam, nu ezitam, iar ei continuau să cadă. Izbeam, împungeam, retezam… Inima îmi bătea atât de repede încât auzeam un vuiet continuu, ca o vibraţie dureroasă în timpane.

Mercenarii lui Morgan veneau parcă *mai încet*, cu mişcări descompuse, secvenţiale – salturi de astronauţi pe Lună. Aveam tot timpul să îmi aleg ţinta, unghiul loviturii, forţa de impact… Am riscat o privire peste umăr: Alix mânuia pumnalele ca pe nişte andrele de oţel, ţesând o plasă letală prin care nimeni nu putea trece. Samuraii continuau să încerce şi să dea greş, dar fără să renunţe, deşi erau atât de… lenţi. Abia atunci am înţeles: nu ei încetiniseră. Noi ne mişcam cu o iuţeală nefirească, în perfectă armonie una cu alta, în disonanţă cu restul lumii. Devenisem *berserkeri*. Amândouă?!

Primii, se credea, au fost dintre vikingi; războinici care ucideau fără să simtă durerea, frica, ezitarea. Nu îi putea opri decât moartea – a lor sau a ultimului duşman. Criză de nebunie, efectul unor ciuperci halucinogene, transă hipnotică în care inconştientul, pornirile atavice preluau controlul? Cronicari, istorici şi psihologi au încercat să explice acea „frenezie a luptei“. S-au revărsat torente de cerneală, unde înainte cursese sânge; o bătălie a cuvintelor, dinainte pierdută. Fiindcă adevărul era altul: *berserkerii* fuseseră dintre *Cei Vechi*.

…Lovisem în gol şi, când m-am răsucit, am rămas faţă în faţă cu Alix. M-am uitat în ochii de un verde întunecat, apoi împrejur: în picioare, nu mai eram decât noi. Am răsuflat de câteva ori adânc, până când ceaţa roşie de sub pleoape a început să se risipească, iar bătăile inimii şi-au rărit ritmul. Tâmplele îmi zvâcneau încă, stomacul mi se răzvrătise, valuri de acreală îmi urcau în gât… Alix se scuturase de nebunia sângelui cu graţia unei feline ce împroşca stropi de rubin din blană, apoi s-a aplecat, ştergându-şi lamele pumnalelor de mâneca unui samurai.

Mă dureau umerii, îmi simţeam fiecare muşchi ca pe un otgon prea întins, gata să se rupă. Am luat-o înainte şi Alix m-a urmat în tăcere, deşi aceleaşi întrebări-tramvaie opreau şi în capul ei, la aceleaşi staţii: Kayla… Quin… Russell Morgan. Mai aveam un etaj, ultimul. Dacă nici acolo…

Spirala scării de beton, treptele urcate în grabă, coridorul cu uşi deschise spre încăperi pustii, identice şi, la capăt, cabina unui ascensor care – după rugina groasă de pe uşi – stătuse o vreme pe fundul oceanului.

Dar funcţiona! Un uruit, apoi panoul luminos s-a animat. Încă un „comitet de primire”? N-aveam puterea să o iau de la început… Mă uitam ca hipnotizată cum cifra doi devine trei, când Alix m-a tras la o parte. Era palidă şi nu prea nerăbdătoare să reînceapă dansul. Ce vor fi de data asta? Samurai? Ninja? Dervişi urlători?

Keeghan şi Aidan. Primul cu o arbaletă în mână, celălalt… cu o libelulă metalică.

– Ţi-ai adus lanterna?

Vocea îmi sunase mai înaltă cu o octavă şi, simţind ofensa, abominaţia insectoidă a început să pulseze: era când violetă, când galbenă, când purpurie.

– Este un prototip. Sesizează ameninţările încă de la stadiul de intenţie.

Aidan a scărpinat libelula paranoică pe spate, până ce s-a stabilizat la o nuanţă de verde intens. Putea să şi toarcă? Mă pregăteam să-mi exprim câteva idei despre invenţii, prototipuri şi… M-am oprit, derutată: ceva nu se potrivea deloc cu situaţia. Ei doi. Erau atât de… *curaţi*. Aidan – impecabil, de parcă coborâse dintr-o limuzină. Keeghan – ca întotdeauna, pletos, boem, însă fără un fir de praf pe revere. Eu şi Alix arătam ca şi cum ne luasem la trântă cu un excavator. Iar ei… Nu întâlniseră nicio „problemă”?

– Am urcat cu liftul, ne-a explicat Keeghan.

Umor negru, irlandez, căci era o glumă, nu? Mă simţeam aproape de o explozie, iar libelula lui Aidan virase din nou spre roşu.

Atunci a sunat telefonul.

Era pe podea, lângă lift. Cum de nu-l văzusem? Un aparat clasic, negru, model anii ’60. Cel dinaintea noastră n-avea fir, dar suna: strident, imperativ, insistent.

Am ridicat receptorul:

– Lady Argyll… Ce plăcere neaşteptată!

De fapt, Russell ne aştepta; el, gărzile, samuraii, ambuscada pregătită din vreme. Iar noi – surpriză! – ajunseserăm până aici. Şi n-aveam chef de conversaţie.

– Ce vrei, Morgan?

A râs, într-un fel care a izbutit să mă înfioare.

– *Soarele negru*, ce altceva? În schimbul Kaylei.

Ştia de artefact. Făcuse prima mutare, era pe terenul lui şi acum îşi impunea condiţiile. Cu un karghan nu te târguiai, nu trăgeai de timp. „Orice pentru Kayla”, spusese odată Alix. *Orice* însemna şi *Soarele negru*?

O hotărâre pe care nu o puteam lua singură.

„Keeghan?”

A ridicat din umeri.

„Ţi l-am dat. Fă ce vrei cu el.”

Ce poţi face cu un glob opac, mai greu decât plumbul, care se înfierbântă şi vibrează la atingere? Un obiect nepreţuit. Eluziv. Inutil.

Alix era pe aceeaşi lungime de undă:

„*Dă-i-l. Oricum nu ştim la ce foloseşte*."

Sau cum. Karghanul însă, aflase. Altfel, de ce l-ar cere? Şovăiam, chinuită de îndoieli, temeri, când Aidan mi-a smuls receptorul.

– Ne mai gândim, Morgan. Te căutăm noi!

Şi a închis; lăsându-l pe Russell Morgan fără replică, pe mine şocată, confuză.

– Karghanul minte. Nu o are pe Kayla. Nici măcar nu ştie unde este, a afirmat calm Aidan.

Alix a schimbat o privire cu Keeghan, care s-a uitat la mine, apoi toţi trei ne-am răsucit spre scannerul nostru infailibil:

– Eşti sigur?! i-am pus întrebarea din minţile fiecăruia dintre noi.

N-a apucat să răspundă. Sunete ascuţite, intempestive au spart blocul de marmură al tăcerii. La al treilea apel am scos mobilul din buzunar, reuşind să nu îmi tremure degetele. Morgan, iarăşi?

Dar era Raven.

– Te uiţi la ştiri, Lorena?

– Sunt… prinsă cu altele.

Mă privea zâmbind ironic din cabina unui elicopter. Al meu! Pe ecran, un reporter transmitea acum în direct pentru ştirile de la ora şase. Era dimineaţă, deja?

„…noul sediu *Global Vortex*, un turn de sticlă şi beton cu treizeci de etaje se va ridica în locul depozitului demolat astăzi. Artificierii aşază ultimele încărcături cu explozibil, poliţia a stabilit un perimetru de siguranţă în jurul clădirii, sosesc maşinile de pompieri…"

Sirene. Le auzeam în difuzor, dar şi undeva, afară.

– Exact, a reapărut Raven. Vă aştept pe acoperiş. Zece minute!

Am ajuns în şapte. Două ne-a luat să decolăm, cu Raven la manşă, cu Keeghan în scaunul copilotului. În spate, eu şi Alix ne-am pus centurile, Aidan îşi lipise faţa de hublou, încercând să desluşească ceva prin vârtejurile de praf ridicate de rotor.

Explozia însă, am văzut-o pe Canalul 8.

Întâi, un val de foc răbufnind pe uşile şi ferestrele parterului. Clădirea s-a zguduit o singură dată, apoi un braţ gigantic de moloz s-a înălţat, s-a întins spre noi, gata să ne apuce. Elicopterul i-a scăpat printre degete şi mi s-a părut că aud un scrâşnet de furie neputincioasă – nisipul în palele rotorului?

Morgan ne-ar fi vrut acolo, sub dărâmături. Îl înţelegeam… Karghanii ucideau aşa cum oamenii respiră: natural. Iar între două răsuflări, minţeau, înşelau, călcau peste cadavre. Şi o făceau impersonal, neimplicat. Ura lor rămânea abstractă, cerebrală, controlată, răzbunarea o serveau rece, cu lămâie şi gheaţă. Dar… un karghan care blufează? Asta era ceva nou. Şi nu putea însemna decât un lucru: Morgan pierduse controlul asupra lui Denton Quin. Ceea ce era… Imposibil? Un cuvânt care, în ultima vreme, se golise de conţinut. Karghanul ne vindea ce n-avusese vreodată, Quin se eclipsase din peisaj, iar…

Unde eşti, Kayla?

„Bărbaţii ne călcau pe urme – nevăzuţi, neauziţi, sau aşa credeau. I-am lăsat, o vreme. Apoi m-am răsucit, lovind. Cu braţul întins, simţeam încă vibraţia lamei şi, înainte ca stropii de sânge să atingă podeaua, un cap s-a rostogolit la picioarele noastre."

Proză scurtă

NUFĂRUL

Constantin Radu Vasile

Regizor, scenarist, poet, prozator

În timp ce mă aflam într-o vizită în Reykjavík, am intrat într-un anticariat de pe o stradă lăturalnică. Petrecând cu ochii pe deasupra unor halbe metalice, înalte, cu mânere răsucite, în formă de coarne de berbec, mi-a atras atenția în mod irezistibil o carte groasă, legată în piele, care zăcea, mai mult ca decor, chiar în spatele halbelor. Părea deopotrivă așezată metodic și aleatoriu. Nu a trebuit să cunosc limba islandeză ca să recunosc autorul cărții, nimeni altul decât Jorge Luis Borges și nu știu de ce, eram aproape sigur că este o ediție a *Cărții de nisip* în limba islandeză. Faptul nu l-am lămurit nici până în ziua de azi, însă intuiția mă îndeamnă în continuare să spun că era *Cartea de nisip* în limba islandeză. Am răsfoit-o din instinctul cu care răsfoiești o carte veche, pentru a te bucura de felul în care respiră paginile, felul în care sunt scrise literele, așezarea în pagină, mirosul și senzația că nu faci decât să repeți un gest exemplar, al cititorului primordial care desfășura pergmentul pe care erau înscrise semnele care revelau tainele universului, formule magice și istoriile sfinte ale zeilor și ale eroilor. Întrucât semnificația cuvintelor îmi era ascunsă în cazul de față, rămăsesem cu o umbră de magie numai, doar un simulacru al gestului care se adresa mai degrabă simțurilor decât rațiunii. Degetele apăsau coperțile moi, simțind un transfer de vitalitate de la suprafața fină a pielii coperților la pielea palmelor mele transpirate. Interiorul cărții se desfăcea ca un organism, difuzând mirosurile intime ale vintrelor dintre pagini, un miros înțepător, diferit de cel de raft, un miros propriu al unei cărți care nu a mai fost deschisă de un răstimp imemorial, iar eu, cu răsfoitul meu, pătrunsesem ca un intrus în plin proces alchimic al prefacerilor. Chiar și urechile se desfătau cu sunetul răsfoirii. Cât despre gust, îmi era de ajuns vârful degetelor care tocmai ce atinseseră pielea coperților, hârtia îngălbenită și iată-le acum înmuindu-se puțin cu vârful limbii. Desfătarea supremă îi rămăsese totuși celui mai nobil dintre simțuri, astfel încât cartea se făcu o priveliște în sine. Atenția nu era la sensul textului neinteligibil, ci mă uitam admirativ la un obiect estetic care mi-a picat în mâini. Brusc, privirea mi-a fugit în subsolul unei pagini, unde am observant un desen minuscul, ca un asterics, scrijelit cu cerneală neagră. Mi s-a părut că ar fi un fel de notație, poate chiar o rună, de ce nu? O veche și tainică rună vikingă ajunsă pe o pagină de Borges. Avea sens, dar cu toate astea nu îmi ajungea consolarea imaginației, ci preferam ceva mai palpabil, așa că am luat o lupă așezată și ea spre vânzare în anticariat și am privit prin lentila ei veche astericsul care părea să ia forma unor funigei. Scrijelitura părea mai degrabă ceva ordonat, însă prea mic pentru a putea fi distins, chiar și cu lupa. Nu îmi dădeam seama dacă era doar o asociere de formă și luam scrijelitura ca fiind reprezentarea a ceva ordonat, știind faptul că avem tendința să vedem ordine chiar și în haos, în modul în care percepem forme în pereții porosi dați cu var, printre roci sau rădăcini sau în forma norilor unde avem tendința să vedem chipuri umane sau forme recognoscibile. Mă gândeam dacă nu cumva este tendința memoriei mele de a asocia scrijelitura cu ceva ce mai văzusem. Stăteam nedumerit și brusc ardeam de nerăbdare să găsesc dezlegarea enigmei care îmi stătea în față, încrustată pe o pagină veche dintr-o carte scrisă într-o limbă pe care nu o înțelegeam.

Am fotografiat pagina cu pricina și m-am așezat în fața unui calculator aflat într-o antecameră a anticariatului. Am copiat imaginea fotografiată în memoria calculatorului și am deschis un program care să mă ajute să măresc imaginea și să o depixelez. Inițial, pe ecran, era imaginea funigeilor începătoșați care treptat, cu fiecare aplicare a depixelării, se limpezea. Operația a trebuit făcută cu multă răbdare, claritatea începând să se obțină progresiv. La început haosul părea un haos cu o definiție mai bună

a imaginii. Păienjenișul parcă începea să semene a ceva. Mai întâi păreau niște rădăcini, dar după încă o depixelare imaginea devenise și mai clară și obiectul prinsese identitate. În cele din urmă am avut pe ecran reprezentarea a ceva ce semăna izbitor de mult cu un nufăr. După ce am mai aplicat de câteva ori efectul depixelării, bănuiala a devenit certitudine și mă aflam în fața unui nufăr plutitor, înconjurat de ape. Apele trebuie să fi fost suprafața poroasă a paginii vechi, care la nivelul acestui microcosmos prindea oarecum viață, deși rămânea nemișcată odată ce o priveam. În schimb, dacă eram atent la nufăr, apa din jur parcă era ușor mișcată de adierea unor vânturi care băteau concomitent din toate cele patru zări, astfel încât obiectul central, nufărul, părea inima unei mandale. Dacă îl priveam din nou fix, imaginea redevenea statică, apele se linișteau și nufărul se prezenta ca ceea ce părea că și este: desenul microscopic al unui nufăr. Revenind cu privirea înspre ape, mandala parcă începea să se pună în mișcare. Totul trebuia făcut însă cu grijă, întrucât orice distracție sau entuziasm puteau face ca imaginea să redevină statică. Am început să corelez actul privirii cu respirația, dându-mi seama că am nevoie de un control asupra funcțiilor fiziologice și asupra atenției minții, încercând din răsputeri, după fiecare eșec să fiu tot mai treaz și mai conștient la ce fac și la cum văd. Ce vedeam devenise oarecum secundar, deși o parte din mintea mea înregistra obiectul nufărului și al apelor, însă atenția urmărea actul în sine al privirii, modul în care obiectul reprezentat se întipărea în memoria mea în timp real. Deși pare o nebunie că am rămas pe acel scaun câteva zile sau săptămâni, nu mi-am putut da seama de trecerea timpului, fără să mănânc sau să beau apă, acest post negru a fost făcut fără efort. Lupta adevărată, cu adevărat grea, a fost controlul gândurilor care cu cât reveneau fie răzleț, fie articulat, cu atât îmi făceau mandala să se banalizeze în imaginea statică a nufărului. Neatenția reducea obiectul mandalei la imaginea sa. În schimb, dimpotrivă, o atenție sporită dădea viață imaginii. Un tumult de gânduri făcea ca privirea să fie ca mersul pe apă, o umblare delicată și la fiecare pierdere a credinței să se scufunde înapoi în nemișcare. Nu știu cât a durat acest efort. Am pierdut noțiunea timpului. Nufărul îmi era de ajuns. Să rămân aici cu nufărul, să îmi cultiv vederea cu petalele lui, cu plutirea, în subsolul paginii, în afara textului care oricum e neinteligibil, în afara istoriei, în dulcele anonimat cu miros de anticariat, ce îmi puteam dori mai mult?!

În cele din urmă privirea fixă în ecranul monitorului a făcut ca ochii mei să orbească. Inițial nici nu îmi dădusem seama de condiția în care mă aflam. De-abia când a trebuit să mă ridic din scaun și să mă duc să mănânc, întrucât începuse să îmi fie foame, mi-am dat seama că obiectele din jurul meu au dispărut. Calculatorul, anticariatul, mâinile mele, propriile mele mâini nu mai erau nicăieri. În cameră se făcuse beznă totală. Holbam ochii, încercând să deslușesc ce atingeam, dar nu reușeam. Am recunoscut mânerele halbelor răsucite, o carte, un birou. Am dibuit ușa și am ieșit afară. Un aer cald m-a izbit în față. Lumina, și ea era acolo, o simțeam inundându-mă, deși nu o vedeam. Am inspirat aerul și simțeam că o briză caldă bate în direcția în care mă uitam. Auzeam oamenii care murmurau continuu fără să îi înțeleg. Păreau liniștiți, eventual toropiți pe o plajă. Îmi venea să strig după ajutor, dar nu îmi doream să le stric buna dispoziție. Am mers înspre direcția din care bătea briza până când am început să simt nisipul sub picioare. Era un nisip foarte fin, mult mai fin decât îmi imaginasem vreodată că poate fi nisipul unei plaje. Îl călcam și mă bucuram pur și simplu de experiența de a mă scufunda de fiecare dată câțiva centimentri în nisipul ca de clepsidră prin care mă mișcam aiurea, fără să știu încotro mă îndrept. Înaintând mă gândeam că uitasem cât timp trecuse de când stătusem în fața calculatorului și, mai ales, uitasem dacă nu cumva părăsisem Islanda și mă aflam undeva la marginea unui deșert. Sau venise cumva anotimpul cald în această Islandă pe care o lăsasem friguroasă și acum o găseam topitoare. Așa de cald e în Islanda pe timpul verii? Și totuși nu avea cum un astfel de nisip fin să fie pe malurile unei insule cu ierni atât de aspre. Sub tălpi am început să simt nisipul ud. Trebuie să fi ajuns la mal. Dincolo, trebuie să fie marea. M-am așezat pe vine și am ascultat valurile. Marea era foarte liniștită. Valurile de-abia se auzeau. Părea mai degrabă un lac. Mi-a venit în minte imediat nufărul înconjurat de ape. De data aceasta nu mai trebuia să fac niciun efort ca să îl păstrez viu, în centrul imaginii mentale care, de bine, de rău, era tot ce mai aveam de văzut. M-am întins pe nisipul moale ca un pat și am adormit plângând.

În visul pe care l-am visat se făcea că mă aflam în București, pe o caniculă infernală, pe Bulevardul Magheru. Treceam de pe o parte pe cealaltă a șoselei, printre mașinile care erau blocate într-un ambuteiaj și claxonau. M-am gândit că avusese loc un accident ceva mai în față. M-am ridicat pe vârfuri, dar nu am putut să văd. Trebuie să fie un accident chiar în centrul intersecției, la kilometrul zero al Capitalei. Eram ca țintuit locului. Încercam să înaintez, dar picioarele păreau să nu mă asculte. O neputință făcea ca fiecare pas să fie un efort prea mare. Am rămas locului și am privit oamenii care se îndreptau spre locul accidentului. Vedeam oamenii ca niște copaci, îi vedeam ca prin ceață. Am zâmbit. Mi-am amintit că orbisem și uite că începeam să îmi recapăt vederea. Bătaia galopantă a inimii o lua înaintea bucuriei. Eram pe drumul cel bun. Orbirea fusese temporară. Mă și vedeam vindecat. Stăteam pe loc, cu bucuria mea, aproape rușinat că eu aici sunt fericit, iar ei acolo par foarte întristați. Am ridicat vocea

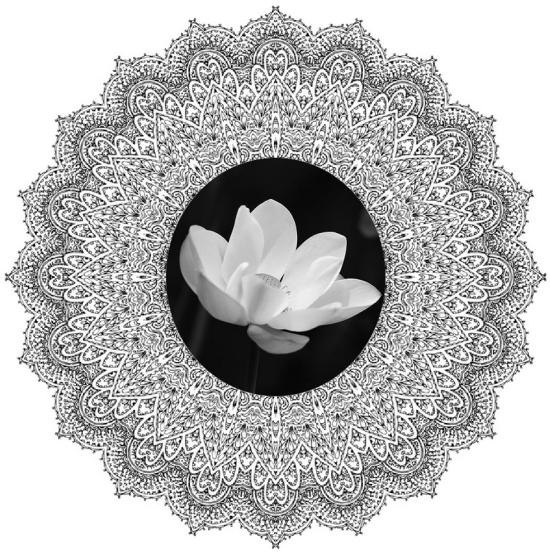

și am întrebat oamenii ce se întâmplase, de ce se adunaseră acolo. Strigau că este ceva groaznic și nemaipomenit. Nu îmi păsa prea mult de sperietura lor, recunosc, însă curiozitatea mă tot îndemna să aflu de ce oamenii sunt îngroziți și de ce se adună în cerc. Vedeam că se țineau de capete și se clătinau, smulgându-și părul în disperare. Se făcea că nevăzând bine chipul acestor oameni, am început să văd oameni cunoscuți. Oamenii disperați deveniseră subit rude, prieteni, cunoscuți. Ce or face cu toții aici, m-am întrebat.

Când m-am trezit, am văzut cerul deasupra mea. Se înnoptase. Nu era nicio stea. Doar noaptea. M-am gândit mai întâi la faptul că îmi recăpătam vederea. Nici acum nu vedeam, dar de dimineață sigur voi vedea, așa cum văzusem în vis. Și apoi mi-am amintit disperarea oamenilor. Inima a început să îmi bată destul de tare. De data asta nu anunța bucurie, ca în vis, ci un sentiment de incertitudine, de parcă în preajma mea se afla ceva de care ar fi trebuit să încep să mă tem. Mă gândeam ce ar fi putut să fie atât de tragic în intersecția din vis încât subconștientul meu să cenzureze evenimentul. De ce oamenii nu îmi spuneau ce se întâmplase? Ce mare nenorocire se întâmplase până la urmă? Chiar dacă eram conștient că era un produs al stării onirice, iată că nu puteam concepe că oamenii aceia din vis își smulgeau părul și se dădeau de ceasul morții degeaba. Ceva grav tot trebuie să se fi întâmplat. Și dacă apare în visul meu, trebuie să mă privească și pe mine întrucâtva. Să fie vorba despre înclinația mea spre a găsi sens acolo unde poate nu este sau de a da formă informului? Oare nu erau toți acei oameni ca niște funigei pe care nu îi deslușeam bine? Oare nu memoria mea le-a asociat câte un chip cunoscut acelor necunoscuți fantomatici?

Stăteam cu ochii înspre cerul negru și parcă nimic nu mai avea noimă în afară de nufărul care rămăsese nepătat într-un ungher din memoria mea, la fel de alb și liniștit, în afara continuului spațiu-timp, ca o mandală în mijlocul oceanului. Iar eu pluteam neputincios în apele care îl încojurau, ca un cadavru luat de valuri dedesubtul cerului negru, pe deasupra valurilor de nisip, între cer și pământ, într-o axă care îmi crucifica existența prezentă, făcând din fiecare moment un timp esențial. Imaginea nufărului îmi rămăsese clară, semnificația visului îmi scăpa. Nu aveam instrumentele necesare să măresc visul, funcțiile calculatorului încă nu pot face asta. Dar și când o vor face, unii vor găsi o consolare în faptul că nu va mai trebui să ne batem capul cu problemele vieții și vom înceta să mai căutăm sens acolo unde toate simțurile ne spun că nu este nimic, ci doar mecanica lucrurilor. Eu tind să nu cred asta, dar nutresc speranța că undeva, cândva totul va fi clar și limpede ca o suprafață albă și nepătată, ca un nufăr. Orbirea în lumea aceasta s-ar putea să fie deschiderea unor ochi în altă lume, cu care de-abia încep să mă obșnuiesc. Dacă stau bine să mă gândesc frumusețea nufărului îi era de ajuns ochiului minții pentru a nu se mai gândi la altceva, ajungând să aibă, în sfârșit, o imagine a permanenței, ca un stâlp care susține cerul și pământul, o coloană a liniștirii nesfârșite. În același timp, știam că și imaginea permanenței era o iluzie a permanenței, că și imaginea nufărului înconjurat de ape, ca orice mandală, va trebui să fie ștearsă și în locul ei nu va rămâne decât materie primă, nisipul timpului nealcătuit, informal, și pe deasupra lui Duhul lui Dumnezeu plutind în veșnicie. De fapt, acum totul devenise mult mai clar, mai simplu. Aveam certitudinea oceanului de timp și spațiu care mă înconjura și îl vedeam bine acum, chiar și din bezna orbirii, și mai era ceva, plescăind îmi dădeam mai bine seama că aveam un gust mocnit în gură, ceva stătut, poate praful din anticariat, poate nisipul, ceva înăuntrul meu de care abia acum îmi dădeam seama și mă gândeam că așa ar putea simți marea gustul, atunci când ia câte o înghițitură din uscat.

„...apa din jur parcă era ușor mișcată de adierea unor vânturi care băteau concomitent din toate cele patru zări, astfel încât obiectul central, nufărul, părea inima unei mandale.”

Proză scurtă

„TIC-TAC, TIC-TAC!...”

Lică Barbu

Prozator
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Eveniment mare. Elevii de la Grupul Școlar „Progresul” Brăila, promoția 1973, își propuneau să încheie anul școlar cu o petrecere la cantina școlii.

Frumos și distractiv! Însă băieții aveau o problemă: *„Noi cu cine dansăm?”* Nu a durat nici o zi și profesorii lor, care le-au aflat frământările, au pus problema în biroul directorului.

– Măi, ce potrivească! Chiar acum m-a sunat tovarășa directoare de la Grupul Școlar Sanitar unde majoritatea sunt fete și m-a întrebat dacă dorim să organizăm împreună o petrecere de sfârșit de an, le-a dat directorul răspunsul zâmbind.

În secunda doi, toată școala aflase vestea. Fiecare băiat visa cu cine va dansa, cum va dansa.

Eugen, elev la clasa strungari, nu prea se obosea să-și facă planuri. Eugen atrăgea atenția fetelor pentru că era frumușel. Înalt, un trup bărbătesc bine făcut, părul negru, ondulat și ochii verzi.

Îi plăceau petrecerile, dar ideea cu fetele invitate la cantină nu-l încânta. Era timid și nu avea curaj la fete. Colegii râdeau de el și-l porecleau Statuie.

Avea o prietenă, Iulia, dar nu-i era iubită. Se cunoșteau din clasele primare. Prietenia lor avea un punct comun: poezia. Frecventau amândoi un cenaclu literar și publicau poezii la revista cenaclului. Ea era la liceul economic și el la școala profesională. *„Nu prea se cade”*, își spunea Eugen eliminând gândul unei relații de dragoste.

În ziua petrecerii de sfârșit de an școlar, Eugen venise la cantină de la cenaclu cu o carte de poezii în mână, împrumutată de prietena lui, *Poezii* de Alexandru Macedonski.

Nu era momentul să citească din carte. Colegii îl invitau la masă, la un suc, îl tachinau să invite la dans o fată „sanitară”. Îi accepta, dar la partea cu dansul, n-ai să vezi. Era statuie.

– Îți place poezia?, a auzit Eugen o voce suavă de fată peste umărul lui.

Brusc, nu se mai auzea nimic, doar ticăitul stins al unui ceas, ca un ecou. Totul se oprise în jurul lui iar o liniște ciudată i-a încercuit mintea. Eugen a rămas electrizat. Stătea înlemnit ca o statuie și nu îndrăznea să se întoarcă.

– Ne facem că nu auzim, Eugen?

Îi știa numele. Asta l-a terminat. Se simțea singur, naufragiat pe o insulă pustie. Cu un dram de curaj, cât a găsit pe acea insulă, s-a întors. Nu era nimeni. *„Am vedenii? Oi fi bolnav?”*, își răsuci Eugen mințile în căutarea realității.

– Ai chef de joacă, am impresia. Sunt aici. Uhu! Eugen!

Aceeași voce îl căuta din spate. Cu mare curaj, a îndrăznit să înfrunte situația și s-a răsucit brusc spre voce. Un chip de doamnă venit din alte timpuri îl privea dominator, tăindu-i respirația.

– Cine ești... și de unde știi cum mă cheamă?, silabisi Eugen.

– Natalia, se prezentă „vedenia”. Ne cunoaștem de mult, de atunci de când ți-am dăruit cartea pe care o ai acum în mână.

Abia atunci Eugen a realizat că în jurul lor nu era nimeni. O ceață violacee îi învăluia tremurând ritmic după zgomotul ticăitului de ceas, ceva mai puternic ca la început.

– Această carte mi-a împrumutat-o Iulia, prietena mea. Nu înțeleg ce se întâmplă!

– Eugen, dragul meu! Ai uitat tot, i-a șoptit Natalia la ureche. Mâine e duminică. Nu vrei să ne întâlnim la ceas, în centru, pe la șase după-amiază ca să-ți aduc amine ce ai uitat?... Hai să dansăm!

Eugen, luat de vârtejul misterelor pe care nu le înțelegea, a intrat în ritmul unui vals, asemenea unui ticăit de ceas. Tic-tac, tic-tac și iar tic-tac, tic-tac...

S-a oprit din dans abia atunci când și-a dat seama că în jurul lui erau colegii care râdeau de se prăpădeau. Eugen dansa vals pe o melodie rock interpretată de formația Creedence Clearwater Revival, o trupă rock celebră atunci, care se auzea la magnetofon. Dansa singur, fără parteneră, plutind într-un ritm de nicăieri.

– Iote-l, băi, pe Statuie! Visează că dansează cu fantome. Are zvâc de talent pe scenă. Dați-i brânci și o bere ca să-și

Reproducere în ulei de Lică Barbu după o vedere din Brăila în anul 1906

revină!, erau glumele pe care colegii le găseau potrivite în acel moment.

– Ia, băi, Statuie, o bere! Distrează-te și tu ca un bărbat!, i-a ieșit în drum, cu o bere, un coleg.

Stânjenit de situație, Eugen a căutat o ieșire.

– Hai, sictir!, a strigat Eugen la el și a ieșit din cantina școlii profesionale.

A doua zi, duminică, Eugen avea ochii dilatați. Toată noaptea nu a dormit. Era copleșit de situația pe care o trăise la petrecerea de sfârșit de an. Zeci de gânduri încercau să-i deschidă o cât de mică explicație. Nu înțelegea nimic. Dar dacă a visat? Nu avea cum. Colegii erau reali, ca și masa, ca și muzica. Are cartea vreo legătură cu toată povestea asta?

Împins de curiozitate, s-a dus la întâlnirea cu Natalia, la ceasul din centru și la ora șase după-amiază era așezat pe o bancă din parc, situată lângă ceas.

Privea în toate direcțiile așteptând fata pe care o credea o iluzie. În parc, lume cu cățeluși, mirosea a tei înflorit și soarele strecura raze luminoase printre crengile arborilor tisa, călătorind spre asfințit. Nimic nu-i făcea impresia că se va întâmpla ceva fantastic. Nicio Natalie.

Când s-a hotărât să plece, considerând că mintea i-a luat-o razna, din spatele lui, mai precis dinspre ceasul-turn, s-a auzit un ticăit din ce în ce mai puternic.

Eugen era atras spre ceas de o forță pe care nu o putea stăpâni, convins fiind că zgomotul nu-l poate opri decât dacă se va apropia de ceas. *„E o nebunie!”,* se răsucea în gânduri Eugen, căutând o scăpare din această atracție de niciunde.

S-a apropiat de ceas și s-a lipit de el. În acea clipă, totul din jurul lui a dispărut în sus, în jos, oriunde. Tot ce era în parc la momentul prezentului lui Eugen a dispărut și fiecare parte din peisajul știut de el era înlocuit cu alte imagini.

Eugen stătea pe aceeași bancă, în același parc. Lipsea ceasul, lipsea hotelul din apropiere, lipseau cățelușii, doar soarele strecura raze luminoase prin aceeași arbori seculari.

Pe aleea parcului, aflați la promenadă, treceau oameni dintr-o epocă de mult apusă.

Eugen era îmbrăcat altfel, cu pantaloni gri prinși cu bretele peste o cămașă în carouri. Avea impresia că joacă într-un film vechi împreună cu personaje din fotografii alb-negru făcute în acele timpuri.

Aici, unde a ajuns Eugen, nici el nu știe cum, culorile erau vii, totul era real. Ca să se convingă de adevăr, Eugen s-a apropiat de o domnișoară care tocmai trecea pe alee împreună cu o doamnă mai în vârstă și i-a atins mâna.

– Hei, tinere!, a strigat doamna în vârstă, apărându-și domnișoara de intrus. Unde te trezești? În port la cărat saci?

– Vă rog să mă scuzați, doamnă! Sunt din alt timp și voiam să mă conving dacă ceea ce este în jurul meu este adevărat, și-a justificat Eugen gestul.

– Asta nu înseamnă să atingi pe cine vrei pe stradă. Vezi-ți de drumul tău!... Doamne! Cred că au scăpat bolnavii de la balamuc. Hai, Iulia!, mai apucă să spună, făcându-și cruce și trăgând-o ușor pe domnișoară după ea.

– Mai încet, 'tușă Natalia! Nu s-a întâmplat nimic grav și domnul și-a cerut scuze. O fi și el în timpul lui, a răspuns domnișoara, țintindu-l pe sub borul pălăriei pe tânărul venit din alt timp, cu privirea unor ochi tulburători de albaștri.

Scânteia privirii l-a lovit pe Eugen în piept și nu mai realiza că cele două nume auzite îi erau foarte cunoscute. O emoție plăcută l-a cuprins și în inimă îi zburau fluturași. Era îndrăgostit.

– Jeane, vezi că a venit un vas cu grâu și mâine-dimineață la ora 5.00 să fii la treabă, l-a atenționat un tip cu șapcă, bărbos, care trecea prin parc, trezindu-l din visare.

Jean? Probabil acesta era el, în acest „film”. Se gândea că este un personaj care, se pare, joacă rolul unui hamal. De aceea a coborât în port și a aflat că îl cheamă Jean, că locuiește într-o magazie din port, că nu are familie și că avea simbrie de hamal. I s-a părut interesant și și-a continuat rolul.

Îi plăcea, mai ales că dragostea mocnea în el ca niciodată.

A aflat citind ziarele că era în Brăila anului 1906. Și multe altele a aflat Eugen din ziare. Una dintre știri i-a atras atenția. Petru Naum, un filantrop al Brăilei, care a decedat în anul 1898, a lăsat prin testament primăriei 8000 de galbeni pentru construirea unui ceas-turn în centrul orașului. Supravegherea acestei investiții i-a revenit fiicei lui, Iulia Naum, atunci când va împlini 18 ani. Sora lui Petre Naum, Natalia Naum, o avea în grijă pe Iulia de când avea 10 ani, după ce se prăpădise fratele ei.

Brăila, Turnul cu ceas, vedere de la începutul secolului XX

Această veste l-a răscolit pe Eugen și, luându-și inima în dinți, s-a dus în parc, pe aceeași bancă, așteptând cu emoție regăsirea cu Iulia. Sigur e ea, cea din ziar. Simțea el asta.

Iulia trecea cu 'tușa în fiecare zi. Era plimbarea lor permanentă și de câte ori trecea, Iulia îl privea pe furiș drept în ochi. Eugen era năucit în acel moment. Abia mai respira. Era peste puterile lui cum să facă să vorbească cu ea. Se mira de unde are atâta curaj.

Într-o zi, când s-a dus în parc, banca era ocupată și atunci s-a plimbat încet pe alee. Când a trecut Iulia, un parfum de liliac l-a țintuit locului. Mai să o atingă. De data asta, Iulia nu l-a mai privit, dar a lăsat să-i scape un bilet în urma ei, pe care Eugen aproape că l-a prins din zbor.

După ce l-a desfăcut iute și a citit ce scria în bilet, a simțit că inima i s-a oprit.

„Domnule din alt timp! Te aștept la ora opt și jumătate sub teiul din capătul parcului."

În acea clipă, Eugen s-a întors cu gândul acasă, în timpul lui. Chipul mamei i-a apărut în ochi. Mama nu spunea nimic. Și-a șters o lacrimă și l-a mângâiat pe obraji. *„Dragul meu!"*, i-a auzit glasul de o tandrețe nostalgică.

Nici nu a căutat teiul, locul întâlnirii cu Iulia, îl știa de mii de ani. Sub tei era o bancă pe care Eugen s-a așezat și a scris o poezie. Tot timpul purta la el un carnețel și un creion. Pasiunea nu o putea abandona nici în alte vieți.

Iulia a apărut lângă el ca o metaforă pe care Eugen o căuta în universul lui poetic.

Fără cuvinte, fără gesturi de bun-venit s-au aruncat unul în brațele celuilalt contopindu-se într-un sărut așteptat de milioane de ani. Atingerea le-a pecetluit așteptările.

Vibrația dintre ei era unică. Se contopeau într-un șuvoi de percepere astrale în care zburau spre infinit. De undeva, din timpul mereu călător, iubirea le dădea răspunsuri. S-au iubit și au devenit o ființă, ca o împlinire de mult așteptată.

Seară de seară se întâlneau sub tei. Eugen îi oferea poezii scrise pentru ea. Iulia îi oferea metafora dragostei. Timpul lor era așezat ca într-un ierbar.

Până într-o seară când Iulia a venit însoțită de 'tușa Natalia. Știa totul despre ei.

– Eugen! Timpul vostru este în viitor. Îmi plac foarte mult poeziile tale. Le-am arhivat ca să ți le dăruiesc atunci când vei înțelege iubirea din sufletul tău, nu numai în poezii. Te rog să primești în dar această carte de poezii scrisă de Alexandru Macedonski! Prima lui carte.

În momentul în care a atins cartea, Eugen a căzut în neant. O mână întinsă de Iulia voia să-l rețină.

Imaginea trecutului a dispărut în sus, în jos, oriunde, ca la începutul unui timp pe care toți îl căutăm în noi, ca pe o clipă de care avem nevoie oricând, ca să iubim intens.

Eugen era pe banca din parc, așteptând întâlnirea programată cu Natalia. De el s-a apropiat Iulia, prietena lui de la cenaclu.

– Eugen! Bine că te-am găsit. Ți-am adus ce ți-am promis. O carte de poezii de Alexandru Macedonscki și uite, am găsit în pod la mătușa Natalia prima ediție a acestei cărți.

Eugen a dat să primească ce-i oferea Iulia, dar s-a oprit brusc.

– Iulia! Ești invitata mea la petrecerea promoției noastre. Nu vreau cartea. Mi-e teamă că voi trece dintr-un vis în alt vis. Te iubesc, Iulia!

– Și eu te iubesc, Eugen! Știu asta din timpurile veșnice ale iubirii de dincolo de noi, a răspuns Iulia căzându-i în brațe.

Ceasul-turn semna cu ticăitul lui clipele trecutului în dragostea lor de mult așteptată.

Tic-tac, tic-tac!...

„Eugen era atras spre ceas de o forță pe care nu o putea stăpâni, convins fiind că zgomotul nu-l poate opri decât dacă se va apropia de ceas."

Jurnal de călătorie

RĂSCOLUL STÂNII

Rodica Dascălu

Poetă, prozatoare

Ieri, 30 august 2019, în zori, am pornit în călătorie. Din Bacău spre Câmpulung Moldovenesc. După un scurt popas în oraș, trecând prin Pasul Mestecăniș, ne desprindem din drumul ce continuă să curgă spre Vatra Dornei, orientându-ne în altă direcție, și anume, spre Baia Mare. Imediat, la câțiva kilometri de mers, am ajuns la Ciocănești, o localitate renumită în toată țara pentru frumusețea ouălor încondeiate și a păstrării datinilor și obiceiurilor străvechi. Aici, fiecare casă poartă o amprentă, un motiv național, care se regăsește pe costumul popular tradițional din zonă. Ne cazăm la o pensiune împreună cu alte șase familii. Parcăm mașinile în curtea interioară a vilei și petrecem o seară simplă, plină de veselie. De povești și frumoase aduceri-aminte.

Dimineața zilei următoare e răcoroasă, chiar dacă soarele inundă valea cu lumina sa aurie. Oriunde privești se înalță munți împăduriți cu brazi viguroși, dar și pășuni întinse, încă verzi. Suntem un grup de oameni adulți, serioși și cumpătați, dar devenim ușor imprudenți când luăm decizia de a urca muntele într-un fel mai puțin obișnuit. Începând cu momentul micului dejun, un zvon începe să circule printre noi, apoi se conturează din ce în ce mai clar o idee. Vom călători spre înălțimi, până la o stână adevărată așezată în creierul munților. Nu, nu vom merge pe jos, ci cu un vehicul. O camionetă de teren prevăzută cu remorcă. Fără să ni se spună un cuvânt despre riscul călătoriei, fără să fim atenționați că vom fi puternic zdruncinați iar cei cu probleme medicale severe, de inimă sau de coloană, ar fi mai bine să renunțe, pornim. Singurul pericol pe care l-am întrezărit la început a fost curentul de aer rece ce ne-a învăluit din toate părțile. Fiecare s-a apărat cum a putut și cu ce a avut la îndemână. Ilie din Ciocănești, eroul acestei zile, o figură aprigă, cu roșu în obraz, cu părul negru și mustăcioară pana corbului, având drept coechipieri în cabină pe cuscrii săi, localnici și ei, are tot timpul un zâmbet șugubăț. Parcă voia să ne pună în gardă: nici nu bănuiți ce vă așteaptă!... Într-adevăr, am trăit o aventură autentică, o îngemănare perfectă de risc fizic major cu peisaje unice prin măreția lor, pe care nu le poți întâlni decât o singură dată în viață. Din cauza drumului forestier precar și accidentat, nu am avut dispoziția necesară și nici curajul de a ne bucura de priveliștea încântătoare. Era aproape imposibil să fim atenți, în același timp, la serpentinele periculoase, dar și la splendoarea din jur. Din când în când, vehiculul oprea în fața unei bariere improvizată dintr-o sârmă legată între doi copaci. Câteva fâșii de pânze colorate prinse de firul întins fluturau în bătaia vântului. Ilie din Ciocănești ne-a tratat, așa de bun-venit, cu un păhărel de țuică parfumată, probabil dorea să ne câștige încrederea.

I-am spus:

– Sper că nu gustați și dumneavoastră din această licoare!

Iar el, cu același zâmbet relaxat pe chip, a dat pe gât un păhărel plin cu tărie, sporindu-ne îngrijorarea. Grupul nostru de 13 persoane era împărțit în cele două compartimente descoperite, femeile în față, bărbații în remorca ancorată printr-un cârlig ce părea destul de sigur. Atmosfera aparent veselă, de fapt, un fel de umor crispat, avea darul de a mai risipi încordarea. S-au spus bancuri, s-au adus la lumină întâmplări hazlii, asemănătoare, apoi ne-am rugat. Fiecare murmura o rugăciune în sinea lui, în felul său. Au alternat: hărmălaia și tăcerea, frica extremă și extazul. Cred că am trăit toată gama de sentimente pe care le poate încerca un om într-o situație dificilă. Pericolul ne pândea la fiecare pas, iar sălbăticia pădurii, adâncimea prăpăstiilor, crengile brazilor care ne atingeau creștetul, toate acestea declanșau în sufletul nostru un amalgam de stări, emoții, frici, îndoieli.

La un moment dat, Ilie din Ciocănești, precum un ghid adevărat, a coborât de la volan și a început să ne dea informații prețioase despre geografia locului, parcă a pronunțat numele munților Suhard, dar și pe cel al Obcinelor Bucovinene care se profilau în depărtare. Culmile domoale exercitau asupra noastră o mare putere de atracție. Ne-am grăbit să

le fotografiem. Să ne bucurăm în tihnă, acasă, de frumusețea imaginilor surprinse cu telefonul mobil. Din păcate, nu am reținut prea multe elemente concrete din noianul de informații. Sunt sigură că Ilie, un cunoscător atent al locurilor, ne-ar fi oferit cu lux de amănunte și alte repere specifice zonei de munte, minunatelor ținuturi bucovinene. Drumul nostru a trecut pe lângă o mănăstire, unde se afla o sfântă icoană făcătoare de minuni. Ilie nu a oprit, dar noi am sperat că ne vom permite o clipă de răgaz pentru rugăciune, aici, la coborâre. La următorul popas am aflat că întoarcerea va avea loc pe un traseu mai puțin periculos, ceea ce nu a fost deloc adevărat. Parcă drumul a durat totuși mai puțin.

În sfârșit, am ajuns la stâna cea modernă, dotată cu apă caldă și duș, conform normelor europene, dar se pare că noile condiții de igienă nu și-au găsit prea mulți adepți. Partenerul nostru de discuții, unul dintre lucrătorii permanenți ai stânii, ne-a demonstrat acest fapt. În schimb avea mult farmec, ne-a povestit secvențe din viața sa de fost miner, cât și din cea de actual angajat la Stâna „Borcuțu". Toți cei patru angajați aveau sub supraveghere și în îngrijire o cireadă de 67 de vaci. Am aflat că în acea zi de toamnă va avea loc o sărbătoare numită „Răscolul stânii", un fel de încheiere a activității de păstorit în munți. Începând cu mijlocul lunii septembrie, animalele se vor alege și vor ajunge la proprietarii de drept din satul Ciocănești. În cinstea sărbătorii am mâncat cu poftă produse preparate din lapte: caș, urdă, dar și o ciorbă făcută cu jintuială (zer gras) în loc de apă, în care s-au fiert legume, dar și carne de vită și carne de miel. Am mulțumit pentru ospitalitate, mâncarea fiind deosebit de gustoasă... Se cuvine să recunoaștem că Ilie și cuscrii lui au pus mult suflet în organizarea festivă a prânzului. Între timp ne-am relaxat, am stat de vorbă cu oamenii. Am fotografiat câinii ciobănești. Am admirat împrejurimile, uitând aproape cu desăvârșire de neajunsurile drumului.

La întoarcere, în remorca destinată bărbaților a fost așezat ceaunul imens cu ciorba încă fierbinte, acoperit doar cu un simplu capac. La fiecare cotitură, lichidul se revărsa, stropind ușor în jur sau mai grav, vasul greoi de tuci, prin mișcările lui neprevăzute, era o sursă permanentă de lovituri, dacă nu erai suficient de atent. Cel mai periculos episod mi s-a părut a fi transportul unei butelii cu gaz în aceeași remorcă. Pe drumul către casă, Ilie din Ciocănești ne-a surprins iarăși. Se oprea uneori din condus, cobora și se afunda în desișul pădurii. De acolo, se întorcea victorios cu un braț de hribi. Nu uita să ni-i prezinte și să-i denumească, spunându-ne și câteva secrete despre modul de preparare. Mi-am luat inima în dinți și l-am întrebat dacă este suficient de atent la drumul de coborâre sau de nu cumva este mai concentrat asupra cuiburilor de hribi aflate de o parte și de alta a drumului. Cu același zâmbet ironic, mi-a răspuns că este foarte atent la hribi, dar să nu ne speriem, atâta timp cât suntem cu el nu vom avea parte de incidente nedorite. Pe toată durata drumului dus-întors, un nor de praf ne-a însoțit, depunându-se din belșug pe chip, pe haine, pe suflet... Am trăit ceea ce se cheamă o situație-limită. Părăsind strania mașinărie, am mulțumit lui Dumnezeu că am terminat cu bine călătoria, că ne-a purtat de grijă, ocrotindu-ne pe cărările neștiute ale existenței.

Privind experiența trăită dintr-un alt unghi, realizez că am parcurs în această zi un crâmpei de viață plin de culoare și inedit. Fără astfel de momente intense, oare fluxul viului nu ar fi prea monoton, prea cenușiu și lipsit de sens?... „Destinația cuiva nu este niciodată un loc, ci un nou mod de a vedea lucrurile", spune scriitorul american Henry Miller. Da, călătoriile te schimbă, te modelează, te ajută să-ți testezi limitele. O călătorie pe munte rămâne definitiv în memoria afectivă, fiind însoțită de o fascinantă călătorie interioară spre miezul ființei tale.

2 septembrie 2019

„Sărbătoarea numită «Răscolul stânii» este un fel de încheiere a activității de păstorit în munți."

Lumea copilăriei

TREI PRIETENI MICI ȘI O VACANȚĂ MARE!

Georgeta Adam

Scriitoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Ce frumoasă ar fi dimineața de vacanță dacă n-ar fi cățelul ăsta nesuferit, Sâmburică!... Acum latră de mama focului: „Ham, ham, sculați-vă, sculați-vă!”...

– Mai lasă-mă să dorm, doar e vacanță... zice Ina prin somn.

– Sâmburică, încetează, e prea dimineață!... încearcă și Vlăduț să mai capete o păsuire de câteva minute!

– Ba nu mai e dimineață deloc, e soarele sus și dacă vă uitați pe fereastră se vede Vacanța mare care pleacă!... așa pare că latră acum Sâmburică.

– Cum? Ce-a lătrat Sâmburică? Cine pleacă?... Vacanța?

– Fără să-și ia rămas-bun?

– Dar încă nu s-a terminat, mai sunt câteva zile bune!... au sărit amândoi la fereastră să vadă ce tot spune Sâmburică!

– Dar nu e numai Sâmburică în fața ferestrei, ci și Păcălici, cel ce ne tot încurcă în jocurile noastre! zise Vlăduț.

– Să știi că de acum nu ne mai jucăm cu tine, îl amenință Ina, făcând pe supărata.

– V-am păcălit, v-am păcălit! Și pe voi, și pe Vacanță!

– Cum așa? E doar o joacă de-a ta, n-ai reușit, să știi!

– Ba am reușit, se bucură Păcălici. Voi doi ați dormit prea mult, iar Vacanța mare a plecat mai departe singură!

– Și noi am rămas fără... vacanță? se miră Ina.

– Vacanță fără copii nici nu există! precizează Vlăduț, fratele ei mai mic.

– Hai, inventează ceva, Păcălici, fă o năzdrăvănie, să prindem din urmă Vacanța mare!

– Hai, Păcălici, ajută-ne, se rugă și Vlăduț.

– Poate dacă am folosi telefonul fără fir până la Vacanța mare care e pe drum... încercă o păcăleală prietenul celor doi copii.

– Minunat! se prinseră cei doi mici somnoroși!

– Dar să nu ne păcălești, cum ai mai făcut și altădată!

– Buun! Eu îi spun ceva lui Vlăduț și el transmite mai departe. Începem: „Alo! Vacanță mare, Vacanță mare, mai stai cu noi!...”

– Vacanță mare, mai stai... continuă Vlăduț.

– Mai stai... mai stai... preluă și Ina.

– Ham, ham, Vacanță mare, stai! lătră și Sâmburică, spre hazul celor trei prieteni.

– Dar parcă am auzit un ecou... Cine o fi receptat semnalul nostru în afară de Vacanța mare? zise Ina.

– Parcă am mai auzit un astfel de lătrat, altul decât al lui Sâmburică... se auzi și Vlăduț, cu glasul emoționat.

– E fratele meu, Cățelul pământului! lătră foarte convingător Sâmburică.

– Bravo, Sâmburică, ești un adevărat însoțitor de bord în această expediție către Vacanța mare! îl lăudă Vlăduț.

– Și voi credeți că această chemare a fost auzită și de... Vacanța mare? spuse cam sceptică Ina.

– Sigur că o vom ajunge din urmă, suntem pe drumul cel bun, presimt eu asta, o încurajă Păcălici.

– Ce întâmplare ciudată! Să rămânem noi în urma Vacanței mari! Nu s-a mai întâmplat una ca asta, se mira mereu Vlăduț, grăbind pasul.

– Dar unde-i Păcălici? se sperie Ina. Iar face vreo năzdrăvănie de-a lui? Mai bine îl lăsam astă-vară pe plajă la „obiecte pierdute”...

Micul Păcălici călătorea însă „clandestin”, agățat de coada lui Sâmburică. Pentru că, își spunea el, o expediție fără surprize nu mai e... expediție!

Și iată că, pe negândite, Vacanța mare le ieși în drum!

– Ce-am mai alergat după tine! o luă în primire Vlăduț.

– De ce-ai plecat așa, pe negândite? se apropie și Ina cu răsuflarea tăiată de atâta alergat.

– Am primit o telegramă că vara e pe sfârșite și vacanțele trebuie să-și facă bagajele... se scuză ea.

– Poate că este o păcăleală... încercă Ina.

– Prietenul nostru, Păcălici, o fi vrut să facă o glumă, dar noi îți spunem că mai sunt câteva zile în care tot tu ești stăpână, îi spuse Vlăduț.

– Dar să știți că nu e tocmai o glumă, spuse Vacanța mare. Am văzut pe drum, prin bălți, cum berzele își fac convoaiele să plece în țările calde…

– Totuși, nici ele nu sunt încă gata de drum, așa că te rog să mai rămâi, îi șopti Ina.

– Și ia-ne și pe noi cu tine, dragă Vacanță, o ajută Vlăduț pe surioara lui.

– Vrem să călătorim cu tine doar puțin, puțin, până începe școala.

– Ei bine, trebuie să vă spun că astăzi în împărăția Vacanței mari se dă… extemporal! spuse veselă Vacanța mare.

– Adică… o lucrare de control din tainele vacanței? Cu note? se sperie Vlăduț.

– Exact, cu note mari și mici.

– Ham, ham! se auzi și Sâmburică. Dau și eu extemporal? Cățeii nu au scutire?

– Ce-i cu tine, Sâmburică? Dai înapoi? îl luă la întrebări, foarte vitează, mica Ina.

– Doar ai fost cu noi peste tot – la bunici, la mare, în pădure! îl încurajă și Vlăduț.

În vremea asta minusculul Păcălici se amuza:

– Ce bine că Sâmburică n-a simțit că m-am agățat de coada lui! Acum pot să-mi pun în aplicare puterea mea de a încurca toate socotelile prietenilor mei! Asta pentru a da farmec expediției, nu de altceva…!

– Ham! se agită atunci Sâmburică. Nu știu ce am, parcă a vorbit coada mea…

– Ai o codiță… vorbitoare? Nu este o glumă? se miră Ina.

– Are dreptate Sâmburică! zise vesel Vlăduț. Nu codița lui vorbește, ci Păcălici!

– Dar parcă dispăruseși fără urmă din expediția noastră, dragă Păcălici, îi zise Ina.

– Dar bine, voi credeați că renunț așa ușor la rolul meu în acest sfârșit de vacanță?

– Bine, atunci vei lua loc și tu într-o bancă! Acum dăm extemporal.

– Da, dacă nu vrei să rămâi corijent sau chiar repetent la vacanță, dai lucrare! îl sperie Vacanța mare, luându-și în serios rolul de „Profesoara Vacanța”.

– Dar eu nu mă pricep decât la glume, așa știu eu că trebuie să-mi îndeplinesc rolul… încercă el să iasă din joc, dar nu mai era timp de scăpare pentru că:

– Începem, zise Vacanța mare. Extemporal pe o frunză de… foaia cea mai mare pe care o alege fiecare într-o scurtă plimbare. Cu ce cerneală scrieți? (Aici iarăși deschidem o paranteză să vă trimit la plimbare după diverse poame colorate în albastru.) Dacă ați venit în bănci (adică sub copacul acela umbros), fiecare scrie despre sine. Cam așa:

„Eu, Ina-Cătălina, fiindcă sunt o fetiță elegantă, îmi voi alege din florile verii o rochiță” (să vedem ce rochie îți vei găsi!)… „Eu Vlăduț, înăltuț, băiețelul cel mai voios din această vară… care am alergat cel mai mult, îmi aleg din tezaurul verii o pereche de ciubotele… Cine pleacă toamna și-și lasă ciubotelele, Vlăduț ?

– Nu știu, să mă gândesc…

– Bine, gândește-te! E rândul tău, Sâmburică. Fiindcă ai o codiță buclucașă, vara îți dăruiește o codiță nouă-nouță, din cununa ei de flori. Caut-o bine pân-o găsești…

– Ham, ham! Dar dacă n-o găsesc?!

– Te-ai întâlnit sigur cu ea, așa că o vei găsi! E rândul tău, Păcălici: fiindcă-ți plac glumele, du-te în împărăția verii și caută-ți o barbă de mătase și o pălăriuță!…

Copiii începură să râdă, cuceriți de ideea Vacanței mari de a le da acest extemporal-expediție; cum să nu le placă asemenea joc? Alergau pe cărările vacanței să culeagă lucrurile necesare pentru lucrarea de control.

– Atenție, atenție, striga Vacanța mare după ei. Am să vă chem clătinând ușor clopoțelul acesta albastru! Vă aștept repede înapoi! Fiecare păstrează secretul până aici!…

Nu după mult timp, copiii și cățelul Sâmburică ajungeau sub copacul umbros, unde Vacanța mare își instalase „școala”. Păcălici își șoptea de unul singur: „I-am păcălit eu pe toți, să vedem cum se vor descurca”…

– Încep eu prima, se repezi Ina. Am scris extemporalul meu pe o frunză de salată cu cerneală de prune coapte!

– Și eu, zise Vlăduț, am scris pe o frunză de varză albă cu cerneală de la niște porumbe negre.

– Eu am luat o frunză de brusture, iar cerneală am împrumutat de la un strugure negru, completă cu un lătrat vesel Sâmburică.

– Eu mi-am ales o frunză de castan și cerneală de la un rug de mure coapte! fu răspunsul lui Păcălici.

– V-ați descurcat de minune, dragii mei, îi lăudă Vacanța mare. Să vedem mai departe ce-ați scris în extemporalele voastre… Uite, Ina-Cătălina s-a întâlnit cu… vrăbiuța, care tocmai pleca în țările calde și i-a făcut cadou o rochiță albă… s-o porți cu plăcere, dragă Ina, dar… chiar așa s-a întâmplat?

– Nu-i adevărat, n-am scris așa!

– Poate n-am citit eu bine?! Privește aici, nu e scrisul tău?

– Da!… în afară de un cuvânt: rândunica! Ne-am întâlnit cu o rândunică și mi-a arătat „rochița rândunicii”, o floare albă, ca o frumoasă rochie de vară pe care mi-a dăruit-o. Uite-o aici, în palmă.

– Atunci eu, cu bagheta mea magică, ți-o voi transforma într-o rochiță adevărată! spuse Vacanța mare și, într-o clipă, Ina ținea în mâini cea mai vaporoasă rochie pe care o văzuse vreodată…

După momentele de bucurie, Vacanța mare se miră:

– Și totuși, rămâne un mister cine a modificat cuvântul în extemporalul Inei?… Tăcere… Atunci să mergem mai departe… Vlăduț a scris așa: „Ne-am întâlnit cu un… pițigoi care pleca în Africa și mi-a dăruit o pereche de ciubețele noi: ciubețelele pițigoiului!"

– Dar eu n-am scris așa, dragă Vacanță, e o încurcătură. Foaia mea de varză e pătată cu… mure, iar eu am scris cu porumbe! E vorba de ciuboțica-cucului, o plantă pe care mi-a arătat-o un cuc călător ce se pregătea să zboare spre Africa sau… mai știu eu unde, prin țările calde. Uite-o aici, în palmă!

– Mister, mister! Vom afla noi cine face glume cu extemporalele voastre! Uite-ți ciubețelele, ți le dăruiesc. Sâmburică, e rândul tău, să vedem…

– Prezent, prezent, ham, ham!

– Tu ai scris pe foaia de brusture cu strugure negru: „Am găsit o pisică și mi-a dat ea o codiță: codița pisicii!"

– Ha! Ha! Nu, sunt în relații proaste cu pisica, toată lumea știe! M-am întâlnit cu un șoricel care mi-a arătat pe câmp o plantă medicinală numită „codița șoricelului". Exact de ce aveam nevoie!

– Foarte bine, dragă Sâmburică, îl lăudă Vacanța mare, dar acum să-l examinăm și pe Păcălici. Iată ce citim: „Eu, Păcălici, am fost într-un câmp de porumb și în pădure am găsit o pălăriuță de la o ghindă." Ei, Păcălici, răspunsurile tale sunt corecte, nimeni nu ți-a modificat lucrarea!

– Desigur! Eu sunt un pitic foarte serios și studios!

– Ia stai puțin, nu cumva tu te-ai strecurat în lucrările noastre și ni le-ai modificat? îl luă de mânuță Ina.

– Așa cum ai călătorit pe codița mea și nu te-am simțit… hămăi și Sâmburică.

– Nu ești bun de mers la școală, făcu și Vlăduț, aproape supărat.

– De ce, de ce? întrebă micul vinovat.

– Pentru că nu ești un bun coleg, asta e! zise Ina.

– Eu știu, eu am mers la școală toată clasa I cu Ina și Vlăduț, m-am uitat la tablă, pe geam! adăugă Sâmburică…

– Dar și eu am fost toată vacanța cu voi…

– Dar ai vrut mereu să ne încurci…

– Ceea ce se cheamă că ești un „Încurcă-lume"…

– Ce s-ar face copiii dacă și în clasă le-ar modifica cineva lucrările? îl întrebă Ina.

– Te vom lăsa în vacanță, la școală nu e loc de glume ca acestea, adăugă serios și Vlăduț…

– Până să vă hotărâți ce faceți, eu, Vacanța mare, vă recompensez pe toți cu o călătorie de rămas-bun și de împăcare…

– Venim, dar uite, a început să plouă… zise Ina.

– Ploaie caldă de vară, ne ajută să creștem mari! zise Vlăduț.

– Uitați-vă, uitați-vă, a apărut curcubeul! se miră Păcălici.

– Urcați, urcați cu toți pe acest pod de raze multicolore! Curcubeul este un dar al ploilor de vară, ale Vacanței mari, le spuse gazda lor prietenoasă.

– Niciodată n-am crezut că se poate călători pe un curcubeu, sărea veselă Ina de pe o rază pe alta…

– Privește tabăra de la mare, munții, câmpiile… îi șoptea Vlăduț.

– Satul bunicilor, lătra și Sâmburică.

– Și în timp ce coborâm curcubeul, călătorim în ultimele ceasuri ale verii… le mângâia auzul Vacanța mare…

– Ne întâlnim cu cârdurile de cocori ce pleacă spre sud…

– Berzele sunt și ele gata de decolare…

– Pe unde or fi rândunicile?

– Rațele și gâștele sălbatice sunt sigur în drum spre Polul Nord… zise Păcălici.

– Termină, Păcălici, toată lumea care merge la școală știe că merg spre Sud.

– Asta e ultima ta glumă pe vara asta! îl iertă Vlăduț.

– Și aici, la capătul curcubeului, eu plec, cu primii stropi de ploaie de toamnă, cu stolul acela de cocori, cu frunzele galbene ce cad în pădure… le spuse Vacanța mare, cu ultimele ei puteri magice…

– La revedere, dragă Vacanță mare, ne-ai lăsat numai amintiri minunate… se auzeau ecoul glasurilor copiilor, lătratul cățelului și chicotelile lui Păcălici.

– Ridică-mă și pe mine în brațe, Vlăduț, se rugă cu un lătrat Sâmburică. Vreau să văd dacă se mai vede în zare Vacanța mare!

– Da, Sâmburică acum e ca un punct, la orizont, acum aproape deloc…

– Dar surorile ei, vacanțele mici nu se zăresc încă? zise Ina.

– Eu rămân aici, în Vacanța mare, zise Păcălici. Vă pregătesc o poveste cu glume pentru vara viitoare!

– Eu sunt silitor, zise Sâmburică, merg la școală cu voi! Poate voi trece și eu în clasa a II-a…

…Spuneți drept, copii, ați auzit vreodată ca un cățel să treacă în clasa a doua?!

„Vacanță fără copii nici nu există!"

Lumea copilăriei

NUNTA DIN POIANĂ

Iuliana Dinu

Poetă, prozatoare, profesoară

Culori multicolore inundă câmpia și pădurea. Copila privește încântată frumusețile din jurul său.

Din ascunzătorile lor, gâzele ies și se așază pe frunze, bucurându-se de razele blânde ale soarelui.

Albinele aleargă vesele din floare în floare, adunând polen. Cu aripile lor catifelate, fluturii s-au prins în hora bucuriei, dansând prin văzduhul înmiresmat al zilei de primăvară.

Fetița se întinde pe covorul ierbii crude, închide ochii și ascultă în liniște ciripitul păsărelelor, așezate pe crengile copacilor. Îi place să viseze, și tot privind o cuprinde o imensă bucurie: „E fantastic ce se întâmplă, câte frumuseți sunt în jurul meu, primăvara este anotimpul meu preferat!”.

Deodată simte o adiere ușoară, apoi că ceva se așeză pe năsucul ei cârn. Nu se sperie, deschise ochii, era un fluture cu aripioarele albe. Acesta i se adresă:

– Ce faci tu aici, copilă?

– Te salut, micuță zburătoare! Mai devreme, am urmărit dansul vostru din câmpie, iar acum mă bucur de simfonia păsărelelor. E o nebunie, primăvara asta!

– Adevărat, sunt încântat că noi, micuțele zburătoare, putem aduce atâta bucurie în sufletul tău!

– Știi, fluturașule, eu sunt îndrăgostită de acest anotimp minunat! Primăvara mă fascinează, îmi strecoară în suflet veselie, îmi vine să cânt și să dansez toată ziua!

– Te cred, la fel de mult așteptăm și noi aceste zile binefăcătoare! Prietena mea, ca ziua să-ți fie și mai frumoasă, îți propun ceva, vreau să te invit la nunta fratelui meu. Evenimentul va avea loc chiar azi, în poiana verde din mijlocul pădurii.

– Trebuie să fie ceva foarte interesant, n-am văzut niciodată o nuntă de fluturași!

– Cu siguranță îți va plăcea! Prinde-mă în palma ta și hai să mergem în poiană! Vei vedea că acolo veselia e la ea acasă, iar întreaga pădure freamătă!

Hotărâți, cei doi prieteni au plecat spre locul unde va avea loc nunta. Văzând atâtea minunății care se petrec în jurul ei, copila a rămas fără glas. Păsările fredonau vesele simfonii tulburătoare, zburând din loc în loc. Iepurașii culegeau voioși floricele, pentru a le oferi nuntașilor. Veverițele aveau coșulețele pline cu alune și se îndreptau bucuroase spre marele eveniment. În lacul din apropiere se auzea jocul vesel al peștilor, iar cântecul broscuțelor răsuna peste tot.

Ajunși în inima pădurii, unde se afla poiana cu povești, fluturașul zbură din palma copilei și-i spuse:

– Te rog, ia loc și așteaptă să înceapă sărbătoarea, eu merg acasă să fiu alături de fratele meu!

– Desigur, fluturașule!...

*

În timpul acesta, mirele Fluturică s-a îndreptat cu tot alaiul său spre casa miresei Fluturica. Din alai nu lipsea fratele său, Fluturel, prietenul fetiței din povestea noastră.

Mirele purta sub aripioare flori proaspete de „nu-mă-uita”, culese în dimineața aceea.

– Sunt pentru tine, dragă soțioară!

– Mulțumesc, Fluturică, răspunse îmbujorată mireasa, ce frumos gest!...

Copila privea cu încântare și nu-i venea să creadă ce se întâmplă, totul i se părea un vis minunat!

Dintr-un copac, se auziră lovituri ritmice și puternice. Era ciocănitoarea care anunța evenimentul:

– Dragi invitați, din clipă în clipă trebuie să sosească tinerii însurăței cu tot alaiul lor!

– Trebuie să sosească, trebuie să sosească!, strigau păsările prin copaci, ca lumea toată să audă importantul mesaj.

– Ce surpriză le vom face mirilor!, exclamă Urechilă, un iepuraș șugubăț cu brațul plin de toporași.

– Ai avut o idee grozavă să culegem flori!, susținu amicul care-l însoțea.

– Hai, întinde pasul, Moș Martin! strigă vulpea spre urs care venea în urma sa cătinel.

– Tu nu observi, cumătră, borcanul cu miere pe care-l am în brațe?

– Dar ce faci cu atâta miere, Martine?

– Îl voi face cadou mirilor și le voi ura ca viața lor să fie dulce ca mierea aceasta!

– Ești tare generos, prietene! Eu nu m-aș fi încumetat să fac așa ceva, doar știi ce dureri mari am de șale!

– Nici că mă așteptam să mă surprinzi, cumva! Să văd atunci cumătră care-i darul tău pentru miri?

– Îmi pare atât de rău, timpul ăsta îmi joacă feste, a trecut atât de repede, doar cât mi-am aranjat codița și sprâncenele în oglindă și a zburat cât ai zice pește. Crede-mă, zău, când am privit ceasul, era prea târziu pentru a merge la magazin să cumpăr cadou mirilor! Aș fi întârziat cu siguranță la petrecere! Așa că mă voi scuza politicos, sper să mă înțeleagă fluturașii!

– Treaba ta, eu consider că nu e frumos ceea ce faci. Privește la toți invitații, niciunul nu-i cu mâna goală!

– Las' că mă descurc eu, amice, doar mă cunoști cât sunt de isteață!

Rând pe rând, treceau spre poiană și alți invitați de seamă ai fluturașilor. Cei doi prieteni de-o viață, ariciul și bursucul, mândri nevoie mare, îmbrăcați la „patru ace", se apropiau cu brațele pline de flori. Bucuros de invitație, vicleanul lup, venea în graba mare, de teamă să nu întârzie. El strângea la piept cu mândrie buchețelul de brebenei.

Foarte atentă, cu gâtul întins peste crengile copacilor, gaița a zărit cum se apropie alaiul nuntașilor.

– Liniște, vă rog, vin nuntașii, intră acum în pădure însoțiți de orchestra greierașilor.

– Are dreptate gaița, îi văd și eu venind!, spuse ciocănitoarea, invidioasă că nu-i observase ea prima.

La sosirea în poiană, mirii au fost întâmpinați de toți cei prezenți cu urale de bucurie. Aceștia aplaudau și cântau în cor „Mulți ani trăiască"!

De pe crengile copacilor, întregul neam păsăresc intona simfonii mai frumos ca niciodată. Cele două mari cântărețe, privighetoarea și ciocârlia cu glasurile lor fermecătoare, adresară urarea:

„Mirilor dragi, vă urăm
Spre zări înalte zburați!
Iar mesenilor, trei zile
Și trei nopți să vă distrați!"

„Ce nuntă de poveste!", exclamă copila entuziasmată...

*

Probabil că și azi nuntașii s-ar mai fi distrat în poiana cu povești, dacă deșteptătorul nu ar fi trezit copila din dulcele ei somn.

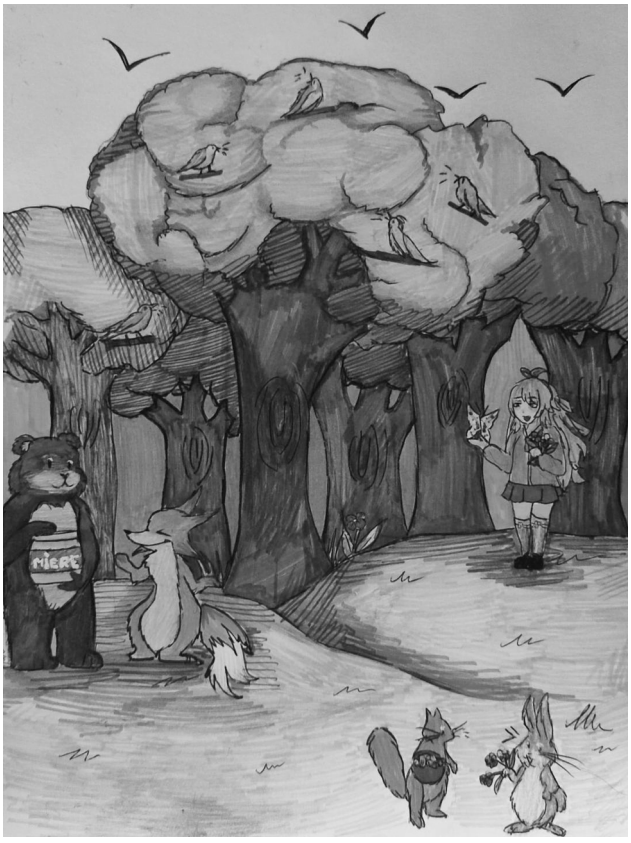

Desen de Alexandra Barbu

„Albinele aleargă vesele
din floare în floare,
adunând polen.
Cu aripile
lor catifelate,
fluturii s-au prins
în hora bucuriei,
dansând
prin
văzduhul înmiresmat
al zilei de primăvară."

Lumea copilăriei

AVENTURILE FRAȚILOR CANGURAȘI
Scenariu radiofonic pentru copii

fragmente

Lăcrămioara Stoenescu

Prozatoare, poetă, scenaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Personajele:

Naratorul
Guugu
Yimitha
Offshoot
Stone
Mus

Naratorul: Guugu și Yimitha au plecat în pădurea tropicală a Australiei. Aceasta se afla lângă casa lor, dar ei s-au depărtat cam mult și s-au rătăcit. Lui Guugu, care era mai mare și mai voinic, i-a trecut prin gând o idee năstrușnică:

Guugu: Hai să ne cunoaștem neamurile! Mâine-poimâine o să te măriți și n-o să mai poți pleca să-ți cunoști neamurile.

Yimitha: Ai dreptate, frățioare!

Guugu: Eu te voi apăra. Aș putea să mă lupt cu cangurii tineri!

Yimitha: Zici să plecăm fără știrea părinților?

Guugu: Ei nu ne-ar da voie, dar eu sunt puternic ca Rusty, cel mai mare cangur boxer…

Yimitha: Numai că el a fost găsit pe marginea drumului, de braconieri.

Guugu: Așa e! Numai dacă mă prind braconierii, pot avea o carieră în box!

Yimitha: Și pe mine cui vrei să mă lași?

Guugu: Tu vei fi managerul meu!

Yimitha: Și ce trebuie să fac?

Guugu: Vedem noi atunci, numai să fim împreună!

Yimitha: Mi-e cam teamă, Guugu!

Guugu: Nu fi prostuță! Mă sprijin în coadă, bat pământul cu picioarele și ne aud ai noștri.

Yimitha: Da, ne-am îndepărtat prea mult, Guugu!

Guugu: Hai, nu te mai smiorcăi, exploratoareo!

Yimitha: Bine că te crezi tu căpitanul Cook! Vezi să nu eșuezi ca el!

Guugu: Ar fi bine să ajungem și noi la Bariera de Corali!

Trecere muzicală.

Naratorul: Între timp, mama Kanguriță a observat lipsa puilor și a început să bocănească din ce în ce mai tare. Îi avertiza să se întoarcă, dar ei n-o auzeau și nici n-o vedeau, că erau prea departe și înaintau în pădure.

Yimitha: Râzi tu, Guugu, dar, Doamne ferește să ne întâlnim cu lupul tasmanian!

Guugu: Ce lup tasmanian, dragă? Aici suntem pe continent.

Yimitha: Atunci, ne-am putea întâlni cu câinele dingo sau cu oameni răi! Dacă ne lovește o săgeată?

Guugu: Doamne ferește!

Yimitha: Eu vreau să cresc și să am trei pui ca bunica! Unul va deveni matur, celălalt sugar, iar ultimul embrion.

Guugu: Ar fi frumos să contribuim la creșterea populației, că a scăzut din nou.

Yimitha: Multe fete din gașca mea gândesc ca mine!

Trecere muzicală.

Naratorul: Tot mergând, cei doi frați au văzut un râu. Le era cald și au înotat cu ambele membre inferioare deodată. După aceea li s-a făcut o foame de lup tasmanian și s-au hrănit din abundență cu frunze și iarbă.

Guugu: Oare cum vor mânca părinții noștri fără noi?

Yimitha: Am făcut mare greșeală plecând fără știrea lor!

Guugu: Dacă am fi găsit drumul înapoi, era altceva! Acum, n-avem ce face…

Yimitha: Ai vreun plan în continuare, dragul meu?

Guugu: Vom merge unde vom vedea cu ochii! Suntem nepregătiți. N-am luat nici GPS-ul, nici telefonul mobil și nici măcar o busolă!

Yimitha: Am auzit că noaptea e un sfetnic bun. Hai mai bine să ne culcăm, fratele meu!

Trecere muzicală.

În Țara Cangurilor de Copac

Naratorul: A doua zi de dimineață, ei și-au dat seama că alergaseră mult, numai că pierduseră șirul zilelor și nici nu știau unde se aflau. Au intrat într-o pădure tropicală, dar erau dezorientați. Puteau fi în Nord-Estul țării, dar și în Sud-Vest.

Guugu: Ce trunchiuri înalte au arborii ăștia, Yimitha! Nu cumva sunt mangravele și eucalipții de care ne povestea daddy?

Yimitha: Uite cum se ramifică mai sus! Iar astea trebuie să fie coniferele și cicadele mai vechi decât dinozaurii!

Guugu: Sigur suntem în pădurea Daintree, din Queensland, în interiorul căreia se dă o luptă crâncenă pentru lumină.

Yimitha: Și ăștia sunt arborii de peste cincizeci de metri, puternici și mari, de care ne spunea daddy!

Guugu: Zicea că îi vedem primii. Ei formează stratul superior, iar sub el, mai există încă două straturi, cel mijlociu cu arbori medii și cel inferior, constituit din cei mai mici.

Yimitha: Aici trăiesc niște specii de animale sălbatice și fioroase!

Guugu: Adică tigri, jaguari, pantere, zburătoare și târâtoare? Doar ne-a avertizat că pădurea este o adevărată capcană!

Yimitha: Ne-a spus să ne ferim de ele. Dar ce se vede acolo, în zare?

Guugu: Cred că e muntele de granit Pieter Botte! Uite, în pomi sunt maimuțe, coala și papagali!

Yimitha: Vai, ce frumos sunt colorați în roșu, auriu și albastru. Uite și păsări colibri și fluturi de diferite culori și nuanțe! Vezi cum se iau la întrecere cu noi?

Guugu: Eu am obosit deja, Yimitha! M-a toropit căldura. Hai, să stăm puțin la umbra asta deasă a arborilor! Daddy spunea că aici e o vară continuă și că temperaturile înalte sunt egale în tot timpul anului!

Yimitha: Mai bine uită-te ce frumos este împrejurul tău! Eu nu mă satur să privesc natura! A început să plouă! Ploaia tropicală ți-a ascultat vorbele și acum, te răcorește!

Guugu: E caldă, dar hai să ne adăpostim!

Yimitha: Apa cară în drumul său pământul argilos și îl varsă în râu, colorându-l brun. Hai, sub stratul inferior al pădurii, că la nivelul al doilea nu ajungem!

Guugu: Stăm până trece ploaia! Uite și lianele de pe copaci! Ele trăiesc în simbioză cu aceștia!

Yimitha: O vietate ne privește! Nu ți se pare că seamănă cu noi?

Guugu: Ba da, Yimitha, numai că el are labele din față mai dezvoltate, iar cele din spate mai puțin, invers decât ale noastre.

Yimitha: Iar coada e mai scurtă decât a mea!

Guugu: Știi la ce își folosește labele anterioare?

Yimitha: Pentru a se cățăra mai ușor în arbori, de aceea sunt mai lungi ca ale noastre. Trebuie să fim în țara cangurului de copac, de care ne vorbea daddy!

Trecere muzicală.

Naratorul: Auzindu-le șoaptele, cangurul s-a urcat pe o creangă aproape de vârf, dar când i-a văzut că seamănă cu el, și-a dat seama că nu-i vor face vreun rău. A prins curaj și i-a întrebat:

Offshoot *(Cangurul de copac)*: Cine sunteți voi, călătorilor?

Guugu: Cu noi vorbești?

Offshoot: Mai vedeți pe altcineva străin pe aici?

Guugu: Ai dreptate. Nu te teme de noi, dragă, hai, coboară, să vorbim ca de la cangur la cangur!

Yimitha: Stai calm, că nu-ți facem niciun rău! Noi doar ne-am rătăcit pe aici...

Guugu: Cred că ai observat că avem lăbuțele din față mai mici, fratele meu cățărător!

Offshoot: Da, ne sunteți inferiori, fiule! Am să cobor până la voi, dacă ați venit cu gânduri pașnice.

Yimitha: Am nimerit din întâmplare, dar vrem să ne cunoaștem. Suntem frați gemeni. Eu sunt Yimitha, iar el, Guugu. Tu cum te numești?

Offshoot: Eu sunt cangurul de copac, Offshoot [Lăstar] și am trei pui. Îi voi chema să-i cunoașteți și voi.

Trecere muzicală.

Naratorul: Offshoot și-a chemat familia. Puii săi erau cam de seama celor doi. El i-a sfătuit să se întoarcă acasă, iar Guugu le-au promis să le trimită, din când în când, câte o „frunzuliță poștală" sau, măcar, să se gândească unii la alții, când apar stelele pe cer. Apoi, au plecat mai departe.

Trecere muzicală.

Aventuri la Casa Muntelui de Granit Roșu

Guugu: Draga mea, am mers destul! Ia uită-te în jur! Vegetația s-a rărit și pădurile au rămas mult în urmă. Deși este dimineață, căldura mă moleșește și verdele vegetației contrastează cu roca de un roșu închis. Hai să ne oprim aici!

Yimitha: Ai dreptate, de la o oră la alta, culorile deșertului se tot schimbă, când roșu, când maro, când galben, bej, alb sau mov, după cum bate lumina soarelui. Că bine zici, hai să

ne oprim și să ne odihnim la umbra copacilor, până dimineața când vom porni la drum!

Guugu: Cred că am ajuns la Vamatu, unde se afla Coober Pedy, despre care taddy Kanghooru ne-a povestit că este capitala mondială a opalului. Australienii îl întrebuințează nu doar la confecționarea bijuteriilor, ci și pentru a extrage un combustibil cu miros slab de petrol.

Trecere muzicală.

Naratorul: După Vamatu, ei au mers mai multe zile spre Vest, până au ajuns la muntele Uluru. Se aflau în centrul Australiei, la Sud de orașul Alice Springs. Peisajul părea a fi mai degrabă de pe planeta Marte, decât din Australia. Daddy le povestise că Platoul din ținutul Uluru, celebrul monolit de gresie sau Muntele Uluru se formase înainte cu nouă sute de milioane de ani iar acum, aparținea Parcului Național australian Uluru-Kata Tjuta din Nordul Australiei.

Guugu: Ia privește spre orizont, Yimitha! Vezi un deal albastru? Daddy ne-a vorbit de un platou muntos ce domină peisajul mai multe zeci de kilometri.

Yimitha: Cred că ne aflăm la casa Muntelui de Granit. Tata Kanguru ne-a povestit că pe băștinașii anangu i-a uimit de la început frumusețea acestui munte-catedrală. Ia privește cât de frumos este!

Guugu: Dacă ne apropiem de el, se vede strălucind roșu-portocaliu pe albastrul cerului. Numai că se întunecă!

Yimitha: Băștinașii credeau că a fost creat de niște făpturi de acum mii de ani și l-au numit Uluru. Pentru ei reprezenta o parte a religiei, filosofiei și organizării lor sociale, dar europenii i-au zis stânca Ayers.

Guugu: Cât am umblat, numai Dumnezeu știe! Hai, să ne odihnim!

Yimitha: Lasă, că te-ai mai și odihnit și toată vegetația s-a trezit la viață! Hai să explorăm zona! Eu sunt încântată de peisaj.

Guugu: Văd că ești entuziasmată, Yimitha, dar locurile sunt prea aride față de peisajele noastre. Vezi numai niște pietre colțuroase și greu accesibile!

Yimitha: Ce bine ar fi fost dacă ne-ar fi crescut la lăbuțele posterioare patru degete cu pernuțe groase și rezistente, cum au cangurii de stâncă! A, știu! Am ajuns în regiunea cangurilor de stâncă, despre care ne-a povestit daddy!

Guugu: Ai dreptate! Și eu cred asta. Doar ne-am dorit, nu? Numai că nu suntem dotați cu cele necesare cățăratului pe stânci și nici n-avem timp să ne adaptăm!

Yimitha: Lasă, frățioare, că ne vom descurca noi!

Guugu: Ce-a fost asta? A, a țâșnit un cangur speriat!

Yimitha: Unde e?

Guugu: S-a ascuns după o stâncă. Stai liniștit, cangurașule de stâncă, nu-ți vom face nimic!

Stone: Eu sunt Stone, cangurul de stâncă. Cum ați ajuns la poalele muntelui Uluru? Nu aveți șanse să treceți mai departe! Nu sunteți dotați cu pernuțe la degete, ca noi.

Guugu: Noi am venit de la câmpie, dar ne-am rătăcit pe aici. Suntem frați și ne numim Guugu și Yimitha. Hai, vino, nu te speria de înălțimea noastră! Suntem și noi tot pui ca tine, dar din rasa cangurilor roșcați!

Stone: Pui-pui, dar unii năzdrăvani! Precis că ați fugit de acasă de v-ați rătăcit!

Yimitha: Am plecat să ne plimbăm prin împrejurimi, dar n-am mai găsit drumul spre casă!

Stone: E periculos ce-ați făcut! Copiii oamenilor sunt aduși acasă de polițiști. Puii de canguri au nesansa să fie mâncați de câinii dingo sau vânați de braconieri.

Yimitha: Doamne ferește!

Stone: Aveți noroc că n-ați întâlnit câini dingo, că braconieri nu prea sunt. V-aș fi invitat la cină, dar n-avem nici noi ce roade, pe uscăciunea asta. Aici, nu trăim decât noi și pasărea emu. Vă sfătuiesc să vă întoarceți acasă! La revedere!

Yimitha: Ce revedere? Ori e neprimitor ori e prea sărac!

Guugu: E prea speriat, dragă, dar, măcar, e sincer. După relief, se vede clar că nu au ce pune pe masă!

Trecere muzicală.

Yimitha: Iar am pierdut șirul zilelor! Uite, vegetația a început să se mai îndesească și a venit umbra. Hai să ne facem un pat de iarbă, că nu mai văd în față de foame!

Guugu: Am găsit o pajiște!

Yimitha: Bine că n-am întâlnit câinii dingo! Cât de bine ne-ar fi fost acasă, cu părinții noștri grijulii și iubitori! „Vai de copiii care n-ascultă de părinți!"

Guugu: Ei, ți-ai potolit foamea, draga mea?

Yimitha: Acum, da! Hai să dormim și noi, că noaptea trecută am visat numai muguri și frunze proaspete!

Guugu: Hai mai bine să ne gândim la părinții noștri! Ce-or face ei fără noi?

Yimitha: Ce să facă? Precis au dat un anunț la Animal Planet…

Guugu: Ce Animal Planet, sora mea dragă, sau visezi? Asta e emisiune pentru oameni, nu pentru noi!

Yimitha: Dar, ce, noi nu ne uităm?

Guugu: Australienii n-au emisiuni și pentru canguri! Asta este una din lipsurile lor!

Yimitha: Degeaba sunt ei racordați prin internet, dacă n-au și emisiuni pentru noi! Hai, mai bine să ne culcăm, că iar mă podidește plânsul, când mă gândesc la părinți.

Trecere muzicală.

În Țara Cangurilor-șobolan

Yimitha: Tu cum ai dormit, Guugu? Știi, eu m-am visat mireasă, tu ce-ai visat?

Guugu: Ia ghici!

Yimitha: Te-ai visat regele boxerilor! Hai, spune-mi că n-am dreptate!

Guugu: Ei, chiar ai ghicit de data asta! Bravo, sister! Hai să mâncăm și să mergem mai departe, că mai avem și alte rude, dacă tot am pornit pe acest drum!

Trecere muzicală.

Yimitha: Mergem de mai multe zile, dar n-am întâlnit încă nicio vietate, deși ținutul pare cât de cât fertil! Nu mai speram să vad iarbă!

Guugu: Uite niște canguri mititei și sprinteni! Îi vezi cum fug? Le e teamă de noi și s-au retras în galeriile lor subpământene. Desigur că sunt cangurii-șobolan.

Yimitha: Daddy ne-a spus că dimensiunile lor variază între treizeci și opt și cincizeci și doi de centimetri și pot cântări sub un kilogram.

Guugu: Dar mai există și alte specii, care au doar nouă centimetri, așa cum eram noi când ne-am născut!

Yimitha: Să știi că nu-i putem vizita în galeriile lor subterane, că n-aș încăpea nici eu! Bănuiesc că sunt tare pricepuți la construcții și au niște palate super!

Guugu: Dacă nu mi-ar fi plăcut boxul, să știi că aș fi studiat arhitectura, draga mea!

Yimitha: Nu mi-ai spus niciodată asta, dar ar fi păcat să abandonezi boxul! Uite că se apropie unul mai curajos!

Mus: Cu ce treabă prin părțile noastre, dragii mei voinici?

Guugu: Am încurcat drumul spre casă, domnule cangur…

Mus: Vai, săracii de voi! Cum s-a întâmplat asta?

Guugu: Am plecat de acasă, ca să ajungem la niște rude și ne-am rătăcit pe drum.

Mus: Ei, se mai întâmplă, ce să-i faci? Eu sunt Mus și mă bucur de cunoștință. Locuiesc cu familia mea în galerii. Pe voi cum vă cheamă?

Guugu: Eu sunt Guugu, iar sora mea se numește Yimitha. Suntem frați gemeni și venim din Țara cangurilor roșcați.

Mus: Ai mei s-au speriat de voi și, văzându-vă supradimensionați, s-au temut să nu fiți agresivi!

Guugu: Am observat că s-au ascuns în galerii.

Mus: Altfel, suntem foarte primitori. N-o să vă putem invita înăuntru, că n-aveți loc în micile noastre încăperi, dar voi chema afară toată familia s-o cunoașteți. Nepoții mei mă iubesc enorm.

Yimitha: Și noi ne iubim bunicii. Fără ei n-ar fi fost nici părinții noștri și nici noi. Să știți că avem niște bunici tare trandy!

Guugu: Cred că aveți multe încăperi, dacă sunteți așa de numeroși…

Mus: Da, iar când vor avea și nepoții mei pui, vă dați seama câți vom fi?

Guugu: Munciți din greu la galerii?

Mus: Suntem mulți, mici și iuți și treaba merge mai repede. Avem, însă, și un dezavantaj, că nu-i putem primi în casa noastră pe cei mai mari decât noi.

Yimitha: Sunteți adevărate bormașini umane. Vă admirăm măiestria!

Mus: Nu știți mai nimic despre noi, dar ne admirați?

Guugu: V-am văzut la o emisiune TV. Acum, că ne-am cunoscut, vă lăsăm să mai mergem și la alte rude.

Mus: Să ne vedem cu bine!

Trecere muzicală.

Guugu: Hai, nu mai plânge, surioară, că, dacă mă gândesc la ai noștri, încep și eu să plâng! Tot mai bine era acasă, vorba ceea: „Fie iarba cât de rea, tot mai bine-n gașca mea!"

Yimitha *(își șterge lacrimile)*: Nu așa, dragă, „tot mai bine-n țara mea!" Hai să ne culcăm! Fac eu un culcuș bun, pe un morman de frunze, să ne întindem oasele obosite de atâta sărit! Uite, e gata! Hai să dormim puțin!

Trecere muzicală.

Despărțirea

Naratorul: Nici n-au apucat bine, că au fost treziți de niște zgomote și pași și s-au văzut înconjurați de mai mulți oameni. Erau braconierii. I-au prins repede și i-au legat fedeleș, după care i-au aruncat peste alții care se aflau pe platforma unui camion. Acolo, erau numai canguri tineri, unii mai voinici decât Guugu și o singură femelă.

Guugu: Poate așa îmi voi începe cariera de boxer la vreun club…. Numai pe mâna Sadicului să nu încap!

Yimitha: Nu-i mai zice așa, Guugu, ce-ți veni? Bine că nu înțelege ce spui!

Guugu: Fii tu sigură că ne cunoaște bine obiceiurile, doar n-o face pentru prima oară!

Yimitha: Oare unde ne duc braconierii?

Guugu: La circ, la vreun club sportiv, la Zoo, în vreo rezervație naturală și, în cel mai rău caz, la restaurant, Doamne ferește! Numai să nu ne despartă, ca să mai sufăr și de dorul tău!

Yimitha: Aiurea! Eu, da, chiar aș muri de dorul tău, să știi! Și nici nu mă voi descurca singură!

Guugu: Taci! N-ai zis să nu chemăm ghinionul? Uite că l-ai și chemat! Sadicul vine să mă dea jos din camion! Rămâi cu bine, sister! Să sperăm că ne vom mai întâlni!

Yimitha: Guugu, nu mă părăsiii! Guuguuu! *(Plânge.)*

A(furisi)sme

GÂNDURI PENTRU... BANCA TIMPULUI (3)

Pompilius Micu

Prozator

Expresia „meseria se fură” nu înseamnă că trebuie să furi textele altora!

Am fost la biblioteca de vise, am vrut să văd ce se mai visează în lume.

Guvernul a făcut testul de inteligență. Slavă Domnului că a ieșit negativ!!

Este un criminal odios, zilnic omoară poezia cu „epitaforele” lui.

De ce vă plângeți că vă este „rău”, aduceți-vă aminte dacă ați făcut ceva ca să vă fie bine!?

Femeia perfectă, bărbatul perfect, omul zăpezilor și politicianul onest se găsesc doar în legendele urbane.

Spre deosebire de rău, binele nu se face cu forța.

Sunt unii care aruncă grebla prin curte și tot ei se supără atunci când calcă pe ea.

Eu sunt imperfectul perfect, lucrez tot timpul la imperfecțiunea mea.

Cam prea multe pleonasme ni se prezintă drept „inovații lingvistice”.

Am avut în viața asta destule gânduri negre, dar le-am colorat pe toate.

Ce bun ar fi un reportofon care să ne înregistreze gândurile!

Scuza plagiatorului: nu am plagiat, doar că cineva a scris/gândit asta înaintea mea.

Degeaba ești poezie, dacă cel care te citește este analfabet.

Degeaba poți să zbori până la stele, dacă tu preferi să mergi în genunchi.

Aviz amatorilor: Dumnezeu nu primește mită, așa că toți banii din lume nu înlocuiesc o faptă bună.

Cei care stau în umbra altora se vaită cel mai tare de lipsa soarelui.

Uneori sunt atât de leneș încât și ideilor le vine să mă lase în pace.

Este un bun matematician, dar tot nu a reușit să rezolve ecuația iubirii.

Ar trebui să facem mai des curățenie în podul cu amintiri, astfel se așterne praful peste visele noastre.

Mai este puțin și o să găsim în comerț mașini de spălat... caracterul.

E atât de plin de el încât își compune singur ode.

Mi-am găsit casa goală. „Aveai nevoie de o schimbare”, mi-a scris hoțul.

Oare cum o să treacă vameșii de „vămile cerului”?

În viață, pe unii oameni îi întâlnești prea devreme, iar pe alții prea târziu.

Doamne, ce bine gătește! Face tot timpul niște „zile fripte delicioase”.

La cum îi place să ne „mănânce” zilele, sigur are strămoși canibali.

Poți să fii mare când ești mic, dar și un nimic atunci când ajungi „mare”!

Unii spun că suntem în urmă cu 100 de ani. Le reamintesc că acum face ravagii Covid-19 și nu gripa spaniolă.

Chiar nu contează ceea ce cred unii că ești, atâta timp cât tu știi cine ești!

Tot mai multe mașini noi au la volan persoane de mâna a doua.

Când tristețea îți îngheață sufletul, aprinde focul speranței și te vei încălzi.

Chiar dacă unii cred contrariul, cititul chiar nu dăunează sănătății.

Când ești tânăr, poți, dar nu vrei, când ai îmbătrânit, vrei dar nu mai poți... să muncești. Eram sigur că vă gândiți la prostii.

Vrem să-i schimbăm pe alții, dar nu suntem în stare să ne schimbăm pe noi.

Nu încercați să vă „înecați" visele, au învățat de mult să zboare.

Ce bine este că nu mintea, ci inima este cea care dă aprobare viselor să zboare...

De câte ori moare un vis, se mai stinge o stea. Aveți grijă de visele voastre să nu rămână cerul fără stele.

La câte idei am irosit, ce mai contează că mai risipesc câteva.

Dacă cuiva i se pune „pata" pe tine, e bine să-i faci cadou niște Vanish.

Nu știu cum se face, dar de câte ori am spus „prietenilor mei" ce am de gând să fac, am înregistrat „victorii catastrofale".

Știu că nu credeți în mine, este în regulă, nici eu nu mai cred că sunteți prieteni cu mine.

Dacă s-ar impozita prostia, cu siguranță că guvernul nu ar mai avea nevoie de „împrumuturi externe".

Nu știu ce mă deranjează mai tare: prostia sau aroganța unora.

Am sentimente contradictorii, pe unii îmi vine să-i strâng în brațe, iar pe alții îmi vine să-i strâng de gât.

Sunt un amestec ciudat de bine și de rău, uneori nici eu nu mai știu cu adevărat cine sunt.

Să fii un om bun în ziua de astăzi implică să-ți asumi multe riscuri.

Când eram mic, cineva m-a întrebat ce vreau să mă fac atunci când o să fiu mare. Am răspuns decis: un om bun. De mic am ales drumul cel greu.

Femeile care m-au iubit cu adevărat au fost clar mult mai bune, frumoase și inteligente decât mine.

Mi-a bătut tristețea în geam, dar nu i-am răspuns pentru că eram la o cafea cu speranța.

Degeaba puneți lacăt ideilor, tot vor găsi ele o cale să evadeze!

De le un timp ideile mele au chef de glumă, așteaptă să mă bag în pat, ca să mă cheme înapoi la masa de scris.

Pentru un scriitor inspirația este ca aerul, nu poate trăi cu adevărat în absența ei.

Când mă întâlnesc la o cafea cu mine însumi, nici nu știu ce repede trece ziua.

Când pornește furtuna în suflet, dau drumul la moara de vânt ca să-mi macine deziluziile.

Sunt inegalabil atunci când îmi dau cu stângul în dreptul și-mi pun singur piedică.

Uneori, târziu în noapte, cerul plânge cu vise înlănțuite.

De câte ori moare un om bun, cerul este mai sărac cu o stea.

Dintre toate icoanele la care ne rugăm, icoana mamei este întodeauna cea mai frumoasă.

Nimeni nu este atât de sărac încât să-și vândă visele.

Când peste oameni se așterne „noaptea minții", cerul plânge cu stele căzătoare.

Mai întotdeauna un vis pierdut este o speranță în minus.

Deși sunt un abonat permanent la locul doi, am câștigat totuși câteva concursuri de vise.

Sunt atât de nehotărât, încât atunci când o să mor cred o să mă răzgândesc spunându-mi că mai vreau să trăiesc.

Ce poezii frumoase sunt în gândurile mele, dar niciodată nu vor vedea lumina tiparului!

În România toți se pricep la fotbal, agricultură și politică. Deloc întâmplător toate acestea sunt la pământ.

În zadar au încercat să-mi taie aripile, dar au uitat că, preventiv, ele îmi crescuseră în interior.

Mintea deschisă funcționează exact ca o parașută, te ajută să nu „cazi în gol".

Remember

ANGHEL RUGINĂ ȘI CONCEPTUL DE „OMENIE”

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

„Cu gândul la filosoful român Lucian Blaga am introdus în Economia politică și științele sociale conceptul de OMENIE, pe care nu l-am mai găsit în nici o altă limbă din lume.” – Anghel Rugină, Scrisoare către Petre Iosub, 29 septembrie 2003

„Doamne, ce oameni frumoși și mari, prin demnitate și gândire, poate să nască această minunată Românie!”, a exclamat prof. dr. în filosofie Petre Iosub cu ocazia unei vizite a academicianului Anghel Rugină la Vaslui, care mărturisește: „România trebuie să renască, iar românii trebuie să-și recupereze istoria și demnitatea de a trăi într-un stat prosper, liber și democratic.”

Din parcurgerea, cu mintea și cu sufletul, a corespondenței dintre cele două mari personalități, le-am cunoscut cele mai tainice locuri ale ființei și mi-am întregit imaginea pe care mi-o croisem în timp. Fericită să-i fi cunoscut, să le citesc opera, să le cunosc preocupările și astfel să devin mai „bogată” în cunoașterea unor români de certă valoare. Cu prețuire și aleasă gratitudine voi reactualiza câteva informații despre economistul de renume mondial, **Anghel Rugină**, cel care a oferit un dar de mare preț posterității și inteligenței românești, și mai ales generațiilor care vor reconstrui România.

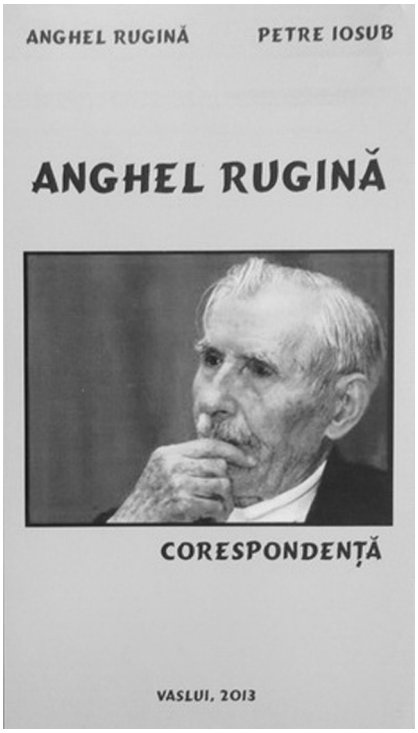

Remarcabilul economist, profesor universitar „emeritus” de economie și finanțe, s-a născut la 24 mai 1913, în satul Vizurești, comuna Nicorești, județul Galați, fiul lui Nicolae și al Ștefanei. A absolvit Școala Comercială Elementară și Școala Comercială Superioară din Galați, apoi Academia Comercială din București (1932–1936). A urmat Școala Militară de Ofițeri de Cavalerie în Rezervă de la Târgoviște, iar în 1938 a intrat prin concurs la Banca Națională a României, fiind repartizat la Serviciul Relațiilor cu Străinătatea – Controlul Importurilor.

În 1942 și-a dat primul doctorat, în țară, cu profesorul Victor Slăvescu, apoi este trimis cu o bursă de studii în Germania, la Universitatea din Freiburg, unde obține cel de-al doilea doctorat (1947). În perioada 1942–1943 obține o specializare la Institutul Comercial din Berlin. În calitate de consultant pentru Organizația Internațională a Refugiaților din Germania, a ajutat, teoretico-economic, reconstrucția Germaniei Federale de după război, organizând Reforma monetară.

Specialist de renume, este invitat și susține cursuri de economie politică și finanțe la Universitatea din Portland, Oregon, SUA (1950–1952). Hotărăște să nu mai revină în țară și lucrează ca cercetător științific la Biblioteca Congresului SUA din Washington, la Fondul Mondial Internațional, World Bank, Departamentul de Trezorerie și Sistemul de Rezerve Federale (1953–1954). Este profesor la Universitatea Niagara, statul New York (1953–1959), apoi profesor, catedra de economie și finanțe, Universitatea Northeastern din Boston (din 1959 până la pensionare, 1986).

Este autorul a numeroase lucrări de specialitate, tratate de economie și finanțe publicate în română, engleză, franceză, germană, dintre care amintim: *Geldtypen und Geldordnungen. Fundamente für eine Echte Allgemeine Geld und Wirtschaftstheorie* (1949); *Capitalism, socialism or liberalism social* (1957); *Programme de stabilisation économique, financière et sociale pour la France* (1959); *Development of the Capitalism system* (1969); *An End to the Agony of the American Dollar? A Plan for Stable Equilibrium Conditions of the American Monatery System* (1970); *A Reorganization Plan of the International Monetary Fund* (1973); *A Plan for Monatery, Financial, Economic and Social Stabilization for Greece* (1975); *American Capitalism at a Crossroads! Where Do We Go From Here?* (New York, 1976); *A Plan for Monatery, Financial, Economic and Social Stabilization for Italy* (1977); *What is the Alternative for the West?* (1981); *What is the Alternative for the Est?* (1984); *The Future Belongs to a Social Economy of Human Solidarity* (1984); *The Problem of the Values and Value-Judgments* (1984); *Max Weber and Ludwig Wittgenstein Revisited* (1984); *Principia Oeconomica: New and Old Foundations of Economic Analysis* (1986), tradus în limba română, Editura Academiei Române, 1993; *The Est for Independence of Principia Logica. Toward a Third Revolution in Logic* (1989); *Principia Metodologica 1: A Bridge from Economics to all other Natural Sciences. Toward a Methodological Unification of all Sciences* (1989); *Un miracol economic în România este încă posibil* (Galați, Editura Porto-Franco, 1992); *Teoria și practica economică în epoca tranziției și după* (București, Editura Fundației România de mâine, 1994); *Testamentul meu științific către țară și neamul românesc* (Timișoara, Editura Mirton, 1994) ș.a.

După 1990 revine de mai multe ori în România, ține prelegeri academice la Academia Română, Academia de Studii Economice din București și universitățile din Iași, Galați, Cluj, Timișoara, Brașov, Sibiu. Elaborează numeroase studii pentru tranziția României și Republicii Moldova la economia socială de piață, a avut nenumărate întâlniri științifice cu academicieni, experți, și specialiști, președinți de țară, premieri și miniștri, parlamentari, prefecți, președinți de consilii județene…

Anghel Rugină este omul de geniu care a acumulat imense experiențe și cunoștințe, pe care le-a canalizat spre un singur țel – depășirea teoriei și practicii economice clasice și moderne și construcția unei noi revoluții în acest domeniu pentru a înlătura suferințele și nedreptățile umane, dar și distrugerile mediului natural, asigurându-se un echilibru general stabil în dezvoltarea societății. Considera, pe bună dreptate, că organismul social nu este al privilegiaților, ci al tuturor ființelor umane, care au dreptul la viață liberă și la justiție socială.

Încrezător în puterea divină și adevărul științific, pentru activitatea de cercetare excepțională a primit diplome, titluri, distincții și premii: Profesor Emerit, Northeastern University, Boston, (1987); Diploma de onoare acordată de Academia Româno-Americană de Științe și Arte, Montreal (1990); Doctor Honoris Causa al Universității din București (1992), al Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1992) și al Universității „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca (1994).

A fost membru de onoare al Academiei Române (1990); membru al Asociației Economice Americane, al Asociației Canadiene de Economie; al British Economic Royal Society, al Asociației Internaționale de Istoria Economiei; membru al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte; președintele Comisiei de Experți Economici pentru statul Massachusetts (1965–1970), iar în 1988, inițiază înființarea unei comunități științifice mondiale, International Society For Intercommunication of New Ideas (ISINI), al cărei președinte este ales și organizează șapte congrese la Paris, Atena, Londra și în alte mari orașe ale lumii.

Economist de talie mondială, a fost un om profund îndrăgostit de țara natală, de știința și practica economică prin care oamenii să atingă cote înalte de cultură și civilizație. Cunoscându-l și colaborând îndeaproape, prof. dr. Petre Iosub consemna: „Din ființa și vocea sa calmă, uneori încărcată de argumente de mare forță, convingătoare și așezate într-o ordine logică impecabilă, vibrau istorii și oameni de legendă, iar alteori deschidea parcă uși nevăzute ale prezentului și viitorului… Era omul care fascina interlocutorii și îi transfera aievea în lumi pline de taină."

Încă din 1990, într-un discurs rostit sub cupola Academiei Române, profesorul Anghel Rugină spunea: „Mă trezesc în fiecare dimineață în țara mea adoptivă, America, și-i admir pe americani pentru că se duc la serviciu cu o teribilă poftă de muncă. Dar nu pot să nu mă gândesc cu tristețe la țara în care m-am născut, România, unde pentru mulți români munca e încă o obligație pe care o îndeplinesc fără nici o tragere de inimă." Poate și acest lucru i-a sporit și mai mult iubirea de țară și neam și l-a motivat să analizeze situația economică a României din primul an de după înlăturarea regimului comunist. Anghel Rugină conchidea: „Economia românească la 1990 nu este pe punct de dezintegrare, ci se află în curs de dezvoltare… Deci economia românească de la 1990 era capabilă să împlinească realizarea unui adevărat Miracol Economic, bazat pe condiții de echilibru general stabil în economie, finanțe și comerț exterior."

Savantul redactează programul redresării economiei românești pentru realizarea Miracolului Economic și la 18 februarie 1990 trimite scrisori liderilor partidelor politice (Coposu, Cîmpeanu, Cunescu), președintelui Iliescu și premie-

rului Petre Roman. Mai târziu a trimis scrisori președintelui Constantinescu, premierului Ciorbea, liderului politic Ion Diaconescu și altora. Din păcate primește răspuns doar de la Corneliu Coposu, din scrisoarea căruia înțelege limpede starea de dezbinare a partidelor și de indiferență a conducătorilor țării și partidelor în raport cu interesul național.

Economistul Rugină a venit și cu propunerea unui Experiment pentru Realizarea unui Miracol Economic Mai Mic la nivel județean (județul X), conceput în 25 puncte și prezentat în „Teoria și Practica Pentru Tranziția de la Economia de Stat Centralizată la Economia Socială de Piață Funcțională", în mai 1993, dar și de această, dată instituțiile pe care le-a contactat i-au închis ușa în nas.

Mai bine de un deceniu a bătut savantul și patriotul A. Rugină cu gândul și pașii cărările și palatele țării pentru a da o soluție reală de prosperitate și a schimba destinul țării în bine. Somitate certificată de rezultatele obținute prin implicarea în dezvoltarea economiei americane și din alte state, oferă țării natale documente de reală valoare științifică, însă este pur și simplu ignorat, iar MIRACOLUL ECONOMIC propus a fost o mare ratare. În final, conchide plin de amărăciune: „În zadar m-am chinuit și eu 12 ani ca să aduc în țară o lumină economică nouă care să aducă un miracol economic cum nu a mai fost realizat în nici o altă țară din lume, dar forțe adverse din afară, unite cu alte forțe dinlăuntru s-au opus și se opun încă."

De o mare încărcătură emoțională, dar cu deosebită conotație rațională este mărturisirea de credință a românului-american Anghel Rugină cu realizări remarcabile pe plan mondial: „Am încercat pe toate căile... să explic că ceea ce este important în problema guvernării nu este persoana sau partidul ca atare, ci dacă membrii care vor să guverneze dau dovadă că îndeplinesc, printre altele, trei condiții esențiale: 1) Dacă are conștiința de Român în a apăra pământul și drepturile națiunii române în orice condiții; 2) Dacă face dovada că se află în cunoștință de cauză referitor la natura problemelor date de care suferă poporul și la soluția cea mai bună posibilă la acele probleme și 3) Dacă împărtășește legea nescrisă a omeniei, adică îl doare inima și de suferințele celor mulți... când se află la putere și când este în opoziție." Din păcate, în cei peste 30 de ani de pluripartidism și economie de piață ne-am convins că aceste trei reguli/condiții de bază ale unei societăți viabile și prospere lipsesc cu desăvârșire celor care au condus și conduc destinele României. Cu lașitate și ignoranță, dar și cu reală și hidoasă rea intenție, „ciuma ideologică" a respins Planul Rugină în detrimentul prosperității țării. Clasa politică și clanurile construite cu dibăcie au luat cu asalt puterea și și-au extins dominația asupra avuției naționale și poporului supus unui tip de constrângeri și restricții economice, culturale și morale.

Vasluiului, academicianul Anghel Rugină i-a oferit o mare parte din sufletul, din timpul și din știința sa. Contactat de profesorul Petre Iosub, a venit în județul Vaslui de 12 ori, s-a întâlnit cu profesorii, elevii, părinții și locuitorii din această urbe. Fostul Liceu industrial nr. 2 se numește astăzi Colegiul Economic „Anghel Rugină" și i-a conferit savantului titlul de Profesor de Onoare al Colegiului, iar Primăria Vaslui l-a declarat Cetățean de Onoare al Municipiului Vaslui.

„Deziluzionat și trist că nu pot să ajut țara și neamul din care mă trag, mă simt ca geologul care se ocupă toată viața de mișcări seismografice iar pe aparatul lui apare un fenomen de convergență către un cutremur iminent într-o regiune anumită. El anunță pe localnici despre pericolul care îi așteaptă, dar organele competente nu vor să asculte. Închid ochii și văd cum cutremurul economic și financiar se apropie cu pași repezi...", mărturisește într-o scrisoare deschisă adresată președintelui Ion Iliescu. Remarcabilul economist, cu tristețea în suflet și dor nestins de România, a plecat la cele veșnice la 15 decembrie 2008, în Boston, Statele Unite ale Americii, la vârsta de 95 de ani.

În urma unor dispute între moștenitori, Academia Română a adus în România urna cu cenușa savantului și i s-a făcut înmormântarea cu onoruri militare și slujbă ortodoxă la Cimitirul Bellu Militar din București pe data de 21 ianuarie 2009. În aceeași zi Banca Națională a României a organizat simpozionul *Anghel Rugină – in memoriam*.

Bibliografie:

Grigoraș, Vasilica, *Fragmente de spiritualitate românească*, București, Editura Oscar Print, 2001.

Iosub, Petre; Zărnescu, Lidia; Grigoraș, Vasilica, *Anghel N. Rugină: Omul și savantul*, Vaslui, 2010.

Rugină, Anghel; Iosub, Petre, *Centenarul Anghel Rugină: Corespondență,* coord. volum: Vasilica Grigoraș, Vaslui, 2013.

„Anghel Rugină a oferit un dar de mare preț posterității și inteligenței românești, și mai ales generațiilor care vor reconstrui România."

Ab initio

INTRODUCERE ÎN DREPTUL UNIUNII EUROPENE

Iulia Zorzoliu

Jurist
Membră a Colegiului Consilierilor Juridici București

Odată cu sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, Europa a întâmpinat puternice crize politice, fiind divizată în două blocuri, de Est și de Vest. În acest context, a apărut un puternic curent către o politică internațională care să fie capabilă să consolideze Europa din punct de vedere economic și să oprească un alt război mondial.

După intrarea în vigoare a *Tratatului de la Lisabona* (2017) au fost aduse modificări ordinii juridice, precum transformarea drepturilor fundamentale ale omului în drept primar, prin anexarea Cartei Drepturilor Fundamentale la tratatele constitutive ale Uniunii Europene și desființarea pilonului I comunitar alcătuit din Comunitățile Europene și înlocuirea pilonilor cu o entitate unică, o organizație cu personalitate juridică – **Uniunea Europeană**. În ceea ce privește aplicabilitatea dreptului comunitar european în dreptul intern al statelor, acesta are, în primul rând, *aplicabilitate imediată*, adică dreptul Uniunii Europene face parte automat, din momentul intrării sale în vigoare, din dreptul intern al statelor membre, nefiind necesară introducerea specială a acestuia în ordinea juridică națională; în al doilea rând, are *aplicabilitate directă*, însemnând că nu necesită măsuri legislative adoptate la nivel național pentru executarea acestuia; în al treilea rând, are *aplicabilitate prioritară*, adică în caz de conflict între norma europeană și cea internă, prima are întotdeauna prioritate, indiferent de forța juridică și momentul adoptării normei interne. În acest context, fiecare stat membru este responsabil de punerea în aplicare a dreptului Uniunii în cadrul sistemului juridic național.

În cadrul Uniunii Europene există trei instituții de decizie principale: *Parlamentul European* care reprezintă cetățenii Uniunii Europene și este ales direct de către aceștia, *Consiliul Uniunii Europene* care reprezintă statele membre individuale și *Comisia Europeană* care reprezintă interesele Uniunii ca un tot unitar. Aceste instituții elaborează politicile și legile care se aplică în felul următor: Comisia propune legi noi, Parlamentul și Consiliul le adoptă. Pe lângă acestea, mai există și *Curtea de Justiție a Uniunii Europene* care este arbitrul final în litigiile din domeniul dreptului european și *Curtea de Conturi* care controlează modul de finanțare a activităților Uniunii.

În ceea ce privește propunerea unor proiecte legislative noi, Comisiei îi revine responsabilitatea totală de a e elabora propuneri de legislație europeană pe care le prezintă Parlamentului și Consiliului. Aceste propuneri trebuie să aibă ca obiectiv apărarea intereselor Uniunii și ale cetățenilor săi. Înainte de a face o propunere, trebuie să aibă cunoștință de situațiile și problemele de actualitate existente la nivel european și să stabilească dacă legislația Uniunii reprezintă cea mai bună modalitate de tratare a acestora. Pe de altă parte, *Curtea de Justiție a Uniunii Europene* se asigură că legislația Uniunii este interpretată și aplicată în mod uniform în toate statele membre, astfel încât legile să se aplice în mod egal tuturor cetățenilor. De asemenea, Curtea se asigură și că statele membre și instituțiile Uniunii aplică prevederile legislative, având puterea de a soluționa litigiile care apar între statele membre, instituțiile Uniunii, operatori economici și persoane fizice.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene pronunță sentințe în cazurile care îi sunt înaintate spre soluționare. Există cinci tipuri de acțiuni care sunt întâlnite în jurisprudența europeană: acțiuni în anulare, cereri prealabile pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, acțiuni intentate pentru neîndeplinirea obligațiilor, acțiuni în constatarea abținerii de a acționa și acțiuni în despăgubire.

Acțiunea în anulare reprezintă posibilitatea pe care o au statele, instituțiile Uniunii Europene și persoanele fizice ori juridice de a ataca în fața Curții de Justiție un act obligatoriu emis de instituțiile Uniunii și de a obține, în anumite condiții deființarea acestuia. Această acțiune este un mijloc de control al conformității actelor juridice ale Uniunii Europene, un control de legalitate și desființarea unui act ilegal. Unele dintre cauzele de anulare ale actelor sunt: absența competenței unei instituții de a acționa, încălcarea unor norme fundamentale de procedură, încălcarea tratatului sau a oricărei norme de drept privind aplicarea acestuia sau chiar abuzul de putere. O hotărâre în anulare dată de către Curtea de Justiție este retroactivă, are valoare *erga omnes*, adică afectează toate părțile, nu numai cele avizate în mod direct și antrenează nulitatea totală sau parțială a unui act juridic al Uniunii. Conform Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene, instituțiile ale căror acte au fost anulate sunt obligate să adopte măsurile necesare pentru aplicarea hotărârii curții.

Curtea de Justiție se pronunță cu titlu preliminar cu privire la interpretarea tratatelor sau asupra validității și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele și oficiile Uniunii Europene. Trimiterile preliminare pot fi formulate potrivit tratatului numai de către instanțele naționale în cadrul unui litigiu pendinte. În cazul formulării unei trimiteri preliminare, litigiul la nivel național se va suspenda în conformitate cu normele naționale specifice de procedură. Este important de reținut că instanța națională poate să trimită o cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare numai atunci când apreciază că dezlegarea întrebărilor cu privire la interpretarea și validitatea dreptului Uniunii Europene aplicabil în speță îi este necesară pentru soluționarea litigiului cu care a fost sesizată. *Hotărârea pronunțată de Curtea de Justiție în baza unei trimiteri preliminare* are caracter obligatoriu pentru instanța care a formulat-o și în anumite cazuri are efect *erga omnes*. Regulamentul de procedură al Curții prevede posibilitatea instanțelor naționale de a aprecia dacă sunt suficient de lămurite de o decizie preliminară sau dacă este necesar să sesizeze din nou Curtea de Justiție.

Statutul de țară membră a Uniunii Europene impune respectarea tuturor obligațiilor asumate prin *Tratatul de Aderare* și prevăzute în *Tratatele Uniunii Europene* și în celelalte acte de drept. *Acțiunea în constatarea neîndeplinirii de către statele membre a obligațiilor asumate* constituie mecanismul jurisdicțional prin intermediul căruia Comisia Europeană sau oricare alt stat membru poate solicita Curții de Justiție constatarea încălcării tratatelor de către un anumit stat. Câteva dintre clauzele care pot declanșa această procedură sunt: încălcarea obligației de cooperare loială, încălcarea unei obligații pozitive de a asigura eficiența dreptului european, acțiunile autorităților unui stat membru. Hotărârea Curții de Justiție este declaratorie, stabilește numai existența încălcării, iar autorităților naționale le revine sarcina de a adopta măsurile necesare în vederea executării acesteia. Curtea nu are competență de a suspenda sau a anula acțiunile statului care nu sunt conforme cu dreptul Uniunii Europene, dar obligă statul în cauză să își modifice legislația, adaptând-o în mod corespunzător măsurilor dispuse.

Acțiunea în constatarea abținerii sau *acțiunea în carență*, cum mai este numită, reprezintă una dintre acțiunile directe pe care un stat membru sau o instituție o poate introduce în fața Curții de Justiție. Hotărârea pe care o pronunță Curtea nu face altceva decât să constate această lipsă de acțiune sau omisiune de a acționa din partea subiectelor de drept cu legimitate procesuală. În acest context, hotărârea are un efect declarativ, Curtea de Justiție neimpunând sancțiuni subiectelor de drept care nu au acționat. În ceea ce privește *acțiunea în despăgubiri*, orice persoană sau societate care a suferit daune în urma unei acțiuni sau în urma unei lipse de acțiune poate intenta o acțiune pentru plata unor despăgubiri în fața Curții de Justiție. Astfel, acțiunile în despăgubire formulate împotriva Uniunii se prescriu în termen de 5 ani de la producerea faptului care a stat la baza acțiunii. De asemenea, Curtea de Justiție a stabilit modul în care trebuie evidențiată legătura dintre actele adoptate de instituții și prejudiciul creat particularului, acesta trebuind să dovedească nu numai că acțiunea Uniunii a cauzat pierderea suferită, dar și că legătura de cauzalitate nu a fost întreruptă de statul membru sau de reclamant.

În final, trebuie menționat faptul că Uniunea Europeană asigură cetățenilor săi un spațiu caracterizat de libertate, securitate și justiție, prin patru libertăți fundamentale și anume a persoanelor, a bunurilor, a circulației și a serviciilor și capitalurilor.

”Odată cu sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, Europa a întâmpinat puternice crize politice, fiind divizată în două blocuri, de Est și de Vest.”

Silogismele culturii

DESPRE EFECTELE POLITICII CULTURALE (1)

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie

Într-un moment în care controlul a ceea ce geopoliticienii numeau „ținutul inimă" al planetei a căpătat o amploare care taie respirația oricui îndrăznește să înțeleagă lumea în profunzime, încercarea de a descifra efectele uneia sau alteia dintre politicile culturale de stat poate fi tot atât de utilă pe cât de inutilă. Dar pentru viețile „mărunte" ale românilor obsedați de dorul de libertate, chiar dacă mulți oscilează între a considera libertatea drept bunul cel mai de preț sau „iluzia cea mai nătângă", evaluarea și definirea efectelor politicii culturale din ultimii 50 de ani poate fi de cea mai mare importanță. Și spun acest lucru pentru că nu pot fi de acord nici cu cei care susțin că efectele politicii culturale de stat (și subliniez *de stat* pentru că, în fond, cel puțin în ultimii 20 de ani dinainte de 1989, am putea spune că aproape fiecare om de cultură avea, în paralel cu politica culturală de stat, o proprie politică culturală) din ultimii 50 de ani au fost „extrem de grave, pentru că au afectat mentalul, la nivelul întregii națiuni române", nici cu cei care susțin că avem de-a face doar cu efecte pozitive. Este cert că există atât efecte pozitive cât și negative. Și mă tem că echilibrul este aproape perfect. Altfel spus, cred că lăsând la o parte faptul că orice politică culturală, ca orice politică în general, are atât efecte pozitive cât și negative, în cazul la care ne referim efectele pozitive sunt tot atât de multe ca cele negative, în niciun caz mai puține, chiar dacă nici mai multe. Și această balanță aproape perfectă a făcut poate din cultura română o cultură „marginală"; n-aș spune neapărat necunoscută, cât ignorată; a făcut să fie posibilă stagnarea în cadrele culturii așa-zise „mici", deși creatori români de mare valoare au „împânzit" lumea.

De altfel, doar 6% dintre subiecți afirmau, în cercetarea pe care se bazează evaluările din întregul serial numit *Silogismele culturii*, că efectele au fost „catastrofale", 8% susțin că ele au fost „indiscutabil benefice", 6% nu se „aventurează să facă o evaluare", iar restul de 80% consideră că avem de-a face atât cu efecte pozitive cât și negative. Toate răspunsurile, încercări de evaluare individuală, de altfel, sunt tulburătoare și ar merita prezentate pe îndelete, putând reprezenta subiecte pentru discuții largi și, probabil, deosebit de lămuritoare.

Cum spuneam, cei mai mulți subiecți sunt „sfâșiați" între „pozitiv" și „negativ". Câteva exemple pot fi edificatoare:

– „răspunsul care place este că a fost totul o catastrofă. Dar noi, care am trăit în această catastrofă știm că n-a fost chiar așa. Părțile rele le știm. Ne obișnuisem cu răul ca și cu o boală. Dar în interiorul acestei boli generale eu spun că s-a făcut o cultură, și o cultura puternică, cu inteligență, cu abilitate, cu risipire, cu sacrificii. Asta a fost, după părerea mea, inteligența creatorului român. Mulți spun: «de ce nu avem martiri? Ar fi trebuit să avem martiri!». Și eu răspund că nu știu dacă cultura ar fi fost favorizată dacă ar fi avut martiri și nu scriitori, de pildă. În accepția politică, martir este cel care intră la pușcărie și dacă-i om serios și moare. Și atunci îi ridicăm statuie. Există asemenea cazuri tragice, dar e și cazul scriitorului care n-a vrut să intre la pușcărie, a vrut să scrie, a scris și s-a bătut pentru cartea lui; și unii au și câștigat", sublinia academicianul Eugen Simion;

sau:

– „vă dau un răspuns paradoxal. Din punctul meu de vedere, ca scriitor, efectul [politicii culturale de dinainte de 1989] a fost bun. Acea stare generală pe care o provoca atmosfera ceaușistă m-a obligat la un fel de concentrare, o esențializare, o lansare în mine însumi. Și rezultatele s-au văzut în plan literar, în care am produs lucrurile cele mai bune. După 1989 libertatea există, dar s-a produs o dispersie în ființa mea; m-am risipit, n-am putut să mai rămân concentrat în mine... Va trebui să urmeze o reîntoarcere în centrul ființei mele și cred că și cultura va suporta același proces", spunea scriitorul Cristian Tudor Popescu.

De altfel, mulți subiecți pomenesc despre această „risipire", această „dispersie" a valorilor, atât a valorilor culturii în general, cât și a „valorilor umane"; de o „împrăștiere", în fond, explicabilă după răsturnări politice și sociale de anvergura celor petrecute în decembrie 1989, în România (și nu numai).

Se semnalează, de asemenea, că „dacă nu erau trepăduși care să forțeze nota și să dovedească exces de zel... efectele negative n-ar fi fost atât de semnificative", cu atât mai mult cu cât „a fost o politică culturală democratică, populară, pentru că a dus la lichidarea analfabetisrnului, la crearea unei forţe de muncă bine calificată, majoritar prin şcoală profesională, dar urmată apoi de instruire prin liceu şi şcoală superioară", remarca cercetătoarea Maria Cobianu Băcanu.

Sintetizând, **efectele negative** cel mai frecvent amintite de subiecţi au fost:

– „compromiterea ideii de politică culturală";

– „formarea unor pseudointelectuali ca fenomen de masă";

– „deprecierea valorilor culturale româneşti printr-o suprasaturare cu manifestări omagiale, care au avut un efect contrar, de acum recunoscut şi declarat";

– „izolarea faţă de alte culturi";

– „imposibilitatea cunoaşterii realizărilor unor străluciţi exponenţi ai diasporei româneşti";

– „compromiterea câtorva teme mari ale culturii. Una e tema naţională: s-a făcut din patrie, patriotism, românism ceva care a început să fie inavuabil; s-a creat posibilitatea ca oameni de valoare să se compromită, să fie constrânşi de conjuncturi interioare sau exterioare să facă concesii care le-au ştirbit portretul; s-a produs adaptarea noastră – a oamenilor de cultură – la cenzură şi la control. Noi ne-am adaptat (şi nu ne dăm seama şi nu recunoaştem) să vorbim în bobote, să obţinem efecte indirecte, să trişăm, să ne strecurăm. Şi cenzura era adaptată să se plieze pe unele mici îndrăzneli. Eram într-un sistem foarte bine pus la punct care încă lucrează asupra noastră din toate punctele de vedere, aşa încât ar trebui analizat acest efect", remarca Andrei Pleşu;

S-a subliniat, de asemenea, că „suprapolitizarea şi hiperideologizarea tuturor activităţilor culturale a determinat adeseori reacţia de respingere a anumitor programe şi activităţi culturale; transformarea radioului şi a televiziunii în mijloace de apologie a puterii cuplului Ceauşescu a determinat orientarea preponderentă a populaţiei spre posturile de radio şi televi-ziune străine; presa devenise monotonă şi limitată, urmărindu-se „«robotizarea» şi aservirea actului cultural regimului concentraţionist".

Intervievaţii au subliniat, de asemenea, că dacă mult discutata omogenizare socială **nu s-a realizat**, a fost doar o lozincă... din păcate, o omogenizare culturală s-a realizat în bună măsură, în special în ce priveşte mentalitatea. Şi acest gen de omogenizare este greu de spus ce anume a determinat-o: actul de propagandă politică şi culturală în esenţă sau pur şi simplu politica de oportunităţi de a ajunge la o informaţie relevantă, de a circula, de a vedea, de a compara.

Deci „un efect de omogenizare în sensul rău al cuvântului a avut loc, din păcate. De aici o anumită tendinţă de dedublare a oamenilor ca efect al politicii de omogenizare". Dar această dedublare nu e considerată un „fenomen cu o inerţie nemaipomenită" care ar condamna indivizii la o perpetuă dedublare: „Lucrurile nu trebuie dramatizate. Omogenizarea s-a produs în straturile superficiale; în straturile profunde persistă zone de diferenţiere semnificativă", sublinia sociologul Dumitru Sandu.

În acest context se apreciază că „regimul comunist a lansat un program de instruire limitat pentru a satisface proiectele economice şi politice ale PCR, dar care în comparaţie cu accesul la şcoală şi la cultură al fostei societăţi româneşti a avut un caracter revoluţionar. Modernizarea societăţii româneşti era imposibilă fără acest program cultural, fie şi limitat. Limitarea lui este rezultatul dirijismului politic, ceea ce a dus la tensiuni între cei antrenaţi în procesul de modernizare culturală şi îngrădirile impuse.

„Pentru viețile «mărunte» ale românilor obsedați de dorul de libertate, chiar dacă mulți oscilează între a considera libertatea drept bunul cel mai de preț sau «iluzia cea mai nătângă», evaluarea și definirea efectelor politicii culturale din ultimii 50 de ani poate fi de cea mai mare importanță."

VOLUME APĂRUTE LA EDITURA LEVIATHAN

EDITURA LEVIATHAN

În 2021:

• Radu Comșa, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri*, prefață de Costin Tuchilă, coperta autorului, 130 p., ISBN 978-606-95136-0-6; 12 lei; 6 euro.

• Cornelia Bartels (Germania), *Decupaje*, proză scurtă și memorialistică, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, 176 p., ISBN 978-606-95136-1-3; 15 lei; 8 euro.

• *„Nino Nino" și poveștile copilăriei*, culegere de texte și desene color ale copiilor din cadrul proiectului „Zâmbetul unește", prefață și prezentări de Lică Barbu; cuvânt introductiv de Mihaela Doinița Stanciu; postfață de Pușa Roth; coperta: Rudy Roth, 112 p., ISBN 978-606-95136-2-0; 15 lei; 8 euro.

• Pompilius Micu, *Un visător rătăcit în viitor*, proză scurtă, 128 p., ISBN 978-606-95136-3-7; 15 lei; 8 euro.

• Gina Zaharia, *Cartea de sub braț*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 232 p., ISBN 978-606-95136-4-4; 20 lei, 10 euro.

• Camelia Cristescu (Insulele Baleare, Spania), *Rețete de supraviețuire între solstiții*, poeme, postfață de Costin Tuchilă, ilustrații: Arisi (Palma de Mallorca), coperta: Rudy Roth, 166 p., ediție cartonată și broșată. ISBN 978-606-95136-5-1; 20 lei (broșată), 40 lei (cartonată); 10 euro (broșată), 20 euro (cartonată).

• Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii*, povestire, ilustrații de Cristina-Anamaria Paraschiv, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 116 p., ISBN 978-606-95136-6-8; 15 lei; 8 euro.

• Eric Alexander Roth (Palma de Mallorca, Spania), *Vertical Gardens*, volum în limba engleză, cu ilustrațiile autorului, coperta: Rudy Roth, 36 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-7-5; 30 lei; 15 euro.

• Gina Zaharia, *Povești pentru Ilinca*, literatură pentru copii, ilustrații de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 64 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-8-2. Necomercială. Cartea are și ediție electronică (pdf, acces gratuit), ISBN 978-606-95394-0-8. Ediția electronică poate fi citită și descărcată de pe portalul editurii.

• Dan Caragea (Lisabona, Portugalia), *Despre corp și frumusețe în viață și în arte*, eseu, cu 88 de ilustrații color, ediție electronică (pdf, acces gratuit), 112 p., ISBN 978-606-95136-9-9. Volumul poate fi citit și descărcat de pe portalul editurii.

În 2022:

• Ionuț Cristache, *A doua față*, roman, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 180 p., ISBN 978-606-95394-1-5. Preț: 20 lei; 10 euro.

• Ovidiu Gligu (Belgia), *Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării*, roman liric, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth. 114 p., ISBN 978-606-95394-2-2. 20 lei; 10 euro.

• Marieta Cristian, *La pas cu absolutul*, poeme, prefață de Victoria Milescu, coperta: Rudy Roth. 138 p., ISBN 978-606-95394-3-9; 20 lei; 10 euro.

• Vasilica Grigoraș, *Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir*, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 124 p., ISBN 978-606-95394-4-6; 20 lei; 10 euro.

• Marius Cosmin Vasile, *Eficiență și performanță în ecuația agrobusiness*, prefață de Prof. univ. dr. Manole Victor, coperta: Rudy Roth, 222 p., ISBN 978-606-95394-5-3; 30 lei; 12 euro.

• Iuliana Dinu, *Povestiri cu tâlc, fabule pentru copii*, desene de Alexandra Barbu, postfață de Costin Tuchilă, referințe critice, 120 p., ISBN 978-606-95394-6-0; 30 lei; 12 euro.

• Pușa Roth, *Aventurile lui UNU*, povestire pentru copii, desene de Albert Frederick Roth (Palma de Mallorca, Spania), coperta: Rudy Roth, 36 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95394-8-4; 35 lei; 15 euro.

Pe portalul editurii, detalii despre volume și autori, fragmente din cărți. Adresa: https://editura.leviathan.ro/

Pentru amănunte și achiziționarea cărților noastre, ne puteți contacta la una dintre adresele:

leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com, cu mențiunea pentru Editura Leviathan.

Revista Leviathan

Prețul unui exemplar: 25 lei; 10 euro; 11 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).
Abonamente:
Anul 2022: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele:
leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com
urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

RADU COMȘA
DE CE ȘI-A LĂSAT PETRE P. BARBĂ
și alte povestiri

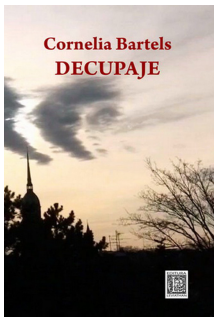
Cornelia Bartels
DECUPAJE

Pompilius Micu
UN VISĂTOR RĂTĂCIT ÎN VIITOR

Gina Zaharia
CARTEA DE SUB BRAȚ

Camelia Cristescu
Rețete de supraviețuire între solstiții

LICĂ BARBU
Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii

ERIC ALEXANDER ROTH
VERTICAL GARDENS

Gina Zaharia
POVEȘTI PENTRU ILINCA

Dan Caragea
DESPRE CORP ȘI FRUMUSEȚE ÎN VIAȚĂ ȘI ÎN ARTE

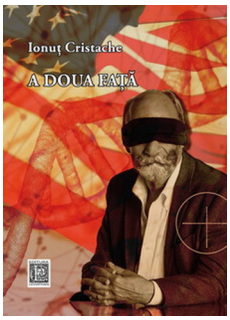
Ionuț Cristache
A DOUA FAȚĂ

Ovidiu Chigu
Uimitoarele aventuri ale grădinarului Mickey din Zona Gării

Marieta Cristian
LA PAS CU ABSOLUTUL

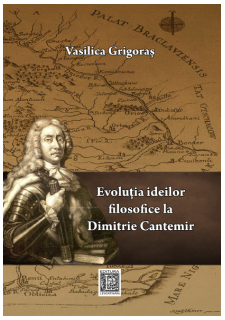
Vasilica Grigoraș
Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir

Marius Cosmin Vasile
Eficiență și performanță în ecuația agrobusiness

IULIANA DINU
POVESTIRI CU TÂLC
fabule pentru copii

PUȘA ROȚI
AVENTURILE LUI
UNU

LEVIATHAN
Revistă culturală
România 100
Poeții Leviathan
Proză scurtă
Teatru
VISUL UNIRII

LEVIATHAN
Revistă culturală
Editorial
Picturae
Historia
Eseu
Universalia
Jurnal
Teatru
Cronicar

LEVIATHAN
Revistă culturală
Editorial
Portret
Studiu
Historia
Memorii
Cronică literară
Note de lectură

LEVIATHAN
Revistă culturală
Editorial
Studiu
Historia
Tradiciones
Festivalul Internațional „George Enescu" 2019
Memorii
Poesis
Roman
Cronică literară
Universalia
Note de lectură
Teatru
Jurnal de călătorie
Cronicar de teatru
Arte vizuale
Interviu
Proză scurtă
Lumea

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

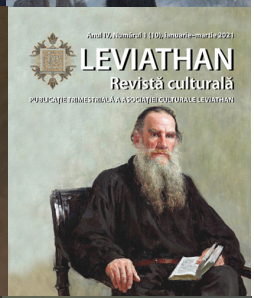
LEVIATHAN
Revistă culturală

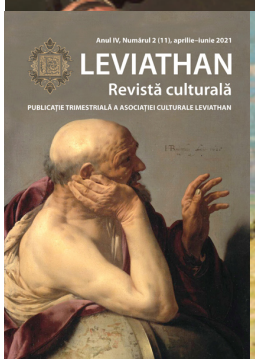
LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN

Revistă culturală